

శ్రీకాకుళం జిల్లా, నరసన్న పేటలో
 27-12-2001 తేదీన స్వాతంత్ర్యసమర యోధులు,
 మహాదాత, పూర్ణాయుష్కులు, కళాకారపోషకులు
 శ్రీ పొట్నూరు స్వామి బాబు గారి

118వ జయంతి ఉత్సవం నాడు
 అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపై
 ఉపన్యాసగానం చేసి వెయ్యిన్నీ నూట పదహార్లు అందుకున్న
 డా॥ పొన్నూరి లీలావతి

వేదిక పై పొట్నూరుస్వామి బాబు గారి మనుమలు
 (కుమార్తె కొడుకులు) భక్తిజ్ఞాన విలసితులు,
 వాత్సల్యహృదయులు, దాన ధర్మకార్యకర్తలు
 శ్రీ ఎ.వామగోపాల గారు

శ్రీ టి.బాబ్జీ గారు
 శ్రీ టి.గోపాల కృష్ణ గారు

* సంకీర్తనా సౌరభం *

SANKEERTHANA SAURABHAM

డా. పొన్నా లీలావతి

ఎం. ఎ , పి హెచ్.డి.

అసోసియేట్ ప్రొఫెసర్

పాట్ల శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

రాజమండ్రి ప్రాంగణం

బొమ్మూరు-533 124

అఫీస్ ఫోన్ : 0883-419322

రెసిడెన్స్ ,, : 0883-466618

PLACED ON THE SHELF

Date.....

వంకీరనా సారభం

ప్రథమ ముద్రణ-2002

ప్రతులు - 1000

వెల రూ 100/-

అన్నిహక్కులు : రచయితవి

ప్రతులకు : పి. వాణి, (M. Sc.)

C/a డా. పొన్నా లీలావతి, M.A., Ph.D.

ఆసోసియేట్ ప్రొఫెసర్

దేశిసాహిత్య శాఖ

పాట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

రాజమండ్రి ప్రాంగణం, బొమ్మూరు-533 124

ఫోన్ : ఆఫీస్ - 0883-419322

రెసి - 0883-466618

ముద్రణ : తేజ ప్రెంటర్స్, ఉమెన్స్ కాలేజీ రోడ్, రాజమండ్రి.

ముఖపత్ర చిత్రణ : శ్రీ కె. బాబూరావు (ఆర్టిస్ట్)

ముఖపత్ర ముద్రణ : మహేశ్వర ఆఫ్ సెట్ ప్రెంటర్స్, రాజమండ్రి.

SRI VENKATESWARA
CENTRAL LIBRARY &
RESEARCH CENTRE

Acc No

56030

Date

TIRUPATI

This Book is published with the
Financial Assistance of
Tirumala Tirupati Devasthanams
under their Scheme
'Aid to Publish Religious Books'

అంకితం

తాత, నాన్న కష్టపడి సంపాదించిన నాలుగు ఎకరాల పంటపొలం నలువైపుల దురాక్రమణలను గురికాకుండా నిలిచి ఉన్నందుకు ఎవరు కారకులొ—

అర్చులను, అనాథలను, బంధుజనులను చేరదీసి, ఆశ్రయమిచ్చి కష్టాస్థితాన్ని దానధర్మాలుచేసి, రేపు అనే మాటను మరిచి వస్తువులను, పదార్థాలను అందరికీ పంచి పెట్టి మిగిలితే తినడం లేకుంటే ఉపవాసాలు చేసే స్వభావం కలిగిన నాకుటుంబం మాటల కందని కష్టాల కడలిలో మునిగి ఉంటూ కూడా సురక్షితం కావడానికి ఎవరు కారకులొ—

నా ఉనికికి, మనకికీ, నాపిహెచ్.డి.కి నా ఉద్యోగానికి అమ్మమతికి, ప్రాణానికి, అరోగ్యానికి ఎవరు కారకులొ—

నా నలుగురు చెల్లెళ్ళు, ఒక తమ్ముడు పెంపకాతకు, చదువుల జీవితాలకు ఎవరు కారకులొ—

లోకక మైన చదువుల పరీక్షల్లోనేకాక అలోకికమైన దివ్యమాయా పరీక్షల్లోనూ సాధన చేసి విజయం సాధించాలని

పరిపూర్ణభక్తి జ్ఞానాలతో జీవన్ముక్తి పొందాల్సిన బాల్యం నుంచి ఇంటా బయటా అడుగడుగునా ఎన్నెన్నో ఆనూహ్యదుష్టతలకు గురి చేస్తూ అదృశ్యంగా అంటి పెట్టుకొని ఉంటూ ఎవరు నన్ను రక్షిస్తున్నారో...

వారికి

శ్రీ వేంకటేశ్వర అన్నమాచార్య పాదారవిందాలకు

అంకితం.

కృతజ్ఞతాంజలి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి నిరంతర భక్తి శ్రద్ధల వల్ల, అమోఘమైన కృషివల్ల పరమ పవిత్రమైన, వేదపురాణ తుల్యమైన అన్నమయ్య సంకీర్తనలు విశ్వమంతా వ్యాపిస్తున్నాయి. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు ప్రతి ఇంటా, ప్రతి నోటా, ప్రతి చోట శుభకార్యల్లో, వినోద కార్యల్లో, దేవాలయాల్లో వినిపించని క్షణమేలేదు. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోని పంగీ తాంశాల్ని, సాహిత్యాంశాల్ని లోకానికి తెలియజేసే మహాయజ్ఞాన్ని అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ చేపట్టి కొనసాగించడం వేనోళ్ళ ప్రశంసనీయం. విశ్వవిద్యాలయాలు, సంగీత, సాహిత్య, సృత్య కళానిలయాలు కూడా అన్నమయ్య సంకీర్తనల వ్యాప్తికి కృషి చేస్తుండటం అభినందనీయం.

తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తెలంగాణ అధ్యయన శాఖ అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని తొలిసారిగా ఎం ఎ విద్యార్థులకు బచ్చికాంశాలుగా పరిశోధకులకు ఎం.ఫిల్, పిహెచ్ డి పరిశోధనాంశాలుగా నిర్ణయించింది. అవిధంగా నేను ఎం.ఎ. లో అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని బచ్చికాంశంగా చదవడం, ఆ సంకీర్తనల్లోనే జానపదగేయ పరుసలపై పిహెచ్ డి. చేయడం జరిగింది. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని మాజి డిప్యూటీ మాతాత, నాన్న అలపిస్తూ ఉండటం, నేను బాల్యం నుంచి వింటూ ఉండటం వల్ల ఆ సంకీర్తనలపై ఎంతో ఆనురక్తితో అభ్యసించడం, పరిశోధించడం జరిగింది

పిహెచ్.డి. పరిశోధన చేయడానికి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు అన్నమాచార్య స్కాలర్‌షిప్ అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ ద్వారా మూడ సంవత్సరాలు నెలకు 600 రూ॥ ఇచ్చి ప్రోత్సహించడం నా భాగ్యవిశేషం.

అనాటి నుంచి సాయుక్త, నాతల్లిదండ్రుల, బదుగురు తోడల్లుల పుల జీవిత రథాలు అభివృద్ధిమార్గంలో అష్టాదశరంగా ముందుకు సాగాయి. తరతరాలుగా దాతృత్వం, హరిభక్తి, సంగీత సాహిత్య నాటక హాసకథా కళా విశిష్టత మూలధనంగా, ప్రవృత్తిగా కలిగిన వంశంలో వుట్టిన నేను అన్నమాచార్య సంకీర్తనల్ని అభ్యసించడం, అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల అనుగ్రహంవల్ల రెండు ప్రభుత్వోద్యోగాలు వరించి రావడం నా అదృష్టం

చివరికి విశ్వవిద్యాలయం ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి స్థిరపడి తల్లిదండ్రుల, తోపుట్టువుల జీవితావసరాలకు, వారి విద్యావికాసాలకు అండదండగా నిలవడం ఈ శుభపరంపరలన్నీ దైవికంగానే జరిగాయి.

అందువల్ల అన్నమయ్య సంకీర్తనల ఆధ్యయనానికి, పరిశోధనకు ఎడబాటు రానివ్వకుండా ఆ సంకీర్తనల్ని వివిధ కోణాలనుంచి అలోచించి వ్యాసాలు వ్రాయడం, వాటిని గ్రంథాలుగా ముద్రించడం అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల భక్తిహృదయాలకు ముముక్షువులకు పరిచిపెట్టడం నాకు అత్యంత ప్రీతికరం.

ఆ విధంగా అన్నమయ్య- పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య, క్షేత్రయ్య, రామదాసు, సారంగపాణి, త్యాగయ్య వంటి పదకవుల పద సాహిత్యంలో నాకు నచ్చిన, లోకానికి అవసరమైన ఆనక అంశాల్ని వెలికి తీసి గ్రంథాలరూపంలో సాహితీ లోకానికి అందించడం జరిగింది. వీటితో నాలుగు గ్రంథాలకు టి.టి.డి. వారు ఆర్థిక సహాయం అందించి నన్ను గ్రంథముద్రణా యజ్ఞానికి ప్రోత్సహించారు.

తగినంత తీరిక, శ్రద్ధ కలిగినప్పుడు నేను సంకీర్తనల్ని శోధించి వ్యాసాలు వ్రాయడమేకాక ఎన్నో సాహిత్య సంస్థలు, భక్తిరత్నరులు, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ అధికారులు, వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలవారు వివిధ సందర్భాల్లో కూడా నాచేత వ్రాయిస్తూ ప్రోత్సహిస్తుంటారు. వాటినికూడా గ్రంథరూపంలో ముద్రిస్తే విద్యార్థులకు, పరిశోధకులకు, సాహిత్య ప్రేమికులకు ఉపయోగపడుతుందని భావించి "సంకీర్తనా సారభం" అనే పేరుతో గ్రంథం ముద్రించడం జరిగింది

"డా. లీలావతిగారు సాహిత్యపీఠంలో జరిగే ప్రతి సాహితీ సభాకార్యక్రమ ప్రారంభంలో అన్నమాచార్య సంకీర్తనా గానంతో జయభేరి మ్రోగిస్తారు" అంటూ ఎంతో పెద్దమనస్సుతో నా సంకీర్తనాగానాన్ని వర్ణనాత్మకంగా ప్రశంసిస్తూ ప్రోత్సహించే మా సాహిత్యపీఠాధిపతి, ప్రతిభావైజయంతిక పురస్కారగ్రహీత, మైసూర్ శ్రీ గణపతి సచ్చిదానందస్వాములవారి శ్రీ దత్తపీఠంలో అస్థాన విద్వాంసులు ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారికి,

సభల్లో నేను పాడిన అన్నమాచార్య సంకీర్తనల్ని విని ముగ్ధులై 'అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని ఎంతబాగా పాడతావమ్మా' అంటూ ఆశ్చర్య అనందాలతో ఆశీర్వాదించి ప్రోత్సహించే ప్రఖ్యాత కవి, సాహిత్యవేత్త, కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ పురస్కార గ్రహీత, మా విశ్వవిద్యాలయం మాజీవైస్‌చాన్సలర్, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు అధ్యాపకులు, కర్తవ్య దీక్ష పరాయణులు ఆచార్య ఎన్. గోపీగారికి

ఇంకా మా పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో అన్ని ప్రాంగణాల్లోని అధ్యాపక, అధ్యాపకేతర బృందానికి, పరిశోధకులకు, విద్యార్థులకు నా శ్రేయస్సునుకోరే ప్రతిఘట్టానికి,

ఈ గ్రంథముద్రణకు పదిహేనువేలు ఆర్థిక సహాయం అందించి తోడ్పడిన ఊరుమల తిరుపతి దేవస్థానం అధికారులకు, శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామివారికి,

ఈ గ్రంథముద్రణను సకాలంలో పూర్తిగావించిన తేజ ప్రింటర్స్ యాజమాన్యం వారికి, కవర్ పేజీ ఆర్ట్ డిజైన్ చేసిన శ్రీ కె. బాబూరావు గారికి, కవర్ పేజీని ముద్రించిన మహేశ్వర ఆఫ్ సెట్ ప్రింటర్స్ యాజమాన్యం శ్రీ రామకృష్ణారెడ్డిగారికి,

ఇలా జన్మతారకమైన, జనరంజకమైన అన్నమయ్య సంకీర్తనా సాహిత్య పరిశోధనకు, సభాప్రసంగాలకు, పదన్ను పత్ర సమర్పణలకు అవకాశం ఇచ్చి ప్రోత్సహించే సౌజన్యమూర్తులకు, నా గ్రంథాలను ఎంతో శ్రద్ధతో చదివి ఆభివందిస్తూ ప్రోత్సహించే సహృదయ పాఠకోత్తములకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాంజలి. వారందరిపై అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల దివ్యానుగ్రహ కిరణాలు ఎల్లప్పుడూ ప్రసరించాలని ఆభిలషిస్తున్నాను.

—పాన్నా లీలావతి

మంఖ్య గమనిక

కొంతమంది రచయితలు నా పరిశోధన గ్రంథాల్లోని, నా సృజనాత్మక కావ్యాల్లోని స్వీయానుభవ వాక్యాలను పేరాలుగా, పేజీలుగా స్వీకరించి తమ గ్రంథాల్లో ముద్రించుకుంటున్నారు. కనీసం ఉపయుక్త గ్రంథాల్లోను, పాదసూచికల్లోను నా గ్రంథాలను చేర్చడంలేదు. చిన్నవాళ్ళకు, విద్యార్థులకైతే చెప్పగలం. పెద్దవాళ్ళకు ఉద్దేశపూర్వకంగా చేసేవాళ్ళకు ఏమని చెప్పగలం? మనపంటూ ఒకటండని, పైన భగవంతుడంటూ ఒకడున్నాడని గుర్తించుకోవాలని, ఎవరినుంచి, ఏ గ్రంథంనుంచి ఎంతెంతసహాయం తీసుకున్నామో నిజాయితీగా కృతజ్ఞతలు చెప్పడం మన కనీసధర్మం

అలాగే సభల్లో ప్రసంగించేవారు, పాడేవారు నా గ్రంథాల్లోని వ్యాఖ్యానం స్వీకరించి ఉపయోగించుకున్నప్పుడు, అన్నమయ్య సంకీర్తనల్నిగానీ, అన్నమయ్యపై నెను వ్రాసిన పాటల్నిగానీ పాడివినిపించినప్పుడు మూలకర్తల పేర్లను తెలియజేయడం కనీస కర్తవ్యం అని హెచ్చరిక చేయడమయింది.

ఈ సందర్భంగా అన్నమయ్య తన సుకీర్తనల్లో చెప్పిన వాక్యాలు గుర్తుకొస్తున్నాయి. ఒకరు వ్రాసిన విషయాల్ని ఆ కర్తలపేర్లు చెప్పకుండా తమ పేరుతో వ్రాసుకునేవాళ్ళను, చెప్పేవాళ్ళను అన్నమయ్య 'వెరులాల' అని సంబోధించాడు. ఒకరు చెప్పినదాన్ని తమ పేరుతో చెప్పితే శ్రీహరి మెచ్చడు. కాబట్టి అలాంటి పనులు మానేసి ఒల్లువంచి తడికెలు అల్లుకోవడం మేలు. ఒకరు తినేసిన పుల్లిఆకులో మరొకరు తినడం యోగ్యం కాదు అని ప్రాచీనతో వివరించి చెప్పి అధిక్షేపించాడు. తన కాలంనాటి ప్రజలకు జ్ఞానోదయం కలిగేలా చేశాడు

వెరులాల! మీకు వేడుక కలిగితేను

అల్లువంచి తడుకల్లంగరాదా

బడినొకరు చెప్పిన ప్రతి వేరొకరు చెప్పబోతేను

అడరి శ్రీహరి కర్తముకాదు

—అన్నమయ్య

మరో ముఖ్యగవనక

ఈ పుస్తకం ముద్రణకాలంలో ఎంతో ఓర్పుతో, శ్రద్ధతో ప్రతి అక్షరాన్ని పరిశీలించి తప్పుల్ని సవరించి ఇవ్వడం జరిగింది. అయినా అక్కడక్కడా అచ్చుతప్పులు కనిపిస్తే పాఠకులు సహృదయులతో పూర్వాపర అక్షరాల్ని బజ్జీ వాటిని సవరించుకొని చదువుకోవలసిందిగా అత్యయంగా విన్నవిస్తున్నాను. ఈ పుస్తకంపై పాఠకులు తమ హృదయస్పృహనలను ఉత్తరాలద్వారాగానీ వారి వీలునుబట్టి తెలియజేస్తే మహాభాగ్యంగా భావిస్తాను. పాఠకుల ప్రోత్సాహం, ఆభిమానం సాటిలేనవి. ఋణం తీర్చుకోలేనివి.

—రచయిత

విషయ సూచిక

వ్యాసంపేరు

పుటసంఖ్య

1. అన్నమయ్య ఆష్టవిధ నాయికలు 1-17
2. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో తామాపతార విశేషాలు 18-50
3. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు 51-18
4. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో సాహితీ విశేషాలు 82-116
5. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో చారిత్రకాంశాలు 117-121
6. పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనల్లో
భావనా చాతుర్యం 122-140
7. చినతిరుమలయ్య తెలుగు సంకీర్తన లక్షణం-
పరిశీలన 141-154

అనుబంధం-1

(అన్నమయ్యపై, అన్నమయ్య సంకీర్తనలపై
రచయిత్రీ వ్యాసిన పాటలు)

అనుబంధం-2

(రచయిత్రీ కృషిపై పాఠకుల స్పందనలు)

అనుబంధం-3

(రచయిత్రీ జీవిత కిరణాలు. ఇతర గ్రంథాలు)

1. అన్నమయ్య అష్టవిధ నాయికలు

1.1. ప్రస్తావన :

పదకవితా పితామహుడు, హరిపంకిర్రనాచార్యుడు అయిన తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు సంస్కృత భాషలోను, తెలుగు భాషలోను, గ్రాంథిక మార్గంలో, వ్యవహారిక మార్గంలో సంకీర్తనలు రచించినా అందులో మహాకావ్య లక్షణాల్ని కూడా పొందుపరచాడు. అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వర ముద్రతో ఆ స్వామి వారిపై శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు రచించాడు. ఇవి మధురభక్తి లేక ప్రేమభక్తికి చెందినవి. లోకనాథుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని నాయకునిగా, లోకమాతఅయిన పద్మావతినే నాయికగాచేసి వారి ప్రణయాన్ని, విరహాన్ని, సౌందర్యాన్ని, సమైక్యతను అన్నమయ్య ఎంతో రమ్యంగా వర్ణించాడు. కొన్ని సంకీర్తనల్లో అన్నమయ్య ప్రియునిగామారి స్వామివారిని ప్రియునిగా భావించి పరితపించడం, స్వామివారి ఆనుగ్రహం పొంది పంతుపై చెందడం కనివిస్తుంది. రాధ, మీరాబాయి, గోదాదేవి మొదలైన భక్తురాలు ఈ ప్రేమమార్గంలోనే ఆకాశ్వతమై ఐహిక పురుషులను నిరాకరించి శాశ్వతమైన వరమపురుషుని ఆరాధించి ఆ స్వామిలోనే లీనమయ్యారు. లోకానికి పూజనీయులు, ఆరాధనీయులయ్యారు. ఈ విధమైన మధురభక్తి పూరితమైన అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో అష్టవిధ శృంగార నాయికల్ని గుర్తించవచ్చు.

1.2. అష్టవిధ నాయికలు-లక్షణాలు-సవనన్వయం :

అవస్థాభేదాన్ని బట్టి శృంగార నాయికలు ఎనిమిది రకాలుగా ఉంటారు. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో ఈ ఎనిమిది రకాల నాయికల్ని గుర్తించి వివరించడం జరుగుతుంది.

1.2.1. స్వాధీన పతిక (స్వాధీన భర్తృక) :

నాయకుని (పతిని, లేక ప్రయుని) తన స్వాధీనంలో ఉంచుకొని అనందించే నాయిక స్వాధీనపతిక. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో ఈ లక్షణాలున్న సంకీర్తనలు విశేషంగా కనిపిస్తాయి.

పాడి

అలమేలుమంగ నీవభినవరూపము
జలజాక్షు కన్నులకు చవులిచ్చేవమ్మా॥
గరుడాచలా ధీశు ఘనవక్షిమున నుండి
పరమానంద సంభరితవై
నెరతనములు చూపి నిరంతరము నాధుని
హరుషించగఁ జేసితి గదమ్మా॥

శశికిరణములకు చలువల చూపులు
విశదముగా మీదవెదజల్లుచు
రసికిత పెంపున కరగించి యెప్పుడూ నీ
వశము చేసుకొంటి వల్లభునోయమ్మా॥

రట్టడి శ్రీ వేంకటరాయనికి నీవు
పట్టపురాణివై పరగుచు
వట్టి మాకులిగిరించు వలపు మాటల విభు
జట్టిగొని పురమున సతమైతివమ్మా॥ (12-160)

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోని నాయికానాయకులు లేక సతీపతులు లేక ప్రేయసి ప్రియులు దేవతామూర్తులైన పద్మావతీ శ్రీనివాసులు. మానవ కాంతల, మానవ పురుషులు అందచందాలు కాలక్రమేణ నశించిపోతాయి. కానీ దివ్యులైన అలమేల్మఱ గా శ్రీ వేంకటేశ్వరుల సౌందర్యం ఎప్పటికీ క్రొత్తగానే ఉంటుంది. అలమేల్మఱగ నవయౌవన రూపం పద్మశ్రీ డె శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సంతకం-సర్వకొత్త రుచుల్ని కలిగిస్తుంటుంది

ఏ మాత్రం ఎడబాటు లేకుండా ఆమె స్వామివారి వక్షస్థలం లోనే ఉంటూ పరమానందం అనుభవిస్తూ, తన జాణతనలను చూపిస్తూ నిరంతరం అనందింప చేస్తుంటుంది. చంద్రకిరణాలకు డీటుగా తన చల్లని చూపుల్ని స్వామివారిపై వెదజల్లుతు అతనిలో రసికత్వాన్ని అతిశయింప చేసి మనసును కరగించి అతను ఎప్పుడూ తనస్వాధీనంలో ఉండేలా

చేసుకున్నది. సమర్థుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి పట్టపు రాణిగా శోభిస్తూ వింతైన వలపుమాటలతో నాథుని వశంచేసుకొని అతని వక్షస్థలంలో శాశ్వత స్థానాన్ని సంపాదించుకున్నది.

ఈ సంకీర్తనలో అన్నమయ్యే సఖిగా మారి పద్మావతి సౌందర్యాన్ని, అమె జాణతనాలను, అమె చల్లని చూపుల్ని ప్రశంసిస్తూ వీటిచే విభుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని వశం చేసుకున్నావని ఆత్మీయంగా అభినందిస్తున్నట్లు వ్యక్తమవుతుంది ఈసంకీర్తనను స్వాధీన పతిక లక్షణానికి ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు. ఇలాగే మరో సుకీర్తన

ముఖౌరి

ఇదిగాక సౌభాగ్య మిదిగాక తపము మఱి
యిదిగాక వైభవం బిడక నొకటి కలదా॥

అతివజన్మము సఫలమై పరమయోగివలె
నితర మోహ పేక్షలిన్నియును విడచె
సతికోరికలు మహాశాంతమై యిదెచూడ
సతత విజ్ఞాన వాసన వోలె నుండె॥

తరుణి హృదయము కృతార్దత పొంది విభుఁమిది
పరవశానంద పంపదకు నిరవాయ
పరసిజానన మనో జయమంది యింతలో
సరిలేక మనసు నిశ్చల భావమాయ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరుని నిమిత్తించి పరతత్వ
భావంబు సజ్జముగా పడ్డె చెలి యాత్మ
దేవోత్తముని కృపాధీనురాలై యిపుడు
లావణ్యవతికి నుల్లంబు తిరమాయ॥ (12-17)

జగన్నాయకుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని అనుగ్రహం పొందడం, ఆ స్వామి హృదయంలో స్వామి స్థిరంగా నెలకొనడంకన్నా, నాయికకు ఇంకేమీ అవసరం లేదు. అదే అమెకు సౌభాగ్యం, అదే తపస్సు, అదే వైభవం.

వేంకటేశ్వరుని కృపకు పాత్రురాలై పద్మావతీజన్మ సఫలమయింది. ఆమె ఇప్పుడు ఇతరమైన మోహాలు, కోరికలు అన్నీ వదలిపెట్టి పరమ యోగిని పై నిశ్చలంగా, నిర్మలంగా, మహాప్రళాంతంగా, నిరంతరం విజ్ఞాన సార భంలాగావుంది. ఆమె కోరిక నిర్ధించి ఆమె హృదయం విభునిమీద పర వశానందమనే సంపదకు స్థానమయింది. పర్యమఖి అయిన ఆమె మనస్సు విజయాన్ని పొంది నిశ్చలభావం అయింది. ఆమె శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కృప పొంది ఆమె మనస్సు స్థిరమయింది అని ఒక సఖి మరో సఖితో నాయిక శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కరుణకు పాత్రురాలై ఏ విధమైన చింతలు లేకుండా నిశ్చలంగా, దివ్యానందంగా ఉందని తెలియజేస్తుంది. ఈ సంకీర్తనలో నాయకుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నాయిక అయిన పద్మావతికి సంపూర్ణంగా వశుడయ్యాడని, ఇక ఏ విధమైన బాధలు ఆమెకులేవనే భావన వ్యక్తమవుతుంది. కాబట్టి ఈ సంకీర్తనను కూడా స్వాధీనపతిక లక్షణాలకు ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు.

1.2.2. వాసక సజ్జ లేక వాసకసజ్జిక :

ప్రియుడు వచ్చే సమయానికి తనను, తన గృహాన్ని అలంకరించుకుని సిద్ధంగా ఉండే నాయిక వాసకసజ్జ లేక వాసకసజ్జిక. అన్న మయ్య సంకీర్తనల్లో ఇలాంటి వాసక సజ్జిక నాయిక లక్షణాలుకూడా కనిపిస్తాయి

కాంభోది

ఎప్పుడు గాని రాడో యెంత తడవాయ కాలి
చప్పడాల కించమతి జల్లు రనెనమ్మా॥

ఇద్దరి మవరి పాటు యేళ్ళాతాన నాడుకొన్న
సుద్దులు దలచిమెను చురుకనె నమ్మా
పెద్దగా కస్తూరి బొట్టు పెట్టిన నాతడుగోర
తిద్దుట తలచి మెను దిగులనెనమ్మా॥

పాయక యాతడూ నేను వప్పళించే యింటివంకఁ
బోయి పోయి కడు చిన్న బోతినోయమ్మా
తోయపు గుబ్బల చన్నుదోయి మీద వాడె తిన
పాయపు చంద్రుల చూచి భ్రమసితినమ్మా॥

కూడిన సౌఖ్యములందు కొదలేని వాని నా
వేడుక మతి తలచి వెరగాయనమ్మా
యీడులేని తిరువేంకటేశుడిదె నాతోడ
నాడినట్టే నా చిత్తమలరించెనమ్మా॥ (12-46)

ఈ సంకీర్తనలో నాయక తనను తన గృహాన్ని ఆలంకరించుకొని
పిరియునికోసం ఎదురుచూడట , తన విరహవేదన సాటి స్త్రీకి చెప్పుకోవడం
వ్యక్తమవుతుంది కాబట్టి ఇందులోని నాయక వాసకసజ్జికగా చెప్ప
వచ్చు. పిరియుడు వెళ్ళి చాలాసేపు ఆయ్యింది. ఇంకా రాలేదు. కాలి
చప్పుడు విని నాగుండె జల్లుమనిందమ్మా ఇద్దరం ఏకాంత పమయంలో
చెప్పుకున్న మాటలు తలచుకుంటే నా శరీరం చురుకుమన్నది. నుదు
టిపై పెద్ద కస్తూరిబొట్టు పెట్టుకున్న అతడు గోరుతో దిద్దుకోవడం తలచు
కుంటే శరీరం దిగులుచెందిందమ్మా అతనూ, నెను పడుకునే ఇంటివైపు
వెళ్ళి ఎంతో బాధపడ్డాను నిండైన పక్షిస్తలంమీద అతడు వత్తిన చంద్ర
వంకలను (సఖాలగుర్లులు) చూచి భ్రమచెందానమ్మా. కూడిన సౌఖ్యంలో
కొదువలేని అతన్ని అప్లాదంగా తలచుకొని అతను లేదనందువల్ల భయం
కలిగింది చివరికి పాటలేని శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నాకు చెప్పిన విధంగా
నా మనసును ఆలరించాడమ్మా అని వాసకసజ్జిక అవస్థలోని నాయక
సాటిస్త్రీకి చెప్పుకోవడం వ్యక్తమవుతుంది. అన్నమయ్య తన శృంగార
సంకీర్తనల్లో నాయకా నాయకుల విరహాన్ని వర్ణించినా, కోపాన్ని వర్ణించినా,
సంకీర్తన ముగింపులో నాయకా నాయకుల సవైకృతినే తెలియజేస్తాడు.
దీన్నిబట్టి ప్రకృతి పరమాత్మలు ఎప్పటికైనా ఒకటి అవుతాయని, ప్రకృతి
లోని ప్రతి చరాచరం పరమాత్మలో ఐక్యతకోసం పరితపించాలని భావించి
నట్లు తెలుస్తుంది.

1.2.3. విరహోత్క లేక విరహోత్కంఠితః

చెప్పిన సమయానికి ప్రియుడు రాకుండా ఆలస్యం చేసినప్పుడు ఉత్కంఠ (వేగిరపాటు) చెందే నాయిక విరహోత్క లేక విరహోత్కంఠిత. అన్నమయ్య శృంగాత సంకీర్తనల్లో ఈ నాయిక లక్షణాలు కూడా అనేకం కనిపిస్తాయి.

కాంభోది

తమ్ములాల అన్నలాల తల్లలాలనే
నెమ్మనపు హరి బాసి నిలువ లేనికను॥

కొమ్మలాల మరుకొట కొమ్మలాఁవో
యమ్మలాల తొలరె నాయక్కలాల
తమ్మిరేకు కన్నుల యాతని బాసినే
నుమ్మల సొమ్మల బేత నుండలేనికను॥

చెలులాల కలికి తొయ్యలు లాలవో
యెల జవ్వనముల మోహినులాల
చెలువంపు హరి తలచిన నాకునే
నులుకు కన్నీరాపకుండ లేనికను॥

పోటులాల జవ్వనపు మేటులాలవో
గాటపు తురుముల చీకటు లాల
వాటమైన వేంకట్రేరు బాసి నే
నాట దాననై జన్మమంద లేనికను॥ (12-99)

నాయకుని ఎడబాటును ఏమాత్రం భరించలేని నాయిక విరహో వేదనతో తల్లడిల్లుతూ ఇరుగు పొరుగు తమ్ములకు, అన్నలకు, తల్లలకు తన బాధను వ్యక్తం చేసుకోవడం ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తుంది.

ఓ తమ్ములాల, అన్నలాల, తల్లలాల నేను నిండైన మంచి మనస్సు కల్గిన తామరరేకులవంటి కన్నులు కలిగిన, అందమైన, అను

కూలుడైన శ్రీహరిని వదలి నిలువలేను. ఈ విరహవేదనను భరించలేను. కన్నీరు అపుకోలేను. ఇక స్త్రీనై జన్మించలేను అని శ్రీహరి సౌందర్యాన్ని, అతని నిర్మల మనస్సును అందరికీ తెలియజేస్తూ తన విరహతాపాన్ని వ్యక్తం చేసుకుంటోంది. ఈ సంకీర్తనలోని నాయిక విరహోత్కంఠితగా స్పష్టమవుతుంది.

దేసాళం

మేడలెక్కి నిన్నుజూచి కూడెననె యానతోడ
వాడుదేరి వున్నరందురా వెంకటేశ
యాడనుంటి విండాకాసురా॥

దప్పిగొంటి వనినీకు కప్పురముపార మిచ్చి
ముప్పిరి నీ విరహానను వెంకటేశ
నిప్పనుచు భ్రమసితిరా॥

నిండపూచిన మానిపై గండుకోవిల కూయగా
నిండిన నీ యెలుగంటాను వెంకటేశ
అండకు నిన్ను రమ్మంటిరా॥

మల్లెపువ్వు కొనదాని యుల్లునను పులకించి
ఉల్లము నీ కొప్పించితిరా వెంకటేశ
కల్లకాదు మమ్ము కావరా॥

పట్టుదీర కొంగుజారి గుట్టుతో నేనుండగా
పట్టి నవ్వులేల నవ్వేవు వెంకటేశ
దిట్టవు నీయంత వారమా॥

నీకు వలచిన వలపులు పులకలెత్తె నా మదిని
వాక్కు ననే చెప్పజాలరా వెంకటేశ
లోకమెల్ల ఎరిగినదే॥

పాయము నీకొక్కనికే చాయగా మీదెత్తితిని

ఈ యెడ కై వాల కుండను వెంకటేశ
మాయింటనే పాయకుండరా॥

ముమ్మాటికి నీ బాసలే నమ్మివున్న దానివేను
కుమ్మరించరా సీకరుణ వెంకటేశ
చిమ్ము చీకటిల్ల పాయను (13-223)

ఆన్నమయ్య ఒక్కోసారి తానే పఖిగా, తానే పద్మావతిగా మారి
తన ప్రియదైవమైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని ఎడబాటుకు తట్టుకోలేక విరహవేదన
చెందడం కనిపిస్తుంది.

ఈ సంకీర్తనలో నాయిక తన నాయకుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని
కలుసుకోవాలని మేడమీదకెక్కి చూస్తుంది.

అక్కడ శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు కనబడకపోయేసరికి ఆమె నిరా
శతో నిట్టూర్పు విడుస్తుంది. తర్వాత కొంతసేపటికి తన ప్రియుడు రాగానే
తాను చెందిన విరహవేదనను, తన ప్రియుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరునిపై అస
కున్న అనన్య, అద్యాజమైన ప్రేమానురాగాల్ని వ్యక్తంచేస్తుంది.

వెంకటేశా! నీకు దప్పికగా వుందని కర్పూరం అందించాను.
విరహతాపంతో కాగిపోతున్న నేను అకర్పూరాన్ని నిప్పుగా భ్రమచెందాను.
(విరహవేదనలో ఉన్నవారికి చంద్రుడు, చందనం, నీరు, పువ్వులు, చిగు
రాకులు మొదలైన నైత్యోపచారాలు (విరహబాధను ఇంకా అతీతంప
చేస్తాయని పార్వతీపుల కావ్యంలో వర్ణితమయ్యాయి). నిడగా పువ్వులు
వికసించిన చెట్టుపై గండుకొయిల కూస్తే అది నీ స్వరం అనుకుని డగ్గరిక
రమ్మని పిలిచాను, అని తన విరహవేదనను, తాను చెందిన భ్రాంతిని
తెలియజేస్తుంది. అంతేకాక ఆ స్వామిపై తనకున్న మమతానురాగాల్ని
తెలుపుకుంటుంది.

మల్లెపువ్వు వసంతఋతువులో పుష్పించే పుష్పం. ఇది ప్రేయసీ
ప్రియుల్లోని ప్రేమానురాగాల్ని పెంపొందింపజేస్తుంది అలాకటి మల్లె
పువ్వు కొనను తాకగానే పులకించిపోయి నా మనసును నీకు ఒప్పించానురా

వెంకటేశా! పట్టుచీర కొంగుజారి గుట్టుగానేనుంటే ఊరకే ఎందుకు నవ్వు తావు. వెంకటేశా! నేను నీఅంత చతురురాలను కాను. నీకోసం వలచిన పలపులు నా మనస్సులో పులకలెత్తాయి. వాటిని గూర్చి వాక్కులతో నేను చెప్పలేను ఈ పలపు ఎలాంటిదో లోకానికంతా విశదంగా తెలుసు. ఈ ప్రాయాన్ని నీకొక్కడికే వశం చేసాను ఏమాత్రం ఎడబాటులేకుండా మాయింటిలోనే వుండరా వెంకటేశా! మాటిమాటికి నీవు చేసిన ప్రమాణ వాక్కులనే నమ్ముకొని వున్నదాన్ని.

నాపై నీ కరుణామృతాన్ని అలముకున్న చిట్టచీకట్లు పటాపంచలయ్యేలాగా కుమ్మరించరా వెంకటేశా అని నాయిక ఎంతో ప్రేమగా, ఆత్మీయంగా అభ్యర్థించడం ఇందులో వ్యక్తమవుతుంది. ఈ సంకీర్తనలో నాయిక తన విరహతాపాన్ని, అనితర సామాన్యమైన ప్రేమానురాగాల్ని తన నాయకునితో ప్రత్యక్షంగా విన్నవించుకోవడం స్పష్టమవుతుంది.

1.2.4. విప్రలబ్ధ :

ముందు నిర్ణయించుకున్న సంకేత స్థలానికి వెళ్ళి చూడగా అక్కడ ప్రియుడు లేనప్పుడు, అక్కడికి ప్రియుడు రానప్పుడు విరహంతో బాధపడే నాయిక విప్రలబ్ధ రపమంజరికాదు, పూర్వ అలంకారాలు విప్రలబ్ధకు చెప్పే లక్షణాల్లో సంకేతస్థానానికి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చారు. కానీ శృంగారమంజరి కారుడుమాత్రం సంకేతవిషయాన్ని తొలగించి, ప్రియుడు రాకపోవడం వల్ల విరహాతిశయంతో బాధపడే నాయిక అనే అర్థాన్ని చెప్పాడని అచార్య వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు పేర్కొన్నారు. తాళ్ళపాక వారి శృంగార పదాల్లోని నాయిక పర్వత్ర స్వీయమే అందును దివ్య. అట్టి జగజ్జనని దివ్యశృంగార వర్ణన సందర్భంలో “సంకేత” స్థలాల ప్రసక్తే వుండదని కూడా అచార్య వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు తెలిపారు. అందు వల్ల విప్రలబ్ధకు విరహవేదన చెందే నాయిక లక్షణాలున్న పంకిర్తననే ఉద్దహరించడం జరిగింది.

సామంతం

పొద్దిక నెన్నడు వొడచునో పోయిన చెలి రాదాయను
నిదురకంటికి తొపదు నిమిషం బొక యేడు॥

కన్నుల నవ్వెడి నవ్వులు గచ్చి తనంబుల మాటలు
నున్నని యొయ్యారంబులు నొచ్చిన చూపులును
విప్పు దనంబులు మఱపులు వేడుక మీరిన యలపులు
సన్నపు చెమటలు తలచిన ఝల్లనె నామనసు॥

అగిన రెప్పల నీరును నగ్గలమగు పన్నీటను
దోగియుఁ దోగని భావము దోచిన వయ్యెవయు
కాగిన దేహపు సెకలును కప్పిన వుప్పుల సారములు
వేగిన చెలితాపమునకు వెన్నెల మండెడిని॥

దేవభామణి తిరుమల దేవుని దలచినఁ బాయక
భావించిన యీ కామిని భావము లోపలను
ఆ విభుడే తానుండిక నాతడె తానెఱుంగఁ గపటె
నీ వెలదికి గల విరహంబేమని చెప్పుదుము॥ (12-138)

నాయకుడు ఎంతకూ తనదగ్గరకు రాకపోయేసరికి నాయక తన చెలిని తన నాయకుని దగ్గరకు పంపింది. ఆమెకూడా పకాలానికి రాక పోయేసరికి నాయక ఎంతో వేదన చెందుతుంది. తన విరహబాధను ఉపశమనం కోసం అతనితో ఆమెకున్న పూర్వజన్మ భూతుల్ని సాటి స్త్రీకి తెలియ జేస్తుంది. ఎప్పుడు తెల్లవారుతుందో ఏమో వెళ్ళిన చెలి ఇంకా రాలేదు. ఒక నిమిషంకూడా కంటికి సిద్ధరాలేదు. పియ్యడు కన్నుల నవ్వే నవ్వులు, గడుసరి మాటలు, సుకుమారమైన ఒయ్యారాలు, వేడుకతో కూడిన అలసటలు, సన్నని చెమటలు తలచుకుంటే మనసు ఝల్లు మన్నది.

కంటి రెప్పలమీదా కన్నీటిలో, జాలువారుతున్న పన్నీటిలో ప్రవహించి ప్రవహించని భావం, తొలగిన పైట, వేడెక్కిన శరీరపు సెగలు,

కప్పిన పుష్పల సారభాలు, నాయిక తాపానికి వెన్నెల మండిపోతున్నాయి. దేవతాశిఖామణి అయిన తిరుమల దేవుని వదలకుండా భావించిన నాయిక మనస్సులో ఆ స్వామే ఉండి ఈమె చెందిన విరహతాపాన్ని తెలుసుకోవాలి ఈమె చెందే విరహతాపాన్ని గూర్చి మనం ఏమని చెప్పగలం అని సఖీజనం చెప్పకోవడం ఇందులో కనిపిస్తుంది. భగవంతుడైన ఆ శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు తప్ప ఇంకెవ్వరూ తెలుసుకోలేరని సఖీజనం చెప్పకోవడంలో నాయిక చెందిన విరహతాపాతిశయం ఎంతటిదో భావించవచ్చు.

1.2.5. ఖండిత :

ప్రియుడు పరస్మితో క్రిడించి శరీరంపై సంగమ చిహ్నాలతో వచ్చి నపుడు అక్షేపించే నాయిక ఖండిత అన్నషయ్య సంకీర్తనల్లో ఈ విధమైన లక్షణాలున్న నాయికకూడా వుంది.

ఆహీరి

వేడుక నెవ్వతెరా విడువక నిన్నంటి
వాడుదేరే వలపుల వస్త్రాలు వెట్టినది॥
గద్దరి యెవ్వతెరా నీ గారవంపు చెక్కున
నిద్దంపు చంద్రరేఖ నిలిపినది
అద్దిరా దాసిగయ్యాళి తన మెట్టిదో
ముద్దు తనమోము నీ మోమున రాచినది॥
దిట్టనయదు యెవ్వతెర నీ యధరమందు
కొట్టగొన మరుచిలుకు లొత్తినది
గట్టిగ చూడరా దానిగబ్బి తన మెట్టిదో తన
గుట్టెల్ల నీకు నాకున వ్రాసంపినది॥
చక్కని దెవ్వతెర నీవరి లేని మేన తన
మిక్కుటంపు మేనితావి మేళవించినవి
అక్కరగా తిరు వేంకటాధీశ కూడితివి
మక్కువతో నీకు పరిమళమూలంపినది॥ (12-159)

పతస్త్రీ సంగమ గుర్తులతో ఇంటికి వచ్చిన నాయకుని నాయిక నిలదీసి ప్రశ్నిస్తూ ఆక్షేపించడం ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తోంది.

నిన్ను విడువకుండ నిన్ను అంటుకొని వేడుకతో అతిశయించిన వలపుల సొగసులు పెట్టింది ఎవ్వరెరా? అండమైన నీ చెక్కిలిపై నఖాలతో మెరుస్తున్న చంద్రరేఖలు నిలిచిన గడుసరి ఎవ్వరెరా? ఆమె గయ్యాళితనం ఎలాంటిదో కానీ తన ముద్దుమొకంతో నీ ముఖాన్ని రాచింది నీ పెదవిపై తన కొనముక్కుతో ప్రియగుర్తులు (మరుచిలుగులు) ఒత్తిన ఆ దిట్టైనది ఎవ్వరెరా? ఆమె జాణతనం ఎలాంటిదో కానీ తన అంతర్యమంతా అకుపై వ్రాసిపంపింది సాటిలేని నీ శరీరంపై తన శరీరంలోని పరిమళాల్ని అంటించిన ఆ చక్కనిది ఎవ్వరెరా? అసక్తితో ఆమెను కలకాపు. ఆమె ప్రియతో నీకు సుగంధాలను పంపింది అని తన ఆక్షేపణను వ్యక్తం చేయడంలో ఖండిత నాయిక స్పష్టమవుతుంది.

6. కలహంతరిత :

కోపంతో ప్రియుని దూషించి తర్వాత పశ్చాత్తాపం చెందే నాయిక కలహంతరిత. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో ఇలాంటి లక్షణాలున్న నాయిక కూడా కనిపిస్తుంది.

శబ్దవసంతం

ఎంతవాడవైన నిన్ను నింతసేసితి
యింతని నయపరాధా లెట్టోరిచేవయ్యా॥

చేర రమ్మంటే రానైతి చెక్కులు చేత గిల్లది
గారవించగా నిన్ను కసరితిని
కూరిమి కొసరగాను కోపాన జంకించితిని
యీరీతి నాయపరాధా లెట్టోరిచేవయ్యా॥

మనసు నొప్పించితిని మాటలెల్లానాడితిని
చెనకగా వద్దని పై జేయి వేసితి

పెనగితి సీతోడ ప్రియము రెట్టించగాను
యెడని నాయపరాధా లెట్టోరి చేవయ్యా॥ (17-565)

కోపంతో నాయకుని దూషించి తర్వాత పశ్చాత్తాపం చెందుతున్న నాయిక ఆతనితో—ఎంతో గొప్పవాడవైన నిన్ను స్త్రీ అయిన నేను ఇంతగా బాధపెట్టాను. నీవు దగ్గరకు రమ్మంటే నేను రాతేదు. చేతితో నీచెక్కిలి గిల్లాను. నీవు నన్ను గౌరవిస్తే నేను నిన్ను కోపంతో కసరాను నీవు ప్రియతో కసరితే నేను కోపంతో బెదిరించాను. ఈ విధంగా నేను చేసిన అపరాధాల్ని ఎలా ఓర్చుకున్నానయ్యా! నీ మనసును నొప్పించాను. మాట లన్నీ అన్నాను, నన్ను తాళవద్దని చెయ్యి అడ్డుగా పెట్టాను. నీతో ప్రియ రెట్టించే విధంగా పెనుగులాడాను. ఇలా నా అపరాధాల్ని ఎలా సహించా వయ్యా అని తన అపరాధాలేవో తెలియజేస్తూ పశ్చాత్తాపం చెందుతోంది. అలాగే నాయకుని లోని మంచితనాలేవో తెలుపుతూ నాయకుని సహనగుణా న్ని ఆశ్చర్యం చెండుతూ నాయకునితో భాషించడం ఇందులో వ్యక్త మవుతుంది.

1.2.7. ప్రాప్తిత భర్తృక లేక ప్రాప్తిత పతిక :

నాయకుడు లేక ప్రియుడు కార్యనిమిత్తం దూరప్రాంతానికి వెళ్ళినపుడు విరహవేదనతో కృశించే నాయిక ప్రాప్తిత భర్తృక. అన్న మయ్య సంకీర్తనల్లో ఇలాంటి లక్షణాలున్న నాయిక కూడా కనిపిస్తుంది.

కొంచోది

నీల రాడమ్మ యింతిరో వా
డెల రాడమ్మ నన్నేలిస వాడు॥

పచ్చని పులుగుల ఇండిమీద నుండు
పచ్చవింటి పిన్నబాలుని తండ్రి
పచ్చని చాయల పాయని బంగారు
పచ్చడము గట్టన బాగైన వాడు॥

తెల్లని పులుగుపై తిరుగ మరగినట్టి
 తెల్లని సతిపాలి దేవరతండ్రి
 తెల్లని పరపుపై తేలిపారలు వెట్టు
 తెల్లని కన్నుల తెలివైన వాడు॥

కొండవింటి వాని గుత్తగొనిన యట్టి
 కొండుక పాయపు కూతురు తండ్రి
 కొండల రాయడు కోనేటి తిమ్మయ్య
 కొండతల నెత్తి గురుతైన వాడు (12-235)

ఎక్కడికో దూర ప్రాంతానికి వెళ్ళిన తనను కాపాడిన తన
 ప్రియుడు ఎందుకు ఇంకా రాలేదో అని ప్రేయసి ఆశ్చర్యం చెందుతూ
 బాధ పడుతూ సాటి స్త్రీకి వ్యక్తం చేసుకొంటోంది. తన ప్రియుడు ఎలాంటి
 వాడో వ్యక్తం చేస్తోంది పచ్చని చిలుకల తేరుమీద వుంటూ పచ్చని
 చెరకును విల్లుగా కల్గిన చిన్నబాలుడైన మన్మథునికి తండ్రి- పచ్చని
 రంగులు వదలని బంగారు వస్త్రాన్ని కట్టుకునే అందగాడు తెల్లని పక్షి
 అయిన హంసపై తిరగడానికి అలవాటైన తెల్లని సతిఅయిన సరస్వతిక
 భర్త అయిన బ్రహ్మకు తండ్రి. తెల్లని పరుపులాగా వుండే అదిశేమనిపై
 తేలుతూ పారలు పెట్టే తెల్లని కన్నుల తెలివైనవాడు. కొండను
 విల్లుగా కల్గిన శివుని ప్రియుడుగా కల్గినగంగకు తండ్రి కోనేటి తిరుమ
 లేశుడు. కొండలరాయుడు అనిచెబుతూ అలాంటి తన ప్రియుడు ఇంకా
 ఎందుకు రాలేదో అని పరితపిస్తోంది.

ఆహ్వాని

అహవాని వలసాయ నమ్మలాలా యింతి
 ఎపులకు లోనైతిమిక నేమిసేతమే॥
 అరగించు మన గదరమ్మలాలా ఆయ్యో
 నీరు వుక్కలించ డిదె నిన్మట్టనుండి
 అరినది బోనమెల్లా నమ్మలాలా ఆయ్యో
 శ్రీరమణుడంతట విచ్చేయడేమి సేతమే॥

అద్దమరాతిరి వేయ నమ్మలాలా అయ్యో
నిద్దురకంట బెట్టుదు నిన్నటనుండి
అద్దపు చెక్కులు వాడే నమ్మలాలా అయ్యో
యిద్దరి కోపము తీరదీక నేమి సేతమే॥

అలయికే ఘనమాయ నమ్మలాలా దీని
నిలువ వశము గాదు నిన్నటనుండి
అలమివెంకట విభుఁ డమ్మలాలా దీని
నెలయించి కూడతున్మ నికనేమి సేతమే॥

(12-32)

విరహవేదనతో బాధపడుతూ కృశించిపోతున్న నాయికను చూచి సఖీజనం—నాయికకు నాయకునిపై వున్న ప్రేమ అపరాధిని మనం ఏమి చేయగలం! అపారం భుజించమని చెప్పండి. అమ్మలారా నిన్నటినుంచి నీరుకూడా త్రాగలేదు. పళ్ళెంలోని అన్నం చల్లారిపోతుంది. ఆమె విభుడు ఇంకారాలేదు. మనం ఏమిచేయగలం? అద్దాలవంటి ఈమె చెక్కిళ్లు వాడి పోయాయి. ఈమెకు అలసట ఎక్కువైపోయింది. ఈమెను చక్కబెట్టడం ఓదార్పడం మనవల్ల కాదు. నాయకుడైన శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ప్రేమతో ఈమెను కలుసుకోకపోతే మనం ఇక ఏమి చేయగలం! అని ఒకరికొకరు సంభాషించుకోవడం వ్యక్తమవుతుంది.

1.2.3. అభిసారిక :

ప్రియ వ్యామోహంతో ప్రయుని వద్దకు తానే స్వయంగా వెళ్ళే నాయిక అభిసారిక. తాను ప్రయుని వద్దగల వెళ్ళక ప్రయుని తనదగ్గరకు రప్పించుకునే నాయిక కూడా అభిసారికే అవుతుంది. ఈ అభిసారిక మూడు రకాలు. తెల్లని వస్త్రాలు, తెల్లని పువ్వులు, తెల్లని గంధహారాదులు ధరించి వెన్నెల్లో ప్రయుని అభిసరించే నాయిక జోత్స్నాభిసారిక. నల్లని వస్త్రాలు నల్లని పుష్పాదులు ధరించి చీకటిలో ప్రయుని అభిసరించే నాయిక తమోఽభిసారికా. పగలు గృహములోని తన వారందరూ ఏదైనా కార్యం నిమిత్తం ఎక్కడికైనా వెళ్ళినపుడు తాను ఏదో ఒకనెపంతో గృహంలోనే వుండి ప్రయుని తన దగ్గరకు రప్పించుకునే అభిసారిక దివసాభిసారిక.

అహిరి

కామించి నీవరుగ గలయు నాయకుడనే
డేమి భాగ్యము సేసెనే తరుణి॥

కాగిన గుబ్బల మీద కమ్మ చెమటలఁ దొప్ప
దోగిన పయ్యెడ కొంగు దూలగను
వేగైన కోప్పన కొవ్వెరులు దురిమి విట్ట
వీగుచు నీవెటు వొయ్యెవే తరుణి॥

ఒప్పైన శిశుమీదఁ గుప్పించిన జవ్వాది
చిప్పిలి చెక్కుల వెంటఁ జిందగను
అప్పళించిన కస్తూరిలప్పలు రాలగ నీ
విప్పడెక్కడికి నేగేవే వో తరుణి॥

వీడినది మొలనూలు విరులు చెదరె కొంత
వాడినది కైమ్మొవి వన్నలై
యీడులేని తిరువేంకటేశుడిదె నిన్నుంగూడె
యీడ కొత్తలిపి యేటివే వో తరుణి॥

(12-142)

ప్రియునికోసం వెళుతున్న నాయకను చూచి సఖి-నీవు ప్రేమతో నాయకుని కలుసుకోవడానికి వెళుతున్నావు. అతడెంత భాగ్యం చేసుకున్నాడో కదా. వేడెక్కిన నీ వక్షస్థలంపై పై పరిమళాలతో కూడిన చెమట కారుతోంది. పైట జారిపోతుంది. ఎత్తైన నీ కోప్పులో అప్పుడే పూచిన పువ్వుల్ని పెట్టుకొని ప్రేమాతిశయంతో ఎక్కడికి వెళుతున్నావు. అందమైన నీ తలపై పూసుకున్న జవ్వాది చిప్పిలిపోయి నీ చెక్కిలిపై కారుతోంది అద్దుకున్న కస్తూరి రాలిపోతుంటే ఇప్పుడు ఎక్కడికి వెళుతున్నావు? నీ మొలనూలు వీడిపోయింది పువ్వులు చెదరిపోయాయి. ఎర్రని నీపెదవి వాడిపోయింది. సాటిలేని శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నిన్ను కలిసాడు. నీలో శనిపెస్తున్న ఈ కొత్త భావనలు ఏమిటో ఓ తరుణి! అని భావిస్తోంది. ఈ సంకీర్తనలో నాయక నాయకుని కోసం వెళ్ళడాన్ని, నాయక వేషధారణను వస్త్రధారణను, సుగంధాలను వ్యక్తం చేస్తుంది. ఈ సంకీర్తన చివర్లో నాయకా నాయకుల సమైక్యత చెప్పబడింది.

1.3. సమాప్తం :

ఈ విధంగా అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో స్వాధీన పతిక, వాసక సజ్జక, విరహోత్కంఠ, విప్రలబ్ధి, ఖండిత, కలహాంతరిత, ప్రోషితభర్తృక అభిసారిక అనే అష్టవిధ శృంగార నాయికల లక్షణాల్ని గుర్తించడం జరిగింది. ఆ సంకీర్తనల్ని సేకరించి, ఉదహరించి, వివరించి, సమన్వయించడం జరిగింది అన్నమయ్య సంకీర్తనా సాహిత్యం అనంత విశ్వం లాంటిది. అందులో అష్టవిధ నాయిక లక్షణాలున్న సంకీర్తనలు పరిశోధించే సరికి అనేకం కనిపిస్తాయి ఇంకా సరిక్రొత్త అంశాలు కూడా వ్యక్తమవుతాయి

ఉపయుక్త గ్రంథావళి :

కీర్తనా కౌముది	—	డా॥ పాన్నా లీలావతి
తాళపాక కవుల పదకవితలు		
బాషా ప్రయోగ విశేషాలు	—	అచార్య వేటూరి ఆనందమూర్తి గారు
సాహిత్య సోపానములు	—	అచార్య దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారు
శృంగార సంకీర్తనలు	—	తాళపాక అన్నమాచార్యులు
(సంపుటం-12)	—	పరిష్కర్త శ్రీ గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ తి తి దే. ప్రచురణ

శ్రీ తాళపాక అన్నమాచార్య
447వ వర్ధంతి మహోత్సవాలు
అన్నమయ్య ఇతర తాళపాక
కవుల కృతులు
అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం
తిరుపతి

పాన్నా లీలావతి

6-4-2000

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో

రామావతార విశేషాలు

విష్ణుమూర్తి దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ కోసం, ధర్మసంస్థాపన కోసం ప్రతి యుగంలోను భూమిపై అవతరిస్తుంటాడు. ఆవిధంగా శ్రేణాయుగంలో కౌసల్య, దశరథ చక్రవర్తులకు అయోధ్యలో చైత్ర శుద్ధ నవమి. పునర్వసు నక్షత్రం కర్కాటక లగ్నంలో మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలకు అభిజిన్ముహూర్తంలో శ్రీరాముడు జన్మించాడు. ఈ పరమ పుణ్యదినాన్ని “శ్రీరామనవమి” పండుగగా అనాటినుంచి ఉత్సవాలు ఒరుపుకుంటూ వస్తున్నారు. శ్రీరాముని రూపం మంగళకరమయింది. శ్రీరామనామం మధురాతి మధురమయింది.

శ్రీరాముని వినయం, వివేకం మాతృ, పితృభక్తి, గురుసేవ, గాంభీర్యం ప్రజానురంజక పరిపాలన, మిత్రత్వం, ఏకపత్ని వ్యతనియమం మొదలైన సద్గుణాలు భూలోకంలోని సమస్త మానవులకు ఆదర్శమార్గ దర్శకం, అందుకే శ్రీరాముని చరిత్రను తెలియజేసే రామాయణం ఒక్క భారతీయ సాహిత్యంలోనే కాక ప్రపంచ సాహిత్యంలో కూడా విశిష్టస్థానాన్ని అలంకరించింది. మలయ, బర్మా, ఇండోనేషియా, నెపాల్, చైనా, టిబెట్ రష్యన్, జర్మన్, మొదలైన విదేశబాషల్లోకి రామాయణం అనువదించబడటం విశేషం. ప్రపంచ సాహిత్యంలోనే ఇంతటి ప్రభావం చూపిన మహాకావ్యం మరేదిలేదు.

“యావత్ స్థాస్యంతి గిరయః సంతశ్చ మహితలే

తావద్రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచలిష్యతీ”

పర్వతాలు భూమండలం పైన ఉన్నంతకాలమూ, నదులు భూమిపై ప్రవహించినంత కాలం ప్రవితమైన రామకథ సమస్త లోకాల్లో ఉండగలదని ఈ శ్లోకార్థం. ఇంతటి మహిమాన్వితుడు అయిన శ్రీరామచంద్రమూర్తిని హనుమంతుడు, విభీషణుడు, అహల్య, గుహుడు, శబరీ, మగ్రీవుడు, వాల్మీకి, తులసిదాసు, కృష్ణమాచార్యులు, మొల్ల, పోతన, రామదాసు,

త్యాగయ్య, మన్నెంకొండ హనుమద్దాసు మొదలైన మహనీయులెందరో కీర్తించి తరించారు. తెలుగు సాహిత్యంలో శ్రీరామచరిత్ర కమనీయ కావ్యాలుగా, ప్రబంధాలుగా. నాటకాలుగా, యక్షగానాలుగా, శతకాలుగా, హరికథలుగా, బుర్రకథలుగా, జానపద కథలుగా, గేయాలుగా, స్త్రీలపాటలుగా, సంకీర్తనలుగా వెల్లివిరిసిపోయి. సంకీర్తనా రచనకు శ్రీకారం చుట్టిన శ్రీవేంకటేశ్వర పరమభక్తుడైన అన్నమయ్య కూడ అత్యంత ప్రీతితో రామచరిత్రను ద్విపద కావ్యంగా రచించినట్లు అనమయ్య మనుమడు చిన్నన్న రచించిన అన్నమాచార్య చరిత్రలోని-

ఘనతర సకల భోగంబులుగాఁక
మనుచు వాల్మీకి రామాయణ మెల్ల
తాగంబుతో ననురాగంబు తోడ
బాగుగా గంధర్వు బాగుగ చదివి

అనే ద్విపద పాదాల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. కానీ ఈ కావ్యం నేడు లభించడం లేదు. అయినా చిన్నన్న పెర్కొనట్లు-

“యోగమార్గంబున నొక కొని బుధులు
రాగిల్ల శృంగార రసరీతిఁ గొన్ని
వైరాగ్య రచనతో వానింపకొన్ని
సారస నేత్రుపై సంకీర్తనములు
సరసత్వమున తాళసముఖముల్ గాగ
పరమ తంత్రములు ముప్పదిరెండవేలు”

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో శ్రీరామావతార ఘట్టాలకు సంబంధించిన సంకీర్తనలు అనేకం కనిపిస్తాయి. అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వర భక్తితో, ప్రీతితో శ్రీవేంకటేశ్వర ముద్రతో సంకీర్తనలు రచించాడు. అందువల్ల కొన్నిచోట్ల శ్రీరాముని వేంకటాద్రి రామాడని, వేంకటరామాడని వేంకటేశ్వరుని పేరు ముందు కలుపుకొని కీర్తించాడు. నేటికీ వేంకటేశ్వరునికి ప్రభాత సమయంలో పాడే సుప్రభాతంలో-

కౌసల్యా సుప్రజా రామా! పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవ మాహ్నికమ్,

అని శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కౌసల్యాతనయుడైన శ్రీ రాముడుగా పేర్కొన్నారు.
కీర్తిస్తున్నారు.

చరతం రఘునాథస్య
శతకోటి ప్రవిస్తరమ్
ఏకైక మక్షరం ప్రాక్తం
మహాపాతక నాశనమ్

శ్రీరాముని చరిత్ర శతకోటి యోజనాలు / విస్తరిస్తుండని, రామాయణ ,
లోని ఏ ఒక్క అక్షరాన్ని ఉచ్చరించినా మహాపాతకాలు నశించి పోతాయని
విశ్వసించడం జరిగింది. ఇంతటి కమనీయమైన, లోకాదర్శమైన, పరమ
పవిత్రమయిన శ్రీ రామ చరిత్రను అన్నమయ్య సంకీర్తనల రూపంలో
సంక్షిప్తంగా వర్ణించాడు.

అన్నమయ్య తర్వాతి వాగ్గేయకారులైన రామదాసు, త్యాగయ్య,
అన్నమయ్య కన్నా పూర్వుడై కృష్ణమాచార్యులు మొదలైన వారి కృతుల్లో
కూడా రామనామ మహిమ వర్ణించబడింది.

రామా దశరథ రామా నీజనత్య
కామ నమోనమో కాకుత్స్థ రామ॥

కరుణానిధి రామ కౌసల్యానందన రామ
పరమా పురుష సీతాపతి రామా
శరధి బంధన రామ సవనరక్షక రామా
గురుతర రవివంశ కోదండరామా॥

దనుజ హరణ రామ దశరథ సుత రామ
విను తామర స్తోత్ర విజయరామ
మనుజావతార రామ మహనీయ గుణరామ
అనిలజ ప్రియ రామా అయోధ్యరామా॥

సులలిత యశరామ సుగ్రీవ వరద రామ
కలుషరావణ భయంకర రామా
విలసిత రఘు రామ వేదగోచరరామా
కలితాప్రతాప శ్రీవేంకటగిరి రామా॥

అన్నమయ్య శ్రీరామచంద్రుని కాకుత్స్థ వంశ రాముడని సత్య వంతుడని, దశరథుని రాముడని, యజ్ఞాన్ని రక్షించిన రాముడని, ఘనమైన సూర్యవంశములోని కోదండరాముడని, రాక్షసులను సంహరించిన రాముడని, దేవతలచే స్తుతించబడిన రాముడని, విజయాలను పొందిన రాముడని మానవ అవతారాన్ని దాల్చిన రాముడని, మహనీయ గుణాలు కల్గిన రాముడని, సుగ్రీవుని వరాలిచ్చిన రాముడని, కల్కమధైన రావణాసురుని భయాన్ని కలిగించిన రాముడని, తేజ స్వరూపుడైన రఘువంశములోని రాముడని, వేదాలచే తెలియదగిన రాముడని, ఆ రాముడే నేడు మిక్కిలి ప్రతాపంతో వేంకటాచలం పై వెలగాడని, వేంకటాద్రి రాముడని అన్నమయ్య కీర్తించాడు.

బౌళి రామక్రియ

ఇతడే పరబ్రహ్మ మిదియే రామకథ
శతకోటి విస్తరము సర్వపుణ్యఫలము॥
ధరలో రాముడు పుట్టె ధరణి పెండ్లాడే
అరణ్య వాసులకెల్లా నభయమిచ్చె
సొరిది ముక్కుచెవులు చుప్పనాతిని గోసె
ఖర దూషణులను ఖండించెనేను॥
కినిసి వాలిజంపి కిష్కింధ సుగ్రీవుకిచ్చే
వనధి బంధించి దాటె వానరులతో
కనలి రావణ కుంభకర్ణాదులను జంపి
వనిత జేకొని మళ్ళివచ్చె ఆయోధ్యకును॥
సౌమిత్రియు భరతుడు శత్రుఘ్నుడు కొలువగ
భూమియేలే కుశలవ పుత్రుల గాంచె
శ్రీమంతుడై నిలచే శ్రీవేంకటాద్రి మీద
రాముడు పుష్పణు లంకకు పట్టము గట్టె॥

రాముడే పరబ్రహ్మమని, రామకథ శతకోటి యోజనాలు విస్తరించిందని, ఈ కథ సకల పుణ్యఫలమని అన్నమయ్య లోకానికి తెలియ చెప్పతూ (శ్రీరామ చరిత్ర) నంతటిని ఒక సంకీర్తనలో సంక్షిప్త పతచి రచించాడు. ఈ భూమిపై రాముడు పుట్టాడు. సీతను వివాహమాడాడు. అరణ్య వాసులందరికీ ఆభయమిచ్చాడు. తనపట్ల కాముకంగా ప్రవర్తించిన శూర్పణఖ ముక్కుచెవుల్ని కోశాడు ఖరదూషణులను సంహరించాడు వాలిని సంహరించి కిష్కింద రాజ్యాన్ని సుగ్రీవునకిచ్చాడు సముద్రాన్ని బంధించి వానరులతో కలసిదాటాడు. రావణ కుంభకర్ణులను చంపి సీతను తోడ్కొని అయోధ్యకు వచ్చాడు. లంకారాజ్యానికి విభీషణుని పట్టాభిషక్తుని చేసాడు భరతుడు, లక్ష్మణుడు, సుగ్రీవుడు సేవిస్తుండగా భూమిని పాలించాడు. కుశలవులనే పుత్రులను గాంచాడు. శ్రీమంతుడైన ఆరాముడే నేడు వేంకటాద్రి మీద నిలిచాడు అని వివరించాడు

అహారి

జగురు వంటి వాడె శినకాటి చింత
శిగురమ్ముఁ బోనీడె శినకాటి॥

సేతి కుత్తికవాడు సెడకుండ దాచిన
పాత పెద్దవిల్లు బలువున
నాతి కొరకు వచ్చి నడిమికి విరిశిన
శేతలాడు గదె శినకాటి॥

రట్టడి శేతల రాకాశి నాయని
పట్టపు శెలియలి వడవేసి
కొట్టకొన ముక్కు కోసివేశిన్నట్టి
శిట్టగీడుగదె శినకాటి॥

బలువున వేంకటనగమున కోనేటి
నెలవున సొంపుతో నెలకొని
కలిమి వడుసుతోడి కాపురమున్నట్టి
శిలుగులాడు గదె శినకాటి

అన్నమయ్య అలోచనకరంగాలు ఎప్పుడు ఏ అవతారిమూర్తి వైపు వ్యాపిస్తాయో చెప్పలేము. శ్రీహరి తన రూప తావణ్యాలతో, గాన మాధుర్యంతో వనితలను వలపించింది శ్రీకృష్ణావతారంలోనే. భగవంతుడు తన భక్తుల వెంట జిగురులాగా అంటిపెట్టుకొని వెన్నంటి తిరుగుతుంటాడు. ఈ విషయాన్ని జానపద స్త్రీ మరొక జానపద స్త్రీతో చెబుతున్నట్లు అన్నమయ్య వర్ణించాడు. వాడు (భగవంతుడు లేక కృష్ణుడు) జిగురు లాంటి వాడె చిన్నక్క. చింత విగురు అమ్ముకోవడానికి పోతుంటే పాని వ్యడంలేదు అని చెప్పతూ అతని వెనకటి అవతారమై శ్రీరాముని చర్యలను వర్ణిస్తుంది అతడు శివుని విల్లును విరిచి సీతను పెండ్లి చేసుకున్నాడని. వనవాసానికి వెళ్ళినప్పుడు రావణాసురుని చెల్లెలైన శూర్పణఖ తన పట్ల కాముకంగా ప్రవర్తించినందుకు తన ముక్కచెవుల్ని కోసివేశాడని, ఆ శ్రీరాముడే నేడు వెంకటేశ్వరుడై లక్ష్మీదేవితో వే.కటాచలంపై కాపురం చెస్తున్నాడని ఒక జానపద స్త్రీ పాత్రద్వారా లేక గోపిక పాత్రద్వారా అన్నమయ్య తెలియజేసాడు. ఈ సంగీర్తనలో శివుడు అనడానికి సేతికుత్తిక వాడు (వేదైన విషాన్ని కంఠంలో ఉంచుకున్నవాడు) అని, రావణాసురుడు అనడానికి రాకానిశాయుడు అని, లక్ష్మీదేవి అనడానికి కలిమిపడుసు అని అన్నమయ్య జానపదుల వ్యవహరించే పదాలను, అచ్చ తెలుగు పదాలను ఉపయోగించడం విశేషం.

శ్రీరాగం

పెడికిటి తలంబ్రాల పెండ్లికూతురు కొంత

పెడమరలి నవ్వినే పెండ్లికూతురు॥

పేరుకల జవరాలె పెండ్లికూతురు పెద్ద

పేరుల ముత్యాలమేడ పెండ్లికూతురు

పేరంటాడ్ల నడిమి పెండ్లికూతురు విభు

పేరుకుచ్చ సిగ్గువడి పెండ్లికూతురు॥

బిరుదు పెండెము వెట్టె పెండ్లికూతురు నెర

బిరుదు మగని కంటె పెండ్లికూతురు

పిరదూరి నప్పుడె పెండ్లికూతురు పతి

పెరరీచి నిలిచే పెండ్లికూతురు॥

పెట్టెను పెద్దతురుము పెండ్లికూతురు నేడే
 పెట్టెడు చీరలు కట్ట పెండ్లికూతురు
 గట్టిగ వేంకటపతి కౌగిటను వడి
 వెట్టిన నిధానమైన పెండ్లికూతురు॥

(12-185)

ఆన్నమయ్య సీతారాముల కల్యాణోత్సవాన్ని మనో నేత్రంతో
 దర్శించాడు, పెండ్లికూతురైన సీతను, పెండ్లికొడుకైన శ్రీరాముని వేషా
 లంకరణలను, వారిబొన్నత్యాన్ని ఎంతో రమ్యంగా వర్ణించాడు సీతమ్మను
 పిడికిట్లో తలంబ్రాలు ఉంచుకొన్న పెండ్లికూతురని, కొంచెం చిరునవ్వు
 నవ్వుతోందని మంచిపేరు ప్రఖ్యాతులు కలిగిందని, ముత్యాలదండలతో
 సంగారించిన మేడలాంటిదని, (లేక ముత్యాల దండలు వేసుకున్న మేడ
 కలిగిందని కూడా భావించవచ్చు) పేదంటాండ్ల మధ్యలో కూర్చుని
 వుందని, విభుసి పేరు చెప్పడానికి సిగ్గుపడుతోందని, ఆకనికన్నా పెద్ద
 పెండెము (గండపెండెరము లేక ఒకరకమైన ఆభరణము) పెట్టుకున్నదని
 కవి ప్రదేశం లావెక్కి వున్నదని, విభుసి మోహింప చేస్తోందని, పెద్దకొప్పు
 వేసుకొన్నదని, పెట్టెడు చీరలు కట్టిందని, శ్రీవేంకటేశ్వరని దిగికొగిలలో
 నిధానమై (తరగని నిధియై) వెలసిందని ఆన్నమయ్య వర్ణించాడు.

బొల్లి

పెట్టని కోటిందరికి పెండ్లికొడుకు బొమ్మ
 పెట్టిన సురలకెల్ల పెండ్లికొడుకు॥
 పెల్లగించి భూమెత్తి పెండ్లికొడుకు వాడె
 పిల్లగోపి రాగాల పెండ్లికొడుకు

పెల్లైన యీవుల పెండ్లికొడుకు వాడె
 పిల్లదీపు పెన్నుద్ది పెండ్లికొడుకు॥

పెంచెవు శిరసుపాగ పెండ్లికొడుకు గుం
 పించిన కోపగించి పెండ్లికొడుకు

పెంచకప్పుడే పెరగి పెండ్లికొడుకు వల
పించె చక్కని సిరి పెండ్లికొడుకు॥

పెంట పెరుగుల దొంగ పెండ్లికొడుకు భూమి
పెంటపోతుల కూరిచె పెండ్లికొడుకు
గంటులెని వేంకటగిరి మీదను వాడె
పెంట వెట్టుకున్నవాడు పెండ్లికొడుకు॥

(12-186)

మానవుడు నిర్మించిన పెట్టిన కోట ఒకప్పటికి కూలిపోతుంది. కానీ భగవంతుడనే పెట్టని కోట శాశ్వతంగా నిలిచివుంటుంది. వదా రక్షిస్తూ పుట్టుంది. పెండ్లికొడుకైన శ్రీరామచంద్రుడు పెట్టనికోట అని, రాక్షసుల్ని సంహరించిన వాడని, భూదేవిని ఉద్ధరించాడని, శ్రీకృష్ణావతారం దాల్చి పల్లనగ్రామ రాగాలను వినిపించాడని. గొప్పగా వానధర్మాలు చేసినవాడని శౌర్యవంతుడని, తలపాగా చుట్టుకున్నవాడని, దుష్టచేష్టలు చేస్తే కోపగించు కునేవాడని, పెంచకనే అప్పటికప్పుడే పెరిగిన వాడని, (వామనావతారం త్రివిక్రమరూపం దాల్చిన పంఘటన) సుందరాంగి అయిన లక్ష్మీదేవిని వలపించిన వాడని, పెరుగును దొంగిలించిన వాడని, సుభద్రార్జునులకు వివాహం చేసిన వాడని, కృష్ణావతార పంఘటన) నేడు వేంకటాచలంపై వెలసిన వాడని అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

శ్రీరాగ

రామచంద్రుడితడు రఘువీరుడు
కామిత ఫలము లియ్య కలిగెనిందరికి॥

గౌతము భార్యపాలిట కామధేనువితడు
ఘాతల కౌశికుపాలి కల్పవృక్షము
సీతాదేవి పాలిటి చింతామణితడు
యీతడు దాసుల పాలి యిహపర దైవము॥

పరగ సుగ్రీవు పాలి పరమబంధుడితడు
సరి హనుమంతు పాలి సామ్రాజ్యము

నిరతి విభీషణుని పాలీ నిధానము
గరిమ జనకు పాలి ఘనపారిజాతము॥

తలప శబరి పాలి తత్త్వపు రహస్యము
అలరి గుహుని పాలి అదిమూలము
కలడన్న వారిపాలి కన్నులెదుట మూరితి
వెలయు శ్రీవేంకటాద్రి విభుడితడు॥

(10-147)

శ్రీరామచంద్రుడు రఘువంశ వీరుడని, కోరిన ఫలితాలను ఇవ్వడానికి మన అందరికోసం వెలశాడని, గొతముని భార్య అయిన అహల్య పాలిట కామదేనువని, కౌశికు (విశ్వామిత్రుని) పాలిట కల్పవృక్షమనీ, సీతాదేవి పాలిట చింతామణి అని, దాసుల (భక్తుల) పాలిట ఇహపర దైవమని, సుగ్రీవుని పాలిట పరమ బంధుని, హనుమంతుని పాలిట సామ్రాజ్యమని, విభీషణుని పాలిట నిధానం (తరగని నిధి) అని జనక మహారాజు పాలిట గొప్ప పారిజాతమని, శబరి పాలిట తత్త్వ రహస్యమని, గుహుని పాలిట అదిమూలమని, ఉన్నాడు అనుకునే వారికి కంటి ఎదుట కనిపించే రూపమని, నేడు శ్రీవేంకటాచార్యుడై వెలుగొందుతున్నాడని, అన్నమయ్య శ్రీరామచంద్రమూర్తిని ఉల్లేఖించాడు

నాట

రాముడు లోకాభిరాముడందరికి రక్షకుడితని తెలిసి కొలువరో
కామిత ఫలదుడు చరాచరములకు కర్తయైన సర్వేశ్వరుడితడు॥

తలప దశరథుని తనయడట తానే తారక బ్రహ్మమట
వెలయ మానుషపు వేషమట వెగటు హరువిల్లు విరిచెనట
అలరగ తానొక రాజట పాదాన నహత్య కావము మాన్వేనట
సాలవక దైవిక మానుషలీలలు చూపుచు మెరసి చూడరో యితడు॥

జగతి వశిష్ఠుని శిష్యుడట జటాయువుకు మోక్షమిచ్చెనట
అగచరులే తన సేనలట అంబుధి కొండల గల్గెనట
మగువకొరకు కానట కమలాసను మనుమని రావణు చంపెనట
తగలొక వైదికములు నొక్కట తానొకరంచీ చూడరొయితడు॥

వెసన మరుల వరమడిగెనట విభీషణు పట్టము గట్టెనట
యెసగ నయోధ్యకు నేలికట యింద్రాదులకు కొలువెచ్చెనట
పొసగ శ్రీవేంకటగిరి నివాసమట భువనము లుదరంబున ధరించెనట
సుసరపు సూక్ష్మాధికములు తనందు చూపుచునున్నాడు చూడరో
యితడు (10-277)

అన్నమయ్య శ్రీరామచంద్రుని లోకాభిరాముడని, అందరికి రక్ష
కుడని, కోరిన కోర్కెలు తీర్చేవాడని, సమస్త జడపదార్థాలకు, జీవరాశు
లకు భగవంతుడని, అధిపతి యని తెలుసుకొని సేవించమని లోకానికి
గళమెత్తి చాటుతున్నాడు ఇతడు దశరథుని ఈమారుడు, తారకబ్రహ్మము
మానవ రూపములో ఉన్నాడు ఎంతోబలమైన శివుని విల్లును విరిచాడు.
ప్రజలను అనురక్తితో పరిపాలించిన రాజు. తన పాదస్పర్శతో అహల్య
కాపాన్ని పోగొట్టాడు. ఒకవైపు దేవుడులాగ మరోవైపు మానవుడులాగా
ప్రవర్తిస్తూ వెల గొంచుతున్నాడు. వశిష్ఠునికి శిష్యుడు తన తండ్రికి మిత్రు
డైన జటాయువునకు మోక్షాన్ని ఇచ్చాడు కొండల్లో చరించే వానరులు ఇతని
సైన్యం. కొండలతో సముద్రానికి వారధి కట్టాడు సీతాపహరణ జరిగిన
ప్పుడు దుఃఖించాడు బ్రహ్మ మనుష్యుడైన రాక్షసుని సంహరించాడు లౌకిక
మైన, వేదసంబంధమైన కర్మలకు ఆచరించాడు. విభీషణుని లంకకు
పట్టాభిషిక్తుని చేసాడు. లౌకికమైన, వైదికమైన కర్మలనాచరించాడు.
అయోధ్యకు రాజయ్యాడు ఇంద్రాది దేవతలకు సేవచేసుకొనే భాగ్యాన్ని
కలిగించాడు. నేడు శ్రీవేంకటాచలంపై నివసిస్తున్నాడు. లోకాలను తన
ఉదరంలో ధరించాడు. తనలో ఎన్నో సూక్ష్మాలను అధికారాలను చూపిస్తు
న్నాడు చూడండి అని అన్నమయ్య శ్రీరాముని ఆవతార సంఘటనలను
లోకంలో చెప్పుకుంటున్న కరును తన పరిసర ప్రజలకు అత్యీయంగా
తెలియజేయడం ఇందులో కనిపిస్తుంది

సామంతం

రామునికి శరణంటే రక్షించి బ్రదుకరో
యేమిటికీ విచారాలు యిక దౌత్యులాల
చలమున తాటకి జదివిన బాణము

లరి మారీచు సుబాహులపై బాణము
మెలగి పరశురాము మెట్లైన బాణము
తళతళ మెరిసిన తలరో యసురలు॥

మాయా మృగముల మీద మరి వేసిన బాణము
జిగి రావణుఁ బరిమార్చిన బాణము
మిగుల శ్రీవేంకటేశు మెట్ల పొదిలోనున్నది
పగసాధించి నిక పారరో రాకాసులు॥

(10-283)

శ్రీరాముని శరణు కోరితే రక్షిస్తాడని, బ్రతకండి అని ఎందుకు విచారిస్తారు? అని అన్నమయ్య దైత్యులను ఓదార్చుగా ప్రశ్నిస్తున్నాడు రామబాణం పంతంతో తాటకిని చంపిందని, మారీచ సుబాహులపై పడింది పరశురాముని వేసింది తళతళ మెరుస్తోంది. మాయా మృగాలపై వేసింది వారిని వేసింది. సముద్రం మీద వేసింది. కుంభకర్ణుని తల త్రుంచింది రావణాసురుని సంహరించింది నేడు శ్రీవేంకటేశ్వరుని అమ్మల పొదిలో వుంది, దుష్టులపై రామబాణం పగసాధిస్తుంది ఇక పారిపొండి. అని రామ బాణ మహిమను దైత్యులకు వివరించాడు.

దేవగాంధారి

ఎంతని నుతియుతు రామరామ యిట్టే నీ ప్రతాపము రామరామ
పంతాన సముద్రము రామరామ బంధించ వచ్చునా రామరామ॥

బలు సంజీవిని కొండ రామరామ ఒక్క కోరినేసితివట రామరామ
కొడిదిలేని వారిని రామరామ ఒక్క కోరినేసితివట రామరామ॥

వెలయ నెక్కుపెట్టి రామరామ హరివిల్లు విరిచితివట రామరామ
పెలుచు భూమిజను రామరామ పెండ్లాడితివట రామరామ॥

శరణంటే విభీషణుని రామరామ చయ్యన గాచితివట రామరామ
బిరుదుల రావణుని రామరామ పీచమణచితివట రామరామ
ధరలో చక్రవాళము రామరామ దాటి వచ్చితివట రామరామ
సురలు నుతించిరట రామరామ నీచోప్పుయిక నదియెంతో రామరామ,

సామిత్రి భరతులు రామరామ శత్రుఘ్నులు తమ్ములట రామరామ
నీ మహత్త్వము రామరామ నిండె జగములెల్లా రామరామ
త్రైమంతుడ వన్నిటాను రామరామ శ్రీ వేంకటగిరిమీద రామరామ
కామిత ఫలడుడవు రామరామ కౌసల్యనందనుడవు రామరామ

(11-1-190)

శ్రీరాముని ప్రతాపాన్ని స్తుతించడానికి సాధ్యంకాదు ఎంతో
పట్టుదలతో సముద్రాన్ని బంధించాడు. ఉన్నతమైన సంచీవని పర్వతాన్ని
ఒక్కబాణంతో వేచాడు. బలాద్యుడైన వాలిని ఒక్కబాణంతో కూలదోసాడు.
శివధనస్సును విరిచాడు. సీతాదేవిని వివాహమాడాడు శరణు వేడిన
విభీషణుని కాపాడాడు. గర్వించిన రావణాసురుని వధించాడు. దేవతలచేత
స్తుతించబడ్డాడు. లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల్ని తమ్ములుగా కలిగినవాడు.
ఈ ప్రపంచమంతా రామ మహిమతో నిండిపోయింది. అన్నింటిలోను
ఐశ్వర్యవంతుడు కొరినకోరికల్ని ఇచ్చేవాడు. కౌసల్య కుమారుడు. అలాంటి
శ్రీరాముడు నేడు మోకటాచలంపై వున్నాడు. అని అన్నమయ్య శ్రీరామునితో
ప్రత్యక్షరీతిలో ప్రస్తుతించాడు.

భళిభళి రామ పంతపు రామా నీ
బలిమి కెదురు లేదు భయహర రామా॥

విలువిద్య రామా వీరవిక్రరామ
తలకొన్న తాట కాంతక రామా రామా
కొలయై తరుణి తలగుండు గండరామా
చెలమరి సమరపు జయ రామా రామా॥

రవికుల రామా రావణాంతక రామా
రవిసుత నుత కఫిరాబా రామా రామా
పవరగా కొండలచే జలనిధి కట్టిన రామా
జవసత్త్వ సంపన్న జానకి రామా॥

కౌసల్య రామా కరుణానిధి రామా
భూసుత వరద సంభూత రామా

వేసాల పారలె శ్రీవేంకటాద్రి రామా

దాసుల మమ్ము కావ తలకొన్న రామా॥

శ్రీ రాముడు ఎంతో పట్టుదల కలిగినవాడు. అతని బలానికి ఎవరూ ఎదురురారు. భయాన్ని హరింపజేస్తాడు. విలువిద్యలు తెలిసినవాడు. వీరుడు. పరాక్రమవంతుడు. తాటకి అనే రాక్షసిని సంహరించాడు. యుద్ధంలో విజయం సాధించినవాడు. సూర్యవంశస్థుడు. రావణాసురుని అంతం చేసినవాడు సూర్యకుమారుడైన సుగ్రీవునిచే స్తుతించబడినవాడు. ఎంతో నిపుణంగా కొండలతో సముద్రానికి వారధికట్టినవాడు జవపత్వాలనే సంపద కలిగినవాడు. కౌసల్య తనయుడు శరుణా సముద్రుడు. బ్రాహ్మణులకు వరాలిచ్చినవాడు. నేను శృంగారమూర్తి అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడుగా వెలసినవాడు. భక్తులను కాపాడటం కోసం అవతరించిన వాడు అని అన్నమయ్య శ్రీరామచంద్రుని మహిమాతిశయాన్ని స్తుతించాడు.

శుద్ధవసంతం

దీన రక్షకు డఖిల వినుతుడు దేవదేవుడు రాముడు

జానకీపతి కొలుపుడి ఘన సమర విజయుడు రాముడు॥

హరుని తారకబ్రహ్మ మంత్రమై యమరిన యర్థము రాముడు

సురలిగాచి యసురుల నడచిన సూర్యకులజుడు రాముడు

పరయు నందును ముక్తిచూరలు జనుల కొనగెను రాముడు

హరియే ఈతడు హర విరించుల కాదిపురుషుడు రాముడు॥

మునుల ఋషులకు నభయ మొసగిన మూలమూరితి రాముడు

మనసులోపల పరమయోగులు మరుగు తేజము రాముడు

పనిచి మీదటి బ్రహ్మపట్టము బంటు కొనగెను రాముడు

మానుజ వేషము తోడ నగజకు మంత్రజోయెను రాముడు॥

బలిమి మించిన దైవికముతో భక్త సులభుడు రాముడు

నిలిచి తన పరిలేని వెలుపు నిగమ వరద్యుడు రాముడు

మెలుపు శ్రీవేంకట గిరింద్రము మీది దేవుడు రాముడు

వెలసె వావిలిపాటి లోపలి వీర విజయుడు రాముడు॥

శ్రీరాముడు దీనరక్షకుడు సమస్త లోకంచేత స్తుతించబడుతున్న దేవాధి దేవుడి. సీతకు విభుడు. యుద్ధంలో విజయం పొందినవాడు శివునికి తారకబ్రహ్మ మంత్రమై అమరిన పరమార్థం. రాక్షసులను సంహరించి దేవతల్ని రక్షించిన సూర్యవంశస్థుడు. సరయునదిలో ముక్తిపొందే విధానాన్ని ప్రజలకు తెలియజేసాడు. బ్రహ్మరుద్రాలకు అది పురుషుడైనవాడు. మునులకు, ఋషులకు అభయాన్నిచ్చినవాడు. భక్తుల హృదయాల్లో వెలిగే తేజస్సు మానవరూపం దాల్చినవాడు. భవిష్యత్తులో హనుమంతునికి బ్రహ్మ పట్టాన్నిచ్చినవాడు. మానవ బలాన్ని మించిన దైవశక్తితో భక్తులను సులభంగా అనుగ్రహించేవాడు. సాటిలేని మేటిఅయిన దేవుడు. వేదాలచేత సంస్తుతించబడుతున్నవాడు నేడు శ్రీవేంకటగిరిపై వెలసినవాడు. రాయల సిమిలో వావలపాడులో వెలసిన శ్రీరాముని సుగుణాలను, ప్రతాపాన్ని, దయాహృదయ అన్నమయం కీర్తించాడు

సాళంగం

కొలచిన వారల కొంగుపైఁ దీతడు
బలిమి తారక బ్రహ్మ మీతఁడు॥

ఇన వంశాబుధి నెగసిన తేజము
ఘన యజ్ఞబుర్రుల ఫలము
మనుజు రూపమున మనయెడి బ్రహ్మము
నినువుల రఘుకుల నిధాన మితఁడు॥

పరమాన్నము లోపలి సాతపు జవి
పరగిన దివిజుల భయహరము
మరిగిన సీతా మంగళ సూత్రము
ధరలో రామావతారం బితఁడు॥

చకిత దానవుల సంహార చక్రము
సకల వనచరుల జయకరము
వికసితమగు శ్రీవేంకట నిలయము
ప్రకటిత దశరథ భాగ్యంబితఁడు॥

శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ప్రార్థించిన భక్తుల పాలిట కొంగుపైడి (కొంగన ముడివేసుకున్న బంగారం) వంటివాడు. ఇతడు బలమైన తారక బ్రహ్మం. సూర్యవంశ సముద్రం నుండి ఉబికి వచ్చిన తేజస్సు యజ్ఞాలలోని ఫలము. మానవ రూపంలో వున్న బ్రహ్మస్వరూపం. రఘువంశానికి నిధి అయినవాడు. పరమాన్నంలోని సారవంతమైన రుచి. దేశతల భయాన్ని హరించేవాడు. సీతాదేవికి మంగళసూత్రం. ఈ భూమిపై రామావతారం దాల్చినవాడు. రాక్షసుల్ని సంహరించే చక్రం. వనాల్లోని సమస్త జీవులకు జయాన్ని కలిగించేవాడు. ప్రళయవంతమైన పుణ్యాలకు నిలయం. త్రేతాయుగంలో కీర్తిశాలి అయిన దశరథ మహారాజుకు భాగ్యం అని అన్నమయ్య శ్రీరాముని ఘనతను రమ్యంగా వర్ణించాడు

రామక్రియం

రాముడు లోకాభి రాముడు

అముక విజయనగర మందున్నవాడు॥

చక్కదనముల వాడు జానకీ పల్లభుడు

గక్కున శబరి పూజ గైకొన్న వాడు

వెక్కసమైన పైడి విల్లు నమ్ములవాడు

రక్కుసుల వైరి దశరథ నందుడు॥

శరధి గట్టినవాడు చాయ నల్లనివాడు

యిరవై సుగ్రీవాదుల నేలినవాడు

సరి భరత శత్రుఘ్న సౌమిత్రి సేవితుడు

ఆరిది మునుల కభయ మిచ్చిన వాడు॥

అట్టి కౌసల్యాత్మజుండు అయోధ్యా పతైన వాడు

వెట్టి తారక బ్రహ్మమై వుండేటి వాడు

గుట్టుతో వరములిచ్చే కోనేటి దండవాడు

పట్టపు శ్రీవేంకటాద్రి పరగినవాడు॥

(3-33)

శ్రీరాముడు లోకానికి అనందాన్ని చేకూర్చే ఆభిరాముడు అందమైన వాడు. సీతకు ప్రియమైన వాడు. ఏ మాత్రం అలస్యం జేయకుండా

శబరి పూజను స్వీకరించాడు. అతిశయమైన బంగారు విల్లు అమ్ముల పొది కలిగివాడు రాక్షసులకు శత్రువు దశరథునికి కుమారుడు. సముద్రాన్ని బంధించినవాడు. నల్లనిరంగు శరీరం కలిగినవాడు. ప్రేమతో సుగ్రీవుడు మొదలైన వారిని రక్షించినవాడు. భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులచే సేవించ బడే వాడు. మునులకు ఆభయాన్నిచ్చిన వాడు. కౌసల్యకు కుమారుడు. అయోధ్యకు రాజు తారక బ్రహ్మమై వెలసినవాడు. ఆలాంటి శ్రీరాముడు నేడు శ్రీవేంకటాద్రిపై కోనేటి సమీపంలో వుంటూ గుట్టుగా పరాల్లిస్తున్నాడు అని అన్నమయ్య విజయనగరంలో వెలసిన శ్రీరామచంద్రుని దయా హృద యాన్ని, రూపలావణ్యాలను కీర్తించాడు.

సాంత్వగనాట

అవధారు దేవ హరికుల రామా
వివిధమై నీ బంటు వెలయుచున్నాడు॥

అదె కలశాపురము హనుమంత రాయడు
కదనములోన రక్కసుల గొట్ట
తొడుట నిందరిలోన నేకాంగ వీరుడై
కొదిలేక ప్రతాపించి కొలువైవున్నాడు॥

చల్లని వనాలనీడ సాగుడు కొండలోన
వల్లెగా వేసుకున్న వాలముతోడ
పల్లదానము కేలు పంతమున నెత్తుకొని
కొల్లున మంటపములో కొలువైవున్నాడు॥

పెక్కుపండ్ల గొలలు పెడికిట పట్టుకొని
చక్కగా పెరిగి పెద్ద జంగచాచి
యిక్కువ శ్రీవేంకటాద్రి నిరవైన సర్వేశ
గుక్కక నీవై భక్తి కొలువై వున్నాడు॥

(3-144)

హనుమంతుడు యుద్ధంలో రాక్షసుల్ని సంహరించి వీరులందరి మధ్యలో బ్రహ్మచారియై ప్రతాపంతో కొలువుతిరి వున్నాడు. చల్లని చెట్ల

నీడలో విశాలమైన కొండలమీద వాలాన్ని(తోక) పరచుకున్నాడు. రకరకాల పండ్లగెలల్ని పిడికిట్లో పట్టుకొని శరీరాన్ని బాగాపెంచుకొని శ్రీవేంకటేశ్వరుని పై భక్తితో కొలువు తీరివున్నాడు. అని కలశాపురంలోని హనుమంతుని అన్నమయ్య కీర్తించాడు.

సాతంగనాట

సిగ్గరి పెండ్లి కూతుర సీతమ్మ
దగ్గరి సంగారబొమ్మ తలవంచకమ్మా॥

అల్లనాడే రాఘవుడు హరివిల్లు విరిచెను
యెల్లినేడే పెండ్లాడి నిడివో నీన్న
యెల్లగా జనకుడు నిన్నుచ్చీనట వీడె
వెల్లవిరి నీమాట వినవమ్మా॥

అదే పెండ్లి తెవ యెత్తిరి అండనే వశిష్టుడుండి
చదివీ మంత్రాలు సేస చల్లవమ్మా
మొదల రాముని కంటే ముంచి తలబాలు పోసి
సుదతి యాతని మోము చూడవమ్మా॥

కంకణ దారాలు గట్టి కాలు దొక్కితివి మీరు
పొంకాన బువ్వ మందరో పాత్తుల నమ్మ
వుంకువ వావిలిపాటి నుండి శ్రీవేంకటగిరి
తెంకుల నిన్నుగూడి తిరుమాయనమ్మా॥

(32-40)

అన్నమయ్య తన మనోనేత్రంతో పెండ్లి పీటపై కూర్చున్న పెండ్లి కూతురైన సీతమ్మను దర్శించి ఎంతో పరవశించిపోయాడు. సిగ్గుపడుతున్న పెండ్లికూతూర ఓ సీతమ్మ! సంగారబొమ్మా! తలవంచవద్దమ్మా అని సీతమ్మ పక్షన నిలబడి అన్నమయ్య హెచ్చరిక జేస్తూ చైతన్య పరచడం అప్లోదకరంగా వుంది. అనాడే శ్రీరాముడు శివునివిల్లు విరిచాడు. నేడు నిన్ను వివాహం చేసుకుంటున్నాడు. జనక మహారాజు ఆతనిని కన్ను అప్పగించాడు. నేనుచెప్పే ఈ మాట వినవమ్మా పేరంటాండ్లు పెండ్లి తెర ఎత్తారు

వశిష్టుడు నీదగ్గరే వుండి మంత్రాలు చల్లుతున్నారు. నీవు శ్రీరాముని పై నేసలు చల్లమ్మా శ్రీరాముని కన్నా ముందే అతని తలపై తలంబాలు పోసి అతని ముఖాన్ని చూడమ్మా. నీవు శ్రీరామునికి కంకణ దారాలు కట్టావు కాలుదొక్కావు ప్రేమతో మీరిద్దరూ విండు అరగించండి. అని అన్నమయ్య సీతమ్మతో ప్రతంక్షంగా సంభాషిస్తునట్లు వర్ణించాడు.

గుండక్రియ

జయ జయ రామా సమర విజయ రామా
భయహర నిజభక్త పారీణ రామా॥

జలధి బంధించిన సౌమిత్రి రామా
సెలవిల్లు విరిచిన సీతారామా
అల సుగ్రీవునెలిన అయోధ్యరామా
కలిగి యజ్ఞము గాచే కౌసల్యరామా॥

అరి రావణాంతక ఆదిత్యసుల రామా
గురు మౌనులను కాచే కోదండ రామా
ధర సహస్ర పాలిటి దశరథ రామా
హరు రాణి సుతల లోకాభిరామా॥

అతి ప్రతాముల మాయా మృగాంతక రామా
నుత కుశలవ ప్రయ సుగుణ రామా
వితత మహిమల శ్రీవేంకటాద్రి రామా
మతిలోన పాయని మనువంశ రామా॥

(9-11)

అన్నమయ్య శ్రీరాముని సముద్రాన్న బంధించిన సౌమిత్రి రాముడని, శివుని విల్లు విరిచిన సీతారాముడని, సుగ్రీవుని రక్షించిన అయోధ్య రాముడని, విశ్వామిత్రుని యజ్ఞాన్ని సంరంక్షించిన కౌసల్య రాముడని, రావణాసురుని సంహరించిన సూర్యవంశ రాముడని మునులను రక్షించిన కోదండ రాముడని, అహస్ర పాలిటి దశరథరాముడని, శివుని రాణి అయిన పార్వతి స్తుతించే లోకాభిరాముడని, ఎంతో శౌత్యంతో మాయా మృగాన్ని

(మాయలేడి) సహరించిన రాముడని, కుశలపులచే గుణగానం చేయబడిన మగుణ రాముడని, విశేషమైన మహిమలు కలిగిన వేంకటాద్రి రాముడని మనసునుండి వదలని మనువంశ రాముడని పలువిధాలుగా వర్ణించాడు.

సామంతం

ననువె రావణుడు సమరము లోపల
ఆమచలు కడు ముదమందిరి మెరసి॥

బెరగిరి రాముని శరీరముల కసురలు
సురగిరి పోట్ల చురుకునను
తొరుగిరి నెత్తుట తునియలు సెసిన
తిరిగిరి తరుమగ దిక్కులకు॥

కూలిరి భల్లూకముల ఘోషలకు
వాలిరి వాయుజు వాలహతి
వీలిరి యంగదు వివిధ నాదముల
తూలిరి సుగ్రీవ దోర్బలమునను॥

దాగిరి లక్ష్మణ దాకకు నులుకుచు
వీగిరి వనచర వితతిని
పొగిరి శ్రీవేంకటగిరి కృపారసమున
దోగిరి జనులు సంతోషింబునను॥

(11-228)

అన్నమయ్య రామ రావణ యుద్ధ సన్నివేశాన్ని కళ్ళకు కట్టిన రీతిగా వర్ణించాడు. యుద్ధంలో రావణాసురుడు హతుడయ్యాడు. శ్రీరాముని బాణాలకు రాక్షసుల శరీరాలు ముక్కలు ముక్కలై అన్ని దిక్కుల వైపు తిరిగి తిరిగి కూలాయి. భల్లూకాల(ఎలుగుబంట్లు) ఘోషలకు హనుమంతుని తోక దెబ్బలకు, అంగదుని రకరకాల అరుపులకు, సుగ్రీవుని భుజులొనికి లక్ష్మణుని పరాక్రమానికి, వాసురుల శౌర్యానికి రాక్షసులందరు నశించారు. పమస్తజనులు శ్రీవేంకటేశ్వరుని కృపవల్ల సంతోషించారు అని అన్నమయ్య రామ రావణ యుద్ధరంగ దృశ్యాన్ని పేర రసస్ఫూరకంగా వర్ణించాడు.

సాళంగ నాట

కౌసల్య నందనరామా కమలాప్త కులరామ
భాసుర వరద జయ పరిపూర్ణ రామ॥

మునుప దశరథ రాముడవై తమ్ములు నీవు
జనించి తాటకఁ జంపి జన్మము గాచి
వెనుకొని హరువిల్లు విరిచి సీత పెండ్లాడి
అనుమతి పరశురామునిచే కైకొంటివి॥

సుప్సనాతి శిక్షించి సొరిది ఋషుల గాచి
అప్పడే కరదూషణాదుల గొట్టి
చొప్పుతో మాయా మృగము శోధించి హరియించి
కప్ప హనుమంతు బంటుగా నేలుకొంటివి॥

సాలసి వాలినడచి సుగ్రీవు కూడుక
జలది బంధించి లంకసాధించి
వెలయ రావణు గెల్చి విభీషణుని మన్నించి
చెలగితి వయోధ్యులో శ్రీవేంకటేశుడ॥

శ్రీరాముడు దశరథునికి పుత్రుడై తాటక అనే రాక్షసుని సంహరించాడు. విశ్వమిత్రుని యాగాన్ని రక్షించాడు. శివధనుస్సును విరిచి సీతను వివాహమాడాడు. పరశురాముని జయించి కేదండాన్ని స్వీకరించాడు. శూర్పణను శిక్షించాడు. ఋషులను రక్షించాడు. ఖరదూషణాది రాక్షసుల్ని సంహరించాడు. మాయా మృగం చూపంలోని మారేచుని చంపాడు. హనుమంతుని బంటుగా ఏలుకున్నాడు. వాలిని సంహరించాడు. సుగ్రీవునితో కలసి సముద్రాన్ని బంధించి లంకలో ప్రవేశించాడు. రావణాసురుని జయించి సంహరించి విభీషణుని గౌరవించాడు. తిరిగి అయోధ్యకు వచ్చి రాజ్యాన్ని ఏలాడు ఈ సంఘటనలన్ని శ్రీవేంకటేశ్వరునికి గుర్తుచేస్తూ ప్రత్యక్షంగా స్వామివారితో సంభాషించడం ఈ కిర్తనలో కనిపిస్తుంది.

పాడి

సామిత్రి సహౌదర దశరథ రామా॥

చెముంచి గుత్తిలో వెలసిన రామా॥

చెలిమి సుగ్రీవుతోడ చేసిన రామ తొల్లి

శిలను పడతి గావించిన రామా

చెలరేగిన వానర సేనల రామా

శిలుగు మాయా మృగము చించిన రామా॥

తరణి వంశ తాట కాంతక రామా

నరనాథ కౌసల్య సందన రామా

సరుల పెండ్లాడిన సీతారామా॥

గరిమతో సేతువు గట్టిన రామా॥

రావణాది దనుజ హరణ రామా

కావించి విభీషణుని గాచిన రామా

దీవెన అయోధ్యలో చెందిన రామా

శ్రీవేంకటాద్రి మీద శ్రీరామా॥

(9-210)

శ్రీరాముడు లక్ష్మణునికి అన్న అని, సుగ్రీవునితో స్నేహంచేసిన వాడని, రాతిని ప్రిగా పూర్చిన వాడని. వానరసైన్యం కలిగినవాడని, మాయా మృగాన్ని చెండాడిన వాడని, సూర్యవంశస్తుడని, తాటకిని పంపించిన వాడని, ప్రజలను పాలించే రాజుని, కౌసల్య కుమారుడుని, వైభవంగా సీతను పెండ్లాడిన వాడని, పట్టుదలతో, ప్రతాపంతో సముద్రానికి వారధి కట్టినవాడని, రావణాసురుడు మొదలైన రాక్షసుల్ని సంహరించిన వాడని. ప్రేమతో విభీషణుని రక్షించిన వాడని, అయోధ్యలో తులతూగిన వాడని, అలాంటి శ్రీరాముడు నేడు వేంకటాచలంపై నివసిస్తున్నాడని అన్నమయ్య శ్రీరాముని సుగుణాలను. శౌర్యాన్ని, దయాహృదయాన్ని కీర్తించాడు.

మాత్రవిగౌళ

సీతక పడుసు చోసటపాల మగడు

బాతి పడిన నగుపడునట వీడు॥

మూడుగాళ్ళ పెద్ద ముసలి సపులుగొన్న
పాడి మేక పాలి పాశము
వేడి జుట్టిన తల్లి వేకటియై కన్న
వాడు వీడు శిన్న వాడటే వీడు॥

కొండలంత సనుగుబ్బల రాకాశి
మిండెత గవిశిషై మింగరాగా
గుండె వగుల నొక్క కోలనె సరగన
సెండి వేసినట్టి నినువటె వీడు॥

పుడుకు నుడుటి వాడు పురుటున దాసిన
బెడిదపు మోతల పెను విల్లు
తొడికి విరిశివేసి దోమటి మనుబాల
కడుపుల తొలి పెండ్లికొడుకటె వీడె॥

మారు తల్లి నేతిమాటల పడలేక
పూరు విడిసి అడవుల కేగి
సేరవచ్చిన యింతి సెపులు ముక్కు కోసి
పేరువారిన పెద్ద బిరుదటే వీడు॥

పొగదాగు తపసుల పుల్ల వెలుగు మాట
లగడు సేయగ ముగు రసురుల
సగము సాయనంపి సడిపెట్టి విడిసిన
బగడికాడు సిన్నపడుసటే వీడు॥

మినమిన మెరిసేటి మొగము మేనిపై
పసల తగిలి వెంట పొరిపారి
గనిక వింటికొక గరిగాడ నెసిన
మసిమాయల పల మరిగదె వీడు॥

రవ్వల సేతల రాకాశి నాయని
కొచ్చు మదము తెక్కలు గొని
యిచ్చుల తిరు వేంకళుడై యున్నాడు
గువ్వెక నిన్ను జట్టి గొనెగదె వీడు॥

శ్రీరాముడు సీతక్క దోసట్లోని పాలమగడు (నిర్మలమైన) అని వృద్ధుడైన దశరథుని పుత్ర కామేష్ఠి యజ్ఞంలో వెలువడిన పాయసం వల్ల పుట్టినవాడని, కృష్ణావతారంలో విషపు పాలు ఇశ్వడానికి వచ్చిన పూతనను ఎడిరిలితో గుద్ది చంపిన వాడని శివధనస్సును విరిచి సీతను పెండ్లాడిన కొడుకని, కైకమాటల్ని భరించలేక అడవుల కెళ్ళాడని అక్కడ తనను కామించిన శూర్పణఖాకు ముక్కుచెవులు కొసిన వాడని, రాక్షసుల్ని సంహరించి విశ్వామిత్రుని యజ్ఞాన్ని రక్షించి తపస్సులకు అనందాన్ని కలిగించిన వాడని, రాక్షసరాజైన రావణాసురుని హతమార్చి నేడు వేంకటాచలం పై శ్రీవేంకటేశ్వరుడై వెలకాడని అన్నమయ్య శ్రీరామావతార ఘట్టాల్ని అచ్చ తెనుగులో రచించాడు. ఒక జానపద స్త్రీ మరొక జానపద స్త్రీతో శ్రీరాముని సద్గుణాలను, శౌర్యాన్ని ఆశ్చర్యంతో చెబుతున్నట్లు అన్నమయ్య భావించి రచించాడు.

ఒక్కడే ఏకాంగ వీరుడుర్విశీ దైవమౌనా
ఎక్కడా హనుమంతుని కెదురా లోకము॥

ముంపట నేలేడి పట్టమునకు బ్రహ్మైనాడు
అందరు దైత్యుల జంపి హరిదేవైనాడు
అందిరుద్ర పీఠము తానై హరుడైనాడు

ఎందునా హనుమంతుని కెదురా లోకము॥
చుక్కలు మోవ పెరిగి సూర్యుడు తానైనాడు
చిక్కు పాతాళము దూరి శేషుడైనాడు
గక్కన వాయుజుడై జగత్పాణుడైనాడు
ఎక్కువ హనుమంతుని కెదురా లోకము॥

జలధి పుటమి కెగసి చంద్రుడు తానైనాడు
చెలగి మేరువు పొంత సంహమైనాడు
బలిమి శ్రీవేంకటేశు బంతు మంగాంబుధి
ఇల ఈ హనుమంతుని కెదురు లోకము॥

ఈ భూమికి ఏకాంగా వీరుడు, బ్రహ్మచారి అయిన హనుమంతు డొక్కడే దైవమని, ఈ లోకంలో ఎక్కడా హనుమంతునికి ఎదురు లేదని

రాబోవు కాలంలో బ్రహ్మ వట్టాన్ని అధిష్టించనున్నాడని, రాక్షసులందరినీ చంపి హరికి ప్రీతిపాత్రుడయ్యాడని, ఆకాశమంత ఎత్తు పెరిగి తానే సూర్యుడయ్యాడని, భయంకరమైన పాతాళంలోకి దూసుకుపోయి ఆదిశేషుడయ్యాడని. అంతలో వాయువుత్తుడై ఈ జగలకు ప్రాణమయ్యాడని, సముద్రం నుండి పైకి ఎగిరి తానే చంద్రుడయ్యాడని. మేఘపర్వతం సమీపంలోని సింహమయ్యాడని, మంగాంబుధిలో శ్రీ వేంకటేశ్వరుని ఖంట్రి వెలశాడని, అలాంటి హనుమంతునికి ఈ లోకంలో ఏదీ ఎదురులేదని మానవాళికి మంగాంబుధి అనే క్షేత్రంలో వెలసిన హనుమంతుని ప్రతాపాన్ని, మహిమల్ని అన్నమయ్య తెలిపాడు

పెరిగినాడు చూడరో పెద్ద హనుమంతుడు
పరగినా విశ్వల బలవంతుడు

దక్కసుల పాలికి రణరంగ శూరుడు
నెక్కసపు ఏకాంగ వీరుడు
దిక్కులకు సంజీవి తెచ్చిన ధీరుడు
అక్కజమైనట్టి ఆకాండం॥

లలి మీరినయట్టి నాముల భీముడు
బలు పతికుల సార్వభౌముడు
నెలకొన్న లంకా నిర్దామ ధాముడు
తలపున శ్రీరాము నాత్మారాముడు॥

దేవ కార్యముల దిక్కు వరేణ్యుడు
భావింపగల తపః ఫల పుణ్యుడు
శ్రీ వేంకటేశ్వర సేవాగ్రగణ్యుడు
సావధానుడు సర్వ శరణ్యుడు॥

హనుమంతుడు కామగమన విద్యులు, కామరూప విద్యులు, సకల శాస్త్రాలు తెలిసినవాడు. రాక్షసుల్ని యుద్ధరంగంలో హతమార్చిన శూరుడు. అత్యంత బలం కలిగిన వీరుడు. సంజీవిని తెచ్చిన ధీరుడు. అశ్వరథకరమైన

అకారం కలిగినవాడు. గర్వి-చే వారిపట్ల అతిశయించిన భయంకరుడు. వానర రాజ్యానికి సార్వభౌముని వంటివాడు. లంకా పట్టణాన్ని దహించినవాడు. శ్రీరాముని ఆత్మరాముడుగా కలిగినవాడు. దేవకార్యాలకు దిక్కుగా కలిగి నెరవేర్చినవాడు భావించిన వారికి తపః ఫలాన్నిచ్చే పుణ్యముర్తి. శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సేవకుల్లో మొదటివాడు, ఏకాగ్ర చిత్తం కలిగినవాడు. సర్వప్రాణులకు శరణ్యమైనవాడు. అని ఆన్మమయ్య హనుమంతుని మహిమలను, సాహసకృత్యాలను, దయా హృదయాన్ని దృఢిస్తూ, స్తుతిస్తూ అలాంటి హనుమంతుడు ఎంతో ఎత్తుకు పెరిగాడు చూడండి అంటూ లోకానికి తెలియజేసుడు. ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తుంది.

సాత్త్వికనాట

శరణు శరణు వేదశాస్త్ర నిపుణునీకు

అమడైన రామకార్య ధురంధరా॥

హనుమంత రాయ అంజనా తనయా

ఘన వాయుసుత దివ్య కామరూప

అనుపమలంకా దహన వార్ధిలంఘన

జనసురసుత కలశాపుర నివాస॥

రవితనయ సచివ రావణ వనా పహర

పవన వేగ బలాఢ్య భక్త సులభ

భువన పూర్ణ దేహ బుద్ధి విశారద

జవసత్త్వ వేగ కలశాపుర నివాస॥

సీతాశోక నాశన సంజీవ శైలాకర్షణ

ఆతత ప్రతాప శౌర్య అసురాంతక

కౌతుక శ్రీ వేంకటేశు కరుణావమేత

శాతి కుంభవస్థ కలశాపుర నివాస॥

వేదాల్లో, శాస్త్రాల్లో నైపుణ్యం కలిగినవాడు, రామకార్యాల్లో ధురంధరుడు,

కామరూప విద్యలు తెలిసినవాడు, సముద్రాన్ని లంఘించినవాడు, లంకను దహించినవాడు, సూర్యపుత్రుడైన సుగ్రీవునికి మంత్రి, రావణాసురుని వనాన్ని నాశనం చేసినవాడు, వాయువేగం కలిగిన బలాఢ్యుడు, బుద్ధిబలం కలిగినవాడు, లోకమంతా నిండిన పరిపూర్ణ దేహం కలిగినవాడు, జపము, సత్వము, వేగము కలిగినవాడు, సీతాదేవి శోకాన్ని పొగొట్టేవాడు, సంజీవ పర్వతాన్ని పెకలించినవాడు, సాటిలేని ప్రతాపం, శౌర్యం కలిగినవాడు, రాక్షసుల్ని హతమార్చినవాడు, శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దయకలిగినవాడు, బంగారు కలశాలవంటి రంగు కలిగినవాడు, కలశాపురంలో వెలసినవాడు అయిన హనుమంతుని అన్నమయ్య శరణు వేడడం ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తుంది

శంకరాభరణం

శరణు కపిశ్వర శరణం బనిలజ

సరవినెంచ నీ నరియిక విసె॥

పుట్టినవాడే భువనము లెరగగ

పట్టితి సూర్యుని పండనుచు

ముట్టిన చుక్కలు మోసగట్టిపెరిగితి

విట్టి ప్రతాపిని యెదురేదయ్యా॥

అంపిన యష్టాడె యుంబుధి దాటితి

వింపులు సీతకు నిచ్చితిని

సంపద మెరయుచు సంజీవి దెచ్చితి

పెంపును సొంపును పెర్కొన వశమా॥

చెదరక నెడే శ్రీ వేంకటగిరి

గదిసి రామకృప గైకొంటి

వదలక నీకృప వాడనైతి నెదె

యెదుటనే కాచితి విక కడమేమీ॥ (1-421)

వాసర శ్రేష్టుడు, వాయుదేవుని కుమారుడు అయిన హనుమంతుని కి సాటి ఎవ్వరూ లేరని, పుట్టినప్పుడే లోకాలన్నీ చూస్తుండగా సూర్యుని పండుగా భావించి పట్టుకోబోయాడని, అకాశంలోని చుక్కల్ని తాళేలా పెరిగాడని, హనుమంతుడు ఇంతటి ప్రతాపం కలిగినవాడని, సుగ్రీవుడు అజ్ఞాపించగానే సముద్రాన్ని దాటి లంకలో ప్రవేశించి సీతాదేవికి ఆనందం చేకూర్చాడని, ఎంతో సాహసంతో, పట్టుదలతో సంజీవిని తెచ్చాడని, హనుమంతుని పేరును, పెంపును కీర్తించడానికి సాధ్యం కాదని, అనాడు శ్రీరాముని కృపను, నేడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కృపను పొందాడని, అలాంటి హనుమంతుని కృపను పొందానని అన్నమయ్య హనుమంతునితో ప్రత్యక్షంగా సంభాషించడం, హనుమంతునికి శరణాగతి చేయడం ఈ సంకీర్తనలో కనిపిస్తుంది.

కలశాపురము కాడ కందువ చేసుకొని
అలరుచున్నవాడు హనుమంత రాయడు॥

సహజాన నొక జంఘు చాచి సముద్రము దాటి
మహిమ మీరగ హనుమంత రాయడు
ఇహమున రామబంధై ఇప్పుడూ నున్నవాడు
అహరహమును దొడ్డ హనుమంత రాయడు॥

వదలని ప్రతాపాన వాయుదేవు సుతుడై
మదియించినాడు హనుమంత రాయడు
చెదరగ యే పొద్దు శ్రీ వేంకటేశు వాకిట
అదివో కాచుకున్నాడు హనుమంత రాయడు॥

హనుమంతుడు కలశాపురంలో నివసిస్తూ అలరారుతున్నాడు. అలవోకగా ఒక జంఘును చాచి మహిమాతిశయంతో సముద్రాన్ని దాటాడు. ఇప్పటికీ ఇహలోకంలో శ్రీరాముని బంటుగా వున్నాడు. వీడని ప్రతాపం కలిగి, వాయుదేవుని కుమారుడై ఎప్పుడూ శ్రీ వేంకటేశ్వరునివాకిట్లో వుంటున్నాడు. అని అన్నమయ్య శ్రీరామదాసుడైన హనుమంతుని శౌర్యాన్ని, ఆతని ఉనికిని లోకానికి తెలియజెప్పాడు.

నింహగిరి నరహరి పై చాతుర్లక్ష కీర్తనలవంటి రచనలు జేసివ
కృష్ణమాచార్యులు రామనామ స్మరింహనామాలు రచించాడు.

నీలకంధర వరపురందర నిత్యకృత్యము రామనామము
నైలరాజ సుతా తనూభవ సతతకృత్యము రామనామము
దీవ్యమంత్రము రామనామము భవమంత్రము రామనామము
జననిధానము రామనామము మనువిధానము రామనామము

దశరథాత్మజ రామా రామా
ధన్య చరిత్రా రామా రామా
భరతాగ్రజా రామా రామా
పంకజేక్షణా రామా రామా॥

శివుడు, ఇంద్రుడు, పార్వతి ప్రతినిత్యం స్మరించే రామనామం
దీవ్యమయిందిని, మంగళేశ్వరమయిందని, జనులకు నిధి వంటిదని,
శ్రీరాముడు దశరథునికి ప్రియ పుత్రుడని. ధన్యమైన చరిత్ర కలవాడని,
భరతునికి అగ్రజుడని, పద్మాల వంటి నేత్రాలు కలిగిన వాడని, కృష్ణమా
చార్యులు శ్రీరాముని, శ్రీరామ నామాన్ని కీర్తించాడు.

భద్రాచల రామదాసు శ్రీరామ నామ మహత్యాన్ని అనేక
రకాలుగా కీర్తించాడు,

భజరే శ్రీరామం హే మానస భజరే రఘురామం
భజరే మానస రామం భజరే జగదభి రామం॥

రామ రామయని నోట రవ్వంత సేపైన
నీమము తప్పక మంచి నీతితో పల్కని వా
డున్నతుడు మూఢచిత్తుడు॥

దేహ మశాశ్వతమసి తెలియక దుర్బుద్ధి చేత
సాహసమున సాధుజనులను సంకట బెట్టెడి వాడు
పాతకి బ్రహ్మ ఘాతకి॥

రామజోగి మందు కొనరే ఓ జనులారా
రామజోగి మందుకొని ప్రేమతో భుజింపుడన్న
కామ క్రోధ లోభ మోహ ఘనమైన రోగాలకు మందు॥

శ్రీరాముల దివ్యనామస్మరణ చేయుచున్న
ఘోరమైన తపములను కోరనేటికే మనసా
వేరువేరు దైవములను వెదుక నేటికే మనసా॥

రామ నామము పల్కవే పాపపు జిహ్వ
రామ నామము పల్కవే పాపపు జిహ్వ
రామ నామము నీవు ప్రేమతో పల్కిన
స్వామి ఎల్లప్పుడూ కామితార్థములిచ్చు॥

శ్రీరామ నామమే జిహ్వకు స్థిరమై యున్నది యున్నది
శ్రీరాముల కరుణయే లక్ష్మీకరమై యున్నది యున్నది
ఓరామ నీనామ మేమి రుచిరా
శ్రీరామ నీనామము మేమి రుచిరా॥

జగదభి రాముడైన శ్రీరాముని మనసుతో సేవించండి. రామరామ అని నోటితో కొంతసేపైన నియమం తప్పకుండా పలుకనివాడు ఉన్నట్లుడు, మూర్ఖుడు, ఈ శరీరం అశాశ్వతం అని తెలుసుకోకుండా దుష్టబుద్ధితో, సాహసంతో సాధుమానవుల్ని కష్టపెట్టివాడు పాతకి, బ్రహ్మఘాతకి, రామ యోగి అనే మందును కొని ప్రేమతో భుజించండి. ఈమందు కామ క్రోధ లోభ మోదమాత్సర్యాలనే ఆరినడ్వర్గాలకు ఘనమైన మందు శ్రీరాముని స్మరణ చేస్తూవుంటే కఠినమైన తపస్సులను చేయవలసిన పనిలేదు. రకరకాల దైవాల్ని వెతుక్కోవలసిన పనిలేదు శ్రీరామ నామాన్ని పల్కని నాలుక పాపపు నాలుక అవుతుంది. కాబట్టి రామనామాన్ని పలకాలి. రామ నామాన్ని పలకాలి రామనామాన్ని పల్కిన ఆ స్వామి ఎల్లప్పుడూ కోరిన కొరికల్ని తీర్చుతాడు అని శ్రీరాముని మహిమను, రామనామ ఘనతను రామవాసు లోకానికి ప్రబోధించాడు. శ్రీరామనామమే తననాలుకకు స్థిరమై వుంది అన్ని శ్రీరాముని దయ శుభకరమని, ఐశ్వర్యవంతమయిందని

రామనాను విప్పువించుకున్నాడు. సంగీతరత్నం, రామభక్తుడు నాదబ్రహ్మ
అయిన త్యాగరాజు సంగీతరత్నం రామమహత్యం, రామనామ మహిమ
అంశాలు అనేకం కనిపిస్తాయి.

రామ భక్తి సామ్రాజ్యమే మానవుల కబ్బెనో
ఆ మానవుల సందర్శన మత్యంత బ్రహ్మసందమే మనసా
చక్కని రాజమార్గము లుండగ
సందుల దూరనేల! ఓమనసా

కంటికి సుందర తరమగు రూపమే ము
క్కంటి నోట చెలగెడు నామమే, త్యాగరా
జుంటనే నెలకొన్న దైవమే యిటు
వంటి శ్రీ సాకేత రాముని భక్తియును॥

నామ కుసుమములచే పూజించెడి
నరజన్మమే జన్మము మనసా॥

శ్రీమన్నానన కనక పీఠమున
చెలగ జెనకొను వర శివరామా

నాదస్వరమను వరనవరత్నపు
వేదికపై సకల లీలావి
నోదుని పరమాత్ముని శ్రీరాముని
పాదములను త్యాగరాజు హృద్భాషణునిట

ఆనందసాగర మీదని దేహము
భూమి భారము రామబ్రహ్మ
శ్రీ నాయకాఖిల నైగమా
శ్రీత సంగీత జ్ఞానమను బ్రహ్మ

ప్రాద్దు పోయెను శ్రీరాముని పూని భజించవే మనమా
నిద్దురచేత కొన్నాళ్ళు ఓమనసా

బాగుగా నామ కీర్తనములు చేయుట
భాగ్యమనక కొన్నాళ్ళు

త్యాగరాజు సుతుడైన శ్రీరాముని
త్తత్వము తెలియకయే కొన్నాళ్ళు

అతడే ధన్యుడురా ఓమనసా
కర్మ నిష్ఠుడైన ధర్మశీలుడైన
కర్మ రామనామ మర్మము దెలిసిన

భజన పరుల కేల దండపాణి భయము మనసా రామ
అజరుద్ర సురేశుల కాయా స్థానమొసంగు రామ

భజన సేయ రాదా రామ
అజరుద్రాదులకు సతతమాతృ మంత్రమైన రామ
ఈమేను గలిగినందుకు సీతారామ నామమే పల్కవలెను
కామాది దుర్గుణ స్తామ పూరితమైన

సామరత్వమే గాని నేమము లేనట్టి
ఊరకయే కల్గునా రామభక్తి
సారెకును సంసారమున జొచ్చి
సారమని యెంచువారి మనసున

అలు సుతులు చుట్టాలు వరసద
నాలు కాయ ఫలాలు కనకధ
నాలుగల విభవాల గని యస్థి
రాలను భాగ్యశాలులకు గాక

రాజన గుణ యుక్త పూజల నొనరించ
కజ నన్నుత త్యాగరాజుని జిహ్వాపె
రాజిల్లు వరమంత రాజనమును స
దాజపించు మహారాజులకు గాక

తెలియలేరు రామభక్తి మార్గమును
ఇలనంతట తిరుగుచు కలవరించెదరు గాని

వేగలేచి నీటమునిగి విభూతిపూసి
వేళ్ళనెంచి వెలికి స్థాపనీయులై
బాగుగా పైకి మార్జన లోలురై
రేగాని త్యాగరాజ నుత

మోక్షము గల్గదా భువిలో జీవన్ముక్తులు గానివారలకు
సాక్షాత్కార నీ సద్భక్తి సంగీత జ్ఞాన విహీనులకు

రామభక్తి అనే సామాజ్యం ఏ మానవులకు అలవడుతుందో ఆ మానవుల్నిదర్శిస్తే బ్రహ్మానందం కలుగుతుంది. రామభక్తి అనే చక్కని రాజమార్గం వుండగా సడలులో దూరడం ఎందుకు? శ్రీరాముని రూపం కన్నటికిఐంపుగా వుంటుంది రామనామం ఎల్లప్పుడు శివుని నోటిలో అలరారు తుంది. నామాలు అనే బంగారు పీఠంలో నెలకొన్న రాముడు. నాదస్వరం అనే సువరత్నపు ఛేదికమిద శ్రీరాముని పాదాలను పూజించాలి.

రామబ్రహ్మం హనే ఆనందసాగరాన్ని, సంగీత జ్ఞానమనే బ్రహ్మ నందసాగరాన్ని ఈదలేని శరీరం భూమికి భారం. నిద్రచేత కొన్నాళ్ళు సంగీర్తన గావించడం భాగ్యం అని తెలుసుకోకుండా కొంతకాలం, శివునిదే స్తుతింపబడే శ్రీరాముని తత్వస్థి తెలుసుకోనకుండా కొంతకాలం వ్యర్థమై పోయింది. కాలమంతా ఆయిపోతోంది ప్రాద్దుపోతోంది శ్రీరాముని పట్టు దలతో సేవింపు, కర్తవ్యపరాయణుడు, ధర్మబుద్ధుడు, రామనామ మర్మం తెలిసినవాడే దమ్యకు. బ్రహ్మ, శివుడు, దేవేంద్రాదులకు ఆయాపదవుల నిచ్చే శ్రీరామభజన చేసేవారికి యముని భయం వుండదు

కామక్రొదాధి దుర్గుణాలతో కూడిన, నియమం లేనట్టి ఈ శరీరం కలిగినందుకు పవిత్రమైన సీతారామ నామాన్నే పలకాలి సంసారమే సారం అని భావించే వారికి శ్రీరామునిపై భక్తి ఊరకే కలగదు, భార్య బిడ్డలా,

బంధువులు, సుందరగృహాలు, కాయలు, పండ్లు, బంగారం, ధనం మొదలైన వైభవాలను చూసి ఇవి అస్థిరం అనగలిగిన భాగ్యవంతులకు, సాత్త్వికమైన పూజలు చేసేవారికి, శ్రీరాముని నామాన్ని ఎల్లప్పుడు జపించే వారికి మాత్రమే శ్రీరామునిపై భక్తికలుగుతుంది. కపట సన్యాసులు కొంతమంది అజ్ఞానులు ఉదయాన్నే లేచి నీటిలోముగిసి, విభూతి పూసుకుని, ప్రేళ్ళతో రుద్రాక్షలు త్రిప్పతూ, ఇతరులచే ముతించబడుతూ డబ్బును సంపాదిస్తూ స్నారేకానీ రామభక్తి మార్గాన్ని తెలుసుకోలేకపోతున్నారు. లోకమంతా తిరుగుతున్నారు. బ్రహ్మిణి వుండగానే మానవులు ముక్తిని సంపాదించాలి అలా జీవన్ముక్తిని సాధించలేని వారికి మోక్షంరాదు. అని త్యాగయ్య లోకానికి రామభక్తిని, సంగీత శక్తిని ప్రబోధించాడు.

ఈవిధంగా అన్నమాచార్య సంగీర్తనల్లో శ్రీరాముని అవతార ఘట్టాలు శ్రీరాముని పద్మజాలు, శ్రీరామ బంధుల హనుమంతుని ప్రతాపం వర్ణించబడింది, అలాగే కృష్ణమాచార్యులు, రామదాసు, త్యాగరాజు మొదలైన పదకవుల సంగీర్తనల్లోని శ్రీరామ నామ మహత్యం, రామావతార ఘనత మొదలైన అంశాలు పేర్కొనబడ్డాయి,

శ్రీరామనవమి 35వ సంగీతోత్సవాలు

ఉపస్థానం

శ్రీరామ భక్త గానసభ, రాజమండ్రి.

తేది 12-4-2000

అన్నమయ్య సంక్తిర్తనల్లో శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు

॥ ప్రస్తావన - అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల ఆత్మీయనుబంధం !

‘వేంకటాద్రి సమస్తానం బ్రహ్మాండే నాస్తికించన

వేంకటేశ సమోదేవో నభూతో నభవిష్యతి॥

వేంకటాచలంతో సమానమైన స్థానం బ్రహ్మాండంలో లేనేలేదు శ్రీవేంకటేశ్వరుని సమానమైన దైవం భూత భవిష్యత్కాలాల్లో లేడు అని ‘కలౌ వేంకటనాయక’ అని విశ్వభ్యాతి, శ్రీవేంకటేశ్వర వరప్రసాది అన్నమయ్య, ఈయన స్వామివారి పంచాయుధాల్లో ఒకటైన నందకాంశంలో జన్మించిన పరమ భాగవతీత్రముడు, ప్రజల్లో విష్ణుభక్తిని, విష్ణు దశవతార లిలల్ని, నీతి, జ్ఞాన, మానవత్వాంశాల్ని ప్రబోధించడానికే ఆవతరించిన సంక్తిర్తనాచార్యుడు. పద్యకవిత్వం రాజ్యమెలుతున్న కాలంలో పదకవిత్యానికి పట్టంకట్టిన పదకవితా పితామహుడు; అన్నమయ్య ఆజన్మాంతం శ్రీవేంకటేశ్వరుని సర్వకాల సర్వాస్థల్లో త్రికరణశుద్ధిగా సేవించి తాను తరించి లోకాన్ని తరింపజేశాడు.

శిశుప్రాయంలో కూడా తల్లి అన్నమయ్యకు ఉగ్గుపెట్టాలన్నా ఇది తిరుమలప్పని ప్రసాదమంటే కాని తినేవాడు కాదు.

‘— యుగ్గు పెట్టఁబోయినను

పనిఁబూని తిరుమలప్పని ప్రసాదము

గొనుమని యనక లోగొనడు’ (చిన్నన్న అన్నమాచార్య చరిత్ర పుట 10)

అలాగే తల్లి బాలఅన్నమయ్యను ఉయ్యాలతెట్టలో వేసి జోలపాటు పాడేటప్పుడు శ్రీవేంకటపతి పేరును వివరించకపోతే ఏడుపు మానేవాడు కాదు.

‘ఎడపక తెట్టలో నిడి యెంతపాటు

పడియెంత వడిజోలఁ బాడెనేనియును

వేంకటపతి పేరు వివరించి పాట.

పాంకించ కుండినఁ బోరూర డిలండు

చిన్నన్న అన్నమాచార్య చరిత్ర పుట 10)

అన్నమయ్యకు చిన్నప్పటినుంచే శ్రీహరి వరంపల్ల సమస్త విద్యలు, అతని నాలుకపై వాటంతట అవి నర్తించసాగాయి. మాట్లాడిన ప్రతిమాట అమృతకావ్యమయ్యింది. పాడిన ప్రతిపాట పరమగానమయ్యింది. అతని కవిత్వాన్ని అతని గానాన్ని సమస్త లోకాలు కీర్తించసాగాయి. అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరునిపై చిత్రవిచిత్రమైన సంకీర్తనలు రచించారు

అన్నమాచార్యున కహినాయకాద్రి
వెన్నుని పరముచే విద్యలన్నియును
నమితంబులగుచు జిహ్వాం రుగసీమ
తముఁదామే సొచ్చి నర్తనమాడఁ దోడఁగె

నా విన్నప్రాయంబు నందు నామెటి
యేపారఁ దనమది కిచ్చయైనట్లు
అడిన మాటెల్ల నమ్మత కావ్యముగ
పాడిన పాటెల్లఁ బరమగానముగ

తన కవిత్వమునకుఁ దనగానమునకుఁ
గనుఁకొని సకల లోకములు గీర్తించ
వేంకటపతి మీఁద వింతవింతలుగ

సంకీర్తనఁబలు నవరించు నిచ్చు' (చి అ. చ పుట 11)

అన్నమయ్య చిన్నప్పటినుంచీ జననీ జనకులు, అన్న వచినెచ చెప్పే చుల్లి కాదనకుండా చెప్తుండేవాడు. ఒకపారి వారు పశువులకు కనుపు కొనుకుని రమ్మని అజ్ఞాపించారు. బాలఅన్నమయ్య కొడవలి తీసుకుని అడవికెళ్ళి పెడికెడు గడ్డి కోస్తున్నప్పుడు చిటికెనవ్రేలు తెగి రక్తంకారింది అనిచూచి అన్నమయ్య ఎంతోబాధపడ్డాడు. శ్రీవేంకటేశ్వరుని పాదాల్ని తొలుతుకొని శ్రీహరి హరి అంటూ వదినచేత దెబ్బలు తినడం రోతఅని భావించాడు. హరి సకలచరాచర దేహిఅని పెద్దలు చెప్పగా తెలుసుకొని కూడా

ఈ పూజలను నీ పాదాల దగ్గర దాచుకో. ఇది నీ కీర్తిరూప పుష్పాలయ్యా మమ్మల్ని రక్షించడానికి ఒక్క సంకీర్తనే చాలు. తక్కినవి భండాగారంలో దాగి వుండనీ. మహిమాన్వితమైన నీ నామానికి వెలలేదు. కానీ ఫలితం మాత్రం ఎక్కువ. నీవు దిక్కుగా ఉండి నన్ను కాపాడుకున్నావు. ఈ సంకీర్తనలే తరగని నీధనమయ్యా. నా నాలుకపై నుంచి రకరకాల సంకీర్తనల్ని ప్రయత్నించి నాచేత నిన్ను పొగిడించుకున్నావు వెయ్యినామాల స్వామి నిన్ను మ్రుతించడానికి నేనెంతటి వాడిని, నీవు ఇష్టపడి నాకు ఈ పుణ్యాన్ని అందించావు అంతే, ఈమాట గర్వంకాదు. నీమహిమనే స్తుతించాను. కానీ నాకు నేనుగా స్వతంత్రించి చెప్పిన వాడినికాను. నియమంగా పాడేవాడిని నాలో తప్పలేనకు. మాధవా! నేను నీదాసుణ్ణి. నువ్వు వేంకటేశ్వరుడి వయ్యా అని అన్నమయ్య స్వామివారికి విన్నమంగా విన్నవించుకున్నాడు.

గుండ్రకియ

డాచుకో నీ పాదాలకు దీగ నేజేసిన పూజలివి
పూచి నీ కీర్తి రూప పుష్పములవి యయ్యా॥

ఒక్క సంకీర్తనే చాలు వెద్దికై మమ్ము రక్షించగ
తక్కినవి భండాగార చాచివుండనీ
వెక్కనమగు నీనామము వెల సులభము ఫలమధికము
దిక్కెక్కి నన్నేలితివి కనవి తీరని నాధనమయ్యా॥

నా నాలికపై నుండి నానా సంకీర్తనలు
పూని నాచే నిన్ను బోగడించెతివి
వేసమాల వెన్నుండా వినుతించ నెంతవాడ
కానిమ్మని నాకీ పుణ్యము గట్టితి వింతేనయ్యా॥

యీ మాట గర్వముకాదు. నీ మహిమే కొనియాడితిగాని
చేముంచి నా స్వాతంత్ర్యమున చెప్పినవాడగాను
నేమానఁ బాడేవాడను నెరము లెంచకుమీ
శ్రీ మాధవా నే నీదాసుండ శ్రీవేంకటేశుండవయ్యా॥ (1-338)

అప్పుడు శ్రీవేంకటేశ్వరుడు అన్నమయ్యతో వాత్సల్యంగా 'ఆనాడు పతకమూరి భాగవతుల జోలపాట విని పనిబిడ్డనయ్యాను. కృష్ణమాచార్యుని ఆధ్యాత్మ స్తుతి విని కొన్నాళ్ళు విరక్తుడనయ్యాను ఇప్పుడు నీ శృంగార సంకీర్తనలు విని నవయువకుడనయ్యాను. అని అభినందించాడు.

'అడఁచుఁ బతక మా కన్నలజోల
పాడగ నఁడెల్ల బనిబిడ్డనెతి
నా కృష్ణమాచార్య నధ్యాత్మ వినుతి
రాఁకఁగొన్నాళ్ళు విరక్తుండ నెతి
జగతి నీ శృంగార సంకీర్తనముల
కగపడి మంచి ప్రాయఃపువాడ నయితి'

(చిన్నన్న అ.చ పుట 42)

అప్పుడు అన్నమయ్య స్వామివారితో గోవిందా నిన్ను వేదాలు పొగడుతుండగా, పండితులు కీర్తిస్తుండగా, దేవతలు స్తుతిస్తుండగా, నేనెంతటి వాణ్ణి. పరిశీలించి చూస్తే పలుకుతున్న వీణలోని చక్కదనం పలికించే వాడినట్లు నానెర్పు నీ నేర్పే అని తన వినయ వివేకాల్ని విన్నవించుకున్నాడు.

'వేదముల్ పొగడఁ గోవిదులు స్తుతింప
నాదేవతలు కొనియాడ గోవింద
నేనిన్నుఁ గొనియాడ నెంతటివాడ
నానెర్పు నీనేను పరసి చూచినను
పలికెడు వీణలో చక్కదనము
పలికించు నతనిదై పరగిన రీతి'

(అ.చ. పుట 42)

ఈవిధంగా అన్నమయ్య అవతరించింది మొదలు శ్రీవేంకటేశ్వరునిలో లీనమయ్యే వరకు 95 సం॥లు శ్రీవేంకటేశ్వరుని ధ్యానంతోనే జీవించడం వల్ల ఈ పకృతిలోని ప్రతి చరాచరం అతనికి శ్రీవేంకటేశ్వరుడు గానే సాక్షాత్కరించింది. అన్నమయ్య తన ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లోను శ్రీవేంకటేశ్వరుని బహువిధాలుగా అభివర్ణించారు.

ఇలాంటి పనులు చేయడం ఉచితమని తర్కించుకున్నాడు. చేతిలోని కొడవలిని వెంటనేపారేసాడు.

ఇలాంటివాళ్ళు నాకెక్కడి చుట్టాలు, వాళ్ళకు నేనెక్కడి బంధువును నన్ను వదలకుండా తల్లి, తండ్రి, గురువు దైవం సమస్త సంపదలుగా నాలో ఉండి అన్ని విధాలుగా నన్ను కాపాడే శేషశైలనాథుని సేవించి బ్రతుకుతాను. అని నిశ్చయించుకున్న శ్రీవేంకటేశ్వర సుస్థిర భక్తి సంపన్నుడు అన్నమయ్య

‘— — — శ్రీహరి హరీయనుచు
నీ కోత కొలది నాదెఱిగిన వచినె
జేకోత పదంగాచు చీరోతయనుచు
హరిచరాచర దేహియని పెద్దలనంగ
నిరబొంద నెఱిగియు సటుసేయఁదగునె
కొడవలి నెలగ్రక్కునఁ బాఱవైచె
నెన్నటి చుట్టంబు అటువంటి వార
లెన్నటి బంధుండ నేను వారలకు
నీ వట్టి వెట్టి నాకేల కావింప
భావింప నాలోనఁబాయ కెల్లప్పుడు
తల్లియుఁ దండ్రియు దైవంబు గురువు
నెల్ల సంపదలునై యెల్ల చందముల
ననుబ్రతు శేషాద్రినాథుని గొలచి
మనయొద ననుచు నెమ్మది పాదు పఱిచి

(అ.చ)

సాళువ నరసింగరాయలు అన్నమయ్య పాడిన ‘ఏమొకో చిగురుటథరమున’ అనే సంకీర్తన విని తనమీద కూడా అలాంటి సంకీర్తన వ్రాయమని అన్నమయ్యను అడిగింపాడు అప్పుడు అన్నమయ్య హరిహరీ అని చెప్పులు మూసుకొని హరిని కీర్తించే నా నాలుక నిన్ను కీర్తించనేరదని ఇలాంటి నీచపువలుకు ఎఱి పలికావు అంటూ అతనికోరికను తీరస్కరించాడు. నువ్వువద్దు ఇలాంటి నీ పొందువద్దు అని శ్రీవేంకటేశ్వరుని సేవించడానికి వెళ్ళిపోతానన్నాడు.

'హరిముకుందుని గొనియాడునా జిహ్వ
నినుఁగొనియాడంగ నేరదెఁతైన
నన్నునెట్లు పలికితివి నైచ్యంపుఁ బలుకు
నాయచ్యుతునిఁ దక్కనన్యుల వినుతి
సేయుట నాకన్న చెలియలి వావి' (చి.ఆ చ పుట 37)

'నినునెల్ల నిటువంటి నీ పొందునెల్లం
'ఁనియెద శ్రీవేంకటేశ్వరుఁ గొల్వనేను' (చి.ఆ.చ పుట)

'నరహరి కీర్తన నానిన జిహ్వ
ఒరుల నుతింపగ నోపదు జిహ్వ'
(అన్నమాచార్య ఆధ్యాత్మిక సంకీర్తన)

ప్రభువైన తన కోరికను తిరస్కరించినందుకు సాళువ నరసింగ
రాయలు కోపాద్రిక్తుడై కళ్ళల్లో నిప్పులుకురిపిస్తూ భటులచేత అన్నమయ్యకు
మూరు రాయర గండ అనే సంకెల బిగింపజేసి చెరసాలలో పెట్టించాడు.
అప్పుడు అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరునే ధ్యానం చేసాడు. అకలిగా
ఉన్నప్పుడు, అలసిపోయినప్పుడు, చంపడానికి విలచినప్పుడు, సంకెలపెట్టి
నప్పుడు, అవ్వలవాళ్ళు నిలదీసినప్పుడు ఇలాంటి అవకాశాలలో ఒక్క
హరినామం తప్ప ఇంకేదీ దిక్కులేదని నిర్ణయించుకుని స్వామివారిని
స్తుతించి విముక్తుడయ్యాడు.

'అకలి వేళల నలపైన వేళలను
తేఱువ హరినామమే దిక్కు మరిలేదు॥
సంకెలఁ బెట్టినవేళ చంపఁ బిలిచిన వేళ
అంకిలిగా అప్పులు వారాగిన వేళ
వెంకటేశు నామమే విడిపించగతిగాక
మంకుబుద్ధిఁ బొరలిన మరిలేదు తెరఁగు'

(ఆ.ఆ. సంకీర్తన)

అన్నమయ్య తన సంకీర్తనా యజ్ఞం పూర్తి అయిన తర్వాత
శ్రీవేంకటేశునికి తన సంకీర్తనా సుమాలను అంకిత మిచ్చాడు. నేను చేసిన

1.2. అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మ సంక్తిరసల్లో శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు

అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మిక సంక్తిరసల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుని బహు విధాలుగా ఉల్లేఖించి వర్ణించాడు. అన్నమయ్య అవతరించిందే శ్రీవేంకటేశ్వరుని నందకాశం నుండి కాబట్టి అజన్మాంతం ఆ స్వామివారిని సర్వకాల సర్వావస్థల్లో త్రికరణ శుద్ధిగా కీర్తించాడు. అన్నమయ్యకు ఈ సృష్టిలోని ప్రతిపస్తువు, ప్రతి భావన, శ్రీవేంకటేశ్వరునిగానే గోచరించింది. అన్నమయ్య తన ఆధ్యాత్మ సంక్తిరసల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుని మంత్రము, గుబదైవం, నిధానం, కాలమేఘం, పారిజాతం, చింతామణి, కామదేనువు, సిద్ధమంత్రం, దివ్యోపధం, ప్రాణబంధుడు, తల్లి తండ్రి చుట్టము, పొలము, మందు, పండు, సింహము, బేహరి (వ్యాపారి), ఎద్దు, ధనము, బోయనాయుడు భూతము అని బహు విధములుగా అశ్రియంగా అభివర్ణించాడు.

మంత్రము

హిందువుల దేవతలు మునైమూడు కోట్లమంది ఉన్నారని చెబు తుంటారు. అన్ని దైవాలకు ప్రత్యేకంగా ఒక్కొక్క మంత్రం ఉంటుంది. సకల దేవతల మంత్రాలు శ్రీవేంకటేశ్వర మంత్రంలో లీనమైఉన్నాయని అంతటి వేంకటేశుని మంత్రం తనకు వెన్నతోనే అబ్బిందని, వేంకటేశ్వర శబ్దమే ఒక మంత్రం వంటిదని అన్నమయ్య సూచించాడు. ఏ యే భక్తుడు ఏ యే మంత్రాన్ని ధ్యానించాడో ఇందులో పెర్కొన్నాడు

అన్ని మంత్రములు నిందే యావహించెను
వెన్నతో నాతఁ గలిగే వేంకటేశు మంత్రము॥

నారదుడు జపించె నారాయణ మంత్రము
కొరి విభీషణుడు చేకొనె రామమంత్రము
వేరేనాకు కలిగె వేంకటేశు మంత్రము॥

అలాగే 'పాడగంటి మయ్యా మిమ్ము పురుషోత్తమా' అనే సంకీర్తనలో ఓ పురుషోత్తమా! నిన్ను దర్శించానయ్యా. మమ్మల్ని ఎడబాయవద్దయ్యా అని విన్నవించుకుంటూ ఇష్టపడి మనుల్ని ఏలిన కులదైవం, నెచ్చుతో పెద్దలిచ్చిన నిధానం, దప్పికతీర్చే కాలమేఘం, తమచేతికి వశమైన పారిజాతం, దృఢంగా రక్షించిన చింతామణి, ఇష్టపడి కోరికలిచ్చే కామధేనువు, చెడనిక బ్రతికించే సిద్ధమంత్రమా, రోగాల్ని పోగొట్టే డివ్యౌషధం, తమను వదలకుండాతిరిగే ప్రాణబంధుడు అని బహుభంగులుగా వర్ణించాడు

శంకరాభరణం

పాడగంటిమయ్యా మిమ్ము పురుషోత్తమా మమ్ము
నెడయకు వయ్యా కోనేటి రాయడా॥

కోరిమమ్ము నేలినట్టి కులదైవమా, చాల
నేరిచి పెద్దలిచ్చిన నిధానమా
గారవిచి దప్పితీర్చు కాలమేఘమా మాకు
చేరువఁ జిత్తములొని శ్రీనివాసుడాఁ

భావింపఁ గై వసమైన పారిజాతమా మమ్ము
తావై రక్షించేటి ధరణీధరా॥

కావించి కోరికలిచ్చే కామధేనువా మమ్ము
తావై రక్షించేటి ధరణీధరా

చెడనిక బ్రతికించే సిద్ధమంత్రమా రోగా
లడచి రక్షించే డివ్యౌషధమా
బడిఁ బాయక తరిగే ప్రాణబంధుడా మిమ్ము
గడియించినట్టి శ్రీవేంకటనాధుడా

తల్లి, దండ్రు, బంధువు, ప్రభువుగా సంసారులకు ఎన్నో కష్టాలు వస్తూంటాయి. ఎన్నో వేదనలకు గురి అవుతూంటారు. అలాంటి వారికి అన్నమయ్య అన్నిటికీ ఇతడే రక్షి అని ఓదార్పు చెబుతూ తల్లి, దండ్రు, ప్రభువు శ్రీవేంకటేశ్వరుడే అని తనను గురిగా పెట్టుకొని వృద్ధిచెంద మని అన్నమయ్య సంసారులకు హితబోధచేసాడు.

పొలము

'సర్వం విష్ణుమయం జగత్' అని ఆర్యోక్తి, అనాటి ఈ శ్రీహరే ఈనాటి శ్రీవేంకటేశ్వరుండు శ్రీవేంకటేశ్వరుడనే పొలాన్ని లోకులందరూ పంచుకుని బ్రతుకుతున్నారని అన్నమయ్య వర్ణించాడు. ఇందులో ఒక్కొక్క పాదంలో ఒక్కొక్క అవతార పంపుటనను ధ్వనింప జేసారు.

సామంతం

'తమ్మిరెడ్డి మాకు నిచ్చె పిష్టమైన పొలము

బొమ్మిరెడ్డి కప్పగించి వాడిసేసె బొలము' అనే సంకీర్తనలో

'నిండినట్టి మడుగుల నిరు వంకపొలము' అనే పాదంలో మత్స్యవ తారం కొండలుమోచిన పెద్ద గొబ్బరపు పొలము' అనే పాదంలో కూర్మావ తారం, 'అండనే పొలము రాజులుండేట పొలము' అనే పాదంలో వరాహవ తారం, 'చెండివేసి మాకు లెల్లా సెలగిన పొలము' అనే పాదంలో నారసింహ వతారం, 'ఆనపడి వరదాన మడిగిన పొలము' అనే పాదంలో వామనావతారం, బాసలతో కడునెత్తు "పట్టమైన పొలము" అనే పాదంలో పరశు రామా వతారం, 'వాసికెక్కే మునులు రచ్చైన పొలము' అనే పాదంలో శ్రీరామావ తారం, "వేసరక నాగేటి వేగిలైన పొలము" అనే పాదంలో బలరామావ తారం 'మంచి గురుడైన రావిమాని చేసి పొలము' అనే పాదంలో ఋద్ధావ తారం, 'వంచెన గుట్టము తోలే వయ్యారి పొలము' అనే పాదంలో కల్కి అవతారం సూచించబడింది. అనాటి శ్రీహరే ఈనాటి శ్రీవేంకటేశ్వరుడు. శ్రీవేంకటేశ్వరుడనే పొలాన్ని లోకులందరూ పంచుకుని బ్రతుకుతున్నారని అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

శ్రీవేంకటేశ్వరుడు శరణాగతుల పాలిట కోరినక్కర్లేలు తీర్చే పారిజాత పుష్పమని, రాక్షసుల పాలిట భూతం వంట వాడని, ఈ సృష్టికి ఆధిమూలం అని, తనను కొలిచేవారికి కొంగుబంగారం అని, కష్టాల్లో మునిగి పోయిన వారికి మొనవాడి అని, అన్నికలిగిన శ్రీవేంకటరాయుడనీ, భక్తులకు విధేయుడు. దాసాను దాసుడని అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

జయమంగళము నీకు శర్యశ్వరా

జయమంగళము నీకు జలజవాసినికి॥

శరణాగతా పారిజాతమా
 పోరి నసురల పాలి భూతమా
 అరుదైన సృష్టికి అదిమూలమా వో
 హరి నమో పరమపుటాల వాలమా॥

కొలిచిన వారల కొంగుపైడి
 ములిగిన వారికి మొనవాడి
 కలిగిన శ్రీవేంకటరాయా
 మలసి దాసులమైన మాకు పిధేయా॥

ఈ కలియుగ వైకుంఠమే వెంకటాచలం శ్రీమహాష్టమే శ్రీవేంకటేశ్వరుడు. వేంకటాచలం పదివేల శేమల పడగలమయంగా భాసిస్తోంది. అది శ్రీహరికి నివాసం సమున్నత మయింది. బ్రహ్మాదిదేవతలకు ఆపురూప మయింది. వమస్త మునులకు, అకాశంలోని దేవతలకు నివాసమయింది అది ముంగిట్లోని మూలధనం వంటిది. మోక్షదాయకమయింది. శ్రీవేంకటేశ్వరునికి నిరులిచ్చేది. సమస్త సంపదలకు రూపం, పవిత్రానికే పవిత్ర మయింది. అలాంటి ఆనందప్రదం, బంగారు శిఖరాలతో, అనేక బ్రహ్మలతో కూడిన ఆ వేంకటాచలాన్ని తిలకించి మ్రొక్కి ఆనందించండి. అని అన్నమయ్య భక్తి పారవశ్యంతో ఆడుతూ పాడుతూ లోకానికి ఆదేశించాడు.

అదివో అల్లదివో హరివాసము
 పదివేల శేమల పడగలమయము॥

అదె వేంకటాచల మఖిలోన్నతము
 అదివో బ్రహ్మాదుల కపురూపము
 అదివో నిత్యనివాస మఖిల మునులకు
 ఆదెమాడు డదెమొక్కు డానందమయము॥

చెంగట నల్లదివో శేషాచలము
 నింగినున్న దేవతల నిజవాసము
 ముంగిట నల్లదివో మూలనున్న ధనము
 బంగారు శిఖరాల బహు బ్రహ్మమయము॥

కై వల్గ్యపదము శ్రీవేంకటనగ ముడివో
శ్రీవేంకటపతికి నిరులైనది
భావింప సకల సంపదరూప ముడివో
పావనముల కెల్ల పావనమయము॥

నారాయణుడు ఆత్యంత ఆనందరూపుడు. సమస్త ప్రపంచానికి పాపకుడు. భూదేవియొక్క ఘనమైన పర్వతంవంటి వక్షస్థలాన్ని కౌగలించు కోవడం వల్ల వెలువడిన పరిమళ భరితమైన స్వేదజలంతో ఆనందిస్తున్న వాడు. లక్ష్మీదేవిచేత సరసమైన ప్రణామాలను అందుకొంటున్న పాదాలు కల్గినవాడు. దేవేంద్రుని కిరీటంలోని దివ్యరత్నాల కిరణాలచేత ప్రకాశించ బడుతున్న పాదపద్మాలు కల్గినవాడు. మోక్షకాంతకు భర్త అయిన శ్రీవేంకటాచలంలోవెలసిన నారాయణునికి నమస్కారంఅంటూ అన్నమయ్య అపురూపంగా, మధురభక్తిపూరితంగా వర్ణించాడు,

నమో నారాయణాయ
సమధికానందాయ సర్వేశ్వరాయ॥

ధరణీ సతిఘనస్తనైల పరిరంభ
పరిమళ శ్రమజల ప్రమదాయ
సరసిజ నివాసినీ సరస ప్రణామయుత
చరణాయతే నమో సకలాత్మకాయ॥

దేవతాధిప మకుట దివ్యరత్నాంశు సం
భావితామల పాదపంకజాయ
కైవల్యకామినీ కాంతాయతే నమో
శ్రీవేంకటాచల శ్రీనివాసాయ॥

అన్నమయ్య శ్రీకృష్ణుని గోపికల అరచేతులకు మాణిక్యంవంటి వాడని, దుష్టుడైన కంసుని పాలిట వజ్రమని, ముల్లోకాలకు గరుడపచ్చ పూస, రతికేళిలోని రుక్మిణీదేవి రంగు పెదవికి పగడం, గోవర్ధన పర్వతానికి గోమేధిక, శంఖచక్రాల మధ్య వైడూర్యం, కాళీయ సర్పం తలపైన పుష్కరాగం, వేంకటాచలంపై వెలసిన ఇంద్రనీలం, పాలకడలిని వదలని

దివ్యరత్నం అని నవరత్నాలతో పోల్చి వర్ణించాడు. ఆ శ్రీకృష్ణుడే నేడు శ్రీవేంకటేశ్వరుడై వెలసి మనకు దిక్కుగా నిలిచాడు అని తెలియజేశాడు గోవికల అరచేతులు ఎర్రగా ఉంటాయి కాబట్టి మాణిక్యంతో పోల్చడం, కంసుడు దుష్టుడు కాబట్టి వజ్రంతో పోల్చడం, రుక్మిణి పెదవి ఎర్రగా ఉంది కాబట్టి పగడంతో పోల్చడం, స్వామిసెల్లవాడు కాబట్టి ఇంద్రసేలం అనడం, సముద్రంలో రత్నాలుంటాయి కాబట్టి పాలజలసిద్ధిని వదలసి దివ్యరత్నం అనడం సముచితంగా ఉంది.

మద్దుగారే యశోద ముంగిట ముత్యము వీడు
తిద్దరాని మహిమల దేశిక సుతుడు॥

అంతనింత గొల్లెతల అరణితి మాణిక్యము
పంతమాడే కంసుని పాలివజ్రము
కాంతుల మూడు లోకాల గరుడపచ్చపూస
చెంతల మాలోనున్న చిన్నికృష్ణుడు॥

రతికేళి రుక్మిణికి రంగుమోవి పగడము
మితిగోవర్ధనపు గోమేధికము
సతమై శంఖచక్రాల సందుల వైమోర్యము
గతమై మమ్మాకాచే కమలాక్షుడూ॥

కాళింగుని తలలపైన గప్పిన పుష్కరాగము
వీలేటి శ్రీవేంకటాద్రి ఇంద్రసేలము
పాలజలనిధిలోన పాయని దివ్యరత్నము
బాలునివలె తిరిగి పద్మనాభుడు॥

మందు

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని 'మందుగా' అభిషర్చిస్తూ ఈ మందు ఎంతో ప్రీతికరమైందని, ఉండబానికి, బ్రతకడానికి ఇది ఒక్కటే మందు అని ద్రువుడు, ప్రహ్లాదుడు, నారదుడు, జనకుడు, నామగు యుగాల రాజులు ఇంపుగా కొనిన చల్లనిమందు అని, పుట్టుక అనే రోగాలు వదలి

పోతాయని. పూర్వకాలంలోని పెద్దలు నిర్ణయించుకున్న నిశ్చలమైన మందు అని, బ్రహ్మకు పరమాయువైన మందు అని, సమస్త లోకాల్లో నిండిన మందు అని. ముల్లోకాలు, తెలుసుకోవాలని, తెలుసుకోనేలా శ్రీవేంకటాచలం పై ధ్వజమెత్తి కోనేటి సమీపంలో ఉన్న మందు అని స్వామివారిని వర్ణించారు.

శంకరాభరణం

కొనరో కొనిరో మీరు కూరిమి మందు
పునికి మనికి కెల్ల నొక్కటే మందు॥

ద్రువుడు గొనిన మందు తొల్లియుఁ బ్రహ్మడు
చవిగాఁ గొనిన మందు చల్లని మందు
భవరోగములు వీడి పారగ పెద్దలు మును
జవకట్టి కొనిన నిచ్చలమైన మందు॥

నిలిచి నారధుడు కొనిన మందు జనకుడు
గెలుపుతో కొని బ్రదికిన యా మందు
మొలచి నాలుగు యుగముల రాజులు ఘనులు
కలకాలము కాని కడగొన్న మందు॥

అజనకు పరమాయువై యొసగిన మందు
నిజమై లోకము లెల్ల నిండిన మందు
త్రిజగములు నెఱుగ తిరువేంకటాద్రిపై
ధ్వజమెత్తె కోనేటి దరినున్న మందు॥

(1-237)

అలాగే వేదపండితులు వెదికే మొదలు తుదిలేని మందు అని అందరూ అడవి మందులూ, కషాయాలు, రసాలు, తైలాలు కొంటూ పుంటే మాకు ఈ భూమిపై స్థిరమైన, అప్లాదకరమైన, అతిశయమైన, మందు దొరికిందని చుట్టుకున్న జన్మరోగాలచే అందరూ కదలకుండా ఉండే శ్రీవేంకటాచలం మీద ఉన్న ఈ మందును తమ గురువు ఇచ్చాడని అన్నమయ్య పెర్కొన్నాడు.

దేసాక్ష్మి

వేదవేద్యులు వెదికేటి మందు

అదివంత్యము లేని అమందు॥

అడవి మందులుఁ గపాయములు నెల్లవారు

కడగానక కొనఁగాను

తొడిఁబడ నొక మందు దొరిక మాకు భువి

నడియాల మైనట్టి అమందు॥

లలిత తనములుఁ బైలములు నెల్లవారు

కలకాలము గొనఁగాను

చెబువైన దొకమందు చేరెమాకు భువి

నలవి మీరిన యట్టి యా మందు॥

కడిసిన జన్మరోగముల నెల్లవారు

కదల లేక వుండఁగాను

అదన శ్రీ తిరువేంకటాద్రి మీద మందు

అదివో మాగురుఁ చెప్పె నా మందు

(1-2)

అన్నమయ్య మరో పంకిరత్నలో శ్రీ వేంకటేశ్వరుని బెషధంగా కూడా అభివర్ణించాడు తమకు వసికిమాలిన మంత్రాలు వేర్లు అవసరం లేదని శ్రీ వేంకటేశ్వరుడే భువనోషధమని లోకానికి తెలియజేసాడు. హరి అచ్యుత అంటే పాపాలు అణిగిపోతాయి. నరసింహ అంటే స్థిరమైన దుఃఖాలు తొలగిపోతాయి, పురుషోత్తమ అంటే పుండ్లు బూచులు పోతాయి కృష్ణ అంటే భయంకరమైన రోగాలుపోతాయి. శ్రీ సతీశ అంటే చింతలన్నీ సమసి పోతాయి. మాధవా అంటే ఇహపర సౌఖ్యాలు కలుగుతాయి. గోవిందా అంటే సంపదలు సమకూరుతాయి దేవనారాయణ అంటే శరీర సుఖంగా వుంటుంది. అని అన్నమయ్య లోకానికి తెలియజేసాడు. ఈ కీర్తనల్లో వేంకటేశ్వరుని భువనోషధం, పరమోషధం, సిద్ధోషధం అని అభివర్ణించాడు

వెడమంత్ర మింక నేల వేరు వెల్లంకులు నేల

పుడమి ధరుండ మాకు భువనోషధము॥

హరి యచ్యుతా యంటే నాఁగు బాపములు
నరసింహయని యంటే నాఁటిన దుఃఖములు మాను
పురుషోత్తమా యంటే బుండ్లు బూచులా మాను
పరమోపధ మీతఁడే పాటించ మాకు॥

వాసుదేవా యని యంటే వదలు బంధము లెల్లా
వాసికిఁ గృష్ణాయంటే వంతలు రోగాలు మాను
శ్రీ సత్య యని యంటే చింతలన్నీయును మాను
గాసిదీర నితఁడే పొఘన దివ్యోపధము॥

గోవిందాయని యంటే కూడును సంపదలు
యీవల మాధవ నిహముఁ బరము చేరు
దేవనారాయణ యంటే దేహము సుఖమైయుండు
శ్రీ వేంకటేశుఁ డే మాకు నిర్దోషధము॥ (1-45)

పండ్రు

అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని రకరకాల పండ్లుగా కూడా
రమ్యంగా పండించి వాటిని స్వామివారి స్వరూపస్వభావాలకు అవతార విశే
షాలకు అన్వయించాడు. శ్రీ వేంకటేశ్వరుడనే దేవలోకపు పండు తినరాని
దని, కొనరానిదని, మనసులో తలచుకుంటేనే అనందం కలిగించేపండు అని
శ్రీహరి పాలనముద్రంలో కేషతల్పం మీద పవళిస్తాడు కాబట్టి పాలవెల్లిలో
పండిన పాలపండు అని, శ్రీ కృష్ణావతారంలో గోవికలతో సరసల్లాపాలు
చెసాడు కాబట్టి వారి పెదవులకు దొండపండు (ఎరటి పెదవిని దొండ
పండుతో పోల్చడం కావ్యాల్లో కూడా కనిపిస్తుంది) అని, స్వామి వారి
శరీరభావ సల్లగా ఉంటుంది కాబట్టి అల్లునేరేడుపండు అని, నరసింహావ
తారంలో గోళ్ళతో హిరణ్యకశిపుని చీల్చి సంహరించాడు, కాబట్టి సహపు
గోళ్ళ ముళ్ళపండు అని, సోమకాసురుడు వేదాల్ని ముచ్చిలించి సము
ద్రంలో పడవేసినప్పుడు శ్రీహరి మత్స్యతారం దాల్చి కష్టపడి వేదాల్ని
వెలికి తెచ్చాడు కాబట్టి వేదశాస్త్రాలు తెచ్చిన పెరితపండు అని, దైత్యులను

సంహరించిన దేవదారుపండు అని, అతిశయించి మెరిసే గురువిందపండు అని, ఇష్టమైన వారికంటి అరచిపండు అని, మునుల పాలిట తియ్యని చింతపండు అని, లక్ష్మీదేవిని వలపించే తేనెపండు అని, ప్రతి ఇంటికి ముంగిట పరిడుఅని, పదహారు వేలమంది గోపికలకు గొప్ప మామిడిపండు అని అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

తినరాని కొనరాని దేవలోకపు పండు
మనసున దలచితే మరగించే పండు॥

పంటకెక్కి పాలవెల్లి పండిన పాలపండు
తొంటి గల్లెతల మోవి దొండపండు
అంటుకొన్న మేనిచాయ అల్లు నేరేడిపండు
ముంటి సింహపు గోళ్ళ ముళ్ళపండు॥
ఇచ్చల వేవశాస్త్రాలు దెచ్చిన పేరీతపండు
తచ్చిన దైత్యమూరి దేవదారు పండు
పచ్చిదేర మెరిసిన బండి గురువింద పండు
యిచ్చవలెనన్న వారి ఇంటి నంటిపండు॥

తెమ్మగా మునుల పాలి తియ్యని చింతపండు
తెమ్మల సిరివలపు తేనెపండు
యిమ్ముల శ్రీ వేంకటాద్రి నింటింటి ముంగిటపండు
కొమ్మల పదారు వేల గొప్ప మామిడిపండు॥ (13-84)

ధనము

అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని ధనంగా కూడా వర్ణించి అధనం ప్రయోజనాల్ని మహిమల్ని వర్ణించాడు. ఐహికమైన ధనం చాలా చపలమైంది. ఈ ధనం కోరిన కోరికల్ని తీర్చదు. పైగా ఈ ధనంపల అనేక కష్టాలు, మానసిక వేదనలు కలుగుతుంటాయి. కానీ ఈ ధనం కోరిన కోరికల్ని తీర్చలేదు. కానీ శ్రీ వేంకటేశ్వరుడనే ధనం ఇష్టంతో కోరినవన్నీ ఇస్తుందని అచ్యుతనామమే అధికమైన ధనం అని ఈ ధనం నారదాది

మహర్షులు పొగడే నాలుక మీది దని, సారమైన వేదాల్లో చాటేదని, నారాయణ నామమే సమృద్ధికమైన ధనమని, పరమపదవి అయిన మోక్షానికి సంబంధమైన (దారిభక్తమైన) ధనం, భక్తులందరికీ ఇంటిధనం, అంతరంగంలో నాటినట్టి ధనం, హరి నామమిదే అరవేతి ధనం అని, సమయంచూసి శివుడు కాశీనగరం, గంగానదీ తీరంలో మణికర్ణికా ఘట్టంలో చనిపోయే వారికి చెవిలో రామనామాన్ని రహస్యంగా ఉపదేశించి మోక్షానికి దారి చూపుతాడని ప్రసిద్ధి అదామృత మూలధనమని, శ్రీవేంకటేశ్వరుడు పరిపాలించే ధనం విష్ణునామమే శాశ్వతమైనధనం అని అన్నమయ్యా వర్ణించాడు.

ఇచ్చలో గోరేపల్లా ఇచ్చేధనము
అచ్చుత నామమే పో అధికపు ధనము॥

నారదాదులు వొగడే నాలుకవయి ధనము
సారపు వేదములలో చాటేధనము॥

కూరిమి మునులు దాచుకొన్నట్టి ధనము
నారాయణ నామమిదే సమ్మిన్నట్టి ధనము
పరమపదవికి సంబంధమైన ధనము
యిరవై భక్తులకెల్లా నింటిధనము॥

పొంచి శివుడు కాశీలో బోధించే ధనము
ముంచిన ఆచార్యుల మూలధనము॥

పంచి శ్రీవేంకటపతి పాలించే ధనము
నించి విష్ణునామమిదే నిత్యమైన ధనము॥

అలాగే 'అందరికీ సులభుడై' అనే కీర్తనలో 'దండివేదాంతములు వెదకేధనము' అని 'పొడగంటిమయ్యా' అనే పంకిర్రవలో 'నేరిచి పెద్దలిచ్చిన నిధానమా, అని శ్రీవేంకటేశ్వరి అన్నమయ్యా శాశ్వతమైన ధనంగా వర్ణించి వర్ణించాడు.

బోయనాయకుడు

అన్నమయ్య తన చుట్టూవున్న గ్రామాల్ని, నగరాల్ని సందర్శించి అక్కడ వెలసిన హరి అవతారమూర్తుల్ని కీర్తించాడు. ఆ దేవతామూర్తులను వివిధ వస్తువులతో, జీవరాశులతో పోల్చి అభివర్ణించాడు. అలాగే కొండ ప్రాంతాల్ని అక్కడవెలసిన చెంచులను, బొంబాలను, వారి జీవనవిధానాన్ని గమనించాడు. హరితత్వాన్ని వారికి సులభంగా తెలియజేయడానికి అత్యయంగా స్ఫురించడానికి శ్రీవేంకటేశ్వరుని బోయనాయకుడుగా అభివర్ణించాడు. వారివేషం, గుణామల్ని వర్ణించడం ద్వారా పరోక్షంగా శ్రీహరి అవతారాల్ని సూచించాడు. శ్రీవేంకటేశ్వరుడు పాడవైన శేషగిరి బోయనాయకుని (ఒక నాయకుడు నిర్ణీతప్రాంతంలో ఒకజాతికి మాత్రం నాయకత్వం వహించ గలడు. కానీ శ్రీవేంకటేశ్వరుడనే నాయకుడు సృష్టిలోని సమస్త జీవ రాసుల్ని నిరంతరం కాపాడుతున్నాడు) వర్ణించి ఒక్కొక్క పాదంలో ఒక్కొక్క అవతారాన్ని ధ్వనింపజేసాడు.

పాలసి మీసాలు (జేపమీది పొట్టువంటి మీసాలు కల్గిన పెద్ద బోయనాయకుడు అనడంలో మత్స్యవతారం, వీపునకట్టే మంకు బోయనాయకుడు అనడంలో కూర్మావతారం, పాలము రాజై తిరిగే బోయనాయకుడు అనడంలో పరహవ తారం, మోటున నుండే బోయనాయకుని అనడంలో వామనావతారం, పుట్టు పగసాధించే బోయనాయకుడు అనడంలో పరశురామావతారం, బొట్టుల మెకము (జింక) నేసే బోయనాయకుడు అనడంలో శ్రీరామావతారం, నెమలి చుంగబలు బోయనాయకుడు అనడంలో కృపష్టావతారం, సిగ్గుఎగ్గు ఎరగని బోయనాయకుడు అనడంలో కల్కి అవతారం, రాలమీద దాటే మొంతు బోయనాయకుడు అనడంలో కల్కి అవతారం స్ఫురిస్తుంది ఈ సంకీర్తనలో పాలసిమీసాలు, నెమలి చెంగు అనేవి బోయనాయకుని వేషాలన్నీ తెలియ జేస్తాయి మంకుతనం పగసాధించడం, మోటుగ ఉండటం సిగ్గుఎగ్గు ఎరగకపోవడం మొదలైనవి బోయనాయకుని స్వభావాల్ని తెలియజేస్తాయి. పాలము రాజై తిరగడం అతని కర్తవ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది వేట బోయ నాయకుడు, బొట్టుల మెకమును వేయడం, రాలమీద దాటడం మొదలైనవి బోయనాయని జీవనవృత్తిని తెలియజేస్తాయి వీటిని దశావతార సంఘటన

అతో సమన్వయించి శ్రీ వేంకటేశ్వరుని బోయనాయడుగా రమ్యంగా
అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

పొడవైన శేషగిరి బోయనాయడు
విడువకిందరి గాచు వెడబోయనాయడు

పొలసి మీసాల పెద్దబోయనాయడు
మరిగి వీపున గట్టేమంట బోయనాయడు,
పొలము రాజై తిరిగే బోయనాయడు
వెలయ మోటున నుండే వేట బోయనాయడు

పొట్టిపొట్టి యడుగుల బోయనాయడు యెందు
బుట్టు పగసాధించే బోయనాయడు
బొట్టుల మెకము నెసే బోయనాయడు
పట్టపు నెమలి చుంగు బలు బోయనాయడు

పొంచి సిగ్గెగెఱగని బోయనాయడు
మించి రాలమీద దాటే మెండు బోయనాయడు
పంచఱగాల వేలముల బలు బోయనాయడు

అంచల శ్రీ వేంకటేశ్వరుడనే బోయనాయ॥ (1-460)

భూతము

భూతాలు తెల్లగా పుంటాయిని మానవుల్ని కొందరిని అవరిస్తాయని
లోకంలో ప్రసిద్ధి. కానీ వేంకటేశ్వరుడనే భూతం నల్లనిదని, అ భూతం
భూమిలోని వారినందరినీ పట్టుతుందనీ (భగవంతుడు సమస్త జీవరాశుల్లో
ఉంటాడని దీనిభావం) అన్నవాయు వాస్తవాన్ని చమత్కరించి చెప్పాడు,
ఈ భూతం యొక్క రూప స్వభావం చెప్తాడున్న వర్ణిస్తు వాటిద్వారా శ్రీహరి
దశావతార సంఘటనల్ని స్ఫురింపజేసాడు కినినీ వేడ మింగెడి భూతము
అనడంలో మినావతారం, పునకవీపు పెద్దభూతము అనడంలో కూర్మావ
తారం, కనలికవియు చీకటి భూతము అనడంలో వరాహావతారం, పాసుగు
సోమపు మోము భూతము అనడంలో నరసింహావతారం, చేటకాళ్ళమించిన
భూతము అనడంలో వామనావతారం, పొటుదారల పెద్దభూతము అనడంలో

పరశురామావతారం, గాటపుజడల బింకపు భూతము అనడంలో శ్రీరామావతారం, జూటరీనల్ల మునుగుభూతము అనడంలో బలరామావతారం, జిత్రలేతిరిగేటి భూతము అనడంలో బుద్ధావతారం, పాలుపు దాంట్ల పెద్దభూతము అనడంలో కల్కిఆవతారం, పులుగుమీది మహాభూతము అనడంలో కృష్ణావతారం సూచించబడింది.

పుడమి నిందరిఁ బట్టె భూతము కడు

పొడవైన నల్లని భూతము

కినిసి పోడమింగెడి భూతము

పునుక వీపు పెద్దభూతము

కనలి కవియు చీకటి భూతము

పానుగు సోమపు మోము భూతము

చేటకాళ్ళ మించిన మాతము

పోటు దారల పెద్ద భూతము

గాటపు జడల బింకపు భూతము

జూటరి నల్లమునుగు భూతము

కెలసి బిత్తలే తిరిగేటి భూతము

పాలుపు దాంట్ల పెద్దభూతము

బలుపు వేంకటగిరి పయి భూతము

పులుగు మీది మహా భూతము

(1-109)

నేత బేహరి

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని నేత వ్యాపారిగా అభివృద్ధి సృష్టి అంశాలను నేతవృత్తిలోని అంశాలకు సమన్వయం చేసాడు. అన్నమయ్య కాలంలో నేత పనివారు చీరలునేసి ఊరురా వీధివీధిలో తిరుగుతూ అమ్మేవారు. ఈకీర్తనల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుడే వాడవాడల్లో నీడనుండి చీరలమ్ముతున్నాడని వర్ణించాడు, పృథ్వి ఆప్ డేజో వాయువాకాశాలు అనే పంచభూతాలనెడి రకరకాల రంగునూలును చంచలత్వం అనే గంజిపాని చరిచేసి గుణాలు అనే కొంచెపు కండెల నూలునేసి మంచి చీరలమ్మే

మాచు బేహరి అని, మాయా మోహలతో తన స్త్రీ పసిడి నీటిని ప్రణయ కోపంతో చిలికిస్తుంటే కుటిల చేష్టలను కుచ్చులుగా కట్టి చీరలమ్మే బేహరి అని, మచ్చిక కర్మమనే మైల సంతలో వెచ్చపు కర్మమనే ధనాన్ని వెలువ చేసి పచ్చడాలుగా కుట్టి ప్రీతిగా దీరలుఅమ్మే ఇంటి బేహరిఅని అన్నమయ్య మిక్కిలి జాతుర్యంగా వర్ణించాడు.

వాడలవాడు వెంట వాడివో వాడివో

నీడనుండి చీరలమ్మే నేత బేహరి॥

పంచభూతములనెడు పలువన్నె నూలు

చంచలపు గంజివోసి చరిచేసి

కొంచెపు కండెలనూలి గుణములు నేసి

మంచి మంచి చీరలమ్మే మారు బేహరి॥

మట మాయముల తన మగువ పసిడి నీరు

చిటిపాటి యలుకలఁ జిలికించఁగా

కుటిలంపుఁ జేతలు కుచ్చులుగాఁ గట్టి

పటవాళి చీరలమ్మే బలు బేహరి॥

మచ్చిక కర్మమనేటి మైల సంతల లోన

వెచ్చపు కర్మధనము వెలువడేసి

పచ్చడాలుగా కుట్టి బలు వెంకటపతి

ఇచ్చ కొలదల నమ్మే ఇంటి బేహరి॥

ఎద్దు

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని 'ఎద్దు'గా కూడా వర్ణించి పూర్వ అవతారాల్లో స్వామివారు సాధించిన ఘనకార్యాలను పేర్కొన్నాడు. శ్రీవేంకటేశ్వరుడు భూమినంతా తిరిగిన బొడెద్దు అని, అంత సులభంగా ఎవ్వరి దగ్గరికిరాని ఎద్దుఅని, భూమిని ఉద్ధరించిన బండెద్దులు అని, మంద లోని పసువుల్ని వెలుపలికి తేలి రోటికి కట్టివెయ్యబడిన ఎద్దు అని, నాలుగు యుగాల్లోను అవతరించి ధర్మదేవతగా నిలిచిన ఎద్దు అని, భూదేవిని

ప్రేమతో ఆదరించిన గొప్ప వృషభాచలపు తెద్దు అని, వేదాలు కొలువగా
లక్ష్మీదేవితో వెలసిన శ్రీవేంకటాద్రిని మించిన మాయలెద్దు అని అన్నమయ్య
రమ్యంగా వర్ణించాడు.

పొలమెల్ల దిరిగిన బోడెద్దు
గరిమెలో (తో) నెవ్వరికి దగ్గరి వానియెద్దు॥

పురములు సాధించఁ బూనినప్పుడు భూమి
భరమెత్తి నిలిచిన బండెద్దు
వరివోని మండల పసులఁ బోదోలి శ్రీ
వరుడై రోలఁ గట్టువడి నెద్దు॥

ఒడలెత్తి నాలుగు యుగములఁ బడి
బడిధర్మ దేవతై పరగినెద్దు
తడవి దేవరులను దామెరలను గట్టఁ
గడఁగి మానిని రూపుకలపెద్దు॥

గోవైన భూదేవి నూరిమిఁ జేకొని
లావైన వృషభాచలటపుతెద్దు
మోపఁగ వేదాలు మొలమై సరితోడ
శ్రీవేంకటాద్రి మించిన మాయలెద్దు॥

సింహం

శ్రీహరి దశావతారాల్లో సరసింహవతారం ఒకటి ఈ అవతారంలో
హిరణ్యకశిపుని చంప ప్రహ్లాదుని రక్షించాడు. అనాటి సరసింహస్వామి
ఈనాడు శ్రీవేంకటేశ్వరునిగా అవతరించాడు. ఈ అంశాన్ని దృష్టిలో పెట్టు
కొని అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని సింహంగా అభివర్ణించాడు. ప్రహ్లాదుని
ఆపదనుంచి ఉద్ధరించిన సింహమని, లక్ష్మీదేవికి క్రీడా సింహమని. దేవతల
భయాన్ని పోగొట్టే సింహమని, హిరణ్యకశిపుని సంహరించిన సింహమని
విశ్వాశానికి ఎలికైన సింహమని, శరణాగతుల్ని రక్షించే సింహమని, ధీరుడై
వేదాల్లో చరించే సింహమని, పాపాల్ని పోగొట్టే సింహమని, మూడుమూర్తు

లకు ఆధారమైన సింహమని, చెంచులతో తిరిగే అహోబలంలోని నార సింహమని, శ్రీవేంకటాద్రికి ఆభరణమైన సింహమని, అన్నమయ్య పేర్కొన్నాడు.

ధన్నాసి

వీడె వీడె కూచున్నాడు వేడుకతో గద్దెమీద
వాడి ప్రతాపము తోడి వరదాన సింహము॥

ఆరయ బ్రహ్మదుని ఆవదోద్ధార సింహము
గిరివై యిందిరకును క్రీడా సింహము
నిరతి సురల భయ నివారణ సింహము
పరి హరిణ్యకసిపు సహర సింహము॥

ఇట్టె విశ్వమునకు నెలికైన సింహము
గట్టిగ శరణాగతుల గాచె సింహము
దీట్టయై వేదాలలోని తెరవేట సింహము
నెట్టుకొనిన దురిత నివారణ సింహము॥

అంచెల మూడుమూర్తుల కాధారమైన సింహము
పంచల మునుల భాగ్యఫల సింహము
ఛాంచి శ్రీవేంకటాద్రికి భూషణమైన సింహము
చెంచుల అహోబలపు శ్రీనారసింహము॥

(3-151)

పాదము

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని పరిపూర్ణ స్వరూపాన్ని, సృష్టిలోని చరచరాలతో పోల్చి వర్ణిస్తుంటాడు. అలాగే స్వామివారి అవతార విశేషాలను మహిమలను పేర్కొంటాడు.

స్వామివారి పాదం బ్రహ్మకడిగిన పాదము అనియు (వామనావతారంలో ఒక అడుగుతో అకాశాన్ని ఆక్రమించినపుడు బ్రహ్మతన తండ్రి అయిన శ్రీహరి పాదాన్ని కడిగి పూజించాడు) బ్రహ్మాతానె అయిన పాదమని కామిని కొలచిన పాదమని, బలితలపై మోవినపాదమని, అహల్య పాపాన్ని

ప్రక్షాళనం చేసిన పాదమని, కాళీయ సర్పంపై మోపిన పాదమని, ప్రేమతో
 లక్ష్మీదేవి పసికే పాదమని, గరుత్మంతుని ఎక్కిపాదమని, భక్తులకు మోక్షా
 నిచ్చే పాదమని, శ్రీవేంకటాచలమే స్థిరమని చూపిన మహాన్నతమైన
 పాదమని ఈ సంకీర్తనలో అన్నమయ్య విశదీకరించాడు. ఈ సంకీర్తనలో
 అన్నమయ్య వామనావతారం, శ్రీ రామావతారం, కృష్ణావతార సంఘటన
 లను సూచించాడు.

మంజురి

బ్రహ్మ కడిగిన పాదము

బ్రహ్మము తానె నీపాదము॥

చెలఁగిన వసుధ గొలిచిన నీ పాదము

బలితల మోపిన పాదము

తలకక గగనము తన్నిన పాదము

బలిరిపుఁ గాచిన పాదము॥

కామిని పాపము కడిగిన పాదము

పాము తలనిడిన పాదము

ప్రేమపు శ్రీసతి పసికెడి పాదము

పామిడి తురగపు పాదము॥

పరమయోగులకుఁ బరిపరి విధముల

వరమొసఁగెడి నీ పాదము

తిరు వేంకటగిరి తిరమని చూపిన

పరమ పదము నీ పాదము॥

చేయి

అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దివ్యపాదాన్ని సుతాచి వర్ణించి
 నల్ల అస్వామివారి అభయహస్తాన్ని కూడా ఆత్మీయంగా సూచించి
 వర్ణించాడు. స్వామిచేయి లోకజనులకు అభయాన్నిచ్చే చేయి, నెలవైన
 మాంచి బంగారుచేయి. (నేటికీ రాయల సీమలో 'మంచి బిడ్డ' అనడానికి

బంగారు కొండ అనడం పరిపాటి. అనాడు కూడా అన్నమయ్య ఇదే మాటవాడారు. శ్రీవేంకటేశ్వరుని చేయి భయాలు పొగొట్టి దౌర్భ్యంచెప్పి ఉపకారాలు చేసే మంచిచేయి అని అన్నమయ్య తెలిపాడు, ఇంకా నీటిలో మునిగిన వేదాల్ని మీనావతారం దాల్చి వేడికితెచ్చిన చేయి అని, కీరసాగర మసనం సమయంలో మంథర పర్వతం మునిగిపోకుండా పట్టుకున్న చేయి అని మనోహరిఅయిన భూదేవిని కొగలించుకున్న చేయి అని, దీప్తిని కొన గొళ్ళు కలిగిన పదునైన చేయి అని, బలిచక్రవర్తిని దానం అడిగిన చేయి అని, ప్రేమతో భూదానం చేసిన చేయి అని, ఒక్క బాణంతో సముద్రాన్ని లోబరచుకొన్న చేయి అని, నాగేటిని ధరించిన చేయి అని, పురసతుల మానాలను పొగొట్టిన చేయి అని, త్రిపురాదులను సంహరించడం శివునికి శత్రుం కాకపోవడానికి కారణం వారి బాహుల పాతివ్రత్యమని తెలుసుకొని, వారిని శ్రీమోహితుల్ని చేసి భంగపరచిన చేయి అని, కల్కిరూపం దాల్చిన కల్కాన్ని నడిపే గొప్పచేయి అని, శ్రీవేంకటాచలానికి అధిపతియై మోక్ష మార్గాన్ని తెలిపే చేయి అని, వరుసగా మత్స్య, కూర్మ, వరహ, నారసింహ వామన, పరశురామ, శ్రీరామ, బలరామ, బుద్ధ, కల్కి ఆవతారాన్ని సూచించాడు.

సామంతం

ఇందరికి నభయంబు లిచ్చుజేయి
కందువగు మంచి బంగారు చేయి॥

వెలలేసి వేదములు వెదకి తెచ్చిన చేయి
చిలుకు గుబ్బలికింద చేయి చేయి
కలికియగు భూకాంతఁగాగిలించిన చేయి
వలనైన కొనగొళ్ళ వాడిచేయి॥

తనివోక బలిచేత దానమడిగిన చేయి
వెనరంగ భూదాన మొసగుచేయి
మొనసి జలనిధి యమ్ము మొనకుఁ దెచ్చిన చేయి
యెనయ నాఁగేలు ధరియించు చేయి॥

పురసతుల మానములు పొల్లసేసిన చేయి
 తురగంబుఁ బరపెడి దొడ్డచేయి
 తిరు వేంకటాచలా ధీశుడై మోక్షంబు
 తెరువు ప్రాణుల కెల్లఁ దెలిపెడి చేయి॥

(1-334)

అన్నమయ్య ఈవిధంగా ఆధ్యాత్మిక సంకీర్తనల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుని బహుముఖాలుగా వర్ణించి తనకున్న హరిభక్తిని నిరూపించుకున్నాడు. తద్వారా ప్రజలకు హరి భక్తిని పెంపొందించాడు.

1-3 అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుడు అన్నమయ్య అలమెల్మంగా శ్రీవేంకటేశ్వరుల ప్రణయ లీలల్ని వర్ణించిన శృంగార సంకీర్తనల్లో శ్రీవేంకటేశ్వరుని ప్రియుడుగా, మండుగా, దొంగగా పెండ్లికొడుకుగా, మొదలైన రీతులుగా వర్ణించాడు.

ప్రియుండు

అన్నమయ్య తనను ప్రేయసిగా శ్రీవేంకటేశ్వరుని ప్రియుడుగా భావించుకొని వర్ణించిన సంకీర్తనలు చాలా వున్నాయి.

శ్రీవేంకటేశ్వరుడు పూర్వం శ్రీకృష్ణుడుగా అవతరించాడు. శ్రీకృష్ణుడు చిలుకల తీరుపై ఉండి, చెఱుకును విల్లుగా కలిగిన మన్మధునికి తండ్రి అని, కాంతులువదలని బంగారు వస్త్రంకట్టిన అందమైనవాడు అని తెల్లనిపక్షి అయిన గరుత్మంతునిపై తిరగడానికి అలవాటుపడిన వాడని, తెల్లనిసతి అయిన సరస్వతికి భర్త అయిన బ్రహ్మకు తండ్రిఅని, తెల్లని పరుపులాంటి ఆదిశేషునిపై పవళించువాడు అని, కొండను విల్లుగా చేసుకున్న శివునిపై ప్రయురాలైన గంగకు తండ్రిఅని, నన్ను కాపాడిన వాడైన కొండలరాయడు అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ఎందుకు రావడంలేదో అని తన విరహవేదనను సాటివనితకు చెప్పకోవడం ఎంతోరమ్యంగా అన్నమయ్య వర్ణించాడు

కాంభోది

ఏలరాడమ్మ యింతిరో వాఁ
 దేలరాడమ్మ నన్నెలిన వాడు॥

పచ్చని పులుగుల బండి మీదనుండి
పచ్చ వింటి పిన్నబాలుని తండ్రి
పచ్చని చాయలఁ బాయని బంగారు
పచ్చడము గట్టి (న) బాగై నవాడు॥

తెల్లని పులుగుపైఁ దీరుగు మరిగినట్టి
తెల్లని సతిపాలి దేవరతండ్రి
తెల్లని పరపుపైఁ దేలిపారలు వెట్టు
తెల్లని కన్నుల తెలివైన వాడు॥

కొండవింటి వాని గుత్త గొనినయట్టి
కొండక పాయపుఁ గూతురు తండ్రి
కొండలరాయఁడు కోనేటి తిమ్మయ్య
కొండల తలనెత్తి గుఱుతైన వాడు॥

(12-253)

అలాగే 'మేడలెక్క నిన్నుజూచి' అనేసంకీర్తనలో కూడా అన్నమయ్య తనను ప్రేయసిగా, శ్రీవేంకటేశ్వరుని ప్రేయసిగా భావించుకొని అతనికోసం ఎదురుచూడటం, అతను రాగానే తన ప్రేమనంతటినీ వ్యక్తం చేసి అతని బొదార్యాన్ని ప్రశంసించడం వర్ణించబడింది. నిన్ను చూడాలని నిన్ను కలుసుకోవాలని, మేడమీదకెక్కాను నీవు లేకపోయేసరికి నేను నిట్టూర్పులు విడిచి బాధపడ్డాను. వెంకటేశ! ఇంతసేపు ఎక్కడున్నావు? నీకు తాహంగా ఉందని కర్పూరం అందించాను. నీమీద విరహంతో ఉన్ననేను దాన్ని నివ్వ అనుకొని భ్రమించానురా నిండుగా పూచినచెట్టు మీద గండుకోయిల కూసే అది నీకంతస్వరమనుకొని నిన్ను నాసమీపానికి రమ్మన్నానురా, బొండుమల్లి పాన్పుమీద పండుకొని నిన్నుగూర్చి పాడిపాడి పూర్తి జాగరాలున్నానురా వెంకటేశ వెన్నెలలు ఎండలుగా తోచాయిరా. (విరహవేదనలో ఉన్నవారికి చల్లనివెన్నెల, కర్పూరం మొదలైనవి వేడిగాతస్త్రాయి) మల్లెపువ్వుకొన తాక గానే యుల్లన పులకించి నామనసును నీకు ఒప్పించానురా వెంకటేశ! ఇది అబద్ధంకాదు మమ్మల్ని కాపాడరా. పట్టుచీర కొంగుజారి నేనుగుట్టుగావుంటే నీవు వట్టిగా ఎందుకు నవ్వుతావురా వెంకటేశ! నువ్వు డిట్టమైనవాడివి నేను నీఅంతటి దాన్ని కాను.

ఉన్నతమైన వెంకటేశ దయతో నన్ను కలిసావు నన్ను ఎంతగా
మెచ్చుకుంటున్నావు వెంకటేశ! తన్నులపండుగయిందిరా నీకోసం వలచిన
వలపులు నామనసులో పులకెత్తాయిరా, ఇదంతా లోకానికి తెలిసిందే ఈ
ప్రాయాన్ని నీకొక్కడికే సమర్పించాను. ఎప్పుడూ వదలకుండా మా ఇంట్లోనే
వుండరా. ప్రతిసారి కచ్చితంగా నీమాటలనే నమ్ముకొని ఉన్నదాన్ని మట్టా
అలుముకున్న చీకట్లు (అజ్ఞానం) తొలగిపోయేలాగా వెంకటేశ! నాపై
నీ కరుణను కుమ్మరించరా అని వేడుకొంటోంది.

దేసాళం

మేడలెక్కి నిన్నుజూచి కూడె నాయాసతోడ
వాడుదేరి వున్నుకందురా వెంకటేశ
యాడనుంటి విందాఁ కానురా॥

దప్పిగంటి వనినీకు కప్పురము పారమిచ్చి
ముప్పిరి నీ విరహనను వెఁకటేశ
నిప్పనుచు భ్రమసితిరా॥

నిండఁ భూచిన మానిపై గండుకోవిల గూయఁగా
నిండిన నీ యెలుగంటాను వెంకటేశ
అండకు నిన్ను రమ్మంటిరా॥

బొండునుల్లె పానుపుపై నుండి నిన్ను పాడిపాడి
నిండు జాగరము బుంటిరా వెంకటేశ
ఎండలాయ వెన్నెలలురా॥

మల్లెపువ్వు కొనదానికి యుల్లునను ఫలకించి
ఉల్లము నీ కొప్పించితిరా వెంకటేశ
కల్లగాదు మమ్ముఁ గావలా॥

పట్టుచీర కొంగుజూరి గుట్టుతోనే నుండగాను
వట్టనవ్వుతేలా నవ్వేపు వెంకటేశ
దిట్టపు నీ యంతవారమా॥

ఉన్నతి శ్రీవేంకటేశ మన్నించి కూడితి విదే
నన్ను నింతమెచ్చు మెచ్చేపు వెంకటేశ
కన్నుల పండువాయేరా॥

నీకు వలచిన వలపు పులక లెత్తె నామది
వాకుననె జెప్పజాలరా వేంకటేశ
తోకమెల్లా నెరిగినదే॥

పాయము నీ కొక్కనికే చాయగా మీదెత్తితిని
యీ యెడలై వాలకుండను వేంకటేశ
మా ఇంటనే పాయకుండరా॥

మహ్మదీకి నీ బాసలే నమ్మి వున్నదాన నేను
కుమ్మరించరా నీ కరుణ వెంకటేశ
చిమ్ము చీకటెల్లా బాయను॥

(13-223)

మందు

అన్నమయ్య కొన్ని సంకీర్తనల్లో తానే నాయికగా మారి స్వామి
కోసం పరితపించడం కనిపిస్తుంది. కొన్ని సంకీర్తనల్లో అలమేల్కంగను
నాయికగా చిత్రించి ఆమె వెంకటేశ్వరుని కోసం తపిస్తున్నట్లు వర్ణించడం,
అన్నమయ్య చెలికత్తె రూపంలో నాయికా నాయకులకు ప్రబోధంచేసి వారిని
సమైక్య పరచడం కనిపిస్తుంది. నాయిక జీవితానికి నీవే మందు. ఇంపైన
విభూడా ఆమెను స్వీకరించు, అప్లాదం కలిగించు అని చెబుతాడు. నాయిక
విరహవేదన అనే జబ్బుకు శ్రీవేంకటేశ్వరుడే మందు అని అన్నమయ్య
ఎర్పించాడు.

నెలత జీవనానకు నీవేమందు

చెలిమోహపు విభుడ చేకొనవయ్యా

(22-145)

అన్నమయ్యకు తన ప్రయుదైవమైన శ్రీహరియే సర్వస్వం ఆస్వామిని
వదలి ఆయన ఒక్కక్షణమైనా ఉండలేడు. అన్నమయ్య తన విరహవేద
నను స్త్రీ రూపంలో ఇరుగు పొరుగు వాటికి వ్యక్తంచేసుకుంటున్నాడు పద్మ
ప్రతాలవంటి కన్నులు కలిగిన వానిని వదలి స్థిమితంగా ఉండలేను.

నుందరుడైన హరినితలచి నేమకన్నీటిని అపుకోలేకపోతున్నాను. అనుకూలుడైన శ్రీవేంకటేశ్వరుని వదలి నేను ప్రీతిగా జన్మించలేను అని అన్నమయ్య ప్రీతి భావనతో సాటి అక్కలకు, యువతలకు నివేదించుకోవడం.

కాంబోది

తమ్ములాల అన్నలాల తల్లులాలనే
నెమ్మనపు హరిఁ బాసి నిలువలే నికను॥

కొమ్ములాల మరుకోట కొమ్ములాల వో
యమ్ములాల తొలరె నాయక్కలాల
తమ్మిరేకుఁ గన్నుల యాతనిఁ బాసినే
నుమ్ముల సొమ్ముల చేతనుండ లేనికను॥

బోటులాల జవ్వనపు మేటులాల వో
గాఁటపు తురుముల చీకటులాల
వాటమైన వెంకటేశ్వరుఁ బాసినీ
నాఁట దానవై జన్మమంద లేనికను॥

(12-99)

దొంగ

అన్నమయ్యకు శ్రీవేంకటేశ్వరునితో సన్నిహిత సంబంధం ఉంది అందువల్ల భావనతో అనేక విధాలుగా ఎంతో చమత్కార వర్ణిస్తుంటాడు. లోక వ్యవహారంలో దొంగ అనే మాటకు దొంగతనం చేసిన వారినే కాక ప్రేమమైన వారిని సంబోధించడానికి కూడా వాడుతుంటాడు. అవిధంగానే అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని కోవిదుడైన దొంగ అని, గుర్తుతెలిసిన దొంగ అని, గురిలోనే తలపులోనే దాగివుంటాడని వర్ణించాడు.

గురుతెఱగిన దొంగ కూ గూ గు వీడె
గుఱిలోనే దాగినీ కూ గూ గు

పెండ్లికొడుకు

శ్రీవేంకటేశ్వరుడు నిత్యకల్యాణమూర్తి అన్నమయ్య స్వామివారిని పెండ్లికొడుకుగా అభివర్ణిస్తూ, ఈ పెండ్లికొడుకు ఎంతటిఘనుడో పేర్కొన్నాడు

సమస్త జనులకు పెట్టనికోట. రాక్షసులను సంహరించినవాడు, భూమిని ఉద్ధరించినవాడు. (పరాహవతారం దాల్చినప్పుడు), పిల్లనగ్రోవి రాగాలు పలికించేవాడు అతిక్రమిస్తే కోపగించేవాడు (పరశురాముడు), పెంచకనే అప్పటికప్పుడే పెరిగినవాడు (వామనమూర్తి), నెమలిపింఛాన్ని తలపాగగా ధరించినవాడు. పాలు పెరుగుల దొంగ, స్త్రీపురుషులను కూర్చిన పెండ్లి కొడుకు, సాటిలేని వేంకటాచలంపై స్థిరమైనవాడు అని అన్నమయ్య దివ్యంగా వర్ణించాడు.

పెట్టని కోటిందరికి పెండ్లికొడుకు బొమ్మ

బెట్టిన సురలకెల్ల పెండ్లికొడుకు॥

పెల్లగించి భూమెత్త పెండ్లికొడుకు వాడె

పిల్లగోవి రాగాల పెండ్లికొడుకు

పెల్లెన యీవుల పెండ్లికొడుకు వాడె

పిల్లదీవు పెన్నుద్ది పెండ్లికొడుకు॥

పెంచెవు శిరసుపాగ పెండ్లికొడుకు గుం

పెంచకప్పుడే పెరిగి పెండ్లికొడుకు వల

పించె చక్కనిసిరి పెండ్లికొడుకు॥

పెంట పెరుగుల దొంగ పెండ్లికొడుకు భూమి

పెంటి పొతుల కూరీచె పెండ్లికొడుకు

గెంటులేని వేంకటగిరి మీదను వాడె

పెంటపెట్టుకున్నవాడు పెండ్లికొడుకు॥

(12-186)

అన్నమయ్య ఈవిధంగా శృంగార సంకీర్తనలో శ్రీవేంకటేశ్వరుని పియుడుగా, మందుగా, దొంగగా, పెండ్లికొడుకుగా ఇంకా అనేక విధాలుగా వర్ణించాడు. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని నిండుమనసుతో, చిత్తశుద్ధితో, తదేకదీక్షతో శోధించే కొలదీ ఎన్నోవిశేషాలు కనిపిస్తాయి. అన్ని విశేషాల్లోనూ శ్రీవేంకటేశ్వరుడే మనకు సాక్షాత్కరిస్తాడు.

‘దక్షిణ భారతీయ భాషల్లో వేంకటేశ్వర వాఙ్మయం’

జాతీయ సదస్సు మార్చి 2000

శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం

తెలుగు అధ్యయనశాఖ, తిరుపతి

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో

సాహితీ విశేషాలు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం అన్నమాచార్య ప్రాజెక్టు అపార కృషివల్ల శ్రద్ధాశక్తులవల్ల నేడు అన్నమాచార్య సంకీర్తనలు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా దేశవ్యాప్తంగా, ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రసిద్ధికెక్కాయి. వారు విడుదల చేసే క్యాసెట్లు, నిర్వహించే అన్నమయ్య జయంతులు, వర్ణంతులు, సంగీత సాహిత్య సభలు, సదస్సులు, ముద్రించే గ్రంథాలు ప్రజల్ని ఎంతో ప్రభావితం చేస్తున్నాయి. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారేకాక ప్రభుత్వ ప్రభుత్వేతర సంగీత నృత్య కళాశాలలవారు, ఇతర సాంస్కృతిక సంస్థలవారు, వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలవారు కూడా అన్నమాచార్య సంకీర్తనలను అందులోని సాహితీ విశేషాలను వెల్లడిచేయడంలో ఎంతో కృషిచేస్తున్నాయి. వద కవితా పితామహుడైన అన్నమయ్య కీర్తనలు మానవ జీవితాన్ని ఐహికంగా, అధ్యాత్మికంగా చక్కదిద్దే మహత్తరమైన సాధనాలు. దివ్య మంత్రాలు.

అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపై వెలువడిన వివిధ పరిశోధనలు

అన్నమాచార్య సంకీర్తనలకు మొట్టమొదటిగా విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిలో ఐచ్ఛిక పాఠ్యాంశ బోధన ఆవకాశాన్ని కల్పించి శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం. అతరాత్వ దేశంలోని వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలు గుర్తించి పరిశోధనలు ప్రారంభించాయి, వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల్లో జరిగిన పరిశోధనాంశాలు, పరిశోధకులు, పర్యవేక్షకులు, సంవత్సరాలు, విశ్వవిద్యాలయాలు మొదలైన వివరాలను పొందుపరచడం జరిగింది.

అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపై వెలువడిన

పిహెచ్.డి. పరిశోధనాంశాలు

తాళ్ళపాక కవుల సాహిత్యంపై తొలిసారిగా ఆచార్య వేటూరి అనందమూర్తిగారు - తాళ్ళపాక కవుల కృతులు - వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలు, తాళ్ళపాక కవుల పదకవితలు - భాషాప్రయోగ విశేషాలు అనే పరిశోధనా గ్రంథాల్ని రచించారు. ఈ గ్రంథాలే భావి పరిశోధకులకు మార్గదర్శకమయ్యాయి.

పరిశోధనాంశం : పరిశోధకుడు : పర్యవేక్షకులు : సం॥ : వి.వి.

అన్నమాచార్య పదకవితల్లో

అలంకారాలు కె. వాణి కె. సర్వోత్తమరావు 1982 శ్రీవేం.వి.వి.

అన్నమాచార్య

సంకీర్తనల్లో పి లీలావతి కె సర్వోత్తమరావు 1984 శ్రీవేం.వి.వి.

జానపద గేయ ఫలతులు

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో

సి. గోవిందరాజులు కె సర్వోత్తమరావు 1985 శ్రీవేం.వి.వి.

ఉత్సవ విశేషాలు

పదకవితా పితామహుని

సంకీర్తనల్లో జి. రమేష్ కుమార్ బి కోటేశ్వరరావు 1984 శ్రీ.కృ.వి.వి.

శృంగారం

అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనల్లో ఎన్. ఎస్.

మోహన్ నాయుడు ఎల్.బి. శంకరావు 1986 మ.వి.వి.

సాహిత్య దృక్పథం

అన్నమయ్య

సాహిత్యంలో స్త్రీ ఎన్. సుగుణ ఎ. రాజేశ్వరశర్మ 1990 ఉ.వి.వి.

అన్నమయ్య

సంకీర్తనల్లో స్త్రీ జి ఉషారాణి సి గోవిందరాజులు 1995 శ్రీవేం.వి.వి

అన్నమయ్య ఆశ్వాసుల

తులనాత్మక జె మునిర్త్తం బాస్తి సత్యనారాయణ 1986 శ్రీవేం.వి.వి
పరిశీలన

అన్నమాచార్య సంకీర్తల్లో

తెలుగునాడు డి. శివప్ప కె. సర్వోత్తమరావు 1988 శ్రీవేం.వి.వి

పరిశోధనాంశం : పరిశోధకుడు : పర్యవేక్షకులు : సంవత్సరం వి.వి

తాళ్ళపాక సాహిత్యంలో

కవిసమయాలు జి. ఉమాదేవి కె సర్వోత్తమరావు 1989 శ్రీవేం.వి.వి

తాళ్ళపాక సాహిత్యంలో జి సీతారామమ్మ 1989 శ్రీవేం.వి.వి

సమకాలీన సాంఘిక జీవనం

అన్నమయ్య సంకీర్తనలు

నాయిక నాయకత్వం వి పార్వతిదేవి 1990 శ్రీవేం.వి.వి

తాళ్ళపాక అన్నమయ్య వైదుష్యం

ఒకపరిశీలన ఎ ఇంద్రాణి కె సర్వోత్తమరావు 1991 శ్రీవేం.వి.వి

ఆంధ్ర వాగ్గేయ కారుల రచనలపై

అన్నమయ్య సీతాలక్ష్మి జె. మునిర్త్తం 1996 శ్రీవేం.వి.వి

సాహిత్య ప్రభావం

అన్నమయ్య యక్షగాన సంప్రదాయం ఎ గోపాలకృష్ణ 1986 ఆం.వి.వి

తాళ్ళపాక కవుల లఘుకృతులు

సవిమర్శక పరిశీలన డి. శ్రీవణకుమార్ సి. రమణయ్య పా.శ్రీ తె.వి.వి

అన్నమాచార్య సంకీర్తనలలో

వర్ణనలు జి. సాంభశివరావు ఎస్ గంగప్ప 1985 నా.వి.వి.

అన్నమాచార్యుల కృతుల్లో

భాషా విశ్లేషణ ఎం. మోహన్ ఎస్. అక్కిరెడ్డి 1986 మ.వి.వి

అన్నమాచార్యుని సంకీర్తనలు

సమాసము బి. దివాకర్ డి. చిన్నికృష్ణయ్య 1986 మ.వి.వి

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో

గ్రామీణ జీవితం బి శ్రీరాములు కె సర్వోత్తమరావు 1993 శ్రీవేం.వి.వి

అన్నమయ్య అన్యదేశాలు

తద్దితాలు ఎన్. విజయలక్ష్మి జి రాధాకృష్ణ 1994 శ్రీవేం.వి.వి

పురందరదాస అన్నమాచార్య

కీర్తనలు అక్కమహదేవి ఆర్.వి.యస్. సుందరం 1987 మై.వి.వి

సాంస్కృతిక అధ్యయనం

అన్నమయ్య పురందర దాసుల ఆధ్యాత్మిక

సంకీర్తనలు ఎన్. రమాదేవి జాస్తి సూర్యనారాయణ 1992 శ్రీవేం.వి.వి

తులినాత్మక పరిశీలన

అన్నమయ్య సంకీర్తనలు

బాలసాహిత్యం ఎస్. రవిచంద్రబాబు 1993 శ్రీవేం.వి.వి

అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనల్లో

మధురభక్తి వై రెడ్డిశ్యామల సి ఆనందరామం 1992 హై.వి.వి,

అన్నమయ్య సంగీతభేరణులు

అన్నమయ్య టి. శ్రీనివాస్ యస్. అక్కిరెడ్డి 1994 మ.వి.వి

శృంగార సంకీర్తనల్లో

రసవృత్తి వాక్యలయ

వి.యల్.యస్. ప్రసాద్ జి. వెంకటరత్నం 1990 కా.వి.వి

అన్నమయ్య సంకీర్తనలలో సామెతలు

సాహితీ వైచిత్ర్య ఆర్.వి శివప్రసాద్ పి. లీలావతి 1999 పా.శ్రీతె.వి.వి

తాళ్ళపాక కవుల సంకీర్తనల్లో బాలగేయాలు

పరిశీలన బి. గోవిందనాయుడు పి. లీలావతి 1999 పా.శ్రీతె.వి.వి

వ్యక్తిగత పరిశోధనలు

విశ్వవిద్యాలయాల్లో ఎం.ఫిల్. పిహెచ్ డి డిగ్రీలకోసం జరిగిన ఈ పరిశోధనలేకాక వ్యక్తిగతంగా కూడా అన్నమయ్య సంకీర్తనలపై అనేక పరిశోధనా గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. ఆంధ్ర వాగ్గేయకార చరిత్రను కళా ప్రపూర్ణ శ్రీ బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావు రచించారు అన్నమయ్య సంకీర్తనా సారభం, అన్నమాచార్యులు, ప్రముఖ వాగ్గేయకారులు మొదలైన గ్రంథాలను ఆచార్య ఎన్. గంగప్పగారు. అన్నమయ్య హనుమంత్యం కీర్తనలు, అన్నమయ్య, త్యాగయ్య, అన్నమయ్య-పురంపరదాసు మొదలైన గ్రంథాలను, అన్నమయ్య అంతరంగంలో ఆలమెల్మంగఅనే గ్రంథాన్ని డా॥ కె. వాణిగారు, పదకవితా వైజయంతి, అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనాల్లో స్త్రీధర్మాలు, సంకీర్తనా జ్యోతి, కీర్తనాకౌముది, అన్నమయ్య అమృత వాణి మొదలైన గ్రంథాలను శేను రచించడం జరిగింది. ఇంకా ఎందరో అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపై పరిశోధనా గ్రంథాలను రచించి ఉండవచ్చు

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో వచ్చిన ఎం.పిల్. పరిశోధనలు

పరిశోధనాంశం, పరిశోధకుడు : పర్యవేక్షకులు ! సం॥ వి.వి

అన్నమాచార్య బాలకృష్ణ

సంకీర్తనలు ఎం. శ్రీహరి కె. సర్వోత్తమరావు 1981 శ్రీవేం.వి.వి

అన్నమాచార్యుల స్త్రీ

సంబంధిత పాటలు ఎన్. సుగుణ కె. గోపాలకృష్ణ 1984 ఉ.వి.వి

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో

కవిసమయాలు జి. ఉమాదేవి కె. సర్వోత్తమరావు 1986 శ్రీవేం.వి.వి

తాళ్ళపాక కవుల సరికిర్తనల్లో

గ్రామీణ వృత్తులు ఎ. వెంకటప్పయ్య సి రమణయ్య 1995 పొ శ్రీ తె.వి వి

అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మిక సరికిర్తనల్లో

అత్మనివేదన వి. విజయవల్లి పి. లీలావతి 1998 పొ శ్రీ తె.వి.వి

అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మిక సరికిర్తనలు

ఒక పరిశీలన కె. అబ్దులు సి. రమణయ్య 1994 పొ.శ్రీ.తె.వి.వి

అన్నమయ్య సంవాద సరికిర్తనలు ఒక పరిశీలన

యల్.వి.యన్.యస్. మహాలక్ష్మి పి. లీలావతి 1993 పొ శ్రీ తె.వి వి

అన్నమాచార్యుల ఆధ్యాత్మిక సరికిర్తనల్లో

తాత్విక గేయాలు డి. పద్మావతి పి లీలావతి 1994 పొ శ్రీ తె.వి.వి

అన్నమయ్య సరికిర్తనల్లో సామెతలు

సమస్వయం ఆర్. వి, శివప్రసాద్ పి. లీలావతి 1994 పొ శ్రీ తె.వి.వి

అన్నమయ్య సరికిర్తనలు విశ్లేషణ

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామివారి అనుగ్రహంతో స్వామి వారి నందకావతారంలో ఆవతరించి శ్రీవేంకటేశ్వర ముద్రాంతితమునే 32 వేల సరికిర్తనలను రచించాడు వీటిని ఆధ్యాత్మ సరికిర్తనలు, శృంగార సరికిర్తనలు అని అన్నమయ్య విభజించి రచించాడు. ప్రస్తుతం ఇవి పడిహేను వేలు వరకు లభిస్తున్నాయి. ఆధ్యాత్మిక సరికిర్తనలు సుమారు 2 వేలు శృంగార సరికిర్తనలు సుమారు 13 వేలు ఉన్నాయి వీటిని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు ముద్రించారు

ఆధ్యాత్మిక సరికిర్తనల్లో హరిభక్తి ప్రబోధం, జ్ఞానప్రబోధం, మానవత్వ ప్రబోధం దురాచార ఖండన, హరిఅవతార వర్తనలు, అత్మప్రబోధం అన్నమయ్య విషయశీలం, మొదలైన అంశాలు వ్యక్తమవుతాయి. శృంగార సరికిర్తనల్లో మధురభక్తి ప్రతిపాదించబడింది ఈ శృంగార సరికిర్తనల్లో నాయికా నాయకులు అలమెల్కుంగా శ్రీవేంకటేశ్వరులు. అన్నమయ్య

శృంగార సంకీర్తనల్లో ప్రేయసీప్రియ సౌందర్యవర్ణన, ప్రేయసీప్రియుల ప్రేమవర్ణన, విరహవేదన, ప్రణయకలహం, చెలికత్తెల సందేశం, సుప్రసిద్ధ జానపద బాబీలు మొదలైన అంశాలు వ్యక్తమవుతాయి.

తల్లి దండ్రుడి నీతడే తగజుట్టు మీతడే
ఎల్లగాఁ బుట్టించి పెంచే యెలికితడే
చల్లగా శ్రీవేంకటేశు శరణంటి మిదేమేము
కొల్లగా మీరెల్లా మమ్ముగురిగా వర్తిల్లరో॥

అన్నమాచార్యుల వారి కుటుంబం అంతా శ్రీవేంకటేశ్వరుని గురిగా పెట్టుకొని విరాజిల్లారు. ఆ విషయాన్ని అన్నమయ్య విచారిస్తూన్న సంతసాలుకు తెలియజేసాడు. భవరోగ వైద్యుడైన శ్రీహరి పాదాలను సేవించి ఈ భూమిపై ఉత్పన్నమవుతున్న రోగాలన్నింటిని పోగొట్టుకోమని, పది దిక్కులూ నిండిఉన్న అదైవాన్ని నమ్ముకొని కీర్తించి అదైవాన్నే దిక్కుగా కలిగి బ్రతకండి అని, తల్లి దండ్రు, బంధు, ఆందరినీ పుట్టించి పోషించే ప్రభువు ఇతడేనని, తమలాగ శ్రీవేంకటేశ్వరుని శరణావేడి అదైవాన్నే గురిగ పెట్టుకొని వృద్ధిచెందమని అన్నమయ్య హరిభక్తిని ప్రబోధించాడు.

“వైద్యో నారాయణో హరి :” అనే ఆర్యోక్తి లోక ప్రసిద్ధమయింది. ఆరోగ్య ప్రదాత అయిన వైద్యుని భూలోక నారాయణునిగా చెబుతుంటారు. శారీరక మానసిక రోగాలను వైద్యులు పోగొట్టగలరు కానీ భవబంధాలనే రోగాలను భగవంతుడొక్కడే పోగొట్టగలడు. అందువల్ల శ్రీహరిని భవరోగ నైద్యుడు అని పేర్కొనడం విశేషంగా చెప్పవచ్చు. మానవులు అశాశ్వతమైన బహిర్యవస్తువుల కోసమే తన సమయాన్ని, శక్తినింతా ధారపోస్తూంటారు కష్టాలు సమస్యలు ఎదురైనప్పుడు ఎంతో దుఃఖిస్తుంటారు, అలాంటి వారి నుద్దేశించి అన్నమయ్య—

ఓ మానవులారా! మీరు తినే రకరకాల రుచులమీద ఆసక్తిని వదులుకోండి ఈశరీరం, ఈసంపద అశాశ్వతమయింది కాలమంతా ఆహార బిశ్వరూపి సంపాదనకోసమే వ్యర్థమైపోతుంది. మీ మనస్సుల్లో మాయా

మర్కాలను పోగొట్టుకొండి. కోరికల్ని తృణీకరించండి. కాలం మిమ్ముల్ని భ్రమింపజేస్తుంది. కాబట్టి శ్రీహరిని ప్రేమతో స్తుతించండి. అప్పుడే నిరంతరం మీకు శుభాలు జరుగుతాయి. అని ప్రబోధం చేసాడు.

అలరినుతించరో హరిని

యలయించి మిము భ్రమియించని కాలము

అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో హరిభక్తి ప్రబోధం :

అన్నమయ్య సంకీర్తనలన్నీ హరిభక్తిని నిరూపించేవే అయిన కొన్ని పంక్తిర్తనల్లో ప్రత్యక్షంగా హరిభక్తిని బోధిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. అలాంటి పంక్తిర్తనల్ని ఇక్కడ పేర్కొని వివరించడం జరుగుతుంది.

సంసారాలు ఎన్నోరకాల బాధలు పడుతుంటారు. సంపదవుంటే సంతానం లేక, సంతానంవుంటే సంపదలేక, అన్నీవుంటే ఆరోగ్యం లేక ఆరోగ్యంవుంటే సంతృప్తి లేక, రకరకాల కోరికలు తీరక, సమైక్యత, సద్భావన, సదవగాహన లేక దిగులు చెందుతూ వుంటారు. ఎన్నోరకాల సమస్యలతో దుష్టభయాలతో అందోళన చెందుతుంటారు. అన్నమయ్య ఇలాంటి సంసారాలను గమనించి వారికి దౌర్యం, ఓదార్పు చెబుతూ ఎన్నోరకాల సంకీర్తనలు రచించారు

ఉన్న విచారములేల వోహో సంపారులార

యిన్నిటికితడే రక్షయిదే మీకు మనరో॥

భవరోగ వైద్యుని పాదములు సేవించి

భువిరోగములఁ బాసి పాదలరో

తవిలి పదిదిక్కులు తానైన వాని

గావిసి పొగడి దిక్కు కలిగి బ్రదుకరో॥

సేయరో మనుజులార చింత హరినకనైన

రోయరో మీ భుజియింబో రుచులమీద

కెయ మస్తిరము యీ కలిమధ్రువము చాలా

బోయఁ బోయెందుకు గాక పోయఁ గాలము॥

మెచ్చరో మనుజులార మీరే హరికథలు
పుచ్చరో మీ మదిలోని పొరలెల్లాను
కొచ్చరో మనుజులార కోరికలెల్లను మీకు
ఁచ్చిన శుభములు యిది యెల్లకాలము॥

(1-338)

అన్నమయ్య శ్రీహరిని అవతారమాపుడె న శ్రీవేంకటేశ్వరుని ప్రియమైన మందుగా అభివర్ణించాడు. అలాంటి మందును గతయుగాల్లో ప్రహ్లాదుడు, నారదుడు, జనక మహారాజు, ఇతర చక్రవర్తులు, బ్రహ్మమొదలైన మన పూర్వులు. అచార్యులు కొన్నారని ఆ మందు ఎంతో చలనైనదని, రుచికరమైందని, నిశ్చలమయిందని, భవరోగాల్ని వదలించుతుందని ఆయువును పెంచుతుందని, సమస్తలోకాల్లో నెండివుదని, ముల్లోకాలకు తెలిసేలా శ్రీవేంకటాచలంపై ధ్వజం ఎత్తి కొనెరు దగ్గర వుందని, ఉండటానికి, జీవించడానికి ఇది ఒక్కటే మందు అని లోకానికి ప్రబోధించాడు. రోగాలను, భవరోగాలను పోగొట్టుకోవడానికే గాక ప్రాణంతో ఉండటానికి, సుఖంగా జీవించడానికి, జీవితం సుఖంగా సాగించడానికి కూడా శ్రీవేంకటేశ్వరుడనే మందు ఒక్కటే మందు గతియని అన్నమయ్య మానవజాతికి చాటించాడు. అతని హరిభక్తి ప్రబోధానికి ప్రబల నిదర్శనం.

శంకరాభరణం

కొనరో కొనరో మీరు కూరిమి మందు
వునికి మనికి కెల్ల నొక్కటే మందు॥

ద్రువుడు కొనిన మందు తొల్లియుఁ బ్రహ్లాదుడు
చవిగా కొనిన మందు చల్లని మందు
భవరోగములు పొరగ పెద్దలు మున్ను
జనకబ్బి కొనిన నిచ్చెలమైన మందు॥

నిలిచి నారదుడు కొనిన మందు జనకుడు
గెలుపుతో కొని బ్రతికిన మందు
మొలచి నాలుగు యుగముల రాజులు ఘనులు
కలకాలము గొని కడగన్నమందు॥

అజానకు పరమాయువై యొసగిన మందు
నిజమై లోకములెల్ల నిండిన మందు
త్రిజగములు నెఱగ తిరువేంకటాద్రిపై
ధృజమెత్తె కోనేటి తరిసున్న మందు (1-237)

భగవంతుని నమ్మిన వారు దిగులుపడనవసరం లేదని, చింతించనవసరము లేదని, శ్రీహరే అన్నివిషయాల్లోను రక్షిస్తాడని అన్నమయ్య ప్రబోధించాడు.

‘దేవుడు గలవారికి దిగులు చింతయు లేదు
శ్రీవిభుడే అన్నిటా రక్షించు గనక’

చాలామంది వ్యర్థమైన లౌకిక విషయాలనే మాట్లాడుతూ దైవనామాన్ని పలకడం వదిలివేస్తారు. అలాంటివాళ్ళను ఉద్దేశించి అన్నమయ్య-

‘నాలుకకు మంచి హరినామ మొకటుండగా
గాలిబోయేటి పూరగాధలేల’ అని ప్రబోధించాడు.

ఇలాగే భక్తి ప్రబోధానికి సంబంధించిన సుభాషితాలు అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో చాలా కనిపిస్తాయి.

‘అంతరంగములో నున్న హరియే గతిగాక
చింతించి మొక్కితే తానే చేకొని రక్షించును’

‘హరి పుట్టించిన దేహి హరిని కొలువక
నరులఁ గొలుచుట అన్యాయమయ్యా’

‘హరియే పరతత్వమతి డెక్కడే గతి
ధరలో దేవత లెందరైనా కలుగనీ’

1.4. అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో జ్ఞాన ప్రబోధం

ఏదిమంచి, ఏదీచెడు? ఏదిశాశ్వతం? ఏది అశాశ్వతం అనే విచక్షణ కలిగి ఉండటమే జ్ఞానం. కామ క్రోధ లోభ మోహ మదమాత్సరాలనే అరిపడ్వర్గాల్ని తొలగించి, మనసును నిర్మలంగా, నిశ్చలంగా వుండికొని

సత్కార్యాలుచేసి జీవన్ముక్తులు కావడం జ్ఞానానికి నిదర్శనం. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో ఈవిధమైన జ్ఞాన ప్రబోధానికి సంబంధించిన సంకీర్తనలు చాలా కనిపిస్తాయి.

జ్ఞానికానిదే మనిసిగా పుట్టినందుకు ఫలితం లేదని, దయగలుగ శరీరం దాల్చినందుకు ఫలితం లేదని, ధర్మంచేయనిదే ధనికుడైనందుకు ఫలితం లేదని, శాంత గుణం లేనిదే చదువుకున్నందుకు ఫలితం లేదని ప్రేయ వాక్కులు మాట్లాడనిదే పెదవి విప్పినందుకు ఫలితం లేదని అన్నమయ్య సున్నితంగా ప్రశ్నిస్తూ ప్రబోధించాడు.

మనుజుడై ఫలమేదీ మఱిజ్ఞాని యదాకా

తునువెత్తి ఫలమేదీ దయగలుగు దాకా॥

ధనికుడై ఫలమేదీ ధర్మము సేయుదాకా

చదివియు ఫలమేదీ శాంతము కలుగుదాకా॥

పెదవెత్తి ఫలమేదీ ప్రేయమాడుదాకను

మదిగల్గి పలమేదీ మాధవుని దలచుదాకా॥

కోపాన్ని వదిలేస్తేనే కోటిజపాలు చేయడంవంటిదని ఇతరుల్ని పీడించే పాపపుషనులు చేయకపోవడమే గొప్ప తపస్సు చేయడం వంటిదని పరస్పరాలను తాకకుండా ఉండటమే అనేక పుణ్యకార్యాలు చేయడం వంటిదని, మౌనంగా ఉండటమే సన్యాసం స్వీకరించడం వంటిదని, అనేక సుఖదుఃఖాలను వదిలి వుండటమే మోక్షం అబ్బినట్లు అని చంచలగుణాన్ని వదులుకొని నిశ్చలంగా ఉండటమే యోగమచే అన్నమయ్య జ్ఞానప్రబోధం చేశాడు.

కోపము మానితేనే కోటిజపాలు సేయుట

పాపము సేయకుంటేనే బలుతపము॥

పరకాంత నంటకుంటే బలుపుణ్యాలు సేయుట

సరిమానాన నుండుటే సన్యాసము చేకొనుట॥

పలుసుఖదుఃఖముల బొసి వుండుటే మోక్షము

అల చంచలము మానుటది యోగము॥

కామ శ్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాలనే అంతశ్శత్రువులు బాహ్య శత్రువులకన్నా బలీయమైనవి. వీటికి లోబడిన మానవుడు పతనమై పోతాడు. అందువల్ల మానవుని వాటి బారినుంచి కాపాడటానికి వాటిని హేయమైన పదార్థాలుగా జుగుప్సాత్మకంగా అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

మాలతనము వంటిది మతి తగులు కామము

అలరు ముట్టు వంటిది అంటుక్రోధము॥

కేలినొడిగించు నెంగిలి వంటిది లోభము

చుట్టి మద్యము వంటిది చొక్కించు మోహము॥

వట్టి మాంసము వంటిది వయో మదము

పుట్టిన భ్రమవంటిది పొడిగిన మచ్చరము॥ (2-221)

ఇతరుల్ని వేధించడం వల్ల, దురాశల్ని పెంచుకోవడం వల్ల చేయకూడని పనులు చేయడంవల్ల అనేక కష్టనష్టాలకు, బాధలకు గురికావలసివస్తుంది. అందువల్ల ముందే తెలుసుకొని జాగ్రత్త వహించాలని అన్నమయ్య జ్ఞాన ప్రబోధం చేసాడు. నిష్పను పట్టుకుంటే కాలకుండా ఉండదు. పరస్త్రి వ్యామోహం వేర్చించకుండా వుండదు. విషాన్ని మింగితే తలకెక్కకుండా వుండదు. వారకాంతల వలన భ్రమింపచేయకుండా ఉండదు. కాబట్టి యోగి అయినా, బ్రహ్మ అయినా ముందే తెలుసుకొని జాగ్రత్తవహించాలని అన్నమయ్య హెచ్చరిక చేసాడు.

మొదలే తెలియవలే మోసపోక మానవలె

పడిలపు యోగికైనా బ్రహ్మకైనాను॥

చిచ్చు కాగలించు కొంటే చిమిడించకుండునా

గచ్చు పరస్త్రిల పొందు కాచకుండునా

తచ్చి విషము మింగితే తలకెక్కకుండునా (3-273)

మానవుడు శరీరం కలిగినందుకు ఇతరులకు హనిచేసే పాపకృత్యాలే చేస్తున్నాడు కానీ పుణ్యకార్యాలు చేయడం లేదని, మనసు కలగినందుకు చెడు అలోచనలే చేస్తూంటాడని, నిశ్చలమైన జ్ఞానాన్ని పొందడంలేదని, చదువు

కున్నందుకు సందేహించడమే ఫలితమవుతుందని, నిర్మలమైన జ్ఞానం లేక సోతోందని ఇదంతా తెలుసుకొని శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సేవిస్తే జీవితం చక్కబడుతుందని, పునర్జన్మ వుండదని అన్నమయ్య జ్ఞాన ప్రబోధం చేసాడు.

తనువు గల ఫలము పాతకము సేయనె కాని

అనుగైన పుణ్యంబు అదియింత లేదు

మనసుగల ఫలము దుర్మతి బొందనే కాని

ఘనమనో జ్ఞాన సంగతి కొంత లేదు॥

చదువు గలిగిన ఫలము సంశయంచే కాని

సదమల జ్ఞాన నిశ్చయ మింత లేదు

యిది యెరిగి తిరు వేటేశ్వరుని గొలిచినను

బ్రదుకు గలుగును భవము ప్రాణులకు లేదు (1-340)

మానవుడు సాటిమానవుడి పట్ల కలమత వర్గా భేదాలు చూపించడం అజ్ఞానమని, భగవంతుడు సృష్టించిన వృద్ధి ఎవ్ తేజోవాయు వాకాశాలకు సమస్త జీవరాశుల పట్ల హీనాధిక బేధాలు లేవని, అహర నిద్రాభయాదుల్లో సమస్త జీవరాశులూ సమానమేనని, అందరికీ శ్రీహరే అంతరాత్మ అని ఈవిధమైన జ్ఞానాన్ని మానవుడు కలిగి వుండాలని అన్నమయ్య ప్రబోధించాడు.

తందనాన ఆహి తందనాన పురే

తందనాన భౌ తందనాన॥

బ్రహ్మమొక్కటే పరబ్రహ్మమొకటే పర

బ్రహ్మమొకటే పరబ్రహ్మ మొకటే॥

కందువగు హీనాధికము లిందులేవు

అందరికీ శ్రీహరే అంతరాత్మ,

ఇందులో జంతుకుల మింతా ఒకటే

అంతరికీ శ్రీహరే అంతరాత్మ॥

నిండార రాజు నిద్రించు నిద్రయు నొకటే
అండనే బంటు నిద్ర అదీయు నొకటే
మెండైన బ్రాహ్మణుడు మెట్టు భూమి యొకటే
చండాలు డుండేటి సరిభూమి యొకటే॥

అనుగు దేవతలకును అల కామసుఖ మొకటే
ఘనకీట పశువులకు కామసుఖ మొకటే
దినమహారాత్రములు తెగిధనాధ్యున నొకడే
వెనర నిరుపేదకును ఒక్కటే అవియు॥

కడగి యెనుగు మీద కాయు యెండొకటే
పుడమి శునకము మీద పొలయు నెండొకటే
కడు పుణ్యులకు పాప కర్ములను సరిగావ
జడియు శ్రీ వేంకటేశ్వరు నామ మొకటే

1.5. అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో మానవత్వ ప్రబోధం

మానవులుగా పట్టిన వారు మానవులుగా, దైవాంశ సంభూతులుగా ప్రవర్తించాలి కానీ జంతువుల్లాగా, రాక్షసుల్లాగా ప్రవర్తించకూడదు. ఎదుటి వారిని మనసా వాచా కర్మణా నొప్పించకుండా, అపకారం చేయకుండా దయకలిగి వుండానని, పరోపకారం చేయాలని తెలియ జేస్తూ అన్నమయ్య మానవత్వానికి సంబంధించిన అనేక సంకీర్తనలు తచించాడు.

కొంతమంది జన్మతః విషపూరితమైన స్వభావం కలిగివుంటారు వారు సాటి మనుషుల్ని మాటలతో, చేష్టలతో బాధపెడుతుంటారు. అలాగే ఇతరుల మేలును, అభివృద్ధిని చూసి సహించలేరు. అన్నమయ్య అలాంటి దుష్టుల్ని గమనించి వారికి ఈ శిరస్సే, ఈ బ్రతుకు ఎందుకు? ఇతరులకు చేసే ఉపకారమంతా ఎప్పుడూ తనకే చెందుతుందని చదివి చెప్పని చదువెందుకు? ఈ కడుపెంత? తాను తినే అహరమెంత? ఈ మాత్రం కోసం చేయకూడని రకరకాల పనులుజేసి కష్టాలుపాలు కాపడంఎందుకు? అని అన్నమయ్య ఎంతో అవేదనతో ప్రశ్నిస్తూ మానవత్వాన్ని ప్రబోధించాడు.

కడు పెంత తా గుడుచు కడు పెంత దీనికై
 పడనిపాట్ల నెల్ల వది పారల నేలా?
 పరుల మనసునకు అపదలు కలుగక జేయు
 పరితాప కరమైన బ్రదుకేలా?

సొరిది నితరుల మేలు చూచి సైపగలేక
 తిరుగు చుండెటి కష్టదేహ మిది యేలా

“అష్టాదశ పురాణేషు వ్యాసేన కథితం ద్వయం
 పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్”

అనే శ్లోకం ప్రసిద్ధమయింది. అష్టాదశ పురాణాల్లో పుణ్యాత్ములు పరోపకారం చేస్తారు, పాపాత్ములు పరుల్ని పీడిస్తారు. అనే రెండు అంశాలు వ్యాసునిదే చెప్పబడ్డాయి. అన్నమయ్యకూడా తన సంగీర్తనల్లో ఈ విషయాన్ని పేర్కొన్నారు. అన్నమయ్య తాను ఘనమైన శాస్త్రాలను తరచి చూసానని చెబుతూ అందులో పరుల్ని పీడించడం కన్నా పాపం విధిలేదని పరోపకారం కన్నా పుణ్యం లేదని, ప్రశాంతంగా ఉండటంకన్నా స్వధర్మం ఎక్కడా లేదనే అంశాలు పున్నాయని, ఇంతకన్నా మించి ఏమీ లేదని అన్నమయ్య పేర్కొన్నాడు.

కంటినిదే యర్థము ఘనశాస్త్రములు దవ్వి
 నంటున నిందు కంటెను నాణె మెందూ లేదు॥

పిరపీడ సేయుకంటె పాపము మరెందురేదు
 పరోపకారము కంటె బహు పుణ్యములేదు
 నిరతశాంతము కంటె నిజధర్మ మెందు లేదు
 హరిదాసు డొకంటే సటగతి లేదు॥ (1-443)

పరులను పీడించి బ్రతికే బ్రతుకుకన్నా, పరులకు అపకారాలు చేయడం వల్ల వచ్చే కష్టాలే మేలని అన్నమయ్య మానవత్వాన్ని ప్రబోధించాడు.

“పరపీడ గావించి బ్రతుకు బ్రతుకుట కంటె
 పరహితము చేయు నాపదలే మేలు”

1.6. సమాజంలోని దురాచారాలను ఖండించండి

సమాజంలో చెలరేగే కుల భేదాలను, దేవతలకు జంతుబలులివ్వడం, అగ్నిగుండాలు తోక్కడం, పితృదేవతలకు పిండాలు పెట్టడం మొదలైన దురాచారాల్ని అన్నమయ్య ఖండించాడు. మానవుడికి పరభక్తి ముఖ్యమని దురాచారాలు వ్యర్థమని అన్నమయ్య తెలిపాడు.

'హరిభక్తి కలిగితే అన్నియు ముఖ్యముగాక
విరహ చారము లెల్ల వృథా వృథా' (2-62)

దురాచారాల్ని పాటించే మూర్ఖుడికి ఎన్ని మంచి విషయాలు చెప్పినా ఎక్కవని, విధించబడిన కర్మల్ని వదలి వేసిన మనిషికి సదాచారాలు జరగవని అన్నమయ్య తెలిపాడు.

సతత దురాచార జడునకు పుణ్యసం
గతి తలపోసిన కలిగీనా
పహత కర్మములు విడిచిన వానికి
సహజాచారము జరిగీనా (1-347)

ఎంతో ధనాన్ని ఖర్చుపెట్టి మానవుడు చనిపోయిన మానవులకు పరలోకక్రియలు చేస్తున్నారని, అలాచేయడం వల్ల పరలోకంలో వారు సంతృప్తి చెందుతారని భావిస్తారని, రాళ్ళు, చెట్లు, వశుపక్ష్యాదులకు ఎవరు చేస్తున్నారు ? అని అన్నమయ్య సహేతుకంగా సమాజాన్ని ప్రశ్నించారు.

నరులకు నరులే పరలోక క్రియలు
సిరిమోహ చారాల చేతురుకాక
తరుపాపాణ పశుతతుల కెవ్వరు సేసే
రరయగ భ్రమగాక అవి పస్తులున్నవా (2-126)

భగవంతుని తెలుసుకునే దారిని గ్రహించి సేవిస్తే చాలని, నీవారమని దైవానికి అంకితమైతే చాలని, జీవాల్ని చంపి, వాటి తలల్ని, కాళ్ళను, గుండెను

నైవేద్యంగా ఇవ్వవలసిన పని లేదనీ, అగ్నిగుండాలు తొక్కవలసిన పనిలేదని అన్నమయ్య సాత్త్విక భక్తిని ప్రబోధించాడు.

మొక్కరో మీరు మోసపాక మీకు
దిక్కుదెసైన అదిదేవునికి॥

మారుచేతు లీయవద్దు మారుగాళ్ళీయవద్దు
బీరాన గుండెలు కోసి పెట్టవద్దు
గోరవడి చిచ్చులోన గుండాలు చొరవద్దు
ఊరకే నీవారమని వున్నచాలు॥

సిడిదల లియ్యవద్దు జీవాల చంపవద్దు
బడిబడి పగ్గాల పారవద్దు
సిడిమీద చిత్తరపు చిమ్ములు చిమ్ముగవద్దు
కడనుండి దారిగన్నచాలు॥

సాంఘిక దురాచారాల్లో కులభేదాలను పాటించడం కూడా ఒకటి మానవ జాతిలో రకరకాల జాతులుండటం వ్యర్థమని, జాతి భేదాలు శరీర గుణాలని, జాతిశరీరం తోనే నశించి పోతుందని, అత్మకు అది అంతం లేదని, నిర్మలమయిందని, దోషం లేదని అన్నమయ్య తెలియ జేసాడు.

విజాతులన్నియు వృథా వృథా
అజామిళాదుల కదియె జాతి (2-383)

జాతిభేదములు శరీర గుణములు
జాతి శరీరము తోడనే చెడు
అతుమ పసిగుడ్డం బెప్పడును
అది నిర్దోషం బనాది॥

“ఎక్కువ కులజుడైన హీనకులజుడైన
నిక్కమెరిగిన మహా నిత్యుడే ఘనుడు”
“ఏ కులజుడేమి ఎవ్వడైన నేమి
అకడనాతడే హరినెరిగినవాడు”

1.7.

వర్ణనలు

అన్నమయ్య అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో శ్రీహరి భక్తి వాత్సల్యానికి, శ్రీహరి అవతార మూర్తులకు సంబంధించిన అనేక సంకీర్తనలు వ్యక్తమవుతాయి. అన్నమయ్య తెలుగుభాషలోనే కాక సంస్కృత భాషలో కూడా అనేక సంకీర్తనలు రచించాడు. అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరునిపై తన కున్న భక్తిని స్తుతి రూపంగానే కాక దివ్యమైన వర్ణనాత్మకంగా కూడా చాలా సంకీర్తనలు రచించాడు.

భూమిదేవి యొక్క ఘనమైన వక్షస్థల శైలాన్నికొగిలించుకోవడం వల్ల వెలువడిన పరిమళ భరితమైన స్వేదజలంచేత మిక్కిలి ఆనందించువానికి, పద్మహాసిని అయిన లక్ష్మీదేవి యొక్క సరసమైన ప్రణామాలందు కుంటున్న చరణాలు కల్గినవానికి, దేవతాధిపుని (దేవేంద్రుని) కిరీటంలోని దివ్యమైన రత్నకాంతులచేత సంభావించబడిన నిర్మలమైన పాదపద్మాలు కలవానికి, మోక్షకాంతకు కాంతుడైన వానికి, సకలాత్మునికి, నారాయణునికి, అత్యంతానంద భరితునకు, సర్వేశ్వరునికి, శ్రీ వేంకటాచల శ్రీనివాసునికి నమస్కారం అంటూ అన్నమయ్య సంకీర్తన రచించాడు.

నమో నారాయణాయ

సమధి కానందాయ సర్వేశ్వరాయ॥

ధరణీ సతి ఘనస్తన శైల పరిరంభ

పరిమళ శ్రమజల ప్రమదాయ

సరసిజ నివాసిని సరస ప్రణామయుత

చరణాయతే నమో సకలాత్మకాయ॥

దేవతాధిప మకుట దివ్యరత్నాంశు సం

భావితామల పాద పరికరజాయ

కైవల్య కామినీ కాంతయతే

నమో శ్రీవేంకటాచల శ్రీనివాసాయ

అన్నమయ్య వాత్సల్య భక్తిపూరితమైన అనేక సంకీర్తనలను వర్ణనాత్మకంగా రచించాడు. తమను కాపాడే చిన్నికృష్ణుడు ముద్దులొలికే యశోద

ముంగిట్టోని ముత్యమని, అనేక మహిమలు కలిగిన దేవకీ కుమారుడని,
 గోపికల అరచేతిలోని మాణిక్యమని, పంతగించుకునే దుష్టుడైన కంసుని
 పాలిట వజ్రమని, మూడులోకాలకు గరుడపచ్చ పూసఅని, రతికేళిలో
 రుక్మిణీదేవి మోవికి పగడమని, గోవర్ధన పర్వతపు గోమేధికమని, శంఖ
 చక్రాల సందుల్లో వైడూర్యమని, కాళింగుని తలలపై అడుగిడిన పుష్కరాగ
 మని, శ్రీ వేంకటాద్రిమీద ఇంద్రనీలమని, పాలసముద్రంలో వదలని దివ్య
 రత్నమని, పద్మనాభుడైన ఆ శ్రీహరిని చిన్నికృష్ణుడై బాలుడులా తిరుగు
 తున్నాడని అన్నమయ్య వాత్సల్యపూరితమైన హృదయంతో వర్ణించాడు.

కురంజి

ముద్దుగారే యశోద ముంగిట ముత్యము వీడు
 తిద్దరాని మహిమల దేవకీ సుతుడు॥

అంతనింత గొల్లెతల అరచేతి మాణిక్యము
 పంతమాడే కంసుని పాలి వజ్రము
 కాంతుల మూడు లోకాల గరుడపచ్చపూస
 చెంతల మాలోనున్న చిన్నికృష్ణుడు॥

రతికేళి రుక్మిణికి రంగుమోచి పగడము
 మితి గోవర్ధనపు గోమేధికము
 సతమై శంఖచక్రాల సందుల వైడూర్యము
 గతియై మమ్ము కాచేటి కమలాక్షుడు॥

కాళింగుని తలలపై కప్పన పుష్కరాగము
 యేలేటి శ్రీ వేంకటాద్రి యింద్రనీలము
 పాల జలనిధిలోన పాయని దివ్యరత్నము
 బాలుని వలె తిరిగి పద్మనాభుడు॥

అన్నమయ్య శ్రీహరి దశావతారాల్ని పొడుపుకతల రూపంలో అచ్చతెనుగు
 భాషలో ఎంతో రమ్యంగా వర్ణించాడు. రెక్కలు ఎడబాసి ఉండవు కాని

పైకి పోలేడు అని మీనావతారాన్ని, కిందపడతాడు కాని సేవకుడు కాదని వరాహవతారాన్ని, దాగుకుంటాడు కాని దొంగకాదు అని కూర్మావతారాన్ని పొడవైన గోళ్ళు పెంచుతాడు కాని విటుడు కాదని నరసింహవతారాన్ని, ఎంతో పొట్టివాడు కానీ అకాశమంత పొడవైన వాడని వామనావతారాన్ని, జగడాని స్వభావం కాని తాపసి వేషముని పరశురామావతారాన్ని, మగువ కోసం పోరాడుతాడు కానీ విరక్తుడని శ్రీరామావతారాన్ని, అతను చేసేది పొలం పనులు కానీ ఎంతో తెల్లగా ఉంటాడని బలరామావతారమని (హలాయుధుడు), స్త్రీలను వలపిస్తాడు కానీ మాయకు అంటాడని బుద్ధావతారాన్ని (పురాణాల్లోన్ని బుద్ధుడు త్రిపురాసురి భార్యల్ని మానభంగాలు చేసిన తర్వాత శివుడికి త్రిపురాసురుల్ని సంహరించడానికి వీలయిందని చెబుతారు.) గుర్రాన్ని తోలుతాడు కాని రౌతుగాదని కల్కి అవతారాన్ని అన్నమయ్య వసునగా దశావతారాల్ని సూచించి ఈదశావతారాల్ని తాల్చిన పరమాపురుషుడు. నేడు శ్రీవేంకటాచలంపై తిరుగుతున్నాడని అన్నమయ్య తెలిపాడు.

రామక్రియ

ఎవ్వడో కాని యెరగ రాదు కడు
దవ్వలనే వుండు తలపులో నుండు॥

ఎడయపు తనరెక్క లెగసిపోలేడు
కడుదాగు కాని దొంగయు కాదు
వడికిండు పడును సేవకుడును కాదు
వెడగు గోళ్ళు పెంచు విటుడును కాదు॥

మిగుతా పొట్టివాడు మింటికిని పొడవు
జగడాలు తపసి వేషములును
మగువకై పోరాడు మరి విరక్తుడును
తగుకాపు పనులు నెంతయు తెల్లదనము॥

తరుణుల వలపించు తగిలిపై కొనడు
తురగము దోలు రౌతును కాదు

తిరువెంకటాద్రిపై తిరుగునెప్పుడును

పరమమూర్తియై పరగునీఘనుడు

(1-74)

1.8. ఆత్మప్రబోధం

జీవితానుభవం, బుద్ధి పరిపక్వం కలిగిన మానవుడు ముందుగా తనకుతాను ప్రబోధం గావించుకొని పరిశుద్ధుడవుతాడు. తాను వాటిని ఆచరించి తర్వాత ఇతరులకు చెబుతాడు. ఈవిధమైన ఆత్మప్రబోధాత్మకమైనవి అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో చాలా కనిపిస్తాయి. రకరకాల చోట్లకు పారిపోవద్దని, పట్టుదల వీడివద్దని, అలా పారిపోతే నీవే కష్టాలకు గురిఅవుతావని, శివుని వైరి అయిన మన్మథునికి పట్టుపడవద్దని, ఈవయసు ప్రాయాలు కావడికుండలని. మంచిచెడులు ఎప్పుడూ ఒకేరకంగా ఉంటాయి, తీయని మాటల్ని చెవులతోవినకుండా వుండమని, కీర్తిని వదలవద్దని, శ్రీహరి అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరుని వదలకుండా తలవమని అన్నమయ్య మనస్సును రకరకాల అశాశ్వతమైన విషయాలపై పోనివ్వకుండా శ్రీవేంకటేశ్వరుని స్మరించుకుంటూ జాగ్రత్తగా ఉంచుకోమని అన్నమయ్య తనకుతాను ఆత్మప్రబోధం చేసుకుంటూ తద్వారా లోకానికి ప్రబోధించాడు.

పారకుమీ వో మనసా పంతము విడువకుమీ మనసా
పారిన నీవే బడగయ్యెడవు చేరువనాడే చెప్పవెమనసా
చింతించకుమీ శివునివైరిచే చిక్కువడకుమీ వోమనసా
కంతువారకము వయసుప్రాయములు కావడికుండలు వోమనసా

వన్నెలమాటలు చెవుల బెట్టక వాని విడువకుమీ వోమనసా
వెన్నుని వేంకటగిరిపతి తలచుము వేసారకుమీ వోమనసా॥ (1-188)

అన్నమయ్య "మనసా"ను సంబోధిస్తూనే కాక జీవుని సంబోధిస్తూ కూడా సంకీర్తనలు రచించాడు. బాధపెట్టే కామక్రోధ లోభమోహదులనే అంతశ్శత్రువుల్ని విజృంభించనివ్వకుండా ఆడ్డుపడాలని, పంచెంద్రియాల్ని లోపలికి పిలిచి సేవ చేయించుకోమని గుర్రాల్లా పరుగులు తీసే కొరికల్ని తాగిపట్టుకోమని, అశాశ్వతమైన క్షణిక సుఖాల్నిచ్చే భోగాలను పరమాత్మకు

వదిలిపెట్టి సేవించమని, సర్వకర్త అయిన శ్రీవేంకటేశ్వరునే ఆనందంగా మనసులో భావించి దర్శించవచ్చు కదా అని అన్నమయ్య జీవునికి ప్రబోధిస్తూ తద్వారా లోకానికి ప్రబోధించాడు.

వెలిబడ్డ యింద్రియాల వెలయలోనికి పిల్చి

కోలుపులు సేయించు కోసరాదా

కలచెడి లోలోని కామాది శత్రువుల

బెళకనీక అడ్డుపెట్టించరాదా జీవుడ॥

అట్టె పదుపు దోలిన ఆసలనే గుర్రముల

గట్టిగబోలాయమున కట్టుకోరాదా

ఒట్టి యెదుట సాజులై వుండిన. భోగములను

ముట్టి యుంతర్యామి తిప్పి మొక్కరాదా జీవుడ॥

ఇంపుల శ్రీవేంకటేశుడితడే సర్వకర్త

సాంపుగ భావించి చక్క చూడరాదా జీవుడ॥

నియమంగా పాడేవాడను. నాదోపాల్చి లేక్కించకు మాధవా! నేను నీ దాసుడను నీవు శ్రీవేంకటేశుడివయ్యా అని తన వినయశీలాన్ని స్వామివారికి విన్నవించుకున్నాడు.

మొల్ల

చెప్పమని రామచంద్రుడు

చెప్పించిన పలుకు మీద చెప్పెదనేనెప్పుడు

ఇహపర సాధన మిచ్చణ్య చరిత్ర

తప్పలేంచకుడు బుదులో

అని పలికినట్లుగా—

పోతన

పలికెడివి భాగవతమట

పలికించెడి విభుడు రామభద్రుండట

నేపలికిన భవహర మగునట

పలికెద వేరొండు గాధ పలుకగనేలా

అని తెలిపినట్లుగా అన్నమయ్యకూడా శ్రీవేంకటేశ్వరుడే తనచే రకరకాల సుంకీర్తనల్ని రచింపజేసాడని. తాను స్వతంత్రంగా చెప్పలేదని తెలిపాడు.

గుండ్రక్రీయ

దాచుకో నీ పాదాలకు తగనే చేసిన పూజలివి
పూచి నీ కేరితిరూప పుష్పము లివిమయ్యా॥

ఒక్క సుంకీర్తనే చాలు వొద్దికైమమ్ము రక్షించగ
తక్కినవి భండారాన్న దాచి వుండనీ
వెక్కినమగు నీనామము వెల సులభము ఫలమధికము
దిక్కి నన్నే లితివికనవి శీరని నా ధనమయ్యా॥

నా నాలికపై నుండి నానా సుంకీర్తనలు
పూని నాచేనిన్ను పొగడించితివి
వేనామాల వెన్నుడా వినుతించ నెంతవాడ
కానిమ్మని నాకీపుణ్యము గట్టిత వింతేమయా॥

ఈ మాట గర్వముకాదు నీమహిమే కొనియాడితిగాని
చేముంచి నా స్వాతంత్ర్యము చెప్పినవాడను గాను
నేమాన పాడేవాడను నేరములెచట మీ

శ్రీమాధవ నే నీదాసుడ శ్రీవేంకటేశుడవయా॥ (2-378)

మహనీయులు తాము అపరాధాలు చెయ్యకపోయినా, ఘనకార్యాలు చేసి లోకానికి మేలుచేసినా తాము అల్పులమని దోషులనిదైవానికి విన్నవించుకుంటారు. అది వారి వినమ్రతకు నిదర్శనం. అన్నమయ్యకూడా శ్రీవేంకటేశ్వరుని నీవు పురుషోత్తముడివి నేను పురుషుల్లో అధముడమ మేము చేసినవి లెక్కలేనన్ని అపరాధాలు. నీది అపారమైన దయ. నిన్ను తెలుసుకోలేని నీచగుణం నాది. నన్ను వదలకుండా ఉండే గుణంనీది ఎప్పుడు యాచించడమే నా పని అన్నివిధాలా రక్షించడమే నీవని, నిన్ను

ఎప్పుడూ దూషించడమే నావని, నేరమంతా నాది. నేర్పంతా నీది. నేను అజ్ఞానిని నీవు జ్ఞానివి. ఈవిధంగా నన్ను వీలుకున్నావు నీ ప్రతాపం ఈ భూమిపై అంతటా నిండింది. అని తన వినయశీలాన్ని స్వామివారికి వ్యక్తం చేసుకున్నాడు.

1.9. అన్నమయ్య వినయ శీలం

అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వర వరప్రసాది అయినా స్వామివారిపై వేలాది సంకీర్తనలురచించి తాను ధన్యతగాంచి లోకాన్ని తరింపజేస్తున్నాడు నేను అనే భావన ఏమాత్రంలేని వినయశీలి. దృఢసంకల్పుడు. అన్నమయ్య వినయశీలాన్ని వ్యక్తంచేసే సలకర్తనలు అనేకం వున్నాయి.

అన్నమయ్య ఆ జన్మాంతం శ్రీవేంకటేశ్వరుని త్రికరణశుద్ధిగా ధ్యానించి సేవించాడు. తానురచించిన 32 వేల సంకీర్తనల్ని శ్రీవేంకటేశ్వరునికి అంకితంచేసాడు. ఆ సందర్భంగా అన్నమయ్య స్వామివారితో ఈ సంకీర్తనల్ని నీ పాదాలదగ్గర దాచుకో, ఇవి చేసిన పూజలు, నీకిర్తిరూప పుష్పాలు. ఏటిలో ఒక్క సంకీర్తనచాలు మమ్మల్ని రక్షించడానికి. తక్కిన వన్నీ భాండాగారంలో దాగివుండని. మహన్నుతమైన నీ నామం వెల సులభమయింది. ఫలితం చాలాగొప్పది. నాకు దిక్కుగాఉండి నన్ను కాపాడావు. నా నాలుకపై నుండి రకరకాల సంకీర్తనల్ని ప్రయత్నించి నాచేత నిన్ను పొగడించుకున్నావు. సహస్రనామాలు కల్గిన ఓ విష్ణుమూర్తి నిన్ను పొగడడానికి నేనెంతవాడను యోగ్యుడనని ఎంతో ప్రీతితో నాకి ప్పణ్యాన్ని సమకూర్చావు, ఈమాట గర్వంగా పలకడంలేదు. నీ మహిమనే కొనియాడాను. దీని స్వతంత్రంగా చెప్పలేదు.

శుద్ధవసంతం

పురుషోత్తముడవు నీవు పురుషాధముడ నేను
ధరలో నాయుండు మంచితనమేది॥

అనంతాపరాధములు అటునేము సేసేవి
అనంతమయిన దయ అడిసీది

నిను నెఱగ కుండేటి నీచు గుణము నాది
నను నెడయకుండే గుణము నీది॥

సకల యాచకమే సరుసనాకు పని
సకల రక్షకత్వము పరి నీపని
ప్రకటించి నిన్నుదూరే పలుకే జాకెప్పుడూను
వెకలివైనను గాచే విధము నీది॥

నేరమంతయును నాది నేరు పితయును నీది
సారెకు నజ్ఞాని నేను జ్ఞానివి నీవు
ఈరితి శ్రీవేంకటేశ యిట్టే నన్ను నేలితివి
ధారుణిలో నిండెను ప్రతాపము నీది

(2-53)

1.10. అన్నమయ శృంగార సంకీర్తనల్లో ప్రేయసీప్రియ సౌందర్య వర్ణన

అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో నాయికా నాయకులు, సతిపతులు, ప్రేయసీ ప్రియులు జగన్మాతా పితరులైన, జగద్రక్షితైన అలమేల్మంగా శ్రీనివాసులు. వీరి సౌందర్యవర్ణనకు సంబంధించిన సంకీర్తనలు అనేకంవున్నాయి. ప్రేయుడైన వేంకటేశ్వరుని కోసం ఎదుర చూస్తున్న ప్రేయసి తన సఖితో నన్ను ఏలుకున్నవాడు ఎందుకు రావడంలేదో అని విచారిస్తుంది. తన ప్రియుడు ఎలాంటివాడో తెలియజేస్తూ పచ్చనిచిలుకల తేరుమీద వుంటూ, చెఱకు విల్లుగా కల్గిన మన్మథునికి తండ్రి అని, పచ్చని కాంతుల వదలిని బంగారు వస్త్రాన్ని కట్టుకునే అందమైనవాడని, హంసపై తిగే నరన్వతిదేవి నాథుడైన బ్రహ్మకు తండ్రి అని, తెల్లని పరుపులాగా ఉండి అదిశేషునిపై పవళించే తెల్లని కన్నుల తెలివైనవాడని, కొండను విల్లుగా చేసుకున్న శివుని అధీనం చేసుకున్న యువతి అయిన గంగాదేవికి తండ్రి అని, కొండలనెత్తిన కొండలరాయుడని వివరించి చెబుతుంది.

ఈ సంకీర్తనల్లో అన్నమయ్య స్వామివాడిని పచ్చని చాయలు పాయని బంగారు పచ్చడము కట్టిన బాగై నవాడని, తెల్లని కన్నుల తెలివైన వాడని స్వామివారిని సొందర్యాన్ని వర్ణించాడు.

ఏలరాడమ్మ యింతిరో వా
డేల రాడమ్మ వన్నేలినవాడు॥

పచ్చని పులుగుల బండిమీదనుండు
పచ్చవింటి పిన్నబాలుని తండ్రి
పచ్చని చాయల పాయని బంగారు
పచ్చడము కట్టిన బాగైనవాడు॥

తెల్లని పులుగుపై తిరుగ మరగినట్టి
తెల్లని సతిపాలి దేవర తండ్రి
తెల్లని పరపుపై తేలిపారల వెట్టు
తెల్లని కన్నుల తెలివైన వాడు॥

కొండవింటి వాని గుత్తగొనిన యట్టి
కొండుక పాయపు కూతురు తండ్రి
కొండల రాయడు కోనేటి తిమ్మయ్య
కొండ తలనెత్తి గుఱుత్తెన వాడు॥

(12-235)

అన్నమయ్య దివ్యనాయిక అయిన పద్మావతి సొందర్యం జ్యోతిష శాస్త్రంలోని పన్నెండు రాశులకు నెలవయిందని, ఆమె విల్లువంటి కను బొమలు ధనురాశి అని, చేపలవంటి కన్నులు మీనరాశి అని, ఉంభాలవంటి స్తనాలు కుంభరాశి అని, సింహము వంటి నడుము సింహరాశి అని, మకర ముద్ర కల్గిన పైటకెరగు మకరరాశి అని, బంగారుతో తులతూగే శరీరం తులారాశి అని, మదవతిగా ఒప్పుటచే వృషభరాశి అని, గోవ్యవహారాలు కర్కాటకరాశి అని, లేతచిగురాకువంటి పెదవి మేషరాశి అని, తనప్రియు డైన శ్రీనివాసుని శలసినందుకు మిథునరాశి అని రనుచీయంగా వర్ణించి తన శాస్త్రవైదుష్యాన్ని, పర్లనాచాతుర్యాన్ని వ్యక్తంచేసాడు.

శుద్ధరామక్రియ

ఇన్నిరాశుల యుసికి యింతి చెలువపు రాశి
కన్నె నీ రాశి కూటమి గలిగిన రాశి॥

కలికి బొమవిండ్లుగల కాంతకును ధనురాశి
మొలయు మినాక్షికిని మీనరాశి
కులుకు కుచ కుంభముల కొమ్మకును కుంభరాశి
చెలగు హరిమధ్యకును సింహరాశి॥

చిన్ని మకరాంకపు శయ్యెడ జేడెకు మకరరాశి
కన్నె పాయపు సతికి కన్నెరాశి
వన్నెమై పైడితుల తూగు వనితకు తులారాశి
తిన్నని వాడిగోళ్ళ సతికి వృశ్చికరాశి॥

అముకొను నెరవుల మేరయు సతివకు వృషభరాశి
గామిడి గుట్టుమాటల సతి కర్కాటకరాశి
కోమలపు చిగురు మాచి కోమలికి మేషరాశి
ప్రేమ వేంకటపతి కలిసెపియ మిథునరాశి॥ (12 143)

అన్నమయ్య దివ్యదంపతులైన లక్ష్మీనారాయణులకు ఈడు జోడూ బాగా కుడిరిందని, మాటలతో వారి సౌందర్యాన్ని పొగడటానికి వీలుకాదని తెలుపుతూ అమ్మవారి శరీరంలోని ఏ యే అంగాలవల్ల ఏ యే చర్యల వల్ల స్వామివారికి ఏ యే పేర్లు వచ్చాయో రమ్యంగా వర్ణించాడు.

నిన్నువలచిన దేవే చంద్రముఖి కాబట్టి నిన్ను రామచంద్రుడనవచ్చు. అమె సల్లని చూపులు కలిగింది కాబట్టి నిన్ను కృష్ణుడు అనవచ్చు. అమె వామలోచన (అందమైన కన్నులు కలిగి) కాబట్టి వామను డనవచ్చు. అమె సింహమధ్య కాబట్టి సరసింహుడనవచ్చు. అమె శ్రీదేవి కాబట్టి నిన్ను శ్రీవతుడనవచ్చు. అమె అహిరోమాళి (పామువంటి పొడవైన నల్లనసూగారు) కాబట్టి నిన్ను శేషాద్రి శ్రీవేంకటేశ్వరుడు (అదిశేషుడు వేంకటాచలంగా వెలిసాడు. ఆ కొండపై శ్రీవేంకటేశ్వరుడు వెలిసాడు). అనవచ్చు. అని అన్నమయ్య మనోహరంగా వర్ణించాడు.

ఈతకు నీకుదగు నీడు బోడులు
వాకుచ్చి మిమ్ము పొగడ వసమా యొరులకు॥

జటిగొన్న నీదేవులు చంద్రముఖి గనక
ఆటైనిన్ను రామచంద్రుడనదగున
చుట్టమై కృష్ణవర్ణ పు చూపుల యాపెగనక
చుట్టుకొని నిన్ను కృష్ణుడనదగును॥

చందమైన వామలోచన యాపెయ్యోగనక
అందరు నిన్ను వామనుడనదగును
చెంది యాకె యప్పటిని సింహమధ్య గనక
అందినిన్ను నరసింహుడని పిల్వదగును॥

చెరువమైన యాపె శ్రీదేవి యగు గనక
అల శ్రీవక్షుడవని యాడదగును
అలమేల్మంగ మహిళామాళి గలదిగాన
యిల శేషాద్రి శ్రీవేంకటేశుడనదగును

(30-552)

1.11. ప్రేయసీ ప్రియుల ప్రేమ వర్ణన

ప్రేయసీప్రియులకు ఒకరిమీద ఒకరికున్న అవ్యాజ్య ప్రేమను తెలిపే అన్నమయ్య సంకీర్తనలు అనేకం కనిపిస్తాయి. వైష్ణవ సంప్రదాయంలో 'పుమాన్ విష్ణుః తి భ్యాతః స్త్రీసాయం ఇతరం జగత్' శ్రీహరి ఒక్కడే పురుషుడు తక్కిన జీవజాల మంతా కూడా స్త్రీప్రియుమైనవి భావిస్తారు. భగవంతుని భర్తగా, ప్రయుడుగా భావించి ఆరాధించి ఆతనిలో లీనం కావడమే ప్రేమభక్తి, మధురభక్తి, శృంగారభక్తి అవుతుంది. మీరా మొల, రాధ, గోదాదేవి మొదలైనవారు ప్రేయసీప్రియ భావనతో భగవంతుని ఆర్పించి తరించారు. అన్నమయ్యకూడా ప్రేయసీప్రియ భావనతో శ్రీవేంకటేశ్వరుని కీర్తించి తుంచిన సంకీర్తనలు అనేకం వున్నాయి.

నాయిక తన నాయకుని కలయికకోసం ఎన్నివిధాలుగా పరితపించి ఎదురుచూసిందో ఆ భావాలన్నింటిని నాయకుడు రాగానే వ్యక్తం చేస్తుంది.

నిన్న కలవాలనే ఆశతో మేడపైకెక్కి నీకోసం చూసాను. నీవు లేకపోయే సరికి విచారం కలిగి నిట్టూర్పు విడిచాను. వేంకటేశా! ఇంతవరకూ ఎక్కడ ఉన్నావు నీవు దప్పికతో వున్నావని నీకు కర్పూరం ఇచ్చాను. అధికమైన నీ విరహంతో దాన్ని నిప్పు అనుకొని భ్రమపడ్డాను. నిండుగా పుష్పించిన చెట్టుపై గండుకొయిలకూస్తే అదినీండైన నీస్వరం అనుకొని దగ్గరకు రమ్మని పిలిచాను. పట్టుచీర కొంగుజారి గుట్టుగా నేనుంటే ఊరకే ఎందుకునవ్వుతావు నీవు సమర్థుడవు మెము నీఅంతవారం కాము అని అతని సరసాన్ని. గొప్ప తనాన్ని కీర్తిస్తుంది తన ప్రయునిపై ఉన్న అనన్యప్రేమను గూర్చి తెలియ జేస్తూ నీకోసం వలచిన వలసలు నా మనసులో పులికలు రేగాయి. దీన్ని మాటల్లో చెప్పలేను. ఇది లోకానికంతా తెలిసిందే నా యౌవనాన్ని నీకే ఆర్పించాను. నీవు నన్ను వదలకుండా మా యిల్లానే వుండు. ప్రతిసారి నీవు చేసిన ప్రమాణ వాక్కులనే నమ్మి వున్నాను. అలముకున్న చీకట్లు మాయమయ్యేలా నాపై నీకరుణమ కురిపించతా అని అపారమైన ప్రేమను వ్యక్తంచేస్తుంది.

దేసాళం

మేడలెక్కి నిన్నుజూచి కూడేననె యాసతోడ
వాడుదేరి వున్నురందురా వేంకటేశ
యాడనులటి విందాకానురా॥

దప్పిగొంటి వనినీకు కప్పరముపారమిచ్చి
ముప్పిరి నీ విరహానను వేంకటేశ
నిప్పునుచు బ్రమసితిరా॥

నిండపూచిన మానిపై గండు కోవిల కూయగా
నిండిన నీ యెలుగంటాను వేంకటేశ
అండకు నిన్ను రమ్మంటిరా॥

పట్టుచీర కొంగుజారి గుట్టుతో నేనుండగా
వట్టి నవ్వు లేల నవ్వేవు వేంకటేశ
దిట్టపు నీ యంతవారమా॥

నీకు వలచిన వలపులు పులకలోతై నామ దిని
వాడు ననే చెప్పజాలరా వేంకటేశ
లోకమెల్ల నెరిగినదే॥

పాయము నీకొక్కనికే చాయగా మీదెత్తితిని
యీ మెడ కైవాలకుండను వేంకటేశ
మా యింటనే పాయకుండరా॥

ముమ్మాటికి నీబాసలే నమ్మివున్న దాననేను
కుమ్మరించరా నీ కరుణ వేంకటేశ
చిమ్ము చీకటెల్ల పాయను

(13-223)

ప్రేయసి సిండు మనస్సు కలిగిన తన నాయకుడైన హరినివదలి
ఇంకనిలువలేనని, పరహబాధతో తమ్ముల్ని అన్నల్ని, అక్కల్ని, తల్లుల్ని
ఇంకా ఇరుగు పొరుగువారిని అందరిని పిలిచి పద్మనేత్రుడైన హరిని వదలి
నిటూర్పుచెందుతూ ఉండలేను. అందమైన హరిని స్మరించుకుంటున్న
నేను కన్నీరు అపుకోలేక పోతున్నాను. అనుకూలమైన శ్రీవేంకటేశ్వరుని
వదలి ప్రీతిగా ఇంక జన్మించలేను అని నాయకునిపై తనకున్న ప్రేమను
వ్యక్తంచేసుకొంటుంది.

కాంభోది

తమ్ములాల అన్నలాల తల్లులాలనే
నెమ్మనపు హరి బాసి నిలువలేని కన్ను॥

కొమ్మలాల మరకొట కొమ్మలాల వో
యములాల తొలరె నాయక్కలాల
తమ్మిరేకు కన్నుల యాతని బాసినే
నుమ్మల సొమ్ముల చేత నుండలేనికను॥

చెలులాల కలికి తొయ్యలు లాలవో
యెల జవ్వనముల మోహినులాల

చెలువంపు హరి తలచిన నాకు నే
నులుకు కన్నీరాపకుండా లేనికను॥

బోటులాల జవ్వనపు మేటులాలదో
గాటపు తురుముల చీకటులాల
వాటమైన శ్రీవేంకటేశ్వరు బాసినే
నాటదాననై జన్మ మందలేనికను॥

(12-99)

1. 12. సుప్రసిద్ధ జానపద బాణీలు

అన్నమయ్య హరిభక్తిని, జ్ఞానాన్ని జానపదులకు కూడా సులభంగా తెలియజేయడం కొనసాగించారు పాడుకొనే అనేకరకాల జానపద గేయరీతుల్లో సంగీర్తనలు రచించాడు. మేలుకొలుపు, సువ్వి, అల్లినేరేళ్ళు గొబ్బిపాటలు జాజర పాటలు, సోదిపాటలు, తాత్త్వికగేయాలు, తందాన, దశావతార, వీల, కోలాట, చందమామ, శోభన, హరతి, నివాళి, ధవళ, ఉయ్యాల, లాలి, జోల, మంగళగీతాలు, బాలకీర్తనలు, దివ్యనామ సంగీర్తనలు, వృత్తి సంగీర్తనలు, వృత్తి ఉత్సవ కీర్తనలు, వైవాహిక గీతాలు మొదలైన సంగీర్తనలు అనేకం కనిపిస్తాయి.

అన్నమయ్య బాలబాలికలు ఆడుకునే పాటలరీతిలో కూడా కొన్ని సంగీర్తనలు రచించాడు బాలలు కోతికొమ్మంచు లాటలాడేటప్పుడు ఒక బాలుడు చెట్టుపైకిక్కి గుబురుగానున్న కొమ్మల ఆకుల మధ్య దాగుకుంటాడు. అప్పుడు ఆబాలుని తక్కిన బాలులు కనుక్కోవాలి బాలుడుకొంచెం కనిపించగానే అదిగో బాలుడు, అగ్గొగ్గో, గూగూడు అని వేగంగా ఉచ్చరించేటప్పుడు ఇది కూగూగుగా స్థిరపడింది. ఈపదాన్ని ఆవృత్తిపదంగా తిసుకొని అన్నమయ్య ఒక జానపద బాణీ రచించాడు. చిన్నికృష్ణుని అన్నమయ్య గురుతెరిగిన దొంగ అని గుఱిలోనే దాగివుంటాడని, గోవికలు కొలనుడగ్గర జలకలాడుతుంటే వారి వస్త్రాలను దొంగిలించాడని, ఉట్లమీద పాలను అరగించిన మితిమీరిన దొంగ అని, కోవిమడైన దొంగ అని అన్నమయ్య జానపద బాణీల్లో వర్ణించాడు.

శంకరాభరణం

గురుతెరిగిన దొంగ కూగూగు పీడె
గురిలోనే తాగీని కూగూగు॥

నెలతల దోచీ నీళ్ళాడగానే
కాలని దరిని దొంగ కూగూగు
బలువైన పుట్ట పాలారగించిని
కొలది మీరిన దొంగ కూగూగు॥

చల్లలమ్మగ చనుకట్టు చెడకీసి
గొల్లెతలను దొంగ కూగూగు
ఇల్లిలు దప్పక యిందరి పాలిండ్లు
కొల్లలాడిన దొంగ కూగూగు॥

తావుకొన్న దొంగ తగిలి పట్టుడిదె
గోవులలో దొంగ కూగూగు
శ్రీవేంకటగిరి చెలువుందో యేమొ
కోవిదుడగు దొంగ కూగూగు॥

1.13. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో సాహిత్యంపై వెలువడిన

సుప్రసిద్ధ సాహితీ మూర్తుల ప్రశంసలు

అన్నమయ్య సంకీర్తనలు మానవ జీవితాన్ని చరితార్థం చేసుకోవడానికి ఉపయోగపడే సాధనాలు. అలాంటి సంకీర్తనలు మహనీయులచే వేనోళ్ళ కీర్తించబడ్డాయి. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని పరిష్కరించిన సంగీత సాహిత్యకళానిధి శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతశర్మగారు “అదొక సారస్వత క్షీరసాగరం. కావ్య మూలధర్మమైన భావార్థన లోకైలిలో భావవైవిధ్యంలో, రాశిలో అన్నమాడాత్య రచనను మించినది ఆంధ్రవాఙ్మయంలో ఇంకోకటి లేదు. నగుబాట్లు పాలైన ద్విపద, పదకవితలను ఉద్ధరించి ఉన్నతస్థాయిని కలిగించిన ప్రతిష్ఠ అన్నమాచార్యునిదే” అని ప్రశంసించారు.

అన్నమయ్య సంగీర్తనలకు విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిలో పాఠ్యాంశ బోధన, పరిశోధన అవకాశాన్ని కలిగించిన అనాటి శ్రీవేంకటేశ్వ విశ్వవిద్యాలయం, తెలుగు అధ్యయన శాఖాధ్యక్షులు ప్రిన్సిపాల్. వైస్‌చాన్సలర్ ప్రఖ్యాత భాషా శాస్త్రవేత్త అయిన ఆచార్య జి. యన్. రెడ్డిగారు అచ్చమైన దేశీయమైన సంగీత సాహిత్యం భాషా సంపన్నమైన అన్నమయ్య వాఙ్మయం తెలుగు సాహిత్యంలో, అద్వితీయ భారతీయ సాహిత్యంలో అపురూపం ప్రపంచ సాహిత్యంలో అత్యద్భుతం. ఐహుముఖ ప్రజ్వలమై ఐహువిధ కాంతుల్ని నవనవోన్మేషంగా ప్రసరించే అన్నమయ్య కృతులు పరిశోధకుల పొలిట ఖంగారు గనులు" అని పేర్కొన్నారు.

ప్రఖ్యాత సాహితీవేత్త శ్రీ ఆరుద్రగారు మనకున్నవి సప్తసాగరాలే అయినా అన్నమయ్య సాహిత్యం అష్టమ సముద్రం. అందులో ఈదులాడ గలగడం అదృష్టం. అన్నమయ్య తమిళ భాషలోని మధుర భక్తిసంతా ఆనుభవించి ఆత్మలక్ష్మమైన గేయాలను తెలుగులో వ్రాయాలనుకొని ప్రపంచం లోని ఏ మొదటిరకం కవిత్వానికి తిరిపాని రచనలు చేశారు. తమిళంలో కవిత్వంతంటే పాటలే వాటికి సాహిత్య గౌరవం వుంది. అన్నమయ్య పంకిరత్న నలను ఉత్తమ సాహిత్యం అనకపోతే అననివాళ్ళదే లోపం అని పలికారు.

జ్ఞాపీఠ్ అవార్డ్ గ్రహిత, పద్మభూషణ్ డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారు ప్రజలకు సన్నిహితంగా వెళ్ళి ప్రజల పాషలో పదాలు రాసిన అన్నమయ్య పరిహేనవ శతాబ్దంలోనే గొప్ప ప్రజాకవి ఆయ్యారు. జీవద్బాషలో కవిత చెప్పడం ఆయన తెలుగువారికి నెర్పాడేమో! అన్నా నన్నయ్య, ఆ తర్వాత అన్నమయ్య సాహిత్యరంగంలో విపరకారులు, ఆత్మరవిత దేశభాషవైపు దృష్టిసారించిన నన్నయ్యను, అన్నమయ్యను తెలుగుబాతీ మరుసబోదు.

అన్నమయ్య కీర్తనలన్ని రమణీయ కవితాశాఖలే. సర్సరిరెమ్మ మన సంస్కృతి కాదు, అన్నమయ్య కృతే మన సంస్కృతి అని ఆఖ నందించారు

సరస్వతీ పుత్ర శ్రీ పుట్రపర్తి నారాయణాచార్యుల గారు తెలుగు పదాలను జోడించడంలో తిక్కన్నకు కుడిచేయి అన్నమయ్య భావనా ప్రపంచంలో విశ్వఖలాల గా ఉండినాడు. అన్నమాచార్యులను తిక్కన్న తేరి

పారినూడా చూడలేకు. అతని చేతిలో భాష మైనుంవలె వ.గును. ఆ కవి ఒక్కొక్క భావం ఒక్కొక్క సందనవనం అన్నమయ్యలో కవిత్వాన్ని వెతకడం సముదానికి ఏతనెత్తడం. అది సర్వాంగీణమైన చక్కెరబొమ్మ ఎక్కడ తీసిగా నుండదు, అని తెలిపాడు.

ప్రఖ్యాత సాహితీవేత్త ఆచార్య జి వి సుబ్రహ్మణ్యంగారు— మల్లెపూల కంటే మెత్తవైన మాటలు, మకరందం కంటే మధురమైన భావనం, నవనీతం కంటే మృదువైన అభివ్యక్తి, అమృతం కంటే రుచి అయిన భావనను రక్తి అన్నమయ్య స.కీర్తనల్లో అమృతవర్షిణిగా బాలువారు తుంటాయి అని ప్రశంసించారు.

సుప్రసిద్ధ సాహితీవేత్త ఆచార్య కె. సర్వోత్తమరావుగారు— అన్నమయ్య సాహిత్యం పరిచయ్యం లేని వాడు అజ్ఞాని. తాళపాక సాహిత్యాన్ని తలవనివాడు అపరిశోధకుడు. పదకవితా సాందర్యానికి ముగ్ధుడు కానివాడు, పరమ మూర్ఖుడు, అరసికుడు, అని తెలిపారు,

1. 14. అన్నమయ్య ఇతర రచనలు

తాళపాక అన్నమాచార్యులు సంస్కృతాంధ్ర భాషల్లో సంకీర్తనలు రచించడమేకాక ఇతర ప్రక్రియా కావ్యాలనుకూడా రచించిన ప్రతిభాశాలి, అన్నమయ్య సంస్కృతంలో వేంకటాద్రి మహత్యం, సంస్కృత సంకీర్తన లక్షణం, ద్విపదరామాయణం, శృంగార మంజరి. పన్నెండు శతకాలు రచించి శ్రీవేంకటేశ్వరనికి అంకితమిచ్చాడు వీటిలో నేడు ఒక్క శతకం శృంగార మంజరి, 15వేల శృంగార ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనలు మాత్రం లభిస్తున్నాయి. ఈ విధంగా అన్నమయ్య తాను జీవించిన 95 సంవత్సరాల కాలాన్ని స్వామి సేవలో, సాహిత్య సేవలో సద్వినియోగం చేసుకున్నాడు. తనతర్వాతి కుటుంబస్థులకు, ఇతర వాగ్గేయకారులకు ఈలోకానికి ఆదర్శ మూర్తి అయ్యాడు కలియుగాంతం వరకు ఎల్లప్పుడూ ఆరాధించబడుతూనే వుంటాడు.

సంహవలోకనం

ఈ విధంగా అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో సాహితీ విశేషాలు అనే వ్యాసంలో అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపై వెలువడిన వివిధ పరిశోధనలు, అన్నమయ్య సంకీర్తనలు విశ్లేషణ, అన్నమయ్య ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో హరిభక్తి ప్రబోధం, జ్ఞానప్రబోధం, మానవత్వ ప్రబోధం, దురాచారాల్ని ఖండించడం, వర్ణనలు, అత్మప్రబోధం, అన్నమయ్య వినయశీలం, అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో ప్రేయసీప్రియ సౌందర్యవర్ణన ప్రేయసీప్రియుల ప్రేమవర్ణన, సుప్రసిద్ధ జానపద బాణీలు, అన్నమయ్య సంకీర్తనా సాహిత్యంపై వెలువడిన సుప్రసిద్ధ సాహితీమూర్తుల ప్రశంసలు అన్నమయ్య ఇతర రచనలు మొదలైనవి వివరించడం జరిగింది.

పునశ్చరణ తరగతులు

12-2-2000

పొట్టిశ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

బొమ్మూరు.

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో చారిత్రకాంశాలు

అన్నమాచార్యులు రాయలసీమలోని కడప జిల్లా, రాజంపేట తాలూకా లోని తాళ్ళపాక అనే గ్రామంలో 1408 సం॥లో లక్ష్మణాంబ, నారాయణసూరి అనే దంపతులకు జన్మించారు. శ్రీవేంకటేశ్వర వరప్రసాది అయిన అన్నమయ్య 32 వేల శృంగార, అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్ని రచించి ఈలోకానికి అందించారు. ఇతనిజీవితకాలం 1408-1503 తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారి కృషివల్ల, శ్రద్ధాసక్తులవల్ల అన్నమయ్య సంకీర్తనలు నేడు సుమారు 15 వేలు వరకు లభించాయి. భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్య విలసిత్వమైన అన్నమయ్య సంకీర్తనలు నేడు విశ్వమంతటా వ్యాపిస్తున్నాయి. మానవాళికి ఆనందాన్ని, ఆదర్శాన్ని, జీవన్ముక్తిని ప్రసాదిస్తూ అలరీస్తున్నాయి

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని పరిశీలించేసరికి ఎన్నో అంశాలు వ్యక్తమవుతూవుంటాయి. ఎన్నో చారిత్రక సత్యాలుకూడా తెలుస్తుంటాయి. అన్నమయ్య మనుమడు తాళ్ళపాక చిన్నన్న అన్నమాచార్య జీవిత చరిత్రను ద్వీపదలో రచించారు దీన్నిబట్టి కూడా అన్నమయ్య కాలంనాటి చారిత్రక సంఘటనలు తెలుస్తాయి. అన్నమయ్య సంకీర్తనల ప్రసిద్ధిని గూర్చి ఆనాటి కడప మండలాధిపతి అయిన సాళువ నరసింగరాయలు అన్నమయ్యను. తన ఆస్థానానికి విలిపించి ఒకకిర్రన పాడమనికోరారు. అప్పుడు అన్నమయ్య పద్మావతి మేకటేశ్వరుల ప్రణయ వర్ణనకు సంబంధించిన.

“ఏమొక చిగురుటథరమున యెడనెడ కస్తూరి ని. డెను

భామిని విభురకు వ్రాసిన పత్రిక కాదుగదా” అనే కీర్తనను విని

కవులుకూడా వర్ణించలేదని సాళువనరసింగరాయలు ప్రశంసించినట్లు అన్నమాచార్య చరిత్రవల్ల తెలుస్తుంది.

“తవిలి యెన్నినఁ గాళిదాసాదులైన

కవులందుఁ దక్కిన కవులందు నిట్టి

కవితయు నిట్టి శృంగార భావంబు

వివరింపఁ గంటిమే వింటిమే మున్ను

(పుట. 34)

అన్నమయ్య సాళువనరసింగరాయల కోరికను తిరస్కరించిన విషయం—

“హరిముకుందునిఁ గొనియాడు నాజిహ్వా
నినుఁ గొనియాడగ నేరదెంతైన ” (పుట 37)

అనే ద్వీపద పంక్తుల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. సాళువనరసింగరాయలు అన్నమయ్యకు “మూరు రాయరగండ” అనే సంకెల బిగించి చెఱసాలలో పెట్టిన విషయం—

“... ..మూరు రాయరగండ
సంకెలనిడి మొగసాలలో నెడుడు” (పుట. 37)

అనే పంక్తుల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని ప్రార్థించి సంకెలనుంచి విముక్తుడైన విషయం...

‘సంకెల నిడువేళ్లఁ జుంపెడు వేళ్ల
సంకిలి ఋణదాత లాఁగెడు వేళ్ల
వదలక గతిగాని
వనమాలి యతడే నావగపెల్ల నుడువు (పుట 38)

అనే పంక్తుల్ని బట్టి తెలుస్తుంది రాజశ్రయంలో బ్రతకడం, రాజుల్ని సేవించడం ఎంతబాధాకరమో—

‘నరులు బొగడు జీసనముకన్నా చెట్టుగనో
మృగముగనో పుట్టుటమెల్ల’
‘తావులేలే రాజులకు దయకొంత పుట్టదాయ
కావరమే ఘనమాయి’
‘అడవిలో మృగజాతియైన కావచ్చుకాక
విడినితరుల కొలువగ వచ్చునా’

అనే సంకీర్తనల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. ఒకసారి ఇంట్లోగానీ, లేక ప్రయాణ సమయాల్లోగానీ పూజా విగ్రహాలు కనబడనప్పుడు అన్నమయ్య ఎంతో దుఃఖించినట్లు—

అనే సంకీర్తనను పాడివినిపించాడు. సాళువనరసింగరాయలు
ఆ పాట విని పరవశుడై తనమీద కూడా ఇలాంటి కీర్తన వ్రాయమని
కోరినప్పుడు అన్నమయ్య—

“నరహరి కీర్తన నానిన జిహ్వ
ఓరుల నుతింపగ నోపదుజిహ్వ” అంటూ తనవాలుక

శ్రీహరినే కీర్తిస్తుంది కానీ ఇతరులను కీర్తించదు అని నిరాకరిం
చారు. అప్పుడు రాజు కోపోద్బుద్ధుడై అన్నమయ్యకు “మూరురాయడగండ”
అనే సంకెలను బిగించినప్పుడు అన్నమయ్య—

అఁకటివేళల నలపైన వేళను
తెకువ హరినామమే దిక్కుమరిలేదు

సంకెల బెట్టినవేళ చంపబలిచిన వేళ
అంకిలిగానప్పుల వారాగినవేళ
వేం టేకు నామమే విడిపించ గతికాక

మంకుబుద్ధి పొరలిన మరిలేదు తెఱగు

‘నీదాసుల భంగములు నీవు చూతురా

యెదరి చూచేవు నీకు నెచ్చరించవలెనా’ అనే సంకీర్తనల్ని
స్వామివారిపై పాడి బంధవిముక్తుడయ్యాడు. ఈ సంఘటన ఈసంకీర్తనల
ద్వారానే కాక అన్నమాచార్య జీవితచరిత్ర ద్వారాకూడా తెలుస్తుంది.

‘చెలులార వేంకట శిఖరి నాయకుని
కలికికి గడగంటఁ గనుపట్టు నెఱుపు
చెలువ మేగతి నుంజెప్పరే’ యనిన

‘నలుపునఁ బ్రాణేశు నాటిన చూపు
నిలుపునఁ బెఱుక నూనిన శోణితంబు
తలపోయఁ గాదుగదా’

అనేభావంతో కూడిన పంకిర్తనే 'ఏమొక' చిగురుటధరమున' అనే పంకిర్తన, శ్రీవేంకటేశ్వరుని కలసి, పద్మావతి ఆధరాలపై అంటుకున్న కస్తూరి దృశ్యం ఏయుడికి ఏయురాలు వాసిన లేఖలాగా ఉందని, ఆమె కన్నుల తుదలు ఎర్రగా ఉండటానికి కారణం స్వామివారిపై గుచ్చుకున్న ఆమె చూపుల బాణాల్ని వెనుకకు లాగుకునేటప్పుడు రక్తంబింది. అక్కడ అంటుకున్నదని అందువల్ల ఆమె కన్నులు ఎరుపెక్కిందని అన్నమయ్య వర్ణించిన విధం శాళిదాసాది కవుల్లోకూడా కనిపించదని రాయలు మెచ్చుకున్నారు. అలాగే పూజ విగ్రహాలు పోయినట్లు

“నీవు నా సొమ్మువు నేను నీ సొమ్ము
యీవల నీవెప్పుడు మాయంట నుండఁ దగవా”

అనే పంకిర్తనను బట్టి తెలుస్తుంది పూజా విగ్రహాలు ఎలాగో తిరిగిలభించి న్నాడు అన్నమయ్య ఎంతో పంఖరపడినట్లు-

‘కంటిమి నేడిదెగరుడా చలపతి
యింటి వేలుపగు నీశ్వరుఁడితఁడు’ అనే పంకిర్తనను బట్టి

తెలుస్తుంది. 1472-74 సం॥ మధ్య అన్నమయ్య జీవితకాలంలో ఒకసారి పెద్ద కరువు కాటకాలు సంభవించి ప్రజలు దుర్భర జీవితాన్ని గడిపినట్లు-

‘కడునజ్ఞానపు కరువు కాలమిదె
వెడలదొచ్చి మా వెరపు దీర్చవే’ అనే పంకిర్తనను బట్టి

తెలుస్తుంది ఆకరపు కాటకాల ప్రభావం 1474 మన్నధనామ సం॥లోకూడా కనిపించడం, ప్రజల కష్టనష్టాలకు గురికావడం మొదలైన చారిత్రక సత్యాలు

చింతల చిగురులె చిచ్చులట
యింతటితో నింక నేలాగే

చక్కని మన్నధ సంవత్సరమున
చుక్కల రాజే సూరియుడై
యొక్కువ శాత్రుల నెండగాయునట
యొక్కడి దింక బ్రతుకే లాగే”

ఎంతో ఆహ్లాదకరంగా వుండే మన్మథనామ సంవత్సరంలో చింతల చిగురులే చిచ్చులుగా మారాయని, చంద్రుడే సూర్యుడై రాత్రుల్లో ఎండ కాస్తున్నాడని, ఇంక బ్రతకడం ఎలాగా? అని ప్రజలు భయాందోళనలు చెందినట్లు ఈ సంకీర్తనను బట్టి తెలుస్తుంది. ఈ విధంగా సారస్వత కీర సాగతంగా (రాళ్ళవల్లి అనంత కృష్ణశర్మ), అష్టమ సముద్రంగా (ఆరుద్ర) అన్నమయ్య కృతే మనసంస్కృతిగా (డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి), ప్రపంచ సాహిత్యంలో అత్యద్భుతంగా (ఆచార్య జి యన్. రెడ్డి) ఇంకా ఎన్నో విధాలుగా పండితుల చేత, జనావళిచేత ప్రశంసలందుకొంటున్న అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని నిశితంగా పరిశీలించే కొలది ఎన్నో చారిత్రక సత్యాలు వ్యక్తమవుతాయి

తెలుగు భాషా సాహిత్యాల్లో శారీత్రకాంక్షలు

యు.జి.సి. జాతీయ సదస్సు

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖ

విశాఖపట్టణం

తేదీ : 30-7-2001

1. 1. పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనల్లో భావనా చాతుర్యం

పదకవితా పితామహుడైన అన్నమాచార్యుల అడుగుజాడల్లో ఆయన కొడుకు పెదతిరుమలయ్య, ఆయన మనుమడు చినతిరుమలాచార్యులు కూడా పయనించి శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామివారిపై పంకిరత్నలు రచించారు. వారి సంకీర్తనల్లో కూడా ఎన్నో సాహిత్య విశేషాలున్నాయి. వారి సంకీర్తనల్లోని భావనాచాతుర్యం మనోజ్ఞుగా ఉంటుంది.

1.1. పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలపై వెలువడిన పరిశోధనాంశాలు.

అన్నమయ్య సంకీర్తనలపై వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల్లో వివిధ అంశాలపై పరిశోధన జరిగినట్లే పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలపై కూడా పరిశోధనలు జరిగాయి.

పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలపై వెలువడిన పరిశోధనాంశాలు

అంశం : పరిశోధకుడు పర్యవేక్షకులు సం॥ వి.వి.

పెదతిరుమలయ్య కృతులు

సవిమర్శక పరిశీలన - ఓరుగంటి సీతారావమ్మ - జర్నలి చెన్నారెడ్డి

1979 శ్రీవేం.వి.వి

తాళపాక పెదతిరుమలాచార్యుడు

నిఘానశతకం - ఒకపరిశీలన టి.జె ఆర్. సంపత్ కుమార్ - సి. రమణయ్య

ప్రొ.శ్రీతె.వి.వి

తాళపాక పెదతిరుమలాచార్యుల కృతులు

వై సూర్యకాంతం - కె సర్వోత్తమరావు

1983 శ్రీవేం.వి.వి.

పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనల్లో జానపద సంస్కృతి

సి హెచ్. రాజేశ్వరి, పి. లీలావతి

1998 ప్రొ.శ్రీతె.వి.వి

పెదతిరుమలయ్య శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు సుమారు 1007 వరకు లభించాయి. చినతిరుమలయ్య శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు సుమారు 179 వరకు లభించాయి. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు కన్నా పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలు సంఖ్యలౌ తక్కువ కావడం వల్ల వీరి సంకీర్తనలపై పరిశోధనలు కూడా తక్కువగా వెలువడ్డాయి.

1.2. పెద తిరుమలయ్య, చిన తిరుమలయ్య పరిచయం

సంకీర్తనా రచన — ఇతర రచనలు

పెదతిరుమలయ్య అన్నమయ్యకు, అక్కలమ్మకు కలిగిన కుమారుడు, ఇతని కాలం 1458 నుంచి 1554 వరకు. పెదతిరుమలయ్య తన తండ్రి అజ్ఞానుసారం సంకీర్తనా రచన చేపట్టాడు. వేంకటేశ అనే ముద్రతో శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామివారిపై శృంగార, అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు రచించాడు. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారి కృషివల్ల పెదతిరుమలయ్య శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు ప్రస్తుతం 1007 వరకూ లభిస్తున్నాయి.

పెదతిరుమలయ్య సంకీర్తనలే కాక వేంకటేశ్వర పచనాలు, వేంకటేశ్వరౌతాహరణం, వేంకటేశ్వర ప్రభాతస్తవం, (ద్విపద), శృంగార దండకం, శృంగార వృత్తశతకం, సితీశన శతకం, చక్రవాళ మంజరి, సుదర్శనరగడ, భగవద్గీత తెలుగు పచనం, రేఫఅకార నిర్ణయం (లక్షిణ గ్రంథం) మొదలైన గ్రంథాల్ని రచించాడు. ఈ గ్రంథాల్ని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు ముద్రించారు. పెదతిరుమలయ్య ఈ గ్రంథాలే కాక ఆంధ్ర వేదాంతం, ద్విపద హరివంశ, సంకీర్తన లక్షిణ వ్యాఖ్య మొదలైన గ్రంథాలు కూడా రచించినట్లు తెలుస్తుంది. కానీ ఈ గ్రంథాలు నేడు లభించడం లేదు.

ఈ విధంగా అనేక ప్రక్రియల్లో కావ్యాలు, గ్రంథాలు రచించిన శ్రీవేంకటేశ్వర పరమభక్తుడైన పెదతిరుమలయ్యకు శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్య, శ్రీ రామానుజ సిద్ధాంత స్థాపనాచార్య వేదాంతాచార్య. కవితార్కిక కేసరి, శరణాగత వ్రజవంజర మొదలైన బిరుదులున్నాయి. తెనాలి రామకృష్ణుడు తాళ్ళపాక కవులపై చెప్పిన

చిన్నన్న ద్విపద కెఱగును
 పన్నుగ పెద తిరుమలయ్య పదమున కెరగునె
 మిన్నుంది మొరసె సరసింగన్న కవిత్వము
 పద్య గద్య కవిత్వ శ్రేణిన్

అనే పద్యంలో పదరచనకు పెదతిరుమలయ్యను పేర్కొనడం విశేషం. చినతిరుమలయ్య పెదతిరుమలయ్యకు జన్మించిన పెద్దకుమారుడు చినతిరుమలయ్య కూడా తన తాత, తండ్రి నడచిన వేంకటేశ్వర భక్తి మార్గంలో నడచి శ్రీవేంకటనాథ ముద్రతో శృంగార అధ్యాత్మ పంకిర్రనలు రచించాడు. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారి కృషివల్ల నేడు 179 పంకిర్రనలు లభిస్తున్నాయి. చినతిరుమలయ్య పంకిర్రనలే కాకుండా తెలుగు పంకిర్రన లక్షణం, అష్టభాషా దండకం, అనే గ్రంథాలు రచించాడు. సుస్కృతం, ప్రాకృతం, పైశాచీ, ప్రాచీ, శౌరసేనీ, అవంతి, మాగధీ, సార్వదేశీ అనే అష్టభాషల్లో అష్టభాషా దండకాన్ని రచించి అష్టభాషా చక్రవర్తి అనే బిరుదుగాంచాడు చినతిరుమలయ్య 1562 వరకు జీవించాడని అచార్య వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు తమ సిద్ధాంత గ్రంథంలో పేర్కొన్నారు.

1.2. పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య పంకిర్రనల్లో అన్నమయ్య ప్రశంస

తాళ్ళపాక కవులు వ్యక్తిగతంగా, కుటుంబ పరంగా, శ్రీవేంకటేశ్వర భక్తిపరంగా, సాహితీ రచనల పరంగా సరస్వతం అన్యోన్యంగా, ఆదర్శం, గౌరవంగా, జీవితం గడిచి లోకానికి ఆదర్శ కవి కుటుంబస్తులయ్యారు.

అన్నమయ్య కొడుకు పెదతిరుమలయ్య, అన్నమయ్య మనుమడు చినతిరుమలయ్య తన పంకిర్రనల్లో అన్నమయ్యను తమ సర్వస్వంగా భావించారు. అన్నమయ్య పంకిర్రనలను ఎంతో అప్యాయంగా దివ్యంగా కీర్తించారు.

పెదతిరుమలయ్య తన తండ్రి అన్నమయ్య సంతకీర్తనల మహి
మాతీశయాలను గూర్చి దేవతలకు, మానవులకు వినేకొలదీ ఆశ్చర్యకరంగా
వుంటాయి చక్కెర రుచిచూపిస్తాయి. పరిమళపు చెట్టై నువాసనల్ని వెద
జల్లుతాయి. అద్భుతమైన అతని వాక్కులు వజ్రాలై మెరుస్తాయి మరకలేని
సచ్చమైన అద్దాలై మా నిలుపు నీడలు చూపుతాయి. (అత్మసాక్షాత్కారం
కలిగిస్తాయనే అర్థం కావచ్చు) పన్నీరై తనువుపై పూస్తాయి. కర్పూరమై
చల్లదనం కలిగిస్తాయి. మెల్లై న ముత్యాలై శరీరం నిండుతాయి. అంగరక్ష
కులై మా వెంటను తిరుగుతాయి ఈ పసిషత్తులై నిరంతరం దర్శనమిస్తాయి
పుట్టుకతోనే గురువులై బోధిస్తాయి శాశ్వతమైన వరాలిచ్చే శ్రీవేంకటేశ్వరుని
సులభంగా మెప్పిస్తాయి. అని స్తుతించిన పితృభక్తి పరాయణుడు పెద
తిరుమలయ్య.

నురులకు నరులకు సారిది వినవిన
నరుడు తాళ్ళపాక అన్నమయ్య పదములు

చక్కరై చవిచూపి జాలై తావిచల్లీ
నక్కజపు మాతు వజ్రాలై మెరిసీని
పన్నీరై పైపూసీ కప్రంబై చలువరేచీ
వెన్ను బలములై మా వెంట తిగిగీని
పుట్టుతోనే గురువులై బోధించీని॥

చినతిరుమలయ్య తన సంతకీర్తనల్లో తనతాత అన్నమయ్య అంద
రికీ తండ్రిఅయిన శ్రీవేంకటేశ్వరుని వరప్రసాదిఅని, శ్రీహరిని తనమనస్సులో
నిలిపిన వాడని, సనక సనందనాది ఋషులంతటి వాడని, శ్రీహరిపై గొప్ప
ధ్వజాలుగా అనేక సంతకీర్తనలు రచించిన వాడని, విందు భోజనంలాగ తన
మనస్సుకు అహ్లాదంగా శ్రీవేంకటేశ్వరుని తనకు తెలియజేసిన వాడని

అప్పని వరప్రసాది అన్నమయ్య
అప్పనము మాకే కలదన్నమయ్య॥

అంతటికీ నేలికైన అదినారాయణు తన
యంతరంగాన నిలిపి నన్నమయ్య

సంతసానఁ చెఱువొందె ననక సనందనాదు
లంతటివాడు తాళ్ళపాకన్నమయ్యా॥

బిరుదు పెక్కిములుగా పెక్కు సంకిర్తనలు
హరిమీద విన్నవించె నన్నమయ్యా

విరివి గలిగినట్టి వేదముల యర్థమెల్లా
ఆరసి తెలిసినాడు అన్నమయ్యా॥

అందమైన రామానుచార్య మతమున
అందుకొని నిలిచినాడన్నమయ్యా
విందువలె మాకును శ్రీవేంకటనాథునిచ్చె
అందరిలో తాళ్ళపాకన్నమయ్యా॥

16-23)

అన్నమయ్య తనకు దేవుడని, శ్రీహరిని తెలుసుకునే మార్గం చెప్పాడని, గురువు అని, బుద్ధిహీనుడైన తనకు బ్రహ్మోపదేశం చెసి చెడిపాకండా కాపాడిన పరమ బంధువని, తనకు తల్లిగా, తోడునీడగా ఉండి చిల్లరమాయల్లో పడకుండా కాపాడినవాడని, దాతగా ఉండి శ్రీవేంకటేశ్వరుని తన తలపుల్లో నిలిపాడని, ఏవైపు చూచినా తనకు ఏడుగడ అన్నమయ్య అని తనకు అన్నమయ్యమీదున్న గౌరవాభిమానాలను ప్యక్తం చేసాడు

తాళ్ళపాకన్నమాచార్య దైవమవు నీవుమాకు
వేళమె శ్రీహరిగనే వెరదాన తిచ్చితివి॥

గురుడవు నీవెసుమ్మి కుమతివైన నాకు
సరవి బ్రహ్మోపదేశము సేసితి
పరమ బంధుడవైనా పరికింప నీవెసుమ్మి
వరుసనే చెడకుండా వహించుకొంటివి॥

తల్లివైన నీవె సుమ్మి తగిన విషయాలలో
పల్లదాన బడకుండా బ్రతికించివి
అల్లుకొని తోడునీడవైన నీవెసుమ్మి
చిల్లర మాయలోన చెడకుండా చేసితి॥

దాతపు నీవేసుమ్మి తగు శ్రీవేంకటనాథు
నాతలపులో సేలిపి నమ్మ జేసితి
యేతల జూచిన నాకు నేడుగడయూ నీవె
అతల నీతల నన్ను నాడుకొని కాచితి॥

(16-33)

అన్నమయ్య తనకు గొప్ప హితోపదేశకుడని, పరమదయాళువని పచ్చి తామసులైన తమను శుద్ధ సాత్వికులుగా చేసాడని. తమ కులంలో ఎప్పుడూలేని వైష్ణవమతాన్ని అనుగ్రహించాడని, ఎన్నో పాపకృత్యాలు చేసిన తమను పుణ్యమూర్తులుగా మార్చాడని, విజన్మలోనూ దొరకని సంకీర్తనా పద్ధతిని ఉపదేశించాడని, అజ్ఞానులైన తమను వివేకవంతులుగా చేసి కష్టాలన్నీ పొగొట్టాడనీ, ఎప్పుడూ చూడని శ్రీవేంకటనాథుని ఎడబాటు లేకుండా తమకు ఇచ్చాడని అదిఎంతో ఓక్షమని, చోద్యమని, అరదు అని తన ఆశ్చర్యాన్ని వ్యక్తం చేసాడు.

ఎట్టి హితోపదేశకుడెటువంటి దయాళువు
అట్టెతాళ్ళపాకన్నమాచార్యులు॥

పచ్చి తామసుల మమ్ము పరమ సాత్వికులుగా
ఇచ్చటనె నేసినాడు యెంత చిత్తము
యిచ్చగించి మాకు లాస నెన్నడు లేని వైష్ణవ
మచ్చముగా కృపసేసె నన్నమాచార్యుడు॥

ముదిరిన పాప కర్మములు సేసినట్టి మమ్ము
యెదుట పుణ్యుల చేసెనెంత సోద్యము
కడిసి యె జన్మాన కానని సంకీర్తనము
అదన నుపదేశించె న్నన్నమాచార్యుడు॥

గడుసు దనపు మమ్ము కడువివేకులచేసి
ఇడుమలెల్లా పాపె నే మరుదు
నడుమనె యెన్నడు గానని శ్రీవేంకటనాథు
నడియాలముగ నిచ్చె న్నన్నమాచార్యుడు॥

(16-52)

ఈ సంకీర్తనల వల్ల చిన్నతిరుమలయ్య చిత్తశుద్ధి, కృతజ్ఞత. వినమ్రత, ఔదార్యం మొదలైన సమున్నత గుణాలు వ్యక్తమవుతాయి. చిన్నతిరుమలయ్య తన తెలుగు సంకీర్తనలక్షణ గ్రంథంలో అన్నమయ్య సంకీర్తనలు వేదాలని, పౌరాణిక వాదాలని, శ్రేష్ఠమైన కవిత్వమని, సరస్వతి వీణానాదాలని, సుజనులకు అష్టాదం కలిగించేవి అని అనేక విధాలుగా ప్రస్తుతించాడు.

వేదంబులు పౌరాణిక

వాదంబులు వర కవిత్వ వాణీవీణా

నాదంబులు కృత సుజనా

ష్టాదంబులు తాళ్ళపాక యన్నయ పదములు

1.4. పెదతిరుమలయ్య, చిన్నతిరుమలయ్య

అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో భావనా చాతుర్యం

ఈ వాగ్గేయకారుల అధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో కూడా శ్రీమేకటేశ్వరని శ్రీహరి అవతార రూప గుణ మహత్వాలను, భక్తి, జ్ఞాన తాత్త్వికాంశాలను భావనా చాతుర్యంతో వర్ణించే అనేకరకాల సంకీర్తనలు కనిపిస్తాయి. మంచి జన్మమనే సంసార వృక్షానికి బాగాఅలోచిస్తే శ్రీహరి ఫలమని, కర్మమనే మత్త గజానికి మావటీడని, శరీరమనే స్వచ్ఛమైన రాజ్యానికి పట్టాపి పెక్కుడైన రాజుఅని, మనస్సు అనే చంద్రదేదయానికి ఉప్పొంగే అనందమని జీవుడనే మేడలో అంతర్యామి అని శ్రీహరిని అద్భుత శక్తితో పెదతిరుమలయ్య వర్ణించాడు.

భోగము నాయందు నీకు భోగిని నీవు

శ్రీగురుడ విన్నిటాను చిత్తగించు నన్నును॥

చక్కని జన్మవు సంసార వృక్షమునకు

పక్కువ ఫలము నీవు భావించగా

మక్కువ కర్మమనేటి మత్త గజమునకును

యెక్కువ మావటీడవు యెంచగ నీవు॥

నెట్టన దేహమనేటి నిర్మల రాజ్యమునకు
పట్టమెలు చూడిన భూపతివి నీవే
చిట్టయిన మనసనేటి తేజి గుఱ్ఱమునకు
వొట్టిన రేవంతుడవు పువమింపనీవు॥

సంతసమైన భక్తి చంద్రదాయమునకు
రంతుల చెలగు సముద్రమవు నీవు
చెంతల శ్రీ వేంకటేశ జీవుడనే మేడలోన
అంతర్యామివి నీవు అంకెల చూడగను॥ (21-137)

శ్రీపతి దాసులు తెలుసుకోవలసిన అంశాలకు పెదతిరుమలయ్య
కొన్ని దృష్టాంతాలను భావనాశక్తితో వర్ణించాడు. బంగారానికి పట్ట పెట్టితే
ప్రకాశించినట్లుగా హరిభక్తి చేత మలినం నశించి జీవాత్ముడు గొప్పవాడై
వెలుగొందుతాడని, మాణిక్యానికి సానపెట్టితే ప్రకాశించినట్లు అచార్యుని
బోధలవల్ల శిష్యుడు పుణ్యాత్ముడవుతాడని, మురికి కప్పిన అద్దాన్ని తోమితే
ప్రపంచమంతా అందులో స్పష్టంగా ప్రకాశించినట్లు హరిభక్తుడు శ్రీ వేంక
టేశ్వరుని సేవిస్తే కృతకత్తుడవుతాడని, ధర్మ చిత్తుడవుతాడని పెదతిరుమ
లయ్య పేర్కొన్నాడు

దుష్టాంతమిది దప్పదు తెలుసుకోవలె గాని
సృష్టికి మూలమైన శ్రీపతి దాసులకు॥

పుట్టము పెట్టిన పైడి పొందుగా నెత్తుతరిగి
తటుకున వన్నెకెక్కి నటువలెనే
చిటుకన హరిభక్తి చేత మలినము మాని
మట్టున జీవాత్ముడు ఘనుడై వెలయును॥

అరయ చిట్టము గట్టినటువంటి మాణిక్యము
సారసాన పట్టితే నుజ్వల మైనట్లు
బోరున నాచార్యుని బోధచేత నిశ్చలుడై
ధారుణిలో శిష్యుడు సంతత పుణ్యుడౌను॥

అట్టే మాగుడు కప్పిన యద్దము తోమితేను
గటిగా విశ్వమెల్లా ప్రకాశించి నట్లు
గుట్టున శ్రీ వేంకటేశు కొలిచి కృతకృత్యుడై
దట్టపు హరిభక్తుడు ధర్మచిత్తుడౌను॥

చాలామంది తమలోని దైవాన్ని చూడలేక ఎ. తో ప్రయాసపడి
సుదూర క్షేత్రాలకు వెళ్ళి రకరకాల కష్టాలు పడుతుంటారు. అదంతా
ఆవసరం లేదని, క్లితరించే మార్గం తనలోనే వుందని సులభోపాయాలను
భావనా చాతుర్యంతో వర్ణించి చెప్పాడు. మనస్సు అనే పెద్ద విలువతో
మాయ అనే లక్ష్యంపై జ్ఞానం అనే బాణం వేస్తే పూర్వజన్మ దుష్కర్మ
లన్నీ వేళ్ళతో సహా కూలిపోయి సమస్తం తనకు గోచరిస్తుంది. మంత్రార్థం
అనే మందరగిరిచే పట్టుదలతో సంసారం అనే సముద్రాన్ని పట్టుదలతో
మధిస్తే హరిభక్తి అనే అమృతం పుట్టితే జననమరణాలు నమసిపోతాయి.
జీవుడనే పాదులో చాలాకాలంగా మొలిచిన శ్రీ వేంకటాచార్యుడనే ఔషధ
వృక్షంలో దయ అనే పండు పండితే కామితార్థాలు తన కైవశమవుతాయని,
ఇహపర సౌఖ్యాలు చేకూరుతాయని, ప్రతిభా పొండిత్య స్ఫూరకంగా చిన
తిరుమలయ్య తెలిపాడు.

దవ్వల తెరువు మరేటికి తడబాటులు మరియుటికి
యెవ్వరు దలచిన నిదియె యిహ పరముల నొసగు॥

మనసని యెడు పెనువింటను మాయకాలక్ష్యము పైని
పనివడి జ్ఞానం బనియెడి బాణం వేసినను
వెనకటి దుష్కర్మంబులు వేళ్ళతోడ పెకలిన
తన యంతనె సకలంబును తప్పక కాననగు॥

మలయుచు మంత్రార్థం బను మందరగిరి చేతను
చలమున సంసారం బను జలనిధి దచ్చినను
అలవడ హరిభక్తి యనేడి యమృతము వొడమినను
పాలసెటి చావును పుట్టుగు పొడిమక బదుకనగున్॥

జీవుడని యెడి పాదున చిరకాలంబును మొలచిన
శ్రీ వేంకట నాథుండను సిద్ధౌషధ తరువు
భావింపగ తనకృప యను పండ్లా పండినను
కావలసిన యుద్ధము తనకై వస మగు కానా॥ (16-38)

చిన తిరుమలయ్య సృష్టి సహజగుణాల్ని, మానవ మనస్తత్వ నైజాలను, సకల వస్తువులను నిశితంగా పరీక్షించాడు. భావనాచాతుర్యంతో మనోగతని వర్ణించాడు. తాను, తన శరీరం, తనవారు ఎక్కడ! వీరిని వదలి వుండలేననె మనసు ఎక్కడ! అని తాత్విక చింత చేసాడు. చెట్టుపై నోరూరించె కాయలు, పండ్లు పక్కం తప్పితే ముందు కోరుకున్నవారి ఆశలు ఎక్కడుంటాయో! స్త్రీలను ప్రేమించి పులకించిన పురుషులు ఆ స్త్రీలు ముసలివారైతే ముందు వెనక తెలియనివారి వ్యామోహం ఎక్కడుంటుందో! కొత్త మేరుగులచే అకర్షణీయమైన వస్త్రాలు పాతబడితే ముందు అనురక్తితో అది కావాలని కోరుకున్నవారి భ్రమలు ఎక్కడుంటాయో!

యౌవనంలో కొప్పును తీర్చిదిద్దిన సింగరాలు ఆ కొప్పు పత్తిలాగా తెల్లబడితే ఆ అనురక్తి ఏమవుతుందో! పరిమళాలతో మత్తుగొల్పే పువ్వులు వాడిన తర్వాత వాటిలోని పరిమళం ఎక్కడికి పోతుందో! అని చినతిరుమలయ్య తన అద్భుత భావనాశక్తితో మనస్సు గతని గూర్చి తెలిపాడు.

తానేడ వారేడ తనువేడ మరి తక్కిన వెల్లానేడ
మానలే ననుచు తరితీపు సేసే మనసేడ నుండునో॥

కడుపు మానిపై నోరూరించెడి కాయలు బండ్లు పక్కము
దప్పిన
అందమగు మున్ను గోరినట్టి వారి యాసలెందుండునో
పొందున వలచి ఫలకించినట్టి పురుషులు సతులట్టై ముదిసితే
ముందర వెనక నెరగనియ్యని మోహమెందుండునో॥

చిన తిరుమలయ్య శ్రీ వేంకటనాథునతో ప్రత్యక్షంగా తన భక్తైని, తన తాత అన్నమయ్య తనకు చేసిన ఉపదేశాన్ని భావనాచాతుర్యంతో విన్నవించు కున్నాడు. భగవంతుడు కలిగివుంటే అన్నీ కలిగివున్నట్టేనని తనకు అచార్యుడు తెలిపాడని కాబట్టి ఏలోకంలో ఉన్నా వదలని సొమ్ము. ఎక్కడికి పోని ధనం, తరగని ధాన్యం, ప్రభువు, సిందలేని తోడునీడ, ఇల్లు వాకిళ్ళు, ఎప్పుడూ దొరకని హితుడు, ఎప్పుడూ వండినట్టే పుండే నిత్యమైన పంట, తనను రక్షించే వెంకటనాథుడని తాళ్ళపాక అన్నమయ్యగారే తనకు తెలిపాడని స్వామివారికి విన్నవించుకున్నాడు.

నీవు కలిగిన చాలు సొమ్ము అన్నీగలవు
ఆవల మాయాచార్యుల డానతిచ్చెనయ్యా॥

ఏలోకమున నున్న యెడయని సొమ్మునీవె
తాలిమి యెందు బోని ధనము నీవె
కాలము కడా తరగని ధాన్యము నీవని
అతించి మాగురుడిట్టె అనతిచ్చెనయ్యా॥

ఎందెందు తిరిగిన యేలికవు నీవె
నిందలేని యట్టి తోడు నీడవు నీవె
ముందు వెనకల నిల్లు ముంగిలియు నీవెయని
అందము దేశికుడె అనతిచ్చెనయ్యా॥

ఎన్నడు కలగనట్టి హితుడవు నీవె
పన్నినట్టై పుండె నిచ్చపంటానీవె
నన్నుగాచె శ్రీ వేంకటనాథుడవని తాళ్ళపాక
కన్నమయ్యం గారే నాకు నానతిచ్చిరయ్యా॥ (16-46)

1.5. పెద తిరుమలయ్య, చిన తిరుమలయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో నాయికా నాయక వర్ణనలు భావనా చాతుర్యం :

అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో వలె పెదతిరుమలయ్య, చిన తిరుమలయ్య సంకీర్తనల్లో నాయికా నాయకులు పద్మావతి శ్రీనివాసులే. వీరి సౌందర్యానికి, ప్రణయానికి, విరహవేదనకు సంబంధించిన భావనాచాతుర్యంతో కూడిన సంకీర్తనలు చాలావున్నాయి. పెదతిరుమలయ్య అన్నమయ్యవలె శ్రీ వేంకటేశ్వరునితో లక్ష్మీదేవి అత్యయంగా సంభాషిస్తున్నట్లు సంకీర్తనలు రచించాడు. స్వామివారికి నీపై ఎంతో ప్రేమ ఉండబట్టి తటాలున నీన్ను వక్షిస్తలంలో ధరించాడు. నీ నడకలు గజగమనాలని భావించి ఆ అపఖంధంతో ఇష్టపడి గజరాజును మకరిజారినుంచి రక్షించాడు. నీ తబిష్టలం చక్రంలా గుండంగా ఉందని అతను చక్రాన్ని చేతిలో నిలుపుతున్నాడు నీ స్థానం నీరజమని భావించి అతను నీరజనాభుడయ్యాడు. నీ కంఠం శంఖాన్ని పోలిందని శంఖాన్ని చేతిలో ధరించాడు. నీ కేళాలు నలుపని కాను నీలవర్ణుడయ్యాడు. నీవు గిరికుచవని నిన్ను కౌగలించుకొని శ్రీ వేంకటగిరిపత ఆయ్యాడు.

ఆని పెదతిరుమలయ్య స్వామివారు అమ్మవారిని వక్షిస్తలంలో ధరించడానికి, గజరాజును రక్షించడానికి, చక్రపాణి కావడానికి, పద్మనాభుడు కావడానికి, శంఖపాణి కావడానికి, నీలవర్ణుడు కావడానికి, వేంకటగిరిపతి కావడానికి హేతువత్పి తన భావనాచాతుర్యంతో వర్ణించాడు.

సాత్తంగనాట

ఎటువంటి మోహమో యింతినిపై నతనికి
తటుకున నురమున ధరియించె నిన్నును॥

కామిని నీ నడపులు గజగమనములని
కామించి నీపతి తరిగె గాచెను

కొమలపు నీ పిరుదు చక్రభావమని
నేమమై చక్రము చేత నిలిపినాడతడు॥

నెలత నీ నిలయము నీరజ మనుచు ప్రియ
మలరి జల జనాభుఁ డాయనతఁడు
కలిగి నీ గళము శంఖము పాలుపని తా
తలచి పాంచజన్యధరుఁ డాయనతఁడు॥

నిరతి నలిమెల్క గ నీకురుబు నలుపని
అరుదార నీలవర్ణుడాయ నతడు
గిరి కుచవని నిన్ను కెరలి కౌగిటకూడె
పరగ శ్రీ వేంకటపతి యాయ నతఁడు॥ (23-1)

లక్ష్మీదేవిని కలిగి ఉండగా శ్రీహరికి సంపదలకేమి కొదువలేదని పెద తిరు
మలయ్య అమ్మవారితో ప్రత్యక్షింగా ముచ్చటినూ ఆమె శరీరసౌందర్యంలో
ఒక్కొక్క భాగాన్ని ఒక్కొక్క గనితో అన్వయించి అద్భుత భావనావాతు
ర్యంతో వర్ణించాడు ఆమె కొప్పు నీలమణులగని అని, సొగసైన సన్నని
ఆమె శరీరం బంగారు అని, లేతవైన ఆమె కనుచూపులు ముత్యాలగని
అని, ఆమె గోళ్ళు మాణిక్యాల గని, ఆమె వక్షస్థలం గొప్ప నిధి అని, ఆమె
ఎర్రటి పెదవులు పగడాలని అని, శ్రీ వేంకటేశ్వరునితో ఇంచైన అష్టాకౌగిలి
పొదరసంగని అని, ఇలాంటి అమెను పొందిన ఆ స్వామి భాగ్యమే భాగ్యం
అని పెదతిరుమలయ్య రచించాడు.

బౌళి

అది మ లక్ష్మి యతనికి కలుగక
యీదెన సంపదలిక నేమి చెప్పేదమ్మా॥

నెలత నీ కురుమిది నిండు నీలపుగని
పలచని నీమేను పసిడిగని

మొలక నీ కనుచూపు ముత్యపు రానులగని

యెలమి నీ పతికింక నేమి గడమమ్మా॥

వనిత నీ దుఃతములు వజ్రాల పుట్టగని

ననుపు నీగోళ్ళు మాణిక్యపుగని

పెనపు నీ కుచములు పెన్నిధానములగని

యెనయు నీ పతి కింక నేమి జాగ్రమమ్మా॥

అతివ నీ కెమ్మోవి అదె పగడాల గని

రతి నీ కౌగిలి పెద్ద రసముగని

యతవైన శ్రీ వేంకటేశుడు నిన్ను కలసె

అతని రాజసమెల్లా నమరెకదమ్మా॥ (23.510)

చిన తిరుమలయ్య సంక్రీర్తనల్లో కూడా నాయికా నాయకులకు సంబంధించిన భావనాచాతుర్యంతో కూడిన సౌందర్య, ప్రణయ వర్ణనలు అనేకం కనిపిస్తాయి. నాయిక తన నాయకుని సౌందర్యాన్ని, పరస చేష్టల్ని గూర్చి అతని చాకచక్యాన్ని గూర్చి తనచేతిలో ముచ్చటిస్తూ — అతను శ్రీకృష్ణుడు వలపుల కలగంప మస్కథునికే తండ్రి అలవాటు ప్రకారంగా ఎలాంటి స్త్రీనైనా వలపించుకొనేవాడని వాసనపువ్వు. అతడు ఎవ్వరికీ భయపడకుండా సమాధానం చెబుతాడు. అతను ఊరులోని స్త్రీలకు విందు. ఎక్కడైనా సంబంధం పెట్టుకొని తనమేలు చూసుకునే విలాసాల మగతుమ్మెద. అందరితోను తగిన విధంగా విలాస చేష్టలు చేస్తాడు. అల్లారు ముద్దుల ప్రేమికుడు, ఎక్కడైనా అతిశయమైన ప్రీతి కలిగిస్తాడు. వనితల్ని మోహింపజేస్తాడు. అంతటి ఘనుడైన వాడునన్ను కలిసాడు. అతని కేమిటి అని సగర్వంగా చెబుతున్నట్లు అన్నమయ్య వర్ణించాడు.

శంకరాభరణం

వలపుల కలగంప వానికేమి

వలరాజు కన్నతండ్రి వానికేమె॥

వాడికగా తానే యెవ్వతెనైనా వలపించు
వాడని వాసన పుచ్చు వానికేమి
వోడఁ దెందరికి నైనా వుత్తరువె దొప్పీని
వాడమగువల విందు వానికేమె॥

తగిలి యొక్కడనైనా తనమెలె చూచుకొను
వగల మగ తుమ్మిద వానికేమె
తగినట్టిందరి తోడ తరితీపులెనేను
వగకాడల్లారు ముద్దు వానికేమె॥

యెనసి యొక్కడనైనా యిచ్చక మేనేనుకను
వనితల పెనుబాతి వానికేమె
ఘనుడు తానె శ్రీ వెంకటనాథుడు వచ్చి
వనజాక్షి సనుగూడె వానికేమె॥ (16-31)

చిన తిసుమలయుక్త నాయికపై నాయకునికున్న ప్రేమను వివరిస్తూ—
ప్రేమ సిద్ధించేలా మోహిస్తే విషని అయినా చెస్తారు లోకంలో ఎక్కడా
సిగ్గు, ఘర్షణ (నింద), గమనించరు. ఆ విధంగానే ఆమె చెబితే నీవు
ఎలాంటి పని అయినా చేసావు. అని స్వామివారిని పరిహాసం చేసే కీర్త
నలో స్వామివారి వెనకటి దశావతార కార్యాల్ని ధ్యానింప చేయడం ఎంతో
హృద్యంగా ఉంది. రాయలసీమలో కోసువానిపల్లెలో వెలిసిన శ్రీవేంకటనాథుని
దర్శించినప్పుడు వ్రాసిన సంకీర్తన అని క్షీతముద్రనుబట్టి తెలుస్తుంది.

నాయిక చెబితే చాలు సముద్రాన్ని అయినా ఈదుతావు అనడంలో మీనావ
తారం, ఒడ్దికగా కొండను మోయమన్నా మోస్తావు అనడంలో కూర్మావ
తారం, భూమినంతా తవ్వమన్నా తవ్వతావు అనడంలో వరాహావతారం,
బహుశూపాన వుండమన్నా ఉంటావు అనడంలో నరసింహావతారం, ఆమె
చెబితే చాలు ఎంతైనా తగ్గమంటే తగ్గుతావు అనడంలో వామనావతారం,
శత్రువుల్ని చంపమన్నా చంపుతాను అనడంలో పరశురామావతారం, తప
స్సు చేయమన్నా చేస్తావు అనడంలో రామావతారం, అబద్ధాలాడమన్నా అడు

తాప అనడం లో బుద్ధావతారం (త్రేపురాసుర స్త్రీలపాతివ్రత్యాన్ని భ గంచేయ డానికి వారికి మోహింపజేసే విషయంలో అబద్ధాలు చెబుతాడు) గుఱ్ఱంపై స్వారి చేయమన్నా జేస్తానవడంలో కల్కి అవతారం ధ్వనిస్తాయి అలాంటి దశావతార మూర్తి అయిన స్వామిరక్షకుడై కలసి వుండమన్నా తన ప్రేయసి కౌగిలిలో ఒదికా వుంటాడని చింతిరుములయ్య భావనా చాతుర్యం తో వర్ణించాడు.

లోకంలో పురుషుడు తనకు వీస్త్రీ అయినా బాగా ఇష్టమైతే ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళి నీవు బావిలో దూకమన్నా దూకుతాను. మేడపైనుంచి దూకమన్నా దూకుతాను. నీవు విషమిచ్చినా తాగుతాను అని ఆమెను వశం చేశాడని రకరకాల మాటలతో నమ్మకం కలిగించటానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అలాంటి మనస్తత్వాన్ని స్వామికి అరోపించి అందులో దశావతారాల్ని నిక్షిప్తం చేయడం చివ తిరుములయ్య భావనా శక్తికి నిదర్శనం.

సామంతం

ఈడేర వలచితే యెపని సేయగరాదు
యెడనైనా యెగ్గు సిగ్గు లెంచేరా భూమిని॥

వనిత చెప్పితే చాలు వారిధైనా నీ దేవు
అనువుగా కొండ మోయమన్నా మోచేవు
తనీవొక భూమెల్లా తప్పుమన్నా తవ్వేవు
వెనర బహురూపాన నుండుమన్నా నుండేవు॥

ఇంతి చెప్పితే చాలు యెంతైనా కొంచె పడేవు
అంతలో పగవ చంపుమన్నా చంపేవు
చెంతనాపె తపములు సేయుమన్నా సేసేవు
కాంత తన పనులను కావుమన్నా కాసేవు॥

సింహవలోకనం

ఈ విధంగా ఈ వ్యాసంలో పెద తిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలపై వచ్చిన వివిధ పరిశోధనలు, పెదతిరుమలయ్య, చిన తిరుమలయ్య పరిచయం—సంకీర్తనా రచన, ఇతర రచనలు, పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనల్లో అన్నమయ్య ప్రశంస, పెద తిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనల్లో భావనాచాతుర్యం, పెద తిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో జానపద గేయ రీతులు మొదలైన అంశాల్ని గూర్చి పేర్కొనడం జరిగింది.

పునశ్చరణ తరగతులు

12-2-2002

పొట్టిశ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

బొమ్మూరు.

చినతిరుమలయ్య తెలుగు సంకీర్తన లక్షణం. పరిశీలన

1.1. ప్రస్తావన:

తెలుగు సాహిత్యరామంలో తాళ్ళపాక కవి కుటుంబం కల్పవృక్షం వంటిది. ఏకవి పండితకవి కుటుంబానికి లేని ప్రత్యేకత, విశిష్టత తాళ్ళపాక కవి కుటుంబానికి ఉంది. ఈ కుటుంబంలో అన్నమయ్య మొదలు వరుసగా నాలుగు తరాల నరకు అందరూ కవులే భక్తిజ్ఞాన సంపన్నులే. వైవిధ్య భరితమైన ఎన్నో సాహిత్య ప్రక్రియల్ని అందించినవారే అందరూ అన్నమయ్య అడుగుజాడల్లో శ్రీ వేంకటేశ్వర భక్తి మార్గంలో నడిచి ఒక వైపు స్వామిసేవ, మరోవైపు సాహిత్యసేవ చేసి తరించినవారే. అన్నమయ్య తొలి సతీమణి తాళ్ళపాక తిమ్మక్క (తీరుమలాంబ) తొలి తెలుగు కవయిత్రి కావడం మరోవిశేషం. అందుకే ఎన్నో విశిష్ట లక్షణాలున్న తాళ్ళపాక కవికుటుంబం సాహిత్యలోకానికి, భక్తజనానికి ఆరాధ్యమయింది. అదర్శమయింది. తాళ్ళపాక కవుల కావ్యరత్నాలను వెలికితీసి ప్రకటించి లోకంలో విస్తృత వ్యాప్తంగావిస్తూ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ వారు శ్లాఘనీయులు, వందనీయులు.

తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు సంస్కృత వేంకటాద్రి మహాత్మ్యం, శృంగార మంజరి, ద్విపద రామాయణం, పంచుడు శతకం, 32 వేల శృంగార. అధ్యాత్మ సంకీర్తనలతోపాటు సంస్కృతంలో 'సంకీర్తన లక్షణం' అనే గ్రంథాన్నికూడా రచించాడు.

భరతాదులు గ్రంథంబుల

విరచించిన లక్షణములు వేంకటభూమి.

ధరవర కవితా పితామహుండేర్పరచన్ (సం ల 13)

“ధరలోఁ దాళపాక యన్నయ గురూత్తంసుండు సంగీర్తనా

పరిశుద్ధిన్ మునుజేయఁ బూని తగనుత్పాదించెఁ దలక్షణం

బరుడై మించి సంస్కృతంబున” (15)

అనే పదాల్ని బట్టి భరతాదుల లక్షణాలకు లక్ష్యంగా చూపదగిన సంకీర్త

నలను అనేకంగా రచించిన అన్నమయ్య సంకీర్తనా పరిశుద్ధికోపం సంస్కృతంలో సంకీర్తన లక్షణ గ్రంథ రచించినట్లు తెలుస్తుంది.

పరమామ్నాయ సమానమై వెలయు మత్తైతామహగ్రంథమున్
వరచాటుక్తి మదీయ పుణ్యజనక వ్యాఖ్యాతమున్ వేడగదా
చరణా బోరుహముల్ మదిందలచి సచ్చాస్త్రజ్ఞులింపొందగా
వరుసంజెప్పెద పద్యతూపమునఁ దద్వాక్యాను సారంబునన్ (17)

అనే పద్యంవల్ల మహోన్నతమైన వేదంతో సమానమైన తన తాతగారి సంస్కృత సంకీర్తన గ్రంథాన్ని, మనోహరమైన వాక్కులతో తనతండ్రి పెదతిరుమలయ్య రచించిన సంస్కృత వ్యాఖ్యను అభారంగా తాత తండ్రిల పాదపద్మాలను మనసులో తలచుకొని సచ్చాస్త్రజ్ఞులు సంతోషించే విధంగా వారి వాక్యానుసారంతో, క్రమంగా “తండ్రియను మత్తబున” (16) రచిస్తానని చినతిరుమలయ్య భక్తిశ్రద్ధలతో, వినయ విధేయతలతో విన్నవించుకున్నాడు. చినతిరుమలయ్య రచించిన తెలుగు సంకీర్తన లక్షణ గ్రంథంలో కందం, గీతం, సీసం మొదలైన వివిధ చందోరూపాలైన 71 పదాలున్నాయి. ఇందులోని విషయాన్ని — చినతిరుమలయ్య గావించిన అన్నమయ్య సంకీర్తనా సంస్కృతి, సంకీర్తనా శ్రుతిఫలితం, సంకీర్తనా గానఫలితం, అన్నమయ్య తెలిపిన పదసంప్రదాయం, పదలక్షణం, భాషా నియమం, పదవైవిధ్యం, పల్లవి లక్షణం-వైవిధ్యం, పదవిశేషాలు మొదలైన విభాగాలుగా విభజించడం జరిగింది.

1.2. చిన తిరుమలయ్య గావించిన అన్నమయ్య సంకీర్తనా సంస్కృతి:

చినతిరుమలయ్యకు తనతాత అన్నమయ్య అన్నా, ఆతని సంకీర్తనలన్నా అపారమైన భక్తివిశ్వాసాలు, వినయ విధేయతలు వున్నాయి. తనకు అన్నమయ్య దేవమని, శ్రీహరిని కనుగొనే మార్గం చూపాడని, గురువుగా బ్రహ్మోపదేశం చేసాడని, పరమ బంధువుగా చెడిపోకుండా కాపాడుకున్నాడని, తల్లిగా చెడుమారంలో పడకుండా కాపాడుకున్నాడని, తోడు

నీడగా చిల్లరమాయలో పడకుండా చేశాడని, దాతగా శ్రీ వేంకటాచార్యుని మనసులో నిలిపి సమ్మేటట్లు చేశాడని, విడుగడగా వుండి ఆటు ఇటు తనను వెన్నంటుతూ అన్నివైపుల నుంచి రక్షించాడని తన ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనలో పేర్కొనడం చినతిరుమలయ్య బౌద్ధార్య గుణానికి, వినమృతకు తార్కాణం.

లలిత

తాళ్ళపాకన్నమాచార్య దైవమవు నీవుమాకు
వేళమె శ్రీహరిగనే వెరవాన తిచ్చితివి॥

గురుడవు నీవెసుమ్మి తుమతినైన నాకు
సరవి బ్రహ్మోపదేశము సేసితి
పరమ బంధుడవైనా పరికింప నీవెసుమ్మి
వరుసనే జెడకుండా వహించు కొంటివి॥

తల్లివైన నీవెసుమ్మి తగిన విషయాలలో
పల్లదానఁ బడకుండా బ్రదికించితి
అల్లుకొని తోడు నీడవైనా నీవెసుమ్మి
చిల్లరమాయలలోనఁ జెడకుండాఁ జేసితివి॥

దాతవు నీవె సుమ్మి తగు శ్రీ వేంకటాచార్యుని
నా కలఁపులో నిలిపి నమ్మఁ జేసితి
యేతలఁ జూచినా నాకు నేడుగడయు నీవె
అతల నీతల నన్ను నాడుకొని కాచితివి॥ (16-39)

చినతిరుమలయ్య తన ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనలో అన్నమయ్యను స్తుతించి నట్లుగానే తన తెలుగు సంకీర్తన లక్షణ గ్రంథంలో కూడా అన్నమయ్యను శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రయుడుగా, పావన చరితుడుగా, పూర్వపద కవిమణి తేజోవర హరమున నాయకమణిగా అభివర్ణించాడు. 1. అన్నమయ్య పదాలను శ్రేష్ఠమైన కవితాగుణ చాతుర్యంతో అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరునిపై ఇంపుగా చెప్పిన పదము (మోక్షపదం) తుదిపదమయిందని కీర్తించాడు.

“వరకవితా గుణ చతురత

లరుదారంగఁ దాళ్ళపాక యన్నయధరలో

దిరువేంకటాద్రి పఠపై

దొరకొని చెప్పంగఁ బదము తుదిపదమయ్యెన్” (2)

ఇంకా— పావనములు, హరిభక్తి విభావనములు, సర్వమింత పరమ రహస్యోద్భావనములు, గాయక నికరావనములు (3), రంజనములు, దుర్గుణగణ భంజనములు, విమల కమల భవజనక గుణాసంజనములు, సుజ్ఞాన ధనాంజనములు (4), సారంబులు, హరికరుణాసాధరంబులు, విబుధ నికర సంపూర్ణ సుధాహరంబులు, బహుదేశా విహరంబులు, 5) వేదంబులు, పౌరాణిక వారంబులు, వరకవిత్వవాణి వీణానాదంబులు, కృత సృజనాహ్లాదంబులు 6) లక్షణములు, పనకవితా రక్షణములు, వివిధ టకనిరాజీ మద సమ్మోక్షణములు, వేంకటపతి వీక్షణములు 7) అంటూ అన్నమయ్య పదాలను చిన తిరుమలయ్య విశేషంగా మ్రుతించాడు. నక్తంచరారి అయిన శ్రీహరి తన పరమ భక్తుడైన అన్నమయ్య ప్రియ వాకులతో రచించిన పదబంధ కవితలపై ఆచరక్తుడయ్యాడని, ఇతరుల వాక్కులపై విరక్తుడయ్యాడని తనతాతగారి పద విశిష్టతను పేర్కొన్నాడు.

నక్తంచరారి తనకును

భక్తుండైనట్టి తాళ్ళపాకన్నయ చా

టూక్తి పదబంధ కవితా

రక్తుండై యితర వాగ్వి రక్తుండయ్యెన్ (11)

తాళ్ళపాక చిన్నన్న తనతాతగారైన అన్నమాచార్య చరిత్రద్విపదలో స్వామి వారు అనాటి కృష్ణమాచార్యుని వైరాగ్యవచనాలు విని విరక్తి కలిగి వుండే వాడని, అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలు విని నవయువకుడైనట్లు అన్నమయ్యతో పలికినట్లుగా అన్నమయ్య సంకీర్తనా ఘనతను వ్యక్తపరచాడు.

“అ కృష్ణమాచార్య సద్యాత్మ వినుతిరాక

కొన్నాళ్ళు విరక్తుండనైతి

జగతి నీ శృంగార సంకీర్తనల కగపడి
మంచి ప్రాయంపు వాడనేతి"

చిన తిరుమలయ్య తన తాతగారి సంకీర్తనలను ఇంకా శ్రుతులు, శాస్త్రాలు
పురాణకథలు, సుజ్ఞాన సారంబులు, అతిలోకగమవీధులు, వివిధ మంత్రా
ర్థాలు, నీతులు, కృతులు, వేంకటశైల వల్లభరత్నక్రీడా రహస్యాలు, నుతులు
అని బహువిధాలుగా ఉల్లేఖించి అన్నమయ్య వాక్కులు విన్నూత
రీతుల్లో అలరారుతాయని తెలిపాడు.

వృ. శ్రుతులై శాస్త్రములై పురాణకథలై సుజ్ఞాన సారంబులై
యతిలోక గమ వీధులై వివిధ మంత్రార్థంబులై నీతులై
కృతులై వేంకటశైల వల్లభ రత్నక్రీడా రహస్యంబులై
నుతులై తాళ్ళపాక యన్నయ వచోన్నుత్పత్తియల్
చెన్నగున్ (12)

1. 3. అన్నమయ్య సంకీర్తనా శ్రుతి, గానఫలితాలు:

భారత, భాగవతాది పవిత్ర గ్రంథాలకు శ్రుతిఫలం చెప్పబడినట్లుగా చిన
తిరుమలయ్య తన తాతగారి సంకీర్తనలు విన్నందువల్ల, పాడినందువల్ల
ఎంతో ఫలితం వుంటుందని తెలిపాడు. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్ని విన్నం
తనే పాపసంఘాలు అణగిపోతాయని, అన్నమయ్య పదాలను పాడినవారిని
వేంకటాధిపుడు విలుతాడని (8), మనసులో అన్నమయ్య సంకీర్తనలపై
భక్తికలిగి పాడితే వైభవాత్మకమైన వివిధ సంపదలు సమకూరుతాయని,
శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పాదపద్మ దర్శనం కలగుతుందని (9), సకల పాప
కృత్యాలు ఛెనినవారైనా, వివిధ సందేహాలు కలిగినవారైనా శ్రీ వేంకటేశ్వరు
నిపై సంకీర్తనలు పాడితే సమస్త శంకలు అణగిపోతాయని (10), అన్న
మయ్య తెలియజెప్పిన పదలక్ష్మీ లక్షణాల లాగు (ఉచితం) తెలిసి పలుక
నేర్చితే బాలుడుకూడా ప్రాడ (చతురుడు) అవుతాడని, అతని ప్రబంధం
(సంగీతం) అమృతధారవలె సాగుతుందని (14) తెలిపాడు.

1.4. పద సంప్రదాయం

“మహానీయంబగు సంకీర్తన నామక పదసంప్రదాయం బెట్టి దనిన” అనే వాక్యాన్నిబట్టి తాళ్ళపాక కవులు సంకీర్తన, పదం అనే మాటల్ని ఒకదానికొకటి పర్యాయ పదాలుగా వాడినట్లు తెలుస్తుంది. అన్యమయ్యకు పూర్వం పదలక్షణాలు సంగీత రత్నాకరం (శార్ఙ్గదేవుడు) లోని ప్రబంధాధ్యాయంలోను, సంగీత చంద్రిక (మాధవభట్టు) లోని దేశైలలోను, సంగీత చూడామణి (ప్రతాపుడు) లోను, సంగీత సుధాకరం (హరిపాలదేవుడు) లోను, భరతుని నాట్యశాస్త్రంలోను చెప్పబడినట్లు సంకీర్తన లక్షణ గ్రంథంలో (18) పేర్కొనబడింది.

కృతి చెప్పితే అలంకారం, చమత్కారం కలిగివుండేలా కీర్తిస్తే ఆదికృతి అవుతుందని, అలాకాక అహంకారంతో కృతచెప్పితే అది హస్యాస్పదమవుతుందని.

‘కృతిచెప్పిన యాతడలం

తృతియుఁ జమత్కృతియుఁ గల్గఁ గీర్తించినచో

గృతియగునటు గాక యహం

కృతి గృతి సేయంగ మిగుల గేలింబడదే (20)

“సంప్రదాయంబు నెరుగని జడునికవిత్” (21)ను నిరసించడం జరిగింది వరదానం వల్లకానీ, గురుముఖంగా కానీ తెలుసుకొన్న కవి పలుకులు పరమామృతం అవుతాయని అంటూ ‘దురహంకృతి కవిత్వము’ (22) అపేక్షించడం జరిగింది. సంప్రదాయానుసారంగా, జ్ఞానవంతుడైన వాని సత్కవిత్వ వేదమంత్రంతో సమానమని, అదే శ్రీ వేంకటేశ్వరుని చరణాలను కనుగొనడానికి, మనడానికి ఉపకరిస్తుందని,

‘సంప్రదాయాగత జ్ఞాన సహితుడైన

మనుజు సత్కవిత్వయు వేదమంత్ర సమము

అదియె చాఅదె శ్రీ వేంకటాచలేశు,

చరణములు గనుమను పునశ్చరణమేల (20) అనే పద్యంలో

'పేర్కొనడం జరిగింది ఇంకాపదాలు భావరసాలంకృతీశయా రీతులలో తప్పలు లేకుండా, దైవిక మానుష రచనలుగా, పావన బంధాలుగా ఒప్పాలని (69), బూరుగు కాయ కొరికితే రతహీనమైన దూది (నీరసతూలంబు) నలుదిసలా నిండినట్లు 'నిస్సార పదబంధ కవితా పారీణుల పదం పుస్యా స్పదం అవుతుందని (70), సభల్లో ఇతరుల గీతాల్ని చొర్యం వేయడం, అన్నవిత్తాలకు ఆశపడటం, ఎవరైనా తప్పుడు సాక్షికోరితే చెప్పడం ఇవితగని పనులుగా తెలపడం జరిగింది (71).

అన్నమయ్య అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు రెండవ సంపుటంలో కూడా ఈ కవి నిరసన వ్యక్తం అవుతుంది.

ఒకసారి ఉపయోగించబడి వాడిపోయిన పుష్పం తిరిగి శిరోధార్యంకాదు. ఒకసారి తనిపారేసిన ఫల్లాసులో మళ్ళీ తినడం బరగదు. అలాగే ఒకరు చెప్పిన కావ్యాన్నే మరొకరు (తమదిగా) చెప్పితే అది శ్రీ హరికి సమ్మతం కాదు అని అన్నమయ్య తెలిపాడు. అలాంటి పని చెసే వారిని 'వెట్టులాల' అని సంబోధిస్తూ, 'అలాంటి పని చేయడం కన్నా మెడవంచి తడికి అల్లుకో కూడదా' అని సున్నితంగా ఆక్షేపించాడు.

వెట్టులార మీకు వేడుక గలితేను

అట్టుపంచి తడుకల్లంగ రాదా॥

ముడిచివేసిన పువ్వు ముడుప యోగ్యము కాదు

ఈడిచివేసిన పుల్లె కుడువగా గాదు

బడినొకరు చెప్పిన బ్రతిచెప్ప బోతేలు

ఆడరి శ్రీహరి కది అరుహము గాదు॥ (2-494)

1.5. పదలక్షణం:

పదం 'సుప్తజ్ఞంతం' అని అవయవం, అవయవి అని, ఈ వివరాలన్ని పదకవితా మార్గ పార్శ్వభౌముడు తెలిపాడని (24) చిన తిరుమరయ్య పేర్కొన్నాడు.

ఇందులో అవయవ పదం చతుష్పాదం అవుతుందని, దీన్నే వృత్తం, ధాతువు అవయవం అనే పేర్లతో కూడా వ్యవహరిస్తారని (25), శరీర ధారణకు వాత, పిత్త, కఫం కారణాలయ్యాయని, అందువల్ల వృత్తాలు పదశరీర సముద్భావానికి కారణాలయ్యాయని, అందువల్ల వృత్తాలకు ధాతు సంజ్ఞలే ర్పడాయని ఈ విషయాల్ని అన్నమయ్య భరతాది మునుల సమ్మతితో (26, భరతశాస్త్ర పద్ధతిని పలికాడని (25) చిన తిరుమలయ్య తెలిపాడు.

1.6. బాసానియమం:

పదం సంస్కృతంలో గానీ, (పాశ్చాత్యలోగానీ లేక దేశబాషలోగానీ పాసంగ (ఇంపుగా) పరకాలని, పదానికి యతి ప్రాసాలు పద్యభుగిమలోనే చెల్లుతుందని, భరత, ఉత్తిగాది మునులు పేర్కొన్నట్లు [27] చిన తిరుమలయ్య వచించాడు. దేశీయ 'కర్ణాడద్రవిశాంద్ర లాట విలసద్ధౌడాది' బాషల్లో కర్ణాపూర్ణ సుధా సమానమవులు కలిగిస్తుందని [28] పేర్కొన్నాడు పదాలు వర్ణవిషయాన్ని బట్టి శృంగారం, వైరాగ్యం అని రెండు విధాలని, శృంగార పదాల్లో పాత్రచిత భాష అవసరమని [57], లక్షణ విరుద్ధమైన గ్రామ్యలైనా పాంశ [జాచిత్యం] మెరిగి పలికితే చెల్లుబాడి అవుతాయని,

'విదితార్థ గ్రామ్యోక్తులు

పదిలముగా బొంకమెరిగి పలుకగ జెల్లున్' [56]

'ఉల్లాస మనోజ్ఞబంరోక్తులు చవియ్యె

చెల్లును గ్రామ్యములైనను' [57]

వైరాగ్యపదాలు మాత్రం అలాకాకుండా 'అగ్రామ్యరమ్య విష్ణుచరితో దార ములై' వుండాలని, వీటినే అధ్యాత్మ పదాలంటారని (60, ఇందులో జీవాత్మ పరమాత్మ వివేకజ్ఞానం, లోకధర్మాలు, వేద ధర్మాలు, హరి సంకీర్తనం వుంటాయని (61), లోక వ్యవహారం లోని సుడికారాలు పదాల్లో లేకుండా ఇరపుగా వుండదని, ఈ సుడికార ప్రయోగాన్ని ఎవరైనా కాదంటే

అది పుష్పల) అందం నశించేలా నలిపి వాసన చూడటం లాగా వుంటుందని తెలిపాడు.

జగతి గల జెల్లు బట్టె
నగిసగి భాషింను నట్టి నానుడి పలుకుల్
తగదన రహి చెడుఁ బుష్పల
సాగసుడు గం బినికి కంపు చూపిన భంగిన్ (59)

1.7. పదవైవిధ్యం:

పదాలు లక్షణ భేదాన్న బట్టి వృత్తపదం, నిబంధపదం, చూర్ణ పదం అని మూడు రకాలు (29) వీటిలో వృత్తపదాలు భరతుడు వివరించినట్లు 26 ఛందః ప్రక్రియల నుండి రూపొందించబడిన పదాలే. వృత్తాలు బంగారానికి పరిమళం అబ్బినట్లు ఒప్పుతాయి. 'కుందనమునకుంబరిమళ మందిన క్రియ వృత్త సదముల లరుచునుండన్' (30).

1.7 1. వృత్తపదం:

ఇది విషమం, సమం, అర్ధసమం అనిమూడు విధాలు.

విషమం:

చరణాల్లోని నాలుగు పాదాలు నాలుగు రకాలుగా వుండటం విషమ వృత్తం అవుతుంది. 'విషమమనునది నాలుగు పాదములును వేతేభంగిఁ జెల్లు' [31].

సమం:

చరణాల్లోని నాలుగు పాదాలు ఒక్కచాలున ఉండటం సమవృత్తం. 'నాలుగు పాదములు నొక చాలున నర్తించు నదీయ సమవృత్తం' [32].

అర్ధసమం:

చరణాల్లోని విషమపాదాలు ఒకరీతిగ, సమపాదాలు వేరొక రీతిగ వుండటం అర్ధసమం.

1.7.2. నిబంధపదం:

నిబంధపదానికి యతి, ప్రాస, మాత్రా గణాలు, మార్గదేశి తాళాలు, ముద్రానేవి అంగాలు [34]

నాలుగు పాదాల్లోని అదిమధ్యాక్షరాలు సవర్ణాలుగా వుండటం యతి నియమం. పాదాల్లోని ద్వితీయ వర్ణం ఒక్కటే కావడం ప్రాసనియమం [35] చూత్ర ఒకటి అయితే లఘువు [ఏకమాత్ర]. మాత్రా ద్వయమైతే గురువు మాత్రాత్రయమైతే ప్లితం, మాత్రార్థమైతే ధృతం అని భరతుని అభిప్రాయంగా చెప్పడం జరిగింది [36].

1.7.3. నిబంధపదం అవయవాలు:

నిబంధపదానికి ఉద్గ్రాహం, మేళాపం, ద్రువం, అంతరి, అభోగం అనేవి అవయవాలు. అభోగంలో ముద్ర వుంటుంది [38]

1.7.4. నిబంధపదం పల్లవి

పదాల్లోని [చరజ్ఞాల్లోని] అర్థం వదలకుండా అన్నిటికి ఏక వాక్యత చేయటానికి పొందికగా ప్రతిపదం [చరణం] చివర్లో భాసించేది పల్లవి.

పదముల యర్థముఁ బల్లవి

వదలక యన్నిటికి నేక వాక్యతఁ జేయన్

గుది గ్రుచ్చిసట్లు తగులె

పదము తుదిన్ మఱియు మఱియుఁ బల్లవి యలరున్ [39]

‘వదనమాన పాదయుగ్మము’ కలది పల్లవి [40]. అందులో సగం అయితే శిఖాపాదం [40] అవుతుంది. అంటే ఏకపాదం కలది శిఖాపదం వీటిని లక్షణజ్ఞులైన మునులు పేర్కొన్నట్లు చెప్పబడినది. నిబంధపదం విషయంలో పల్లవి వుంటే శిఖాపదం వుండదని, శిఖాపదం వుంటే పల్లవి వుండదని ఈ విషయం సంగీతచూడునిలో చెప్పబడినట్లు సంగీత చంద్రిక కర్త పలికాడని [41] ఉద్ఘాటించబడింది,

1.7.5. నిబంధపదం - ప్రయోగ సంప్రదాయ రీతులు

నిబంధపదం ప్రయోగ సంప్రదాయాన్ని బట్టి చతుర్థాతుక, త్రిధాతుక, ద్విధాతుక, ఏకధాతుక అని నాలుగు రకాలు.

చతుర్థాతుక నిబంధపదం

ఇందులో ఉద్ఘాహం, మేళాపం, ద్రువం, ఆభోగంలో పల్లవి వుంటాయి. ఆభోగంలో ముద్ర వుంటుంది [42].

త్రిధాతుక నిబంధ పదం :

ఇందులో ఉద్ఘాహం, ద్రువం, ఆభోగం, పల్లవి వుంటాయి. [43]

ద్విధాతుక నిబంధపదం :

ఇందులో ఉద్ఘాహం, ద్రువం, పల్లవి వుంటాయి. ద్రువంలోనే ముద్ర వుంటుంది (44).

ఏకధాతుక నిబంధపదం :

ఏకధాతుపదం "ఈ జగమున నెలేదు" అని, నాట్యశాలల్లో పాడబడే "మొగవరి" రచన ఇలాంటిదని, ఇందులో ఉద్ఘాహం మాత్రమే పల్లవిని కూడా వుంటుందని (45) చెప్పబడింది.

1.8. పదవిశేషాలు

తెలుగు సుకీర్తన లక్షణంలో పదవిశేషాలు, వాటి లక్షణాలు కూడా చెప్పబడ్డాయి

అష్టపది :

జయదేవ కవివరేణ్యుని ఉన్నతమైన, సుందరమైన గీతగోవిందం లోని అష్టపదులవలె 8 పాదాలు, పల్లవి వుంటుంది. (46)

పదమాలిక :

అందమైన పల్లవి (రహిగలపల్లవి)ని కూర్చుకొని అర్థవాతుర్యంతో అనేక విధాలుగా ఈ పదమాలిక సీసమాలికగా అలరారుతుంది. (47)

శరభపద పాదు :

ఎనిమిది పాదాలతో వుండేది శరభపాదం (48). ఇది జయదేవుని అష్టపదుల కన్నా భిన్నమయిందని ఆచార్య వేమూరి అనందమూర్తి గారు పేర్కొన్నారు.

ముక్తకం, కుళకం :

పద్యజాతి ముక్తకం, కుళకం అనే రూపాల్లో వున్నట్లే ముక్తకం పద్య ప్రమై దరువును, పదం పదే కుళకం ఒప్పుతుంది (46).

వృత్తాలు నాలుగు పాదాలతోను, జాతులు రెండు పాదాలతోను వున్నట్లే పంకీర్తనల్లో దరువును, జక్కుల రేఖలు, గొబ్బిళ్ళు, భాసుర వాక్యాలు, చందమామ పదాలు వ్యక్తమవుతాయి (50) పదాల్లో దరువు, వ్యాకం, అర్థచంద్రిక, ఏల, గొబ్బిళ్ళు, చందమామ పదం అనేవి పాదయుగళంలో ఒప్పుతాయి (51) ఇందులో అర్థచంద్రిక పదం ఉద్ఘాహం, ధ్రువం అభోగం సగమే పలికి పల్లవి సంధించి తానప్రతాన కాంచితమవుతుంది (53).

భాసురవాక్యం :

ఇది తానాంచితమై, విలంబమానమై, తాళవిరహితమై పదార్థంతో కూడి (పదార్థంబుచెంది) ద్విచతుష్పదాకృతితో ఒప్పుతుందని అన్నమయ్య చెప్పాడని చిర తిరుమలయ్య పేర్కొన్నాడు (62).

దరువు :

ధ్రుత మధ్యమానములు, చిత్రవర్ణం, తాళం కలిగి ముందు పాడిన పదవాక్యాలతో పాసగి ద్విచతుష్పదాకృతితో ఒప్పుతుంది (69).

చందమామ పదం :

దుర్బర విరహవేదనతో నాయకుడుగానీ, కాంతగానీ, పాదపాదంలో

చంద్రుని పెర్కొని పాడగా ద్విచతుష్పాదాకృతితో ఒప్పుతుంది (64)
ఏలవదు :

నాయకాహ్వన పూర్వకంగా, మైచ్చపరిభాషతో రాగమిళితంగా,
మహిత నాయక సంబుద్ధి మధ్యమవుతూ ఒప్పుతుంది (65).

నాయకాహ్వన పూర్వమైన యము గలిగి
మైచ్చ పరిభాష దగి రాగమిళితమైన
యేలపాట పదంబు నానిల జెలంగు
మహిత నాయక సంబుద్ధి మధ్యమగుచు'

యక్షగానపదం :

ఇది సముచితమైన అనేక విధతాళ సంగతులతో అలరారుతాయని
హరికీర్తనాచార్యుడు అన్నమయ్య తెలిపాడని చెప్పబడింది (66).

1.9. చూర్ణపదం

పదాల్లో వృత్త, నిబంధ పదాల తర్వాత పెర్కొనవలసింది చూర్ణ
పదం. దీన్నే అనుబంధ పదం అంటారు. ఇది నిర్ముక్తనామ భానితనై
తాళబంధ ఛందో విరహితంగా ఒప్పుతుంది. ఇది కృష్ణమాచార్యుని పరి
కల్పితపదం (54). ఈ చూర్ణపదమే ఛందోగణాల నియంత్రణకా తాళ
ప్రమాణంతో ఒప్పితే అది "తాళగంధి" అవుతుంది (55). నానావిధ
దేశాల్లో, నానాకవి బుద్ధి వర్ణనారచనలచే మానిత తానక రాగంతో అలరే
దేశపదం దొరలకు మెచ్చిందని సంకీర్తన లక్షణం (68)లో చెప్పబడింది.

'నానావిధ దేశముల

నానాకవిబుద్ధి వర్ణనారచనలచే

మానిత తానక రాగము

తో నలరున్ దేశపదము దొరలకు మెచ్చె' (68)

ఈ విధంగా అన్నమయ్య సంస్కృతంలో రచించిన సంకీర్తన లక్షణ
గ్రంథాన్ని చింతిరుమలయ్య తెలుగులో సులభశైలిలో రచించాడు. చింతి
తిరుమలయ్య తెలుగు సంకీర్తన లక్షణంలో అన్నమయ్య సంకీర్తనా

సంస్తతి, అన్నమయ్య సంకీర్తనల శ్రుతిఫలితం, గానఫలితం, పదసంప్రదాయం, పదలక్షణం, భాషానియమం, పదవైవిధ్యం, వృత్తపదం, నిబంధపదం-అంగాలు, అవయవాలు, పల్లవి, నిబంధపదం-ప్రయోగ సంప్రదాయ రీతులు. పదవిశేషాలు-అష్టపది, పదమాలిక, శరభపదపాఠం, ముక్తకం, కుళకం, వాక్యం, దరువు, చందమామ పదం, ఏలపదం, యక్షగాన పదం, చూర్ణపదం మొదలైనవి తెప్పబడ్డాయి ఈ అంశాలు, లక్షణాలు అన్నమయ్య, తదితర వాగ్గేయకారుల రచనల్లో చాతావరకు ప్రతిబింబిస్తాయి, సంకీర్తన లక్షణగ్రంథం పదకవిత్వానికి ప్రామాణికతను ఏర్పరచింది అన్నమయ్య సంస్కృతంలో రచించిన సంకీర్తన లక్షణగ్రంథం, పెదతిరుమలయ్య రచించిన సంకీర్తన లక్షణ వ్యాఖ్య లభించలేదు. చినతిరుమలయ్య రచించిన తెలుగు సంకీర్తన లక్షణగ్రంథమైనా లభించడం పదకవుల అదృష్టం. తాతగారి సస్కృత సంకీర్తన లక్షణగ్రంథాన్ని స్పష్టంగా, సరళంగా తెలుగులో రచించి సాహిత్యలోకానికి అందించిన చినతిరుమలయ్య చరితావధానుడు.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు - సంపుటం - 16 - చిన్న తిరుమలాచార్యులు
(చిన తిరుమలయ్య)

అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు - సంపుటం - 2 - అన్నమాచార్యులు

అన్నమాచార్య చరిత్ర (ద్విపద) - తాళ్ళపాక చిన్నన్న

తాళ్ళపాక కవుల కృతులు - వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలు - వేటూరి
అనందమూర్తి

తెలుగు సంకీర్తన లక్షణం - చిన తిరుమలయ్య

సెమినార్ వ్యాసం 19-3-1999

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

శ్రీమాన్ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల

496 వ వర్తంతి మహోత్సవాలు

14-3-1999 నుండి 20-3-1999

వరకు అన్నమాచార్య కళామందిరం, తిరుపతి

అనుబంధం - 1

హరి అవతారం, అప్పని వరప్రసాది అయిన తాళ్ళపాక అన్నమా చార్యులు శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి వారి ముద్రతో ముప్పై రెండువేల శృంగార అధ్యాత్మ సంకీర్తనలను రచించి లోకానికి అందించారు. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు ఇహ పరసాధనాలు. మానవ జన్మను పార్థకం చేసుకోవడానికి తోడ్పడే సద్గురువులు.

అన్నమయ్య సంకీర్తనలను ఇప్పటికి సుమారు నలభై సంవత్సరాల క్రితమే తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు తొలిసారి ముద్రిస్తున్న రోజులవి. అప్పుడు అక్కడ (పెన్ లో పనిచేస్తున్న) ఒకవ్యక్తి మాతాత నాన్నలకు వాటిలో కొన్ని తెచ్చిచ్చారు. మాతాత సహజ సంగీత సాహిత్య నాటక హరికథా చిత్రలేఖన శిల్పకళాకారుడు కావడంవల్ల. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోని సమస్త కళల సా.దర్శాన్ని, పరమార్థాన్ని సులభంగా గ్రహించారు అదివో అల్లదివో హరివాసము, బ్రహ్మకడిగిన పాదము, ఒకపరి ఒకపరి ఒయ్యారమై మొదలైన సంకీర్తనలకు తానే స్వయంగా సంగీతం కూర్చుకొని పాడుతుండేవారు.

అలా మాతాత, నాన్న పాడే అన్నమయ్య సంకీర్తనలను ఊహ తెలిసి తెలియని తెలియని బాల్యంనుంచే నేను వింటున్నాను. అదే నాకు భవిష్యత్ విద్యామందిర నిర్మాణానికి దివ్యమైన పునాది అయ్యింది.

తర్వాత 1979లో ఎం.ఎ. ద్వితీయ సంవత్సరంలో తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయంలో అన్నమయ్య సంకీర్తనలను ప్రత్యేక ఆధ్యయనంగా చదివాను. ఆ రోజుల్లో నన్నయ, తిక్కన, శ్రీనాథుడువంటి పద్యకవులకు తప్ప పదకవులకు స్థానంలేదు అందుకే అన్నమయ్య సంకీర్తనలను ప్రత్యేక ఆంశంగా చదవడానికి విద్యార్థులు ముందుకు రాలేదు. అయినా నేను చదువుతానని ముందుకువచ్చాను. నేను చేరాక మరోఅమ్మాయి చేరింది. ఇద్దరేకదా అని ఆ అంశాన్ని తీసివేయకుండా నాలోని భక్తిని, సంగీత ప్రీతిని, శ్రద్ధను గ్రహించి మా గురువర్యులు అచార్యజి. యన్. రెడ్డిగారు నన్ను ఎంతో ప్రశంసించారు. అప్పుడు అన్న

మయ్య సంగీర్తనలు పన్నెండవ సంపుటంలోని సాహిత్యాంశాల్ని ఆచార్య కె. సర్వోత్తమరావుగారు, భాషావిషయాల్ని ఆచార్య కె. విశ్వనాథరెడ్డిగారు బోధించారు. అప్పుడు అన్నమయ్య సంగీర్తనల్లోని సాహితీ సౌరభాలు, సంగీత మధురిమలు నన్నెంతో ఆకర్షించాయి

1984లో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారి అన్నమాచార్య స్కూల్లో షిప్తో ఆచార్య కె. సర్వోత్తమరావుగారి పర్యవేక్షణలో పి. హెచ్. డి. పూర్తి చేశాను. ఆ తర్వాతకూడా అన్నమయ్య సంగీర్తనల్ని వివిధ కోణాలనుంచి అలోచించి పరిశీలించి వ్యాసాలుగా, పుస్తకాలుగా వ్రాస్తున్నాను.

ఈ అనుభవంతో, అన్నమయ్య కారణంగానే విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిలో ఉద్యోగం వచ్చిందనే ప్రగాఢ విశ్వాసంతో, కృతజ్ఞతతో అన్నమయ్యపై పాటలు వ్రాయాలనిపించింది. అలా అన్నమయ్య జీవితాన్ని, అన్నమయ్య సంగీర్తనల్లోని భక్తి, జ్ఞానం, సామాజిక ప్రబోధం, మానవత్వం స్వామివారికి సంబంధించిన వర్ణనలు, దేవస్థానం వారు చేస్తున్న పేశేషవ్యాప్తి మొదలైన విషయాల్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని నేను కొన్ని పాటలు రచించాను వాటికి నాకు నచ్చిన రాగాల్ని సమకూర్చి సభల్లో పాడుతున్నాను, సభలో విన్న సంగీత సాహిత్య విద్వాంసులు, గాయకులు ఎంతో ప్రశంసించి నన్ను ప్రోత్సహిస్తున్నారు. ఆ పాటలను ఈ అనుబంధంలో చేర్చితే శ్రద్ధకల్గిన ఎందరో పాఠకులు, గాయకులు చదువుకుని, పాడుకుని అనందీస్తారని, అందులోని విషయాల్ని తెలుసుకొని, ఇతరులకు తెలియజెప్పి, తాము ఆచరించి, ఇతరులను ఆచరింపజేస్తారనే ఆలోచన కల్గింది అందువల్ల ఇక్కడ ముద్రించడం జరిగింది.

అలాగే మానన్న అప్పట్లో ఐదవ తరగతి వరకే చదువుకున్నాగానీ సహజసిద్ధంగా, వంశపారంపర్యంగా శ్రీహరి భక్తి, సంగీతం, సాహిత్యం అలవడటంవల్ల అన్నమయ్యపై భక్తితో కొన్ని పాటలు వ్రాసి నాకు చూపించారు. అవి ఎంతో వర్ణనాత్మకంగా, అత్యుయంగా ఉన్నాయి. నాకు చాలా నచ్చాయి. అందువల్ల వాటినికూడా ఇక్కడ పొందుపరచడం జరిగింది. అన్నమయ్యపై వ్రాసిన ఈ పాటలవిలువ తెలిసినవారు, శ్రద్ధకల్గినవారు

వీటిని చదివినా, పాడినా, చెప్పకున్నా ఇవి సార్థకం అయినట్లే. అన్నమయ్య మనకోసం ముప్పైరెండువేల సంకీర్తనలు వ్రాస్తే, మనం అన్నమయ్యపై ముప్పైరెండు లక్షల పాటలు వ్రాసినా ఋణం తీరదు. ఆ బాధ్యత ఈ విశ్వజనులపై ముఖ్యంగా తెలుగు ప్రజలపై ఉంది.

పోటీగానో, పేరుకోసమో ఇతరుల గేయాల్లోని పదాలను స్వీకరించో, అర్థంకాని ఏవో శబ్దాలుకూర్చో యాంత్రికంగా వ్రాయడంవల్ల ప్రయోజనం ఉండదు. వాటిని ప్రజలూ మెచ్చరు, పరమాత్మ మెచ్చడని నా భావన. అన్నమయ్య సంకీర్తనలను చిత్తశుద్ధితో, నిశ్చల మనస్సుతో తరచిచూచి అందులోని అర్థాన్ని, పరమార్థాన్ని గ్రహించి వ్రాస్తే అవి కాలవాహినిలో కొట్టుకొని పోకుండా ఎదురీది నిలుస్తాయని నా విశ్వాసం.

అన్నమాచార్య జీవిత గీతామృతం

నందకమే అవతరించె అన్నమయ్యగ
అందముగా హరిదయతో అవనిపైస॥

పదునాల్గువందల ఎనిమిదవ వత్సరము
వైశాఖ మాసము విశాఖా నక్షత్రము
క్రొధియందు భావించె క్రొధము పోవ
అన్నమయ్య జననము జనానందము॥

లక్కమాంబ నారాయణసూరి దంపతులకు వరముగ
ప్రభవించె తాళ్ళపాక పల్లెలోన
పూలజల్లు కురిసెను చల్లగాలి వీచెను
పల్లెపల్లి పులకించి పరవశించెను ॥

వేంకటపతి తలపుతెనె పెరిగెను అ భక్తుడు
ఆటలతో పాటలతో చందులాడెను
పెద్దవారి పంపున కానకేగి కనపుకై
వ్రేలు తెగిన బాధతో విసుగుచెంచెను ॥

వీరేమి బంధువులు వీరేమి చుట్టములు
నిజమైన బాంధవుడు ధరణీధరుడేనని
నిశ్చల మనసుతో సర్వారణ చేసుకొని
స్వామివారి సన్నిధికి సిద్ధమాయెను ॥

తరుమల సోపానములు ఎక్కుచుండ అలసిపీయ
దివ్యమాత దయతలచి తినిపించెను ప్రసాదము
వెనువెంటనే శతకరత్న ముదయించెను గళమునుండి
మెలమెల్లగ చేరుకొనియె శేషశైలము ॥

స్వామి నీ దర్శించి కిర్తించి వివశమయ్యె
అనంద బాష్పాలతో అభిషేకము చేసెను
విష్ణుదీక్ష నొసగెను కృపతోడ ఘనవిష్ణువు
అన్నమాచార్యుడాయె అన్నమయ్య॥

తల్లిదండ్రులు వెదకి వెదకి తిరుమలగిరి చేరుకొనిరి
తమ తోడ రమ్మని వేడుకొనిరి పుత్రుని
పద్మనైత్రు పదలినెను తాలెను పొమ్మనెను
స్వామివారి అసతిలో సమ్మతించెను ॥

బంధుజనుల స్వప్నమున పరమాత్ముడు కనిపించి
తమ కన్యల నిమ్మని ఆదేశమొసగెను
ఆక్కలమ్మ తిరుమలమ్మ ధర్మపత్నులాయెను
అన్నమయ్య సతులతోడ సంతసించెను ॥

పదకవితకు శ్రీ కారము చుట్టిన ఘనుడతడు
ప్రజలభాష బాణీలను స్వీకరించెను
మానవతా మకరందము క్రొలుమనియె మానవుని
భక్తియే ముక్తి అని ప్రబోధించెను ॥

కడపలోని టంగుటూరి సామంతరాజు
నరసింహరాయలు అన్నమయ్య సన్నిహితుడు
పెనుగొండ ప్రభువాయె అన్నమయ్య దీవెనతో
అందముగ అశ్రమము కల్పించెను ॥

నరసింగరాయలు తనమీద పాడమనెను
నరుని మీద నా నాలుక పొడదనియెను
సంకెల బిగియించెను అన్నమయ్యకు
కమలాక్షుని కరుణతోడ సంకెల తొలగె

అన్నమయ్య కీర్తనము అందరికి లభ్యము
వెలలేని తులలేని వైకుంఠవాసము
తామనమును పారదోలు రత్నదీపము
భాగవతుల రక్షించు వ్రజకవచము ॥

అహోబలము కేతెంచి శరకోప స్వామిచెంత
సకల శాస్త్రాలను అభ్యసించె నయముగ
విట్టలుని భక్తుడు పురందర పదకవి
అన్నముని దర్శించి ధన్యుడాయెను ॥

వేంకటనాథుని తల్లిగ తండ్రిగ
గురువుగా దైవముగ సఖునిగాను
బ్రతుకుగా బుధువుగా పరమ ప్రియునిగా
శిశువుగా సర్వముగా భావించెను ॥

బోయగా భూతముగ పంతుగా దొంగగ
వెన్నెలగా మేఘముగ కులదైవముగ
జైషధముగ మంత్రముగా చింతామణిగ
బహువిధముల వర్ణించె వనజనాభుని ॥

మత్స్య కూర్మ వరహాది అవతారమూర్తులను
మనపార కీర్తించి తరియించెను
కామధేను పారిజాత శాశ్వత నిధిగ
శ్రీపతిని విశ్వసించె చెలుపుమీరగా ॥

స్త్రీపురుష భేదము జాతి తారతమ్యము
కామక్రోధాదులు వలదని బోధించెను
నాస్తికుల నలదీసెను దుర్మతులను నిరసించెలు
లోక కల్యాణమునే కాంక్షించెను ॥

స్వామి దేవేరుల సౌందర్యలాహిరిని
 సుమధుర భావాలతో గానము చేసె
 రామానుజ మార్గమునే అనుసరించెను
 విశిష్టాద్వైతమును వ్యాప్తి చేసెను ॥

శృంగార ఆధ్యాత్మ వేలాడి కీర్తనలు
 స్వామి పాదాలకే అంకిత మొసగె
 మధురాతి మధురమ నీ మాధవుడే నుతియించె
 నీమహిమేననే విషయశీలుడై ॥

సంకీర్తన లక్షణము శతక ద్వాదశము
 వేంకటాద్రి మహాత్మ్యము ద్విపద రామాయణము
 రమ్యముగ రచియించె బుధులు మెచ్చగ
 మదువైరి ఘనతలన్ని దీప్తిగాంచగ ॥

తన సతిని ప్రాప్తహించె శావ్యము రచియింపగ
 సుభద్రా కల్యాణము తిరుమలాంబ (తిమ్మక్క) రచియించె
 తొలి తెలుగు కవయిత్రుగ ఖ్యాతిగాంచెను
 అన్నమయ్య అదర్శము నాచరించెను ॥

తనపుత్ర పాత్రులు తిరుమలయ్యలు
 చిన్నన్న అందరూ అనుసరించె అతనిని
 కమనీయ శావ్యాలు కీర్తనలు రచియించె
 తారకలై భాసిల్లె తరతరాలుగ ॥

సాహితీ వనమున తాళ్ళపాక వంశము
 పారిజాత పుష్పమై పరిమళించెను
 వాడనీ వీడని నిత్యసూతనం
 భక్తి దేశి కవితలకే అలవాలము

అన్నమయ్య మహిమలు వ్యాపించె మారుతమై
 పుల్లజీడి పండ్లచెట్లు తియ్యగమారె
 అన్నమయ్య వాక్కుతో సమకూరెను ధనము
 పేద బ్రాహ్మణుని పెండ్లి వేగమె జరిగె॥

ఎన్నెన్నో వింతలను ఎన్నెన్నో మహిమలను
 కాంచినారు ముదముతో జనులందరు
 అన్నముని గురువుగా దైవముగా కొలిచెను
 ప్రేమ మీర ఆశీస్సుల నందుకొనెను॥

పదిహేను వందల మూడవ సంవత్సరము
 బహుళ ద్వాదశినాడు దుందుభి మ్రోగె
 అన్నమయ్య పయనించె పద్మనాభు చెంతకు
 కీర్తనలె కలకాలము మనకు నిలిచెను ॥

శాపాలు సమసిపోవు పాపాలు పారిపోవు
 భూతాలు వీడిపోవు భయము తొలగును
 అన్నమయ్య చరితమూ సర్వపాపహరణము
 సహన సౌభాగ్యము శాశ్వత సుఖము ॥

అన్నమయ్య కరుణతోనే ఈ గీతము వెలువడెను
 పిన్నలారా పెద్దలారా ఆలకించుడి
 ధనబలము జనబలము చూడకుడు ఎన్నడును
 ఆతిబలము అన్నిటికి ఆఱువాభుడే ॥

చిత్తశాంతి కోసము జనుల రక్తి కోసము
 రచించితి ఈ గీతిని భక్తి మనసుతో
 అన్నమయ్య పోదాలకే అంకితము ఈపదము
 అన్నమయ్య జీవితమొక గీతామృతం ॥

ఓర్వలేని దుండగులు పడుపు ప్రాణాలతో
 చెలగాట మాడువేళ రక్షగ నిలిచె
 అన్నమయ్య ధ్యానమే అత్మబలము కలిగించె
 శాంతి దాంతి కలిగించి ధైర్యమొసగెను ॥

తనవారు బాంధవులు ఇరుగు పొరుగు జనులంతా
 రాబందులై వచ్చి వేధించిన వేళ
 అన్నమయ్య ఒక్కడే అత్మబంధువై నిలిచె
 స్వామివారి చలువతోనే తీరెను దుఃఖం ॥

అన్నమయ్య కీర్తనలు ఏతామహుడు పాడుచుండ
 విన్నాను విమలమతతో బాఱ్యములోనె
 అనాటి ప్రేరణే ఈనాటి తేజము
 జీవితమే సార్థకమై రాజిల్లెను ॥

అన్నమయ్య సంకీర్తన మహిమ

ప్రపాతః స్మరణీయ అన్నమయ్య
పరిపూర్ణ మసనుతో ప్రమతింతునయ్యా ॥

పదకవితకు శ్రీకారము చుట్టినారు
ప్రజలనెల్ల పరవశము చేసినారు
భుక్తి ముక్తి మార్గా లను చూచినారు
స్వామి భక్తి సేవలోనే మురిసినారు ॥

వింత వింత పదములను అల్లినారు
స్వర మధురిమ నిండుగా నింపినారు
విష్ణుభక్తి శ్రేష్ఠమని చాటినారు
వేదోళ్ళ జనవినుతి గాంచినారు ॥

రాజునైన ఎదిరించిన ధీరులు మీరు
సంకెలనే ఛేదించిన భక్తులు మీరు
శరణార్థిని క్షమించిన సాములు మీరు
శ్రీపతిచే ముతకెక్కిన ఘనులు మీరు ॥

నీతి మమత సమతలను బోధించినారు
స్త్రీ ప్రగతి స్వేచ్ఛను కాంక్షించినారు
సంఘ దురాచారాలను ఖండించినారు
మీ మహోన్నత మార్గానికి కై మోడ్చులయ్యా ॥

సంకీర్తనలె భక్తులకు నిరిసంపదలు
ఏచోటా ఏనోటా మీ కీర్తనలె వినబడును
సకల సౌభాగ్యాలు వేగమె సిద్ధించును
తోడు నీడగా వుండి కాపాడును

అన్నమయ్య సంకీర్తనా వైశిష్ట్యం

నందకాపతారమా - అన్నమాచార్య

వందనము మీకిదె - ఓ దివ్యతేజ ॥

ప్రజల నుద్ధరింప-పదము లల్లినారు

భక్తి జ్ఞానామృతము-పంచి పెట్టినారు ॥

అ బాల సృష్టులదాకా-మీ కీర్తన వినగానే

అనందవాహినిలో హరిసలై విహరింతురు ॥

వేలాది దేవతలున్నా-విష్ణువే ఘనమని

సత్య నిరూపణతో-తెలియ జెప్పినారు॥

ఐ లభేదము వలదని-కపటబుద్ధి మానుమని

జంతుబలులు దోషమని-గళమెత్తి ఘోషించినారు ॥

స్త్రీలు మనుమలైనని-స్వేచ్ఛ కావాలని

అనాడె బోధించిన-పుణ్యమూర్తి మీరు ॥

ఒకవైపు స్వామి సేవ-ఒక వైపు పాపాతి సేవ

చేసి చూపిన మహాఘనత-తాళ్ళపాక వంశానిదే॥

సత్య గుణము నేర్పిన-సద్గురువు మీరు

ఏ జగములోను-సాటిలేరు మీకు ॥

అందాల అవతారమూర్తి - వేంకటాద్రి నాథునిచే

వినుతి గాంచినారు - విశ్వమెల్ల వులకించెను ॥

అన్నమయ్య సంకీర్తనా గరిమ

అన్నమయ్య కీర్తన వినరా వీనులతరా
అన్ని చింతలు హరియించి పోవగ ॥

కలియుగ దైవము కమలాకాంతుని
కమనీయముగ గానము చేసెమ
ఇహపర సుఖముల నెసగి బ్రోచును
ఇలపై మమతల మల్లెలు విరియును ॥

కోరక మునుపే దయతో ఒసగును
తోడు నీడగా మనతో వచ్చును
అత్మబంధువై మడిలో మెలగును
మానవ ధర్మము మనిషికి నేర్పును ॥

వీదీ లేదు ఇంతకు మిన్నగ
మహిమాన్వితము మధురామృతము
అంతటి స్వామికి ప్రియమాయెనుగ
ఎంతటి వారము పొగడగ మనము॥

అన్నమయ్య సంకీర్తనా స్రవంతి

శోకానలము చల్లార్చుటకు

కీర్తన ఒక్కటి చాలదా... అన్నమయ్య కీర్తన చాలదా ॥

అవేదనము అనందముగ

అక్రొశము అనురాగముగ

మారును కీర్తన విన్నంతనే

వేరును మెల్లన సౌభాగ్యమే ॥

పావన చరితము మాధవు మంత్రము

భవ బంధమును దూరము చేయును

తొలగును కర్మము వేగమే

నిలుచును మఱిలో దైవమే ॥

శ్రీ చందసము సంకీర్తనము

సంతాపము సమసిపోవును

కలుగును మనసుకు శాంతము

నులభము మనిషికి మోక్షము ॥

అన్నమయ్య సంకీర్తనా సారభం

అదే భాగ్యము అదే భవ్యము

కమలాక్షుని పాడిన కీర్తనము ॥

వేదార్థములను వివరించి-పురాణ భావము చొప్పించి
రామాయణమును పఠించి-భాగవతమును భజించి
ముద్దుముద్దుగ పదములైన-తాళ్ళపాక అన్నముడు॥

నారాయణుని నమ్మినవారికి-నయముగ మోక్షము వచ్చునని
భవబంధాలు అంటవని-భయ రోగాలు పోవునని
వింత వింతగా వీనుల విందుగా-వచించెను

ఆ పుణ్యపురుషుడు॥

సంసారములో సారము లేదని-చి లె చెప్పిరికి మిగులునని
చిన్మయ రూపుని స్మరించి-సుఖముగ కాలము గడుపుమని
మెల్లమెల్లగా బోధించె-ఆ చల్లని పలుకుల పరమ భక్తుడు ॥

అన్నమయ్య అనన్యయ భక్తి

వీమని నుతియింతు హరి లీలలు
అన్నమయ్యకే తగును ఆ తలపులు ॥

మనల రక్షించు మాధవునితో
సరిరా రెవ్వ రనీ సత్యము తెలిపెను
పుత్తడి ఎక్కడ ఇత్తడి ఎక్కడ
పోలిక వలదని పలికెను ఇంపుగ ॥

రాముని కృష్ణుని నరసింహదేవుని
హనుమంతుని శ్రీరంగనాథుని
సుగ్రీవుని వేదకటపతిని
సుమధురముగ వర్ణన చేసెను॥

విష్ణువులొనె వెలసెను జగములని
శౌరి నామమె శుభదాయకమని
దామోదరుడె దివ్యైషధమని
ఉల్లేఖించెను మది పులకించగ ॥

అన్నమయ్య సంకీర్తనా ప్రబోధం

అన్నమయ్య కీర్తన అందరికీ తియ్యన
నల్లనయ్యకు మన్న నాయెరా ఓ నరుడా
అల్లనల్లన అలకించరా ॥

అచ్యుతుని దర్శించె అందఱైన భావనతో
పదములన్నీ పొంగెపొరలెరా ఓ నరుడా
అన్నమయ్య గళము నందురా ॥

పల్లెపల్లెను సంచరించి పల్లవులను స్వీకరించి
బహు విధముల కీర్తించెరా ఓ నరుడా
జనుల మనసు చిందులాడెరా ॥

శ్రీపతియే సత్యమని, శ్రీహరియే సర్వమని
ఎలుగెత్తి చాటి చెప్పెరా ఓ నరుడా
విశ్వసించి మనసుకొనుమురా ॥

పీడించుట పాపమన్నీదయచూపుట పుణ్యమని
లోకానికి ప్రబోధించెరా ఓ నరుడా
జీవహింస మాను మనియెరా ॥

భగవంతుని దృష్టిలో అందరూ సమమనీ
భక్తియే ముఖ్యమనియెరా ఓ నరుడా
జ్ఞానమే తేజమనియెరా ॥

కీర్తనల పుష్పాలతో కమతాపతి నర్పించి
స్వామిలోనె లీనమాయెరా ఓ నరుడా
అన్నమయ్య అమర తరువురా
అన్నమయ్య పరమ గురువురా ॥

భాగ్యము నీవే

చేకొనుమా ఈ జ్యోతి-సంకీర్తనా జ్యోతి ॥

నను కాపాడే వలిన దళేశ్శణ

అనుదిన ధ్యానము నీవేకావా ॥

ప్రతములు తపములు నేజేయలేదు

విధియే ప్రతముగ నే జేయుచుంటిని ॥

వెన్నెల పోలిన చల్లని నీడయ

నాపై కురిసిన చాలును దేవా ॥

శైశవాదిగ నీ శుభనామమే

దురితము బాపెను దశరథ రామా ॥

సత్కృతి చేయ చతురత నొసగుము

వీడని మమతవై మదిలో నుండుము ॥

నీ చరితములను గానము చేసిన

అన్నమయ్యవలె బ్రోవుము రామా ॥

భారము నీదె భాగ్యము నీదె

జీవన రథమును నడిపి స్వామీ ॥

(1996లో సంకీర్తనా జ్యోతి అనే గ్రంథాన్ని తీరామునికి అంకితమిస్తూ
రచించిన పాట)

మధుధారలు

కీర్తనా కౌముదిని కైకొనుము దేశా
 వెన్నెల చూపులు వెదజల్లరావా
 బాధామయ జీవితమున నీవేకదా చంద్రుడవు
 చైతన్యదీప్తిలకు నీవేకదా సూర్యుడవు
 దప్పిగొన్న జీవులకు నీవేకదా మేఘుడవు
 నమ్మిన వారికి నీవేకదా నాథుడవు ॥
 ఓర్వలెని మానవుల అబద్ధాల ప్రచారాలు
 అణగిపోవు రీతిగ మహిమ చూపలేవా
 రక్షణలో పోషణలో నీవేకదా సర్వము
 అల్పులు జాటెదరు అసత్యాల వాక్కులు ॥
 ఉపకారము పొందుచు అపకారము చేసే
 దుష్టమానవులను దరి చేర్చకు
 అపకారము చేయుచు ఉపకారమని పలికే
 ధూర్తమానవులకు బుద్ధిగరపరావా ॥
 జగత్పతివి హరి నీవుండగా భయభ్రాంతులు కలుగవు
 పలుగాకుల వేధింపులు చుట్టుముట్టవు
 శమము దమము శౌర్యము సమకూరును
 అత్మబలము సిద్ధించును అన్నిదేశలనూ ॥
 అతిసిన మనసుకు అన్నమయ్య కీర్తనలు
 చంద్రుని కిరణాలై హాయి గొల్పును
 మలయమారుతాలగా తమవును లాలించును
 మదురభక్తి వాహనతో ఓలలాడించును ॥
 విశ్వజనుల జిహ్వలకు అన్నమయ్య కీర్తనలు
 మదుధారల పోలే మురిపించును
 ఇహపర సౌఖ్యాలను ప్రసాదించును
 జన్మాంతర వేదనలు సమసిపోవును

(1999లో కీర్తనా కౌముది అనే గ్రంథాన్ని అన్నమయ్య
 మేకటేశ్వర పాదారవిందాలకు అంకితమిస్తూ (వాసిన పాబ)

అన్నమయ్య సంకీర్తనా సురభి

అన్నమయ్య అని అంటే అన్నమివ్వకుండునా
అన్నయ్య అని అంటే రక్షించకుండునా

మనసుతో వాక్కుతో కర్మతో కవితతో

నీతితో ప్రేమితో రక్తితో భక్తితో

హరినే భజించినాడురా - జనులారా

మన అన్నమూర్త మనుసరించరా ॥

కామక్రోధాలను లోభమోహాలను

మదమాత్సర్యాలను వదలుమని పలికెను

కృషితో సాధించాతిరా - జనులారా

పరమ సుఖము సమీపించురా ॥

వెలలేని తులలేని స్వామి అనే పండును

మనసున తలచిన మధువులూరు చుండునని

అనుభవమున తెలిపినాడురా - జనులారా

స్వామిమీద మనసు నిలుపురా ॥

ఐహిక బాంధవులు శాశ్వతము కారని

వేంకటరాముడే స్థిరమైన దైవమని

ప్రేమతో వివరించినాడురా - జనులారా

అన్నమయ్య ఆ ప్రబంధురా ॥

కులభేదము దోషమని జంతుబలులు పాపమని

వేధించుట కలదని మగువలూ మనుమలని

గళమెత్తి చాటినాడురా - జనులారా

అదరించి ముదము చెందరా ॥

అన్నమయ్య కీర్తనలు అన్నిదిశలు ప్రవహించె

సకల జనులు రాగాభిలో ఓలలాడి తరియించె

అన్నమయ్య విశ్వగురువురా - జనులారా

తెలుగుతల్లి పులికించెనురా ఆ స్వామియే పరవశించెరా ॥

శ్రీరస్తు - శుభమస్తు

అన్నమయ్యకు గాక
మోక్షమార్గము గలదా ధరణిలో
జీవరాశులకు
పర్వలోకాధిపా! నీపై సహృద్ద
యము లేని వారలకు ॥
ప్రాణామృత సారము వల్లా
ప్రణవ సారము సప్తగిరుల
పై పారగా వీరామృతలోలుడో
ఈ స్వరమనోవిధమెరుగరు
వెంకటరమణా

శ్రీ పాన్నా వేంకటరావులు
(రచయిత తండ్రి)
10-11-2000

ఓం

కనబడే దైవము సప్తగిరీశుడొకడు
శూరకే భ్రమ చెందకు మనసా
భూమి ఆకాశ మధ్య అంతరంగమున
తిరుగాడుచు

శాంతమాది గుణభూషణుడు
దానవీరుడు సర్వము నిండినవాడు
మోక్షప్రదుడు అన్నమయ్య!
మరువదు నీ నామములను

శ్రీ పాన్నా వేంకటరావులు
10-11-2000

శ్రీనివాసాయనమః

పల్లవి : మాయన్న అన్నమయ్య మహారాజు కొడుకు
హరినామముతో పాట్టనింపుకొనువాడు ॥

అనుపల్లవి : హరిచేసిన పనులన్ని ఆవలీలగ ఎత్తిచూపినవాడు
మీనావతారము మొదలు కలికి అవతారము వరకు
రాత్రి పగలు లెక ధ్యానించినవాడు ॥

చరణం : హరినామమునే ధనముగా తలచి తరించినవాడు
ఐదువందల యాభైవద్దరములకు మునుపు
హరినామమునే పైరు పెట్టిపోయిన
అన్నమయ్యకు ఈనాటికి ఆ హరే
సేవచేయుచున్నాడు

పరమ పురుషుడని నమ్మిన పానకం గ్రామమున
వేంకటేశ్వరునే తలచు వేంకటరాయలను
బ్రోవసయ్యా

రచన : శ్రీ పాన్నా వేంకటరాయలు
9-2-1998

అన్నమయ్య హరిభక్తి

మా అన్న అన్నమయ్య మహనీయుడు
హరినే చూచు కన్నులు కలవాడు॥

హరి ధ్యానమె తనకు ఆధారమైనవాడు
హరి నామముపైన కర్ణానందము చెందువాడు
హరి ఒక్కడె తనకు ఆధారదైవమనువాడు
హరి విన్నపములే తననోట పలుకువాడు॥

హరినామముతో పొట్ట నింపుకొనువాడు
హరి దశ నామములపై మనసు నిలిపి ధ్యానించువాడు
హరి శ్రీ వేంకటేశ్వరుని నమ్మి కొలిచేవాడు
హరిహరి శ్రీనివాసుడని ధ్యానించువాడు ॥

హరి శేషాద్రికుడని పలు విధముల కొలిచేవాడు
హరి గరుడాద్రికు పదములను కొలిచేవాడు
హరి సింహగిరి వెలసినవాడని నిండ కొలిచేవాడు
హరి శ్రీ పద్మావతి శ్రీ వేంకటపతిని నమ్మినవాడు

అనుబంధం - 2

పూర్వజన్మల నుంచి ఆభివృద్ధి చేసుకొని వస్తున్న వారివారి సంస్కారాన్ని బట్టి, దైవానుగ్రహాన్ని బట్టి, వంశ వారసత్వాన్నిబట్టి, స్వయంకృషి, భక్తిజ్ఞానాలను బట్టి వారి వారి మనస్సులు ఆయా అంశాలపై లగ్నమవుతుంటాయి అలా అన్నమాచార్య సంకీర్తనలపైనా మనస్సు లగ్నమయింది. సంకీర్తనల్ని పాడాలనిపించినప్పుడు పాడుకోవడం, చదవాలనిపించినప్పుడు చదువుకోవడం, కొత్త అంశాల్ని కనుగొన్నప్పుడు వ్యాసాలుగా, పుస్తకాలుగా, ఉపన్యాసాలుగా వెలువరించడం నా కర్తవ్యాల్లో ముఖ్య కర్తవ్యమయింది.

ఇలా నా కర్తవ్యాన్ని, నా మాటను, నా పాటను, నా వ్రాతను, నా చేతను గుర్తించిన సాధారణ మనుషులు, అసాధారణ మనీషులు, కవులు, కవయిత్రులు, వెద్యనిపుణులు, భక్తులు, జ్ఞానులు, సాహితీమూర్తులు, సాంఘిక పూర్వయులు ఎందరెందరో ఫోన్లద్వారా, ఉత్తరాలద్వారా, మౌఖిక వాక్కులద్వారా అభినందనలు తెలియజేస్తూ నన్ను ప్రోత్సహిస్తుంటారు. వేలుగా, లక్షలుగా డబ్బు ఇచ్చినా లభించని ప్రేమాభిమానాలు, ప్రోత్సాహంతో కూడిన వారి వాక్యాలు ఛంద్రకిరణాల్లా నా మనస్సుకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తాయి. అనుభూతి బాష్పాల్ని కురిపిస్తాయి. అందుకే వారి వాక్యాలకు ఈ పుస్తకంలో శాశ్వతస్థానం ఇవ్వాలని ఈ అనుబంధంలో పొందు పరచడం జరిగింది. అన్నమయ్య శ్రీ మేకటేశ్వరాల కృపాధారలు వారిపై నిరంతరం వర్షించాలని కోరుకోవడం తప్ప వారికి ఎలా ఋణం తీర్చుకోగలను!

శ్రీరస్తు

సౌజన్య నిండువు

డా. పొన్నా లీలావతిగారికి

ప్రశంసా పద్య ప్రసాన మాలిక

మహిత పొన్నా కులాబ్ధి మహిమకరబింబ
 మవయి పొల్పు లీలావతి మానినీతి
 లకమ! సంగీత శారద! లలిత సద్గు
 జాఢ్య! నీకు నా హర్దాభినందనంబు
 అంభ సాహితీ నిర్ణరోద్ధాన సీమ
 కావ్య పారిజాత సుమ సుగంధ మొసంగి
 సహృదయ చాప్రత సారంగ సంచయమును
 దనియఁ జేసెడి చదువుల తల్లి వీవు.

శ్రీ మొ.డా చినసీతారాయ్య

రిటైర్డ్ అంధ్రోపన్యాసకులు

ఫోన్ నెం 417044

ధవళేశ్వరం, 18-12-2001

తూ॥గో॥జిల్లా

అమ్మా! లీలావతి!

సహజంగా సభల్లో వాద్యసహకారం లేకుండా గాయనీ గాయకులు పాటలు పాడలేరు ఒకవేళ పాడినా శ్రోతలను మురిపించలేరు. అలాంటిది వాద్యసహకారం లేకపోయినా సంకీర్తనలు పాడి సభలను రంజింపజేస్తున్నావంటే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది! వాద్యాలన్నీ మింగేశావా వింటితల్లీ! నీ కంఠ మాధుర్యం వింటే అలా అనిపిస్తుందమ్మా.

— ఒక సాధారణ భక్తురాలు

27-12-2001, శ్రీకాకుళంజిల్లా

నరసన్నపేట.

లీలావతిగారూ!

అన్నమయ్య అనగానే శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు గుర్తుకొస్తాడు. లీలానాథ అనగానే అన్నమయ్య గుర్తుకొస్తాడు. అన్నమయ్య సంకీర్తనలతో మీరు తాతాత్వ్యం చెంది మాట్లాడుతుంటే, పాడుతుంటే శ్రోతలు తన్మయత్వం చెందుతారు. మీ కంఠస్వరం సునుదురం. మీ వినయం, మీ సౌజన్యం మీ కళకు, విద్యకు అదనపు శోభనిచ్చాయి. అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరులు మిమ్మల్ని సదా రక్షింతురుగాక!

— శ్రీ టి బాబ్జీ, M.Sc.,

— శ్రీ టి గోపాలకృష్ణ

శ్రీకాకుళం జిల్లా, నరసన్నపేట

27-12-2001

ఆక్షరశిల్పం

తే. గీ లీల లీలలు జూడనే లీలవత్తు
మధుర కంఠమును వినగల మార్గమేది
అంధతయే వచ్చి నిలచి నాకడ్డుగాను
శారదాంబయె నాదిక్కు సాగగాను॥

తే. గీ పొన్న వృక్షంబు కృష్ణయ్యకున్న నీడ
గోపికావళి కోరిన గొప్పచెట్టు
పొట్టి శ్రీరాము సంస్తలో గట్టిదైన
యండలీలయె యం.ఫిల్. ను పండజేయ

తే. గీ శ్రీసు పేరున్న విద్యార్థి నిరులునిండ
ధీనిధిని యిచ్చి నిలచె సాధ్వీలలామ
సహన సహకార భావాల సంప్రదమాయె
అక్షరాలలో యాశీస్సులందుకొనుమ

తే గీ కవిని మాత్రమే నేగాను గాయకుండ
 ధనికవర్గాల పేట నాథారికాదు
 శారదాదేవి సేవయే శక్తినాకు
 కవి నికేతను నాకున్న గల్పతరువు

తే, గీ ఏప్రియలు పడునెమ నేనెదుగు దినము
 అరువదాసైన మూడేండ్ల నావరించె
 ప్రజల యభిమాన ధనమే నాపంటజేను
 మరచిపోబోకు మీకవిన్ మదినిలీల

అక్షరలీల

పాన్నాన్వయోద్భవీ! పుణ్యజీవివి నీవు
 న్నాయకారాంభ పటము లేనట్లు
 లీలావతికి సాటిలేరెప్పురిచ్చోట
 లాస్యపార్వతి నిన్ను లాలించిగాచుత
 వరమిచ్చి బ్రోచుత! వాణినిన్నెప్పుడున్
 తిరుమలేశుడె నిమ్ను దిద్దె నీరీతి

1-1-2002

కవిమిత్ర శృంగారకవి రాధాకృష్ణ

కవి నికేతన్ స్థాపకులు, ప గో జిలా.

ఫోన్ : 08814-74051 నర్సాపురం-534 275

డా. ఆర్వీయస్ సుందరం

తేది : 2-3-2000

పి.హెచ్.డి. డి.లెట్

తెలుగు శాఖ అచార్యులు

మైసూర్ విశ్వవిద్యాలయం

మానవగంగోత్రి, మైసూరు 570006

డా. లీలావతిగారికి అభినందనలు.

మీ సంగీత రూపకం అందింది, చాలా సంతోషం. మీరు కాలాన్ని సద్వినియోగం చేసుకుంటూ జీవితాన్ని అన్నమయ్య అధ్యయన సేవలో గడుపుతూ విశ్వవిద్యాలయ అధ్యాపకులకు ఆదర్శంగా ఉన్నారు. అన్నమయ్యది తిరుమలేశుని సేవ. మీది అన్నమయ్య సేవ. ఇద్దరి నిష్ఠా ప్రశంసారమేవా. అభినందనలతో

ఆర్వీయస్. సుందరం

సహృదయిని లీలావతికి అభినందనలు !

‘అన్నమయ్య కవిత్వం అనే గడియారానికి లీలావతి లోలకం’
‘చల్లదనం అన్నమయ్య కవిత్యానికి మూలకందం కాబట్టి మీమనస్సు ఎప్పుడు చల్లదనాన్నే కోరుతుంది ?

శవయ్యిత్రి తెలకం

శ్రీమతి కొలకులూరి స్వరూపరాణి గారు

8-3-2002 తేదీన హైదరాబాద్ లో అఖిలభారత

తెలుగు శవయ్యిత్తుల సమావేశంలో కలసి

నవ్వుడు వారి ఋణతః వెలువడిన చనుత్కల

వాక్యాలు.

యానాం

20-3-2002

గౌరవ నీయులైన డా. పొన్నాలిలావతి గారికి నమస్ते.

మీరెంతో ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించిన 'తాళ్ళపాక తన్మయత్వం' చదివాను. ఈ సంగీతం రూపకం నాలంటి వాడికి చదవాడని కంటే విసదమే బాగుంటుంది గొంతులోని శ్రావ్యత కారణంగా అద్భుత మైన లయతో అర్థం, భక్తిభావాలు మరింత శోభాయమానంగా వినిపిస్తాయి.

మొన్న తెలుగు పండుగ సందర్భంగా కారినాడ మీరు పాడిన 'తెలుగు వాడవై వుండి తెలుగును మాట్లాడుటకు సిగ్గు పడే వేలలో తెలుగు సోదరా' అనే పాట బాగుంది.

మీరు 'తాళ్ళపాక తన్మయత్వం' అనే సంగీత రూపకాన్ని చిన్న పుస్తకంగా వెలువర్చి చదవ వల్ల సంగీత సృష్టి కళాకారులకు బాగా ఉపయోగపడుతుందని ఆశిస్తున్నాను.

శుభాకాంక్షలతో

4-381, జక్రియనగర్

దాట్ల దేవదానంరాజు

యానాం = 533464, ఫోన్ : 0884 321096

ఎం.ఎ., ఎం ఇడి.

.....

లీలావతి అన్నమయ్య సంగీత నలను అన్నమయ్య బాగా ఆంత బాగా పడుతుంది.

ఆచార్య బి. అరుణకుమారి

రిటైర్డ్ తెలుగు అధ్యాపకులు

అంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, విశాఖపట్టణ

.....

శీలావతి గారు అపర అన్నమయ్యలా అనిపిస్తారు

డా. అద్దేపల్లి రామమోహనరావు

ప్రఖ్యాతసాహితీవేత్త,

బహు సాహితీ పురస్కారగ్రహీత

కాకినాడ.

.....

శీలావతిగారు అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో లీనమై జీవిస్తున్నారు. వారు ఎదుర్కొనే ప్రతి సమస్యకు అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో పరిష్కారం వెతుక్కొని ధైర్యంగా ముందుకు సాగుతుంటారు.

శ్రీ సన్నిధానం నరసింహశర్మ

బహు పురస్కార గ్రహీత,

గౌరవి గ్రంథాలయం, రాజమండ్రి

.....

డా. శీలావతిగారి జన్మస్థలం 'పానకల' మధురం. ఆమె రూపం మధురం ఆమె మాట మధురం. ఆమె పాట మధురం. ఆమె హృదయం మధురం. అన్ని దైవాను గ్రహం వల్ల ఆమెకు సిద్ధించాయి.

డా. మీగడ రామలింగ స్వామి

తెలుగు అధ్యాపకులు

ప్రఖ్యాత నాటక కళాకౌవిదులు

విశాఖపట్టణం

.....

డా.పి. శీలావతిగారు ఒక చేతితో పరిశోధన, మరో చేతితో సృజన అమోఘంగా నిర్వహిస్తున్న ఒక అపూర్వమైన రెండుకళలు సమ్మేళనం. వ్రాయగల్గడమే కాదు చాలా కమనీయంగా పాడగల్గడం కూడా అపరిచిత వారి ఇష్టదైవం ఏడుకొండలవాడు అనుగ్రహించిన ఒక విశేషమం

[రాజమండ్రి ఆనంతభాగేంద్రంలో 2000 నా|| ద్విసహస్రాబ్ది మహోత్సవాల్లో భాగంలో జరిగిన కలిసమ్మేళన సభలో

‘సహస్రాబ్ది దేవతకు స్వాగతాకాంక్ష

అరుదిలము కురిపించుము మోదావళి’ అనే స్వీయగేయాలాపన చేసినప్పుడు మా తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సాహిత్య పీఠాధిపతి ప్రతిభావైజయంతిక పురస్కార గ్రహీత, సభాధ్యక్షులు ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారు సభకు నన్ను గుర్తు పరిచయం చేస్తూ పలికిన అభినందన వాక్కులు]

శ్రీ ఎ.జె. శేఖర్ ప్రసాద్, ఎం.ఎ పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్, ఎం. ఎ, (రూరల్ డెవలప్ మెంట్)

ఎ.బి.సి అఫీసర్, అంధ్రాప్రదేశ్

30/159 తేది : 13.4-2002

రెవిన్యూ క్వార్టర్స్

నంద్యాల, కర్నూల్ జిల్లా

పిన్ కోడ్ నంబర్ - 518501

.....

గౌరవనీయురాలైన డా. పొన్నాలిలావతి గారికి అభినందనలు,

మీరు సహృదయంతో ఇచ్చిన అన్నమాచార్య పరిశోధన గ్రంథాలను, ఇతరమైన సృజనాత్మక కావ్యాలను చూచి ఎంతో సంతోషించాను మీ జీవితానుభవాలను, సాహితీ జ్ఞానాన్ని ఇలా కావ్యాలుగా రూపొందించడం అందరికీ సాధ్యమయ్యే పనికాదు. మీ కావ్యాలను చదివినవారికి తప్పకుండా చైతన్యం కలుగుతుంది.

“తాళ్ళపాక తన్మయత్వం” అనే సంగీతరూపకం పుస్తకం ఎంతో మంచి కళాకారులకు ఉపయోగపడుతుంది ఇదివరకే ఈ సంగీతరూపకం విజయవాడ ఆకాశవాణి ద్వారా శ్రోతలకు పరిచయం కావడం, అ రూపకం నేడు ఈ చిన్నగ్రంథ రూపంవాల్ని పాఠకులచే ప్రశంసలందుకోవడం

అభినందనీయం. మీ కష్టాధిభావాన్ని ఇలా అన్నమయ్య గ్రంథముద్రణ కుపయోగించి సాహితీలోకానికందించడం మీ అంతఃకర్మభావాన్ని తెలియ జేస్తుంది.

రాయలసీమలో పుట్టి పెరిగిన అన్నమయ్య రచించిన శ్రీ వేంకటేశ్వర సంకీర్తనలపై, అదే రాయలసీమలో పుట్టి పెరిగిన మీతు అన్ని కోణాల నుంచి అన్నమయ్య సంకీర్తనలను పరిశీలించి గ్రంథాలుగా ముద్రించి అందించడం విశేషం. ఇది మీరు నమ్ముతున్న అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల కృపవల్లనే సాధ్యం.

తరువతి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం. ఎ. పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ ఛదివిన నేను అదే విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం. ఎ. తెలుగు చదివిన మిమ్మల్ని చూచి, మీ నీరంతర సాహితీ కృషిని గమనించి ఎంతో ఆనందిస్తున్నాను, మీ కృషి ఇలాగే కొనసాగాలని దైవాన్ని ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఉగాది శుభాకాంక్షలతో

ఎ. జె. శేఖర్ ప్రసాద్

కోకిల సాడుతుంది, మాట్లాడదు. ఒకవేళ మాట్లాడితే ఎలా ఉంటుందంటే డా. లీలావతిగారు మాట్లాడుతున్నట్లుంటుంది. ఆమె కంఠస్వరం అంత తియ్యనైనది,

శ్రీ నిమ్మలపూడి వీరరాజు

శ్రీరామ భక్తగానసభ, రాజమండ్రి

ఏప్రిల్ 2001

సహజ సౌందర్యం ఉన్నవాడికి ఆభరణాలు అవసరంలేనట్లుగా లీలావతి గానానికి వాద్యసహకారం లేంపోయినా పరవాలెదు. ఆమె తన సహజ కంఠగానమాధుర్యంతో సభను రంజింపజేయగలదు.

డా. బి. యన్ మూర్తి

శ్రీ గౌతమి విద్యాపీఠం

రాజమండ్రి

ఏప్రిల్ 2001

డా॥ క్కరి రామారెడ్డి

[ప్రఖ్యాత మానసిక వైద్యనిపుణులు, రాజమండ్రి.

అభినందన వాక్యాలు

డా. పొన్నా లీలావతిగారు ఇంత చిన్న వయసులో అన్నమయ్య సంకీర్తనలకు సంబంధించిన ఇన్ని గ్రంథాలు రచించి లోకానికి అందించడటం చూస్తుంటే ఎంతో ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. మనం వాగ్గేయకారుల్ని గూర్చి విన్నాం. కానీ వాగ్గేయకారుణిలను గూర్చి విసలేదు. డా. లీలావతిగారు వాగ్గేయకారిణి వారు స్వయంగా పాటలు వ్రాసి సంగీతం కూర్చుకొని మధురంగా ఆలపిస్తారు వారు వ్రాసి పాడిన "సకలకళా పురంధ్ర రాజమహేంద్ర" అనేపాట వింటుంటే అనాడు ఆరుద్రగారు వ్రాసిన వేదంలా ఘోషించే గోదావరి, అమర ధామంలా శోభిల్లే రాజమహేంద్ర" అనేపాట గుర్తుకొస్తుంది.

డా. లీలావతిగారు అన్నమయ్యపైకూడా ఎన్నో పాటలు వ్రాసి కోకిలలాగే పాడుతుంటారు. నేను డా. లీలావతిగారి ఆభిమానిని, ఎందుకంటే వారు ఎంతో కష్టపడి పరిశోధించి వ్యాస్తాన్న అన్నమాచార్య పుస్తకాలను చదువుతుంటే అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో ఇన్నా ఆపూర్వమైన, అపురూపమైన సాహిత్యాంశాలున్నాయా అనే ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. అన్నమయ్యపై ఇంకా జిజ్ఞాస పెరుగుతుంది లీలావతిగారి గ్రంథాలను మళ్ళీ మళ్ళీ చదవాలనిపిస్తుంది.

[ప్రఖ్యాత మానసిక వైద్యనిపుణులు, బహువిద్యా ప్రవీణులు, అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల పరమభక్తులు, మానవసేవా తత్పరులు, వినయశీలి, మృదుహృదయులు డా, క్కరి రామారెడ్డిగారు ఆయా సాహిత్య సభలకు ఆధ్యక్షులుగా ఉన్నప్పుడు పలికిన ఈ అభినందన వాక్యాలు వారి సాజివ్యానికి నిలుపుటద్దాలు ఇవి నా మనసుకు స్ఫూర్తి కిరణాలు. డా. రామారెడ్డిగారి హరిభక్తిని గూర్చి వారి మహోన్నత గుణగణాలను చిత్తశుద్ధిని, మానవసేవాభిలాషను దాతృత్వాన్ని గూర్చి నేను కొత్తగా

రాజమహేంద్రానికి వచ్చిన కొన్నాళ్ళను ఇతరుల ద్వారా విన్నాను నా మనసు, అభిరుచి కూడా అలాంటివే కావడంవల్ల అప్పటినుంచే నేను వారి అభిమానినయ్యాను. తర్వాత చాతా నంవత్సరానికి సాహిత్య సభల్లో వారిని ప్రత్యక్షంగా చూడటం సంభాషించడం జరిగింది. ఇలా వారితో భక్తి, సంగీతం, సాహిత్యం, పృథ్విత్వం వరంగా అత్యుత్తమ, అనుబంధం ఏర్పడటం, పముద్రమంతటి మహాన్నతులైన వారి అభిమానానికి పాత్రురాలు కావడం నిజంగా నా అదృష్టం. అది అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల కృపాకటాక్షం]

.....

ప్రఖ్యాత వైద్యనిపుణులు

డా. తేతలి వెంకటేశ్వరరావు

గవర్నమెంట్ హాస్పిటల్ సూపరింటెండెంట్, రాజమండ్రి.

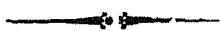
అశీస్సులు

డా. లీలావతిగారు మా క్లినిక్ కు వక్రగంట్లో ఉండేవారు. అప్పుడు ఆమె సర్టిఫికేట్స్ కోసం నాదగ్గరకు వస్తుండేవారు. నేను మొడిసన్ తిరుపతి లో చదువుకోవడంవల్ల మా మాటల్లో అక్కడి ప్రసక్తులు వస్తుండేవి డా. లీలావతిగారు తాము వ్రాసిన అన్నమాచార్య పుస్తకాలను నాకు అందించారు. ఈమెను చూస్తే ఒక విద్యార్థిగానే అనిపిస్తారు తప్ప ప్రాప్త పరగా అనిపించరు. ఇంత చిన్న వయసులోనే ఇన్ని గ్రంథాలను ఎలా వ్రాశారా అని నాకు ఆశ్చర్యం, అనందం కలిగింది, ఆమెపై నాకు ఈ విధంగా అత్యుత్తమ ఏర్పడింది. ఈరోజు సమాచారం పత్రికలో డా. లీలావతిగారి అన్నమాచార్య ప్రసంగం ఉందని తెలిసి వినిపిస్తానే అభిలాషతో ఈ సభకు వచ్చాను. డా. లీలావతిగారి ప్రసంగం, శ్యామ్యమైన సంకీర్తనా గానం విని ఎంతో ఆనందించాను.

డా. లీలావతిగారు ఇలాగే సభల్లో ప్రసంగాలు, గానాలాపనచేసి శ్రోతలను రంజి. పడేయాలని, ఇంకా అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లోని కొత్త కొత్త

అంశాల్ని కనుగొని గ్రంథాలు వ్రాసి లోకానికి అందించాలని అందుకు శ్రీ అన్నమయ్య వేంకటేశ్వరులు అమెకు ఆయురారోగ్య సౌభాగ్యాలను ప్రసాదించాలని కోరుకుంటున్నాను.

డాక్టర్లకు ప్రతి సెకండు ఎంతో ముఖ్యమయింది రోగుల సేవలో అనుక్షణం ఏమాత్రం తీరికలేకపోయినా డా. తేతలి వేంకటేశ్వరరావుగారు ఏలాగో సమయం కల్పించుకొని శ్రీ నిమ్మలపూడి వీరాజుగారు ఏర్పాటు చేసిన శ్రీరామనవమి సాహిత్యసభకు వచ్చారు. ప్రత్యేకంగా అన్నమయ్య పై నా ప్రసంగ విషయం ప్రతికర్షారా తెలుసుకొని ఎంతో అభిలాషతో వచ్చి నా ప్రసంగాన్ని, గానాన్ని విని ముగ్ధులయ్యారు ఎంతో వాత్సల్యంతో వేదిక మీదికి వచ్చి ఇలా ఆశీర్వదించారు అందుకు "వైద్యో నారాయణో హరిః" అన్న సూక్తికి నిదర్శనమైవ డా. తేతలి వేంకటేశ్వరరావుగారికి నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాంజలి. నిజమైన ఆత్మీయులు, అప్రబంధపులు, సాహిత్య బాంధవులు అంటే ఇలాంటివారే ఎప్పుడూ ఉబ్బు, జొతికవస్తువులే లోకంగా కలిగిన రక్తబంధవుల వల్ల, స్వార్థపరుల వల్ల బాధ, నిరుత్సాహం తప్ప ఇంకేమీ మిగలదు. నిర్మల హృదయం కలిగిన ఇలాంటి సజ్జనుల వాక్కులే మనసుకు వెన్నెల తేటలా అప్లందాన్ని కలిగిస్తాయి,]

1-3-21 02

డా॥ కె. వి. వి. సత్యనారాయణ

ఆర్.ఎం.పి. వంశీ క్లినిక్, ఘంటసాలసింగర్

రాగమయి ఆర్కెస్ట్రా, ఘంటసాల భగవద్గీతాగానం

వివాహ సన్మాన, సభానిర్వహణ వ్యాఖ్యాత

వెలుగుబండ, తూ.గో.జిల్లా ఫోన్: 484135

లీ లా కో కి ల

రాజసుహృద్రి సాహిత్య వినీలాశాసంలో ప్రకాశిస్తున్న ఓ సాహితీ సుమాలమాల సుస్థురాల కోకిల డా. పొన్నా లీలాగారు. లీలాగారి

జీవిత పుస్తకాలను చదివితే నా కనిపిస్తుంది- ఆ వేంకటేశ్వరుడు లేవగానే ముందుగా లీలగారి దీనచర్యను నిరాటంకంగా సాగిపోయేలా మలచి ఆ తర్వాత మిగిలిన పనులు చూసుకుంటాడేమో అనిపిస్తుంది'. లీలగారి కున్న శ్రీ వేంకటేశ్వరభక్తి, స్వామివారికి అమెపై ఉన్న వాత్సల్యం అంతటిది. శ్రీహరిభక్తి, జ్ఞానం, దయ, దాసశీలం, సంగీతసాహిత్యాది కళలు మొదలైననన్నీ లీలగారికి వంశపారంపర్యంగా వచ్చిన దివ్యవరాలు.

అన్నమయ్య సంగీతరసాలపై పరిశోధనలు చేసి డాక్టరేట్ పట్టాలు పొంది, ఉద్యోగాలు సంపాదించుకొని తర్వాత అన్నమయ్యను వదిలేసిన వారెందరో ఉన్నారు కానీ లీలగారు అలాకాదు. అన్నమయ్య తనచేత ప. హె. చ్చడి. చేయించాడని, తనక టుంటానేకి బాసటగా నిలిచాడని, ఈ ఉద్యోగం ఆయనదే అని, అన్నమయ్య తన జీవిత సర్వస్వమని చెప్పకుంటాడు. అందుకు కృతజ్ఞతగా ఈపాటి ప్రయత్నాలు చేస్తుంటాను అని లీలగారు చెప్పకోవడం వారి సౌజన్యహృదయానికి నిదర్శనం. అందువల్ల లీలగారు అన్నమయ్యను వదిలకుండా ఎన్నో కష్టానుంచి పరిశోధనలు చేస్తూనే ఉన్నారు. కొన్ని గ్రంథాలకు టి. టి. డి. వారి అధికసహాయాన్ని కొరకుండానే తమ సౌకర్యాల్ని, అవసరాల్ని, విహారాల్ని త్యజించి స్వంతంగా ఖర్చుపెట్టి గ్రంథాలను ముద్రిస్తున్నారు. ఇది అమెకున్న అంకిత భావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

డా. లీలగారి సన్నిధి ఎంతోమందికి పెన్నిధిలా, కల్పతరువులా భాసిస్తుంది. అమె నీడలో పెరిగి, అమె జోధనలకు ప్రభావితం చెంది ప్రకాశించిన వారెందరో ఉన్నారు. అయితే లీలగారు చేసిన ఉపకారాలు, త్యాగాలు అమెను కష్టాల కడలిలో ముంచాయి. లీలగారు జీవితంలో అనుభవించిన కష్టాలు ఈ ప్రపంచంలో ఎవ్వరూ అనుభవించి ఉండరేమో అనిపిస్తుంది. అయినా అమె ప్రియదైవాలు అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరులు అమెను అనుక్షణం అంటిపెట్టుకొని కాపాడుకుంటున్నారు. ఇలా లీలగారి శక్తిసామర్థ్యాల్ని తోకానికి నిరూపించడానికి, తన మహిమల్ని చాటు కోవడానికి అభగవంతుడే అమెకు కష్టాల్ని కలిగిస్తున్నాడేమో అనిపిస్తుంది.

డా. లీలగారికి క్షణం తీరిక లేకపోయినా సంగీత సాహిత్యాభిమానుల ఆహ్వానం మేరకు ఎంతసూదూరమైన శ్రమపడి ఓర్పుతోవెళ్ళి తమ సాహిత్య జ్ఞానాన్ని, తమ మధురమైన మాటను, సుమధురమైన పాటను వినిపించి వస్తున్నారు. ఇలా సభను ఆనందదోలికల్లో ఉర్రూతలూగించి ప్రేక్షకులచే విశేషమైన, ఘనమైన ప్రశంసలందుకోవడం ఆమె పూర్వజన్మసుకృతం.

జాలా మందికి సాహిత్యం ఉంటే కమ్మని కంఠస్వరం ఉండదు. కమ్మని కంఠస్వరం ఉంటే సాహిత్యం ఉండదు కానీ డా. లీలగారికి సాహిత్యం, తియ్యని కోకిల కంఠం రెండూ స్వంతం ఆయ్యాయి. వారి మాటలలో పాటలలో స్వచ్ఛత, స్పష్టత, సరళత, శ్రావ్యత సంపూర్ణంగా ఉన్నాయి. లీలగారు ఇలాగాన ప్రసంగాల ద్వారానే కాక రాత్రింబవళ్ళు ప్రసమపడి ఆత్మీయతతో ఆన్నమయ్యపై పరిశోధనలు చేసి వాటికి ఎంతో ఆలోచించి పేర్లు పెట్టి గ్రంథాలు ముద్రిస్తున్నారు. వారి గ్రంథాలన్నీ పాఠకులచే, ప్రసిద్ధ సంగీత సాహిత్య విద్వాంసులచే ప్రస్తుతి గంచాయి.

ప్రస్తుతం లీలగారు తమ సరస్వతీ కరకమలాలతో రచించిన “సంకీర్తనా సారభం” అనే గ్రంథాన్ని ముద్రిస్తూన్నారు. ఈ శుభసందర్భంగా నా మనసులోని భావాలను వ్రాసివ్వాలనిపించింది. దీన్ని తమ గ్రంథంలో ముద్రించడానికి పెద్దమనస్సుతో అంగీకరించి స్వీకరించడం నా భాగ్య విశేషంగా భావిస్తున్నాను. డా. లీలగారి సహృదయతకు నా కృతజ్ఞతాఽజలి

డా. లీలగారి “సంకీర్తనా సారభం” గ్రంథం సాహితీ ప్రపంచంలో ఆపూర్వంగా గుబాళించాలని, ఇంకా ఇలాంటి గ్రంథాలు రచించి లోకానికి అందించాలని అందుకు ఆన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరులు వారికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలను ప్రసాదించాలని ప్రార్థిస్తున్నాను.

కె.వి.వి. సత్యనారాయణ

లీలావతి గారూ! మీరు చివరిశ్వాసవరకు అన్నమయ్య కీర్తనలను ఇలాగే మధురంగా పాడుతూ శ్రోతలను మురిపిస్తుండాలి. సాహిత్యంలో వినూత్నాలను కనుగొంటూ పాఠకులకు అందిస్తుండాలి. అందుకు మీ ప్రయత్నం శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు అయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలను ప్రసాదించాలి,

శ్రీమతి బి. ఉమాదేవి

అదోని, కర్నూల్ జిల్లా

27-3-2002

[విశాఖపట్టణం, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం పునశ్చరణ తరగతుల్లో
కలుసుకున్నప్పుడు పలికిన వాక్యాలు]

.....

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

గౌరవనీయులైన డా. పొన్నా లీలావతిగారికి హృదయాంజలితో
వ్రాయునది.

మీరు వ్రాసిన 'పదకవితా వైజయంతి' గ్రంథాన్ని నేను తదివాను. మీరు అన్నమయ్యను గూర్చి ఒక చ గ్రంథం విశ్లేషణతో, ఎన్నోవిషయాలపై శోధించి, మీ ఆలోచనా సరళిని జతకలిపి పొందుపరచిన వ్యాసపరంపర చూసినప్పుడు నాకెంతో ఆశ్చర్యంతోపాటు మహదానందం కలిగింది.

అన్నమయ్య శిష్యురాలా? ఏమిటి? అన్నంతగా వచనంలో విశ్లేషణా త్మకంగా మీరు మలచిన శీరులు బాగున్నది. అన్నమయ్యపై మీకున్న గాఢానురాగం శ్రీ వేంకటేశ్వరుని అనుగ్రహమే. మీరు ఇలాగే ఉత్తమ వ్యాసవాహిని అందించి ప్రవహింపజేయాలని మా ఈ దైవం శ్రీరంగనాథుని ప్రార్థిస్తున్నాను.

అన్నమయ్య, త్యాగయ్య, పోతన మొ॥ భక్తకవివరీణులు నాకు కూడా ఎంతో ఇష్టం. మీరు కొత్తగా అన్నమయ్యపై మళ్ళీ ఏదో గ్రంథాలు వ్రాశారని తెలిసింది. దయతో మీరు తెలియజేస్తే సంతోషిస్తాను,

(38)

మీ నుండి లేఖను కోరుతూ

అడ్రసు :

కూర్మాచలం వెంకటేశ్వర్లు
7-2-681, మంకమ్మతోట
కరీంనగర్-505002

అన్నమయ్య కవితాప్రియులు
కూర్మాచలం వెంకటేశ్వర్లు
12-12-2001

... ..

ఇలా ఎందరెందరో సామాన్య, అసామాన్య పాఠశాభిమానంకన్నా, ప్రేక్షకుల ప్రోత్సాహంకన్నా, సారస్వత కళాహృదయ సరోవరంలో వాడని పద్మంలా అనునిత్యం పరిమళించడంకన్నా మించిన పురస్కారాలు, పరమానందం ఏముంటుంది! ఈ అనంద ప్రోత్సాహాలతో నా కర్తవ్యాన్ని ద్విగుణీకృతంగా చేయడానికి సదా ప్రయత్నిస్తాను.

—పొన్నా తీలావతి

అనుబంధం-3

రచయిత్రుల సంక్షిప్త జీవిత కిరణాలు

రాయలసీమలో ఒక చిన్న మారుమూల పల్లెలో రైతుకుటుంబంలో ఒక అడవిల్ల పుట్టింది. తన తండ్రి పొలాల్లో ఎండల్లో కష్టపడి పనిచేస్తూనే వీపునుంచి కారే చెమటను చూసి బాధపడి రెండేళ్ళ బాల్యంలోనే "ఎంతా పొయెండా మా నాయనకు యెండ" అని సూర్యునివైపు చూసి ప్రార్థించేది. చదువు, శుభ్రత, దయ, భక్తి, పంగీతం అనే స్నేహితులతో ప్రాణంగా పెరిగింది. తల్లిదండ్రుల పోషణలో ఇరవైరెండేళ్లు ఎం.ఎ., వరకు జీవితం సాగించింది. ప్రతిక్షణం భయాందోళనలతో మౌనంగా కాలం గడిచింది. "హరేరామ హరేకృష్ణ" నామస్మరణ చేసుకుంటూ మనసుకు ధైర్యాన్ని అలవాటు చేసుకుంది.

తల్లిదండ్రులతో పాటు పిల్లల పెంపకం, ఇంటిపనులు, పొలాల్లో వ్యవసాయం పనులు చేసింది. శారీరకంగా, మానసికంగా అనేక కష్టాలు భరించింది ఇంటా, బయటా ఎన్నెన్నో దుష్టపాఠాలు చేసింది. స్వయం కృషితో, గురువర్యుల ఆశీస్సులతో, అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుల అనుగ్రహంతో అనుకున్న విజయాలు సాధించింది. నేడు సాగతసీమలో గోదావరి నదీసుందరి తీరంలో విరాజిల్లుతున్న రాజసుహేంద్రుని విదుషి మణిగా, రచయిత్రుగా జీవితం సాగిస్తోంది. ఆమె ప్రస్తుత గ్రంథరచయిత్రు. ఆమె జీవితాంశాలు పాఠకులకు చైతన్యకిరణాలు. అందుకే ఇక్కడ క్లుప్తంగా పొందుపరచడం జరిగింది.

జననం : శ్రీ వేంకటనాయకుడు అపతరించిన శిరుపతి సమీపంలోని "పానకం" అనే గ్రామంలో 30-4-1957 తేదీన
(రికార్డులో తేది, నెల, సంవత్సరం అన్నీ మార్పుజరిగింది)

జననీ జనకులు : శ్రీమతి కలువ అనసూయ, శ్రీ పాన్నా వేంకటరాయలు వీరు ఐదవ తరగతి వరకు చదువుకున్నారు. వీరిది బాల్యవివాహం.

వీరి పెంపుడు బిడ్డలు : సుబ్రహ్మణ్యం, సరస్వతి (వీరు అనసూయగారి
అక్క కన్నబిడ్డలు. వీరిని పెంచి వయోజకుల్ని
చేసి వీరి కుటుంబ బాధ్యతలను నిర్వహించారు.)

వీరి కన్నబిడ్డలు : సుధాకర్ (బాల్యంలోనే గతింజాటు.)
మన రచయిత లీలావతి
భారతి (శిశుప్రాయంలోనే గతించింది)
వీరి తర్వాత పది సంవత్సరాలకు
కృష్ణమూర్తి, పార్వతి, భారతి
వీరిమధ్య మూడేసి సంవత్సరాలు వ్యవధి.
తర్వాత ఆరు సంవత్సరాలకు
వనజ (వాణి), కరుణ
వీరిమధ్య ఒక్క సంవత్సరం వ్యవధి.

ఇలా బ్రతికి వున్నవాళ్ళలో ఒక అబ్బాయితో తృప్తిపడక మరో
అబ్బాయికోసం ఎదురుచూడటంతో మరో నలగురు అమ్మాయిలకు
జన్మనిచ్చి కుటుంబ జనాభాను, దేశ జనాభాను పెంచారు.

తాత : శ్రీ పొన్నా కోదండరామ. వీరు సహజ పంగీత సాహిత్య చిత్ర
లేఖన, శిల్ప, హరికథా, నాటక కళాకారులు, మహాదాత, రామ
భక్తులు, మరణకాలం తెలిసిన కాలజ్ఞాని. ఇతని తల్లికూడ
మరణకాలం తెలిసిన మహిమాన్వితురాలు. రచయిత 7వ
తరగతి చదువుతున్నప్పుడే తాత శ్రీరామసాయజ్యం చెందారు.
లీలావతిని గొప్ప హరికథా కళాకారిణిగా రూపొందింజాఅని
తాతగారి కాంక్ష. లీలావతిని ఐ. ఎ యస్ అధికారిగా చేయా
లని తండ్రి ఆభిలాష. లీలావతి మనసు అన్నమయ్య మార్గం
పట్టింది. అంతా విధి లీల.

వీరివృత్తి : ప్రారంభంలో కుండలతయ్యారీ అయినా లీలావతి జననంతో
వ్యవసాయ వృత్తిస్థాయికి ప్రగతి చెందారు. వీరు వలి, చెరకు,
వేరుశనగ, పప్పుదినుసులు, కూరగాయలు మొదలైనవి పండి
సారు.

వీరిప్రవృత్తి : సంగీత సాహిత్యాలు, ఉన్నంతలో దానధర్మాలు, మానవ సేవ, బంధుమిత్రుల, పేదల, అర్తుల ఆదరణ, పరోపకార పరాయణత్వం, ఇతరులకు పెట్టి తినడం వీరి స్వభావం.

సద్గురువు : పానకం గ్రామం సమీపంలోని బ్రాహ్మణపట్టు (కాయంపేట) గ్రామంలో వెలసిన శ్రీరామభక్తుడు, అజన్మ బ్రహ్మచారి, పూర్ణాయుష్కులు, వేదవేదాంగ పురాణ, రామాయణాది కావ్య విజ్ఞానవేత్త, నియమనిష్ఠాగర్విష్టులు, దయాహృదయులు అన్నదాత శ్రీశ్రీ కుంజమూరు గోపాలాచార్యులవారు,

లీలావతి విద్యాభ్యాసం :

1. పాథమిక విద్య, 1963-1967 (ఒకటి నుండి ఐదవ తరగతి వరకు) పానకం సమీపంలోని మిట్టమీదకండ్రెగ అనే గ్రామములో. గురువులు (అయ్యవార్లు అనడం అలివాటు) ఎర్రారెడ్డి (పెద్దయ్యవారు) రాజు (చిన్నయ్యవారు).

2. ఉన్నత విద్య, 1968-72 (ఆరు నుండి పదవ తరగతి వరకు) పానకం గ్రామానికి నాలుగు మైళ్ళ దూరంలోని తిరుచానూరు [శ్రీ పద్మావతి అమ్మవారు వెలసినచోటు] టౌన్ లో

రోజూ వెళ్ళడం, రావడం ఎనిమిదిమైళ్ళు పరుగులతో ఎండల్లో వానల్లో, వాగుల్లో, ముళ్ళల్లో, రాళ్ళల్లో కష్టాలు సహించారు. కిరోసిన్ పొగదీపం ముందు కూర్చోని చదువుకున్నారు. టాపి మధ్యలోనే ఎన్నో పాఠాలను కంఠగతం చేసుకునేవారు. క్రమం తప్పకుండా ఐడికి వెళ్ళేవారు.

3. కళాశాల విద్య : 1973-77 (ఇంటర్ మీడియట్ నుంచి బి.ఎ. H. T. P. గ్రూప్) తిరుపతి, శ్రీ పద్మావతి స్త్రీల కళాశాలలో, హస్తల్లో ఉండి చదువుకున్నారు.

4. విశ్వవిద్యాలయం విద్య : 1977-79 ఎం.ఎ. తెలుగు. తిరుపతి, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తెలుగు అధ్యయన శాఖలో హాస్టల్‌లో ఉండి చదువుకున్నారు. ఎం ఎ. లో ఐచ్ఛిక పాఠ్యాంశం-అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనలు, పన్నెండవ పంపుటం. అందులో సాహిత్యాంశంలో బోధించిన గురువర్యులు ఆచార్య కె సర్వోత్తమరావుగారు భాషాంశాలను బోధించిన గురువర్యులు ఆచార్య కేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారు

5. లింగ్విస్టిక్స్-జూనియర్ డిప్లొమా-1981 శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం తెల గుశాఖలో.

6. పి. హెచ్. డి. 1980-83.

తిరుపతి, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం తెల గుశాఖలో ఆచార్య కె సర్వోత్తమరావుగారి పర్యవేక్షణలో.

పరిశోధనాంశం : అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో జానపదగేయ ఫణితులు అర్థిక సహాయం అందించిన వాడు : యు. జి. సి. స్కాలర్‌షిప్‌తో నమానంగా అన్నమాచార్య పెరుతో మూడు సంవత్సరాలు ఇరవై రెండు వేలు కేటాయించి తోడ్పడినవారు టి. టి. డి. కార్య నిర్వహణాధికారి శ్రీ పి. వి. ఆర్. కె ప్రసాద్‌గారు, వారిబృందం, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్టు డైరెక్టర్ శ్రీ కామినెట్టి శ్రీనివాసులుగారు.

సహకారం : సహకార ప్రాత్నాహలంబించి, ధైర్యం చెప్పి ముందుకు నడిపించి తోడ్పడిన గురువర్యులు ఆచార్య జి యన్ రెడ్డిగారు, ఆచార్య కేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారు.

[ఇరవై సంవత్సరాల విద్యాభ్యాస తపస్సులో బాల్యం నుంచి చివరి దాకా ఎక్కడా ఉంటుపడకుండా చదువే ఊపిరిగా, నృత్యాలు, ఆటలు, పాటలు, పద్యాలు, శ్లోకాలు, దండకాలు నేర్చుకోవడం, పోటీల్లో గెలుపొందడం హబీలుగా మానవసేవ, భక్తిపరమార్థంగా సాగించారు. ఎనిమిదవ తరగతి చదువుతున్న రోజుల్లో దారిమధ్యలో ఒక వివాహిత యువతి ఆర్తనాదాలతో ఒంటరిగా ఏడుస్తూ వెళ్ళు

తుంటే ఆమెను పలకరించి, ఓడార్చి "అక్క మా ఇంటికిరా వెళ్ళ దాము. మా అమ్మా నాన్న వాళ్ళకూడా ఏమీ అనరు, బాగా చూసు కుంటారు" అని ధైర్యంచెప్పి ఇంటికి పిలుచుకున్నారు. అప్పుడు ఇంట్లో పెద్దలు, ఊర్లోవాళ్ళు అందరూ పన్నెండేండ్ల లీలావతి దయా హృదయానికి, బాల్యంలోనే ఆమె చేసిన ఈ ఘనకార్యానికి ఎంతో ఆనందించి ప్రశంసించారు.]

వివాహం : లీలావతి స్వరూప స్వభావాలకు, ప్రవర్తనకు, విద్యావికాసాలకు మెచ్చి వివిధ ప్రాంతాలనుంచి అన్ని కులాలకు, అన్ని మతాలకు చెందిన వందలాది మంది వివాహసంబంధంకోసం వచ్చారు. ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేశారు. తన ఆభిరుచులకు, జీవితాశయాలకు సరిపడక లీలావతి సమ్మతించలేదు. కానీ లీలావతికి పి. హెచ్ డి. పూర్తి అయ్యాక ఆమెను కలుసుకోవడంకోసం స్వకులస్థుడు ఎం.ఎస్సీ కెవిఃస్ట్రీ చదివిన కె. యం. రావు అనే వ్యక్తి వెతుక్కుంటూ రావడం, ఆమె కట్టు, బొట్టు, మాట, మర్యాద, ఆప్యాయత, సున్నితత్వం, సుప్రదాయం విడువని ఆధునికతైలికి ఎంతో ముగ్ధుడు కావడం, ఆ పరిచయం ప్రేమగా, వివాహాభిలాషగా మారడం, లీలావతి తనకు వివాహకాంక్ష లేదని, తన జీవితగమ్యం వేరు అని ఎంతచెప్పినా వినకుండా పట్టుదలతో మనస్సును మెప్పించడం, శ్రీ రామునిముందు ప్రమాణాలు చేయడం, ఇంట్లో కొందరికి ఇష్టం లేక ఆటంకాలు కలిగించినా ఆమె అతన్ని మనసారాసమ్మి, తన నిబంధనలను తెలియజేసి 2-2-1987 లో తిరుపతి సమీపంలో దేవాలయంలోనూ, అపైన చట్టరీత్యా కూడా రిజిస్టర్డ్ వివాహం చేసుకోవడం జరిగింది తనతో సమానంగా విద్యార్హతలుండాలని అతన్ని పి.హెచ్ డి.లో చేరాలాచేసి అన్ని విధాలా వ్యక్తిత్వాన్ని సంస్కరించింది కూడా లీలావతి గారే.

వివాహం చట్టరీత్యా రద్దు కావడం :

లీలావతికి చిన్ననాటి మంచి ప్రత్యేకమైన దృఢ వ్యక్తిత్వం ఉంది

ఎన్ని కష్టాలు, నష్టాలు వచ్చినా చెడుతో రాజీవడని సుకుమార మనస్తత్వం ఆమెది. నరుడు అశాశ్వతమని, నారాయణుడే శాశ్వతమని, అదే జీవిత పరమార్థమని చిన్ననాడే గ్రహించారు. అయితే అతను అంతగానమ్మించడంవల్ల మంచిఅనుకొని మంచు ముక్కలా కరిగిపోయి వివాహం చేసుకోవడం జరిగింది.

ఇదంతా కేవలం ఒక బూటకంఅని ధనకాంక్ష తప్ప మానసత్వం లేదని తేలిపోయింది. అతను ఇంట బయటా అసూయాపరులతో స్వార్థపరులతో సాంగత్యాలు చేయడం, తన స్వేచ్ఛా స్వతంత్రాలకు, బిడ్డలను మి చిన తన తోపుట్టువుల పెంపకాలకు, చదువులకు, అనుబంధాలకు, ఆభివృద్ధికి, బిక్కుతను ఆవ్యక్తి ఆధురావడం, ఎన్నెన్నో అబద్ధాలు, నెరాలు కిల్పించి వీధికెక్కించి మాన ప్రాణాలతో చెలగాట మాడటం జరిగింది. వీటిని భరించలేక లీలవతి అతనికి తన జీవితంనుంచి వీడ్కోలు చెప్పడానికి ప్రయత్నించారు. ఒంటగా మెతో పోరాటం చేశారు 2-7-1990 లో రాజమండ్రి కోర్టు చట్టరీత్యా వీరి వివాహాన్ని రద్దు చేసింది అది లీలావతికి వ్యక్తిగత స్వతంత్ర దినోత్సవం. నాటినుంచి లీలావతి సరికొత్త ఊపిరిపోసుకొని దైవాన్నే నమ్ముకొని కర్తవ్యంలో, సోదరసోదరీల పెంపకంలో, వారిని చదివిపడంలో, తీర్చిదిద్దడంలో, నిమగ్నమయ్యారు.

దైవస్వప్నాలు :

మన పురాణాల్లో, తెలుగు సాహిత్యంలో దైవ స్వప్నాల సంఘటనలు చాలా కనిపిస్తాయి తిక్కన, పోతన, అప్పకవి, అన్నమయ్య, మొల్ల వంటి మహాకవులకు, కవయిత్రులకు, ఇంకా ఎందరో కవులకు స్వప్నాల్లో హరిహర నాథుడు, శ్రీరాముడు, శ్రీహరి, వేంకటేశ్వరుడు మొదలైన దేవతామూర్తులు దర్శనమిచ్చి కొన్ని ఆదేశాలు చేయడం లోకవిదితమే.

ఆకవులను హృదయ పూర్వకంగా ఇష్టపడి చదివే వారికి, భక్తి హృదయులకు కూడా ఇలాంటి స్వప్నాలు రావడం సహజం. లీలావతికి చిన్ననాటి నుంచి తాత, అమ్మానాన్నలు, సద్గురువులు దైవభక్తికి ప్రబోధించారు. ఆమెకు కూడా దైవభక్తి అంటే చాలా ఇష్టం. తనకు ఏకారణంగా నైనా భయాందోళనలు కలిగితే 'హరేరామ హరే కృష్ణ' స్మరణ చేసుకోనుని, అంజనేయ దండకం చెప్పకోమని అమ్మానాన్నలు, తాత, సద్గురువు శ్రీ కుంజమూరు గోపాలాచార్యులవారు చిన్నప్పటినుంచీ బోధించడంవల్ల ఆమెకు అవి అలవాటైపోయాయి. అలా హరినామస్మరణ ఆమె రక్తంలో ప్రవహిస్తోంది కలలోను, మెలకువలోను గోవింద నామస్మరణను వదలరు. స్వప్నాల్లో దేవతామూర్తులను సందర్శించి పరమానందం చెందుతుంటారు.

1. లీలావతి పల్లెటూళ్ళో తమ పొలాల్లో ఇరవైరెండేండ్లు ఎండల్లో, వానల్లో తల్లిదండ్రులతోపాటు మగవాణ్ణి మిలచినట్లుగా వ్యవసాయం చేశారు. ఆ పొలాలలో ఆమెకు అవ్యాజునుబాధం ఏర్పడింది. ఇప్పటికీ ఆమె జీవాత్మ స్వప్నాల్లో అక్కడి పొలాలకు వెళ్ళి తరుగులాడి సంతృప్తిచెంది పచ్చి శరీరపంజరంలోకి చేరుకుంటూ ఉంటుంది.

ఒకసారి తెల్లతాటికాయలచెట్టు ప్రక్కగా ఉన్న పొలంలో శేష శయనంపై పడుకొనిఉన్న శ్రీరంగనాథుని సజీవరూపంగా సందర్శించి ప్రదక్షిణ చేశారు. లీలావతికి అశ్వాసుల చరిత్ర చదివింది మొదలు శ్రీరంగపట్టణంలోని శ్రీరంగనాథుని దర్శించి అనుభూతి చెందాలనే కోరిక ఉంది. అది స్వప్నంలో ఇలా ఫలించినట్లుంది.

2. ఒకనాటి సాహితీ సభలో వినూపాణి, శ్వేతవస్త్రభారినీ అయిన పరస్పరీదేవిని సజీవంగా సందర్శించారు. అప్పుడు దేవిముందు పూలవాస కురిసింది. దేవి ఒక తెల్లని సంపెంగపువ్వును తిని

లీలావతి కిచ్చింది. అప్పుడు లీలావతి ఆనందబాష్పాలతో పులకించిపోయి “మాణిక్యవేణాముపలాలయంతిం” అనే శ్లోకాన్ని పఠించి ‘జయజననీసుధా సముద్రాంత హృద్యన్మదీప్త’ అనే దండకం చెప్పడానికి సిద్ధమయ్యారు. మళ్ళీ పూర్తిగా గుర్తు వస్తుండే లేదోనని సందేహించి అపేశారు, అంతలో మెలకువ వచ్చేసింది. ఈ దండకం నేర్చుకోవలసిందని, నేర్చుకుంటే సరస్వతీదేవి అనుగ్రహించి కవిత్వ రచనాశక్తి నిస్తుందని తండ్రి మొదటినుంచి చెబుతుండటం వల్ల లీలావతి కలతస్థం చేసింది. అది ఇలా స్వప్నరూపంలో ప్రతిబింబించింది.

3. లీలావతికి మొదటి నుంచీ అధిక సంతానం పట్ల నిరసన, విముఖత్వం ఉంది. అధిక సంతానం వల్ల సమస్యలు, కలతలు రోగాలు, దరిద్రం పెరిగిపోతుందని లాలన, పాలన కష్టమైపోతుందని, భవిష్యత్తును, అదాయాన్ని అలోచించకుండా పిల్లల్ని తన దం నేరమని, పాపమని, ఉలుంబ దేశద్రోహమని పెద్దల్ని హెచ్చరించేవారు. పెద్దలు తిట్టి కొట్టి నోరుమూయించేవారు. అయినా లీలావతి మనసు ఆవేదనా పడుతూనే ఉండేది. అదే స్వప్నంలో ఈవిధంగా వచ్చింది.

తన తల్లికి చివరి ఆడ బిడ్డ తర్వాత మరో పంపత్సరాకి తొమ్మిదవ కాన్పులో మగ బిడ్డ పుట్టినట్లు ఒకనాటి స్వప్నంలో లీలావతి దర్శించారు, లీలావతి దుఃఖానికి, కోపానికి అంతు లేక పోయింది. ‘ఇప్పుడే ఇల్లు పట్టనంత మంది పిల్లలు, భూమి పట్టనంత బంధుజనులు ఉండగా మళ్ళీ ఏలా పోషించాలని ఈ బిడ్డను కన్నావు? అని తల్లిని ప్రశ్నించింది. తల్లి ఏమి మాట్లాడక చూస్తోంది,

అప్పుడు ఉగ్రతరసింహస్వామి లీలావతికి దర్శనమిచ్చాడు. స్వభావరీత్యా అతి భయస్థురాలైన లీలావతి ఆ ఉగ్ర నరసింహ స్వామి రూపాన్ని చూచి భయాందోళనలు చెందారు. తల్లి పడు

కొని ఉన్న మంచం చుట్టూ తిరుగుతూ 'హరేరామ హరేకృష్ణ' నామంచెప్పకున్నారు. అప్పుడు అస్వామి తన ఉగ్రత్వాన్ని వదులుకొని చేయొత్తి దీవించాడు. ఈ స్వప్న వృత్తాంతాన్ని బట్టి 'జరిగితిరవలసిన వాటిని ఎవరూ అపలేరని, భగవంతునిపై భారం వేసి ధైర్యంగా జీవించాలని' లీలావతి గ్రహించారు. అశ్వత మైన లౌకిక మాయా జాలాన్ని కాక శాశ్వత మైన దైవాన్ని స్వప్నంలో దర్శించి అనందించడం అమె జ్ఞానానికి నిదర్శనం.

లీలావతి తండ్రి గారికి కూడా ఎప్పుడైనా శత్రుభీతి కలిగితే శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు స్వప్నంలో ప్రత్యక్షం అవుతాడని, తర్వాత కష్టాలు తొలగిపోతాయని, ఒకనాటి స్వప్నంలో 'నమస్తేస్తు మ హమాయే శ్రీ పీఠే సురపూజితే' అనే మహాలక్ష్మి శ్లోకాన్ని తన తండ్రి పఠిస్తుండగా తన తల్లి ఏదో అవపరమై నిద్రలేపేసిందని తన తండ్రి లీలావతికి చెప్పడం జరిగింది.

పొన్నావళలో పూర్వ నుంచి కూడా దైవమహిమలు, అద్భుత ఘట్టాలు జరగడం విశేషం.

లీలావతి చిన్ననాటి నుంచి చదువుల మీద ఎంతో ప్రేమతో, చిత్త శుద్ధితో, పట్టుదలతో పరిశ్రమించి చదువుకున్నారు. ఎంతో పరిజ్ఞానం సంపాదించారు. బాల్యం నుంచి ఆమెకు పాఠాలు చెప్పిన గురువులందరూ ఉత్తములు కావడం, వారందరి అశిష్యులు ఆమెకు లభించడం విశేషం. అన్నింటికీ మించి ఆమెకు దైవాను గ్రహణలం అధికంగా ఉండటం వల్ల రెండు ప్రభుత్వోద్యోగాలు వెతుక్కుంటూ వచ్చాయి.

1983లో అండ్రప్రదేశ్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ నిర్వహించిన వ్రాత పరీక్షలోను, 1984లో మౌఖిక పరీక్షలోను ఉత్తీర్ణురాలై జూనియర్ లెక్చరర్ గా ఎంపికయ్యారు. కానీ ఉద్యోగనియామకం ఉత్తర్యులు రావడం జడు సంవత్సరాలు అలస్యమయింది.

1986, జనవరి నుంచి మార్చివరకు తిరుపతి సమీపంలోని పుత్తూరు ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాలలో పార్ట్‌టైం తెలుగు లెక్చరర్‌గా పనిచేశారు. పూర్తి కాలిక తెలుగు లెక్చరర్ చేరడం వల్ల లీలావతి అక్కడ ఉద్యోగం విరమించవలసి వచ్చింది.

సెలెక్ట్ అయిన జూనియర్ లెక్చరర్ ఉద్యోగం ఆలస్యంకావడం, పార్ట్‌టైం ఉద్యోగం తొలగిపోవడం, పొలాల్లో పంటలు లేకపోవడం, ఇంటినిండా జనాభా ఉండటం వివిధమైన అదాయం లేకపోవడంతో లీలావతి నిరాధార మయ్యారు. ఎంతోమందికి అశ్రయమిచ్చి అదరించిన కుటుంబంలో పుట్టి పెరిగిన లీలావతి నాలుగు సరవత్పూర్ణ అప్పలతో జీవితం సాగిస్తూ తన తోపుట్టువుల ఆవశ్యకాలను, చదువులను చూసుకోవలసివచ్చింది.

1987లో ఒకనాడు లీలావతికి ఒకమంచి అలోచన మొదలైంది. అది హైదరాబాద్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయంలో శిష్యవాత్సల్య మూర్తులు ఆచార్య కేతు విశ్వనాథరెడ్డి (ఎస్ వి యూనివర్సిటీలో లీలావతికి గురువర్యులు) గారిని కలుసుకునేలా చెసింది. లీలావతి బాధలను గుర్తించిన గురువర్యులు అమెను ఎంతో ఓదార్చి ధైర్యం చెప్పాడు. రవీంద్ర భారతి దగ్గర కళాభవన్‌లో తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కార్యాలయం ఉందని అక్కడ వైస్‌చాన్సలర్‌గా ఆచార్య తూమాటి దోణప్పగారున్నారు, వారిని కలుసుకోని పి.హెచ్ డి. పుస్తకం ఇచ్చి పరిస్థితి చెప్పమని ఆశీర్వాదించి పంపారు. లీలావతి ఆ ప్రకారంగానే చేశారు.

ఇలా గురువర్యులు ఆచార్యకేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయానికి మార్గం చూపించారు. అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరులు ఫాన్సు చేశారు. ఆచార్య తూమాటి దోణప్ప వైస్‌చాన్సలర్‌గారు, శ్రీ టి.

ప్రసాదరావు రిజిస్ట్రార్, వారి కమిటీ లీలావతి విద్యార్హతలను, యోగ్యతను గుర్తించారు. లీలావతి విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిని చేరుకున్నారు.

10-6-1987 నుంచి ఆగస్టు 31వ తేదీ వరకు హైదరాబాద్, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో ఉన్నారు.

1-9-1987 లో రాజమండ్రి ప్రాంగణం తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
భక్తిపదకవితా శాఖలో లెక్చరర్ గా చేరాడు.

1992 నుంచి సీనియర్ లెక్చరర్ గా.

1998 నుంచి ఆసోసియేట్ ప్రొఫెసర్ (రీడర్)గా.

29-1-1998 నుంచి దేశసాహిత్యశాఖ, ఇన్ చార్జ్ - హెడ్ గా.

29-1-1999 నుంచి దేశసాహిత్యశాఖ హెడ్ గా.

28-8-1999 బోర్డ్ ఆఫ్ స్టడీస్ మెంబర్ గా.

నిర్వహించిన జాతీయ సదస్సులు :

1. 1998, మార్చి 25, 24 తేదీల్లో -
దేశసాహిత్యం - చర్చా సదస్సు
2. 1998, నవంబర్ 27, 28 తేదీల్లో
స్వర్ణాంధ భారతి - దేశసాహిత్యం - చర్చా సదస్సు
3. 2000, డిసెంబర్ 11, 13 తేదీలలో
దేశసాహిత్యం - శతవాఙ్మయం - చర్చా సదస్సు

పాల్గొన్న పునశ్చరణ తరగతులు :

రెండుసార్లు రాజమండ్రి ప్రాంగణం
పా. శ్రీ. తె. వి. వి. సాహిత్యపీఠంలోను,
ఒకసారి హైదరాబాద్ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం
తెలుగుశాఖలోను పాల్గొన్నారు.

ఉద్యోగానుభవం : 15 సం॥లు

పర్యవేక్షణ : ఏం పర్యవేక్షణలో 40 ఎం. ఫిల్. డిగ్రీలు,
12 ఎ. హెచ్. డి. డిగ్రీలు వెలువడ్డాయి.
వీటిలో కొన్నింటికి బంగారు పతకాలు వచ్చాయి.

రాష్ట్రరాష్ట్రీతర ప్రాంతాల్లో పాల్గొన్న సదస్సులు : 30 పైగా

పాల్గొన్న కవితామహోళనాలు : 40 పైగా

ఉద్యోగసంబంధమైన ఇతర బాధ్యతలు : 1990-91లో తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం ఉద్యోగుల సంక్షేమసంఘం (సాహిత్యపీఠం నుంచి) కార్యదర్శిగా

ప్రస్తుతం 2002 మార్చి నుంచి (2 సం॥లు) పా. శ్రీ తె. వి. వి. అకడమిక్ స్టాఫ్ అసోసియేషన్ (సాహిత్య పీఠం నుంచి) వైస్ ప్రెసిడెంట్ గా నిర్వహించిన కుటుంబ బాధ్యతలు :

రెండేండ్ల బాల్యంలోనే పొలాల్లో ఎండల్లో వ్యవసాయం పనులు చేసే తండ్రి కష్టాన్ని గుర్తించిన లీలావతి తన కుటుంబ శ్రేయస్సే తన శ్రేయస్సుగా భావించారు. కుటుంబంలో చిన్న, పెద్ద బాధపడుతుంటే తానొక్కటే సుఖపడటం నీచమని తలచారు.

బావిలో నీళ్ళు నానాటికి తగ్గిపోవడం, వర్షాలు లేకపోవడం, పంటలు ఎండిపోవడం, భూములు బీడుపడిపోవడంతో కుటుంబ ఆర్థిక పరిస్థితి క్షీణించింది. అధిక సంతానంవల్ల, శక్తికి మించి ఇంటిపనులు, పంట పనులు, పొలంపనులు, బంధుజనుల పనులు చేయడంవల్ల తల్లి ఆరోగ్యం దెబ్బతిన్నది. ఫిట్స్ వ్యాధిగా పరిణమించింది. ఇంటిపెద్దలు, ఆమె చేతుల్లో పెరిగి ప్రయోగకులైనవారు ఎప్పుడూ పట్టించుకోలేదు పైగా ఊర్లోవాళ్ళతో సహా అందరూ అదేదో భూతం అవహించిందని మూర్ఖంగా భావించారు. మాంత్రికుల చేత చింతబెత్తాలతో, జిల్లేడు బెత్తాలతో కొట్టి హంసించారు. ఆప్పుడు లీలావతి మనస్సు విలవిలలాడింది. కళ్ళముందే అమ్మ ఇలా చిత్రవధకు గురికావడం సహించలేకపోయింది. తనకు వచ్చే అన్నమాచార్య స్కాలర్‌షిప్ డబ్బును కూడబెట్టి మద్రాసుకు రెండేండ్లు తిరుకెళ్ళి ప్రఖ్యాత న్యూరోసర్జన్ డా. బి. రామమూర్తిగారి దగ్గర వైద్యం చేయించారు. ఆరోగ్యం చక్కబెట్టారు. ఇంత మంచిని చేయ్యడానికి కూడా ఇంటా, బయటా వ్యతిరేక శక్తులతో ఎంతో పోరాటం చేయవలసి వచ్చింది.

ఇలా 1980లో అన్నమాచార్య స్కాలర్‌షిప్ తీసుకున్న నాటి నుంచి ఖర్చులన్నీ కగ్గించుకొని కుటుంబ యోగక్షేమాలకోసం, అభివృద్ధికోసం శ్రమ కృషి చేశారు. మూర్ఖాచారాలను వ్యతిరేకించారు. తల్లిదండ్రుల

బాధ్యతల్లో భాగస్వామ్యం వహించాడు. అర్థికంగా అండదండగా నిలిచారు. తాను పడిన కష్టాలు, హింసలు తన తోడవుట్టువులు వదకూడదని తనకు లేని సౌకర్యాలు, నదవకాశాలు వారికి కల్పించాలని కృషి చేశారు.

కృష్ణమూర్తి (రవి) అనే తమ్ముడు, పాఠ్యతి, భారతి, వనజ (వాణి) కరుణ అనే చెల్లెళ్ళు లీలావతికన్నా పది, పన్నెండు, పదిహేను, ఇరవై ఒక్కటి, ఇరవై రెండు సంవత్సరాలు చిన్నవాళ్ళు. ఇంత వైపరీత్యం ఎక్కడైనా ఉంటుంటే అనే అర్చర్యం కలుగుతుంది. ఒక్కచేతిమీదుగా వీరందరిని పేంచి చదవించే బాధ్యతను ఎంతమంది ఆక్కలు భరిస్తారు? అనే ఆలోచన కలుగుతుంది.

అందరూ వివిధ రంగాల్లో తనంతటి వాళ్ళు కావాలని, వీరి చదువు సంస్కారాలకోసం కష్టపడ్డారు. ఎన్నెన్ని సబ్బెట్లల్లో ఎన్నెన్నిసార్లు ఫెయిల్ అయినా ఎంతో ఓర్పుతో, ఒహువిధ ఉపాయాలతో శిక్షణ ఇచ్చి, ఇప్పించి చదువుల మార్గంలో నడిపించారు. తనవిహార విలాసాలను, కనీస సౌకర్యాలను కూడా త్యజించి వీడికోసం ఖర్చులు పెట్టి అత్యంత దీక్షతో విద్యావంతుల్ని చేయడం జరిగింది. ఒక్కచదువులేకకాక టైప్, టైలరింగ్, పండిట్ ట్రైనింగ్, గాత్ర సంగీతం, వీణ, పయొలిన్ పంగీతం, నృత్యం వంటి విద్యల్ని, కళల్ని కూడా ప్రోత్సహించి శిక్షణ ఇప్పించారు.

వీరిలో భారతి అనే రెండోచెల్లాయికి ప్రతి కోర్సులోను ప్రత్యేకమైన శిక్షణ ఇవ్వడం జరిగింది. 1996లో విశాఖపట్టణం, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం. ఎ. తెలుగు ఫస్ట్ క్లాస్, ఫస్ట్ క్లాస్, నేషనల్ ఎలిజిబిలిటీ టెస్ట్ (నెట్ లో) ఉత్తీర్ణత పొందడానికి సమున్నతమైన శిక్షణ ఇవ్వడం జరిగింది. బాల్యం నుంచీ కూడా వీరందరికి మాట, పాట, దేతివ్రాత, ఉచ్చారణ, పద్యం, శ్లోకం, దండకం, అభ్యాత్మిక విషయాలు, దాతృత్వం, ఇంటి పని, వంటపని, శుచిత్వం, బయటకార్యాలు, ప్రవర్తన, వినయవిధేయతలు శ్రమశిక్షణ ఇలా ఒక్కటేమిటి? సర్వసద్గుణాలు అలవడాలని లీలావతి ఎంతో ప్రబోధించడం, తీర్చిదిద్దడం జరిగింది.

అందరూ రచయిత్రి అడుగుజాడల్లో నడుస్తున్నట్లే కనిపించి కాల ప్రభావమో, లోకప్రభావమో, 'బుద్ధికర్మానుసారం' అన్నట్లుగానే ఏమో ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కదశలో తిరోగతి చెందారు. లీలావతి స్వయంకృషితో వేసిన బంగారుబాటలో నడిచి ప్రతి ఒక్కరు పి. జి. డిడ్రిలు, పి. హెచ్ డి డిగ్రీలు, తత్తుల్యమైన డిగ్రీలు పొందవలసిన కాలాల్లో వీరు బ్యాచిలర్ డిగ్రీలు పూర్తిచేసుకోవడం శోచనీయం. రచయిత్రి ఎంత ప్రయత్నించినా వీరెవ్వరూ ఆమెలాగా విద్యలో, ఉద్యోగంలో శిఖరాగ్రాలు చేరుకోలేకపోవడం, కుటుంబ అభివృద్ధిని, కుటుంబ సమైక్యతను చూసి ఓర్వలేని సునుమల, స్వార్థపరుల మాయమాటల ప్రభావంతో ఎవరికివారు స్వార్థమార్గాల్లో పయనించడం రచయిత్రికి అరని శోకజ్వాల అయింది. నిరుపల్ల మెరుగు నిజము దేవుడెరుగు" అన్నట్లు రచయిత్రి తన మనస్సును దృఢ పరచుకొని సమస్తం దైవానికి విన్నవించుకొని తన విధినిర్వహణలో నిమగ్నమయ్యాడు.

నిర్వహిస్తున్న సమాజబాధ్యతలు .

కుటుంబానికి సమాజానికి గోడ మాత్రమే అడ్డుఅని, సమాజంలేనిదే కుటుంబం లేదని, కుటుంబం లేనిదే సమాజం లేదని అలోచిస్తే అంతా ఒకటేనని లీలావతి సుదీర్ఘంగా అలోచించారు. అందుకే ప్రతి మనిషి కూడా కుటుంబంతో పాటు సమాజానికి కూడా బాధ్యత వహించాలని లీలావతి అభిప్రాయం. ఆమె ఆచరణశీలి. ప్రభుత్వం చేపట్టిన ఆక్షరదీక్ష, మధ్యపాన నిషేధం, వృక్షపోషణ, కుటుంబనియంత్రణ, పరిశుభ్రత వంటి కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. అనేక కవితలు, ప్రబోధగీతాలు వ్రాసి ప్రజలకు స్ఫూర్తికలిగించారు.

స్వంత ఖర్చులను తగ్గించుకొని, కొన్ని ఆవసరాలను వతలుకొని మానవసేవా సంస్థలకు, దేవాలయాలకు, అన్నదాన కార్యక్రమాలకు విరాళాలు అందించి ప్రోత్సహించడం, వివిధ సాహిత్య, సాంస్కృతిక పత్రికలను చందాలివ్వడం, జీవిత సభ్యత్వాలు స్వీకరించడం, వివిధ రంగాలకు కళాకారులను సత్కరించడం, అర్చనలకు, పెదలకు, పెదశిష్యులకు ధన, వస్తు, వస్త్ర, పుస్తకరూపాల్లో దానధర్మాలు చేసి సహాయ పడటం

మానసిక దుర్బలులకు, బాధాతప్తులకు ధైర్యం చెప్పడం, దైవభక్తి ప్రబోధంచేసి ఓదార్పడం అమె బౌద్ధాధ్యానికి, సాటి మానవ ప్రేమకు, దయా హృదయానికి నిదర్శనం. ఇలా రచయిత్రుని నీడలో సరికొత్త ఊపిరులు పొసుకుని నిలబెక్కుకున్నవారు, విద్యావంతులై ప్రయోజకులైనవారు, నాగరికులుగా, నిశ్చల హృదయులుగా మారినవారు కొకొల్లలు.

అభిరుచులు :

లీలావతికి బాల్యంనుంచీ కూడా పద్మశ్రీ ఘంటసాల, డా. బాలమురళి, శ్రీ పి. బి, శ్రీనివాస్ శ్రీమతి సుశీల, లీల, జానకి మొదలైన మధురగాయక గాయనీ మణులు పాడిన గీతాలంటే చాలా ఇష్టం. బాల్యం నుంచీ కూడా అన్నిరకాల పాటల పాటిల్లో ఎప్పుడూ ఖహుమతులు గెలుచుకునేవారు, అలాగే అన్నమయ్య సంగీతరసాన్ని పెనాడం, పాటటం నిత్యకృత్యాల్లో ఒక భాగం.

వేదాలు, పురాణ, రామాయణ, భారత, భగవద్గీతాది మహాగ్రంథాలు, భక్తికావ్యాలు చదవడం అత్యంత ప్రీతికరం.

అధ్యాపకురాలుగా అన్నిరకాల సాహిత్య ప్రక్రియల్ని చదవడం, రచనలు చేయడం తప్పనిసరి.

పక్కాబాయి, మీరా, మొల్ల, తరిగొండ వెంకమాంబ వంటి భక్తురాండ్ర చరిత్రలను, రుద్రమదేవి, రఘాస్థిలక్ష్మిబాయి వంటి వీరనాదీమణులను, భగత్ సింగ్, ఆజాద్, అల్లూరి సీతారామరాజు వంటి వీరపురుషులను గాంధీ, మదర్ థెరెసా, దుర్గాబాయి దేశ్ ముఖ్ వంటి మానవసేవా తత్పరులను, శండుకూరి వీరేశలింగం దంపతులవంటి సమాజ సుస్కర్తలను, ప్రియమిత్రులను స్ఫూర్తి చెందడం, నిరంతర సాధన, అత్యప్రబోధం, తెలిసిన విషయాల్ని ఇతరులకు చెప్పి సన్మార్గంవైపు నడిపించడం, సజ్జనసాంగత్యం.

సందేశం :

ప్రతి మనిషి కుటుంబానికి, చుట్టూ ఉన్న సమాజానికి, దేశానికి బాధ్యత వహించాలని ఇతరుల క్యాగాలను, అనుభవాలను చదవడమే మన తాము

కూడా అవసరం ఉన్నచోట త్యాగం చేయాలని ప్రబోధించడం, సమైక్యతకు కృషిచేయాలని. సద్భావంతో, మెలగాలని, స్త్రీకి వివాహంకన్నా విద్యాభ్యాసం, స్వతంత్ర జీవితం ముఖ్యమని, మానవజీవితాన్ని స్వార్థత్యాగంలో. మానవసేవలో, కర్తవ్యదీక్షలో, దైవారాధనలో సార్థకం చేసుకోవాలని, సత్ సాంగత్యం చేయాలని, సాధనచేసి దుర్గుణాలను, మానసిక చపలత్వాన్ని వదలుకోవాలని, ఓర్వలేని మనుషుల మాయమాటలకు లొంగకూడదని, జీవిత లక్ష్యాన్ని సాధించాలని, అన్నింటికన్నా ముఖ్యంగా వ్యక్తిత్వాన్ని తీర్చిదిద్దుకొని అదర్శంగా జీవించాలని రచయిత్రి సందేశం.

పొందిన పురస్కారాలు :

1. పి. హెచ్. డి. చేమన్నప్పడు దేశవ్యాప్తంగా టి.టి.డి. వారి అన్నమాచార్య స్కాలర్‌షిప్ పొందిన ఐదుగురు పరిశోధకుల్లో లీలావతి ఒకరు కావడం విశేషం. దీన్ని ఆమె దైవమిచ్చిన పురస్కారంగా భావించారు. ఇది ఇరవైరెండు వేల రూ॥ పురస్కారం. (1980-83)

2. సాహిత్యంపైకి మెచ్చి రోటరీక్లబ్ రాజమండ్రివారు రజతపతక బహుకరణ-1996.

3. రాష్ట్ర మనోరంజని హైదరాబాద్‌వారిచే ఉత్తమ ఉపాధ్యాయినీ పురస్కారం-1996. సంగీత సాహిత్యాలలో ప్రతిభను గమనించి సాహితీ సవ్యసాచి బిరుదు.

4. “కరుణ కమలం” పచన కవితా సంపుటికి సృజన ఆర్ట్స్ క్రియేషన్ హైదరాబాద్‌వారి విశిష్ట పురస్కారం-1996.

ఇంకా రాష్ట్ర రాష్ట్రీయత ప్రాంతాల్లో వివిధ సాహిత్య సంగీత సభల్లో, రేడియో కేంద్రాల్లో ఉపన్యాస గానాలుచేసి అనేక విధాల సన్మానాలు, ప్రశంసా పత్రాలు పొందుతున్నారు. వినయశీలం, వివేకం, కృతజ్ఞత, దైవభక్తి, నిరంతర కృషి ఏ వ్యక్తినయినా సముత్తుతస్థాయికి చేరుతాయని లీలావతి విశ్వాసం.

రచయిత్ర ముద్రిత గ్రంథాలు :

1. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో జానపదగేయ ఫణితులు-1986
(పి హెచ్ డి. సిద్ధాంత గ్రంథం)
2. పదకవితా వెజయంతి-1993
(పదసాహిత్యాంశాలు)
3. అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనల్లో స్త్రీ ధర్మాలు 1994
(ప్రాజెక్ట్ వర్క్)
4. సంకీర్తనా జ్యోతి-1996 (తాళ్ళపాక కవుల సంకీర్తనల్లో
విశేషాలు)
5. కీర్తనా కౌముది-1999 (పదసాహిత్యాంశాలు)
6. ప్రకీర్ణభారతి-1999 (వివిధ సాహితీ ప్రక్రియల పై పరి
శోధనా వ్యాసాలు)
7. అన్నమయ్య అమృతవాణి-1999 (అన్నమయ్య సుఖాపి
తాలు)
8. సంకీర్తనా సౌరభం-2002
(తాళ్ళపాక కవుల సంకీర్తనాంశాలు)

రచయిత్ర సృజనాత్మక కావ్యాలు

1. కరుణకమలం (వచన కవితాసంపుటి)-1996 దీనికి హైదరా
బాద్ సృజన ఆర్ట్స్ అకాడమీ వారి ఉత్తమ వచన కవితా సం
పుటి బహుమతి లభించింది)
2. ప్రేమదీపం (వచన కవితా సంపుటి)-1999
3. లీలా గీతమాల (గేయకవితా సంపుటి)-1998
4. లీలా కథామాలిక (కథల సంపుటి)-1999
5. తాళ్ళపాక తన్మయత్వం (సంగీత రూపకం)-2000

అముద్రిత పరిశోధనా గ్రంథాలు

1. పదకవిత్యం-సాంఘిక సాంస్కృతిక అధ్యయనం
(ప్రాజెక్ట్ వర్క్, పూర్తి చేసిన సంవత్సరం-1999)
2. తాళ్ళపాక కవుల సంకీర్తనల్లో పుష్పాభివర్ణన
(యు.జి.సి. మైసర్ రీసెర్చ్ వర్క్, పూర్తి చేసిన సంవత్సరం-2001)

అముద్రిత సృజన కావ్యాలు

1. లీలారాగమాల (గేయాలు)
2. చైతన్య కిరణం (వచన కవిత్యం)

లీలగారి అనుబంధాలకు, అనుభవాలకు, ఆదర్శాలకు, ఆచరణకు, సమస్యల పోరాటాలకు, దుఃఖాలకు, సందేశాలకు నిలుపుటద్దాలు వారి సృజనాత్మక కావ్యాలు.

వారి ఆలోచనలకు, విశ్లేషణాశక్తికి, రచనాదీక్షకు, ఆంకితభావానికి నిరూపణలు వారి పరిశోధన గ్రంథాలు,

జలా డా పొన్నా లీలావతి అధ్యాపకురాలుగా, పర్వవేక్షకురాలుగా, దేశసాహిత్య శాఖాధిపతిగా, రచయిత్రిగా, కవయిత్రిగా, వక్తగా, గాయని మణిగా, కుటుంబంలో పెద్దకూతురుగా, సమాజంలో బాధ్యతాయుతమైన వ్యక్తిగా తమ శక్తికిమించి బాధ్యతలు వహించి ఆర్తులకు, సాటిమానవులకు తోడ్పడుతూ తమ పాత్రను సమర్థవంతంగా నిర్వహిస్తున్నారు.

ది. 11-4-2001 తేదీన రాజమండ్రి రోటరీ క్లెలాస భూమి
కార్యక్రమాలకోసం తమ తాత సహజ సంగీత, సాహిత్య, చిత్ర లేఖన, శిల్ప,
నాటక కళా కోవిదులు, మహాదాత, రామభక్తులు, మహిమాన్వితులు

పొన్నా కోదండరామ గారి

జ్ఞాపకార్థం ఐదువేల రూపాయలు విరాళమిస్తున్న

డా॥ పొన్నాలిలావతి.

వేదికపై రోటరీ అధ్యక్షులు శ్రీ పట్టపగలు వెంకట్రావుగారు,

శ్రీమతి పట్టపగలు అనంతలక్ష్మిగారు,

పా.శ్రీ.తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సాహిత్యపీఠం

డీన్ ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారు

ప్రఖ్యాత వస్త్రవ్యాపారవేత్త శ్రీ బొమ్మన రాజకుమార్ గారు మొదలైనవారు.

గురువుపై, అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరులపై
అపారమైన భక్తి శ్రద్ధలతో ఈ గ్రంథముద్రణకు
వెయ్యిరూపాయలు విరాళం అందించిన
పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా జానపద
సాహిత్య పరిశోధన విద్యార్థి

డా॥ వెలుగట్ల శ్రీనివాసరావు.

శ్రీరస్తు

సౌజన్య సింధువు

డా॥ పొన్నా వీలావతి గారికి

ప్రశంసాపట్రి ప్రసూన మౌఖిక

వేంకటేశ్వర పాదార విందసేవ

నా సురధునీ లహరిలో ననారతంబు

నోలలాడెడు సద్భక్తురాలవీవు

స్తవము గాదీ పలుకు యధార్థమ్ము సుమ్ము

అన్నమాచార్య కీర్తనలన్న నీకు

హృదయముప్పొంగు సంద్రంబు లీతి నీదు

మధుర గానామృత ఝరి, యస్మాద్భక్తులకు

ప్రమదమును గూర్చు గాంధర్వ పరభృతంబ

స్వార్థ చింతన వీడి యశ్రాంత మీవు

పరహితార్థమై జీవితపథమునెల్ల

సుగమ మొనరించినట్టి నిస్తులయశోవి

రాజమానవు వినయాంబు రాశివిలను

శ్రీ మొరచాటనే సత్యానందస్వామి

రిటైర్ ఆంధ్రోపన్యాసకులు

ఫోన్ నెం: 417044, ధవళేశ్వరం

తేది 18-12-2001.

బుక్షరీల

తే.గీ. తెలుగుశాఖకు యధిపతి తెలుగు మహి

అన్నమాచార్యసేవకై యంగలార్చు

గాన వాహిని యీ లీల గాత్ర శోభ

వర్ణనాతీత శారద వరమె సుమ్ము

కవితా

శృంగారకవి రాధాకృష్ణ

కవి నికేతన్ స్థాపకులు

ఫోన్ నెం: 08814 740151

నర్సాపురం - 534275

జిల్లా గోదావరి జిల్లా